كتاب بحر المعارف

هركم بو كتابي بو قطعه ده بو مسطره يازب سطرن سطره راست كتوررسه
نظملر تمام سطرده واقع اولوب نظم ونثر بربرندن ممتاز اولور
وبعضي يرنده نظملر ونثرلر سطر عددنده موافق دوشر بو كتابك اسلوبي
اوزره يازلمسي جمله صنايع لطيفه دندر وبو كتابي تأليف ايدوب
وجه مسطور اوزره يازنه الله رحمت ايلسون

مفرد مصنفه

جواهر جمع اولوبدر معرفتدن • بو لاناجي اولا البحر المعارف •

الحمد لله الذی جعل الانسان اهل اللسان وصیره عالما ببدایع المعانی والبیان رباعی

حمد اولسون اول الهه که خلق ایلدی انسان ٭ انسان ده مهان قیلدی دهان ایچره زبان

بر قیلدی زبانی اکه بیک ویردی بیانی ٭ چوق درلو معانی انکیله اولدی عیان

والصلوة علی نبیه المبعوث الی کافة الانام ٭ محمد المحمود بافصح الکلم وابلغ الکلام رباعی

ای ایدک اکرچه ایا سید الانام ٭ کوندردی ساکه معجزه ایچون خدا کلام

اول معجزه فصیحلری عاجز ایلدی ٭ بولدی کلام باری وجودکده اختتام

والسلام علی صحبه اصحاب الفصاحة ٭ واولاده ارباب البلاغة رباعی

ای ختم انبیا سکا چون کوندرم پیام ٭ اصحابکه و الیکه چون ایدم التیام

یوق ساکه لایق انلره قابل چو تحفه مز ٭ انجق درود مز صلوة اولدی و السلام

امابعد بو عبد فقیر ٭ سروری حقیر ٭ زمان جوانی ٭ واوان شادمانی ده باعث

عشق مجازی ٭ وداعیهٔ سوز وکدازی ٭ برله علم عروض و قوافی تتبعنه

عزیمت ایدوب ٭ و معارف جزئیه تربعنه نیت ٭ قلوب ٭ و تعمیم فوائده و ترمیم

عائده ایچون ترکی دل ایله مسوده قلوب ٭ اما تدوین و تبیینه قالوب ٭ بعده کوشهٔ

فراغتده متوطن ٭ و کنج عزلتده متمکن ٭ اولمش ایدی ٭ اتفاقا شهزادهٔ جوان بخت

و پیر عقل سزاوار و تاج و تخت ٭ و اهل فضل جامع العلوم و المعارف ٭ حاوی

الفنون و العوارف ٭ زبدهٔ نسل السلاطین ٭ عمدهٔ سلالة الخواقین رباعی

اولکه

اولکه وصفنده دیلمش صاحب صدق و صفا ٭ فخر اصحاب هدا همنام ختم انبیا

اول ابوبکر کرم فاروق حق عثمان حیا ٭ اول علی سیرت ولایت اهلی سلطان مصطفی

استانهٔ سعادتنه دعوت ٭ و خدمت عبودیت ٭ بیوروب ذات شریف جمیع

کمالاتده کامل ٭ و طبع لطیفی جمله فنونه شامل ٭ اولوب بر شرف ازمانده ٭ و اسعد

احیانده ٭ علم عروض و قوافی کتابندن فتح باب ٭ ایدوب و بو بابده جمع کتاب ایچون

جواب ٭ بیوروب بنده کمینه دن دخی اقدام حادث ٭ اولوب امر عالیلری بو خصوصه

باعث اولوب ٭ اولکی مسوده تکرار یازیلوب ٭ نام شریفلری مرمر صحیفه ده یازیلوب

بو اوراق کتب ٭ و اسم لطیفی ثبت ٭ اولندی تا که اهل دل اولان اصحاب صفا و اصحاب

عرفان اولان ارباب وفا ٭ مطالعه ایتدکجه عز حضرتنک ذات شریفنی یاد و بو

عبد خدمتنک روحنی شاد ٭ ایده لر و بو کتابی بر مقدمه و اوچ مقاله و بر خاتمه

اوزرینه ترتیب ایلدم مقدمه علم عروضه بیان حاجتده و اصطلاحات شعریه

بیاننده در و مقالهٔ اولی بحرلرک بیاننده در مقالهٔ ثانیه صنایع شعریه بیاننده در

مقالهٔ ثالثه تشبیهات و مسائل انیس العشاق بیاننده در و خاتمه علم شعرک فوائدی

بیاننده و دفع مطاعنده در و بو کتابه بحر المعارف دیو آد ویردم

مقدمه که علم عروضه بیان حاجتده و اصطلاحات شعریه بیاننده در امدی

بللک کم علم عروض بر علم جزئیدر اکرچه بحسب الصورة اشعاره دلیل در

و بر علم درکه حلیهٔ ظرفا ٭ و پیرایهٔ شرفا ٭ در شعر دیمکه باعث قدرت و دلنشین فحغه

مورث قوت ٭ در و بعضیلر دیمشدر که طبع موزونی اولانلره نه لازم عروضه حاجتی بو قدر

بیت من ندانم فاعلات فاعلات ٭ شعر کویم بهتر از آب حیات

اما تحقیق اولدر که عروض بلمکده ایکی فائده وار در بری اولدر که عروضک اصطلاحاتن
بلدورز و هر بیتک قنغی بحردن ایدوکن تعیین قلورز و ایکنجی فائده اولدر که عروض بلمکیله شعری
موزون اوقورز که بعض بیت اولور که عروضیلر یاننده موزون اولور اما
صاحب طبع آنی ناموزون صانور زیرا شعرای عرب بر بیتده اصلدن فرعه
و فرعدن اصله انتقال ایدرلر بر مصراعده اصل وزننه و بر مصراعده فرع وزننه
گیدرلر اهل طبع آنی فرق ایدەمز و طریق مستقیمه گیدەمز شعر
فانظر الی دمع جری فی مقلتی من مهجتی ابلی الهوی اسفا یوم النوی بدنی
بو بیتک هر مصراعی موزوندر اگرچه طبعه ناموزون گلور پس معلوم اولدی که
وزنی بلمکده مجرد طبع کفایت اتمز علم عروضه حاجت واردر امدی هر کمکه طالب در
بو علمی اوگرنمکه راغب در تا هر بیتک وزنی و بحرینک عینی معلومی اولوب و هر
بحرک سالمی و زحیفی ظاهر اولا و ذکر گیدر اصحاب طلبه اولا اصطلاحات شعری بیان
ایده وز شعر لغتده بلمکدر و اصطلاحده لفظ موزون معنوی یه دیرلر که تعریفی
بودر الشعر کلام موزون مقفی مخیل قصدا مصراع لغتده قاپو قناده دیرلر و اصطلاحده
بر بیتک نصفنه دیرلر ایکی مصراع بر بیتدر و اول مصراع که انده قافیه اولمیه اکا [illegible]
دیرلر بیت لغتده اوه دیرلر و اصطلاحده ایکی مصراعه دیرلر که قافیه لری موافق
اولسون گرک اولمسون و شعر بیتی صحرانشین عربلرک اوینه تشبیه اتمشلر اگر
اول اوک قیاقی اغجدن و ایبدن و میخدن و پلاسدن ایسه شعر بیتنک قیاقی اسبابله و اوتادله
و فواصل ایله در و اگر اول اوک درت رکنی وار ایسه شعر بیتنک دخی درت رکنی واردر
صدر و عروض و ابتدا و ضرب در و اگر اول اوک سقفی یعنی وار ایسه شعرک دخی

سقفی معنی در و بیری قافیه در مثنوی شول بیتلر در که هر مصراعده قافیه اوله بحر
لغتده دکزه دیرلر و اصطلاحده شعرک وزنی اولان لفظلره دیرلر علم عروضده بیان اولنور که
اصولی اون طقوز بحردر رباعی درت مصراعه درلر یعنی ایکی بیته دیرلر که هر مصراعده
و یا اوچنده قافیه اوله قطعه ایکی بیتدن طقوز بیته وارنجه یه دک ابیاته درلر که اولکی مصراعده
قافیه اولمیه مربع درت گوشه لی دیمکدر و اصطلاحده شول شعره دیرلر که بر مصراع درتده
بر تکرار کله و شول درت مصراعه درلر که هر برنده قافیه اوله و هم طولنه و هم عرضنه اوقنور

مثال
بجانب نگارا که داری وفا
نگارا وفا کن بدل بی جفا
که داری بدل دوسته مرمرا
وفا بی جفا مرمرا خوشترا

قصیده طقوز بیتدن زیاده اولوب بر قافیه اوزرنه اولان ابیاته درلر ترجیع
لغتده اوار دوندرمکه دیرلر و اصطلاحده اوچ بیته دیرلر یا بش بیته یا یدی بیته
دیرلر که ما بینلرنده بر بیت مکرر اوله اکا ترجیع بند دیرلر مثال

ترجیع و مسدس و مسمط قدیم

خلق عالم ذاتکی استرلر ای شاه گزین کم دعای دولتک ایلر جمیع اهل دین
بو زمان اهلی بدر حقکه دعا حق الیقین یار بجک الله اوله دیرلر قمو اهل زمین
بلکه در بولی سموات اوزره جبریل امین مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین
سن دیمک لازم دکل ظل خدا در دیدیگک
بلورم ای دل ای سلطان مصطفی در دیدیگک

محض رحمت سن چو عدلکله عباده سرورا ۰ رحمتوکی کورمدم اهل عباده سرورا
سیرتنک درویشلک اولمش قباده سروره ۰ قومدک نام و نشانی کیقباده سرورا
وارد اولمش در چو وصف مصطفی ده سروره ۰ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

سن لازم ظل در دیدیک

بلدم دل سلطان دیدیگ

دولتکده خلق عالم هپ صفا ایچنده در ۰ انکیچون دللری مدح و ثنا ایچنده در
کم حسد قلسه کاجانی عنا ایچنده در ۰ بنده‌ک اولانکر فقیر اولسه غنا ایچنده در
دولتک داعیلری ور دود دعا ایچنده در ۰ مصطفی الا للعالمین

سن لازم سلطان دید

بلدم

دین دنیا اهلنی اسوده طوتدی دولتک ۰ دو جهان ملکنی فتح اتسون سپاه همتک
دولتکده خلقی راحت قلمغه در نیتک ۰ حضرت حق لطفیله قلسون مؤبد رحمتک
رحمت حق کبی اولمش خلقه لطف و رحمتک ۰ مصطفی

سن دیدیگ

بلدم دیدیگک

همکه جاندن سوم ایسنی کوکلی پاص در ۰ بحر نکبتده شقاوت درتنه غواص در
بو سرورلی بنده چون داعی بالاخلاص در ۰ عام در خلقه دعا سی ساکه شاها خاص در
ذکر مدحک دلده کویا سورهٔ اخلاص در ۰ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

سن دیمک لازم دکل ظل خدا در دیدیگک

بلدم

بلدم ای دل ای سلطان مصطفی دردیدیگک

غزل بش بیته و یدی بیته و طقوز بیته دیرلر که انده محبوب وصفی اولا مدح
اوصاف حمیده ذکرینه دیرلر هجو اوصاف قبیحه ذکرینه دیرلر مرثیه میت مدحنه دیرلر
نشید غیرک شعرین اوقومغه دیرلر تشبیب معشوقک و عاشقک حالی شعرده
بیان اولنمغه دیرلر مکرر شول شعره دیرلر که انده بر لفظ تکرار ذکر اولنه مثال
باران قطره قطره همی بارم ابروار ۰ هر روز خیره خیره ازین چشم سیل بار
زان قطره قطره قطرهٔ باران شده خجل ۰ زان خیره خیره خیرهٔ دل من ز هجر بار
و بعضیلر دیرلر که مکرر اولدر که قافیه اولان لفظ تکرار اوله مثال
زهی مخالفت امر تو خطا بر خطا ۰ زهی موافقت صدر تو صواب صواب
ارتجال بدیهه شعر سویلمکه دیرلر متنافر ترخک سویلمه سی مشکل اولان لفظه دیرلر
خواجه بتوجه تجارت تحکینی مثال ترکی بهای رشو بر تماشا صرامش ایکی اشترا خچی به
سهل ممتنع شول شعره دیرلر که اسان کورینه اما نظره دیمک مشکل اولا مثال ترکی
قالدی کوزم یوزکده سنک کونیک کبی ۰ دوشدم چکده زاغنه بوینک کبی
ترجمه برسوزی بر دلدن بر دله دوندرمکه دیرلر عربی
عزلت زمانی مدة فی فعاله ۰ ولکن زمانی لیس یردعه العذل
یضیق بصدری الدهر بعضا لفضله ۰ فطوبی لصدر لیس فی ضمنه فضل
ترجمه کردم بسی ملامت من دهر خویش را ۰ بر فعل و لیک ملامت نداشت سود
دارد زمانه تنک دل من ز دانشش ۰ خرم دلی که دانشش اندر میان نبود
نظیره بر کمسنه نک شعری وزننده و قافیه سنده شعر سویلمکه دیرلر انک شعرینک عکسی

مثال فارسی
شاه ز فصحی ... در ایچون نغزن ... تمان ابراد ... دونوی سخن
دوبیک حجالی نظر قصه‌سی بودر که کون قنیق طرفه کدرر ... دل ... اول ظرفه دور سخ
قصد اولنمیه

نقیضه هر کسه نک شعری وزننده وقافیه سنده انک قصدینک عکسنه شعر سویلمکدر مثال

اصل شول کشی نک کم الندە مالی وار فقر وقلتدن چکمز اول خوش حالی وار مثال

نقیضه هر کشینک کم الندە مالی وار کوکلی باغلو دراکا بد حالی وار

عکس اولدر که ذکر اولنان مصراعی دوندوره لر مثال

سفری کردم وقتی بهرا بهرا وقتی کردم سفری مثال

دیکر کشتی بجفا یارا مسکین دلک مارا مسکین دلک مارا کشتی بجفا یارا مثال

دیکر فرمان نبری هرکز هرکز نبری فرمان درمان نکنی دل را دل را نکنی درمان

موشح لغتده مزینه دیرو اصطلاحده شول شعره دیرلر که هر بیتنک باشی مصراعینک اولندن با اورته سندن بر حرف آلیجق بر آدم ادی چیقه مثال

سرو قدکدن خجل در سرو راسر وچمن لا دیمک اولمز روا طاغلرده بیتن بان رو

طاغه دوشرسه عجب میدر بوجسر تدن چنار ای الف قامت چوقدکی بوجه در شمشاد دون

نیلیم بن بکز دوب غنچه دهانک پسته یه مرغ دل بلبل کبی ای کورد آب احمر دهن

صد هزار آواز ایلدی کلستانده هزار طالب عشق اولوب وسک کل کبی کلکشته

فالمز غایتده بودر چون الف در راستی ای سرور یکی مصحف حسنی آچدقده کلن

مستزاد لغتده ارتمشه دیرلر و اصطلاحده شول بیته دیرلر که هر مصراعنک آخرنده زیاده و الا

مثال صحبتده وفرک بزم ای یار اشوغی زیرا که فوتک دردنه درمان بر اشوغی

سن جانیله خوشدر سلطانیله خوشدر

معما شول بیته دیرلر که انده آدکزلنمش اوله قاعده لریله و فکرلریله چقه لر مثال در اسم

بی نهایت

مثال در اسم سلطان مصطفی

بی نهایت سلطنتدر چون الف قدی کلور مصحفی اچدقده نقش خطی فالک خیر اولور

لغز اولدر که بر شینک اوصافی ذکر اولنوب مسمی سی مراد اولنه مثال

عجایب چیزکی دیدم که شش پا و دو سم دارد ازان جمله عجایب تر میان پشت دو دم دارم

مطلع غزلک اول بیتنه دیرلر که بیتنک قاپوسی منزله سنده در تخلص غزلده شاعرک

ادی ذکر اولنان بیته دیرلر تاج بیت اندن صکره کلن بیته دیرلر قافیه شعرک

اخری قنغی حرف او زرینه بنا اولنورسه اکا دیرلر بعض تفصیلی اشعده ذکر

اولنه کرکدر ردیف قافیه دن صکره کلن مکرر لفظه دیرلر مثال

تیغ محنت در سر اعدایه سلطان مصطفی میغ محنت در برود ریایه سلطان مصطفی

و بلکلکم ردیف عربی شعرلرده واقع اولمشدکلدر مسمط اولدر که بیتی درت

بخش ایدرلر اوچ بخشنده قافیه کتوررلر دردنجی بخشنده اصل قافیه

کتوررلر که شعرک بناسی اول قافیه ایله در دبو کا نظم مسجع دخی دیرلر مثال فارسی

لطیف و نازکست آن تن چو جانست او بجسم من مثال ترکی

خطا باشد دلا روشن کرا ورا من بدن کویم

بر صون اولمدن کوزلرم کلکون اولیدر یوزلرم

رنکین اولیدر سوزلرم لعلکله ای یاقوت لب

و مسمطی اوندک جائز کورمشلردر انک مثالی تجنیس ایله بیت

بر آمد مرغزار نواهای مرغزار حدیث من ای نکار بدلبر همی نکار چو بیمار از خمار

دوای من از خم آر زکل یافت جرعه خار مدام چم جرعه خوار بدین زند جرعه خوار سزد کر دهی مدام

و مسمط قدیم بودر که بش مصراع کتوررلر بر قافیه وزره و التنجی مصراعده قافیه

ردیف ... [illegible]

اعدایه و دریایه قافیه در سلطان مصطفی ردیف در

اما صحبتکی ... [illegible]

اصلیه کتورر لر بو قاروده ذکر اولنان ترجیع بندك ابیاتی اوله در و بیلکه
صنایع شعریه اوک نقشی و کاشی کاری و آرایشی منزله سنده در اندن دخی بر
مقدار اجمالا بیان ایده لم **ترصیع** لغتده جواهری برنسنه یه تك او زرینه
برکتمکه درلر و اصطلاحده بیتك یا نثرك الفاظی بری بیرینه قافیه و المغه دیرلر **مثال**
ای فلک رامه وای قدر تو بار ۶ وی ملک را ثنای صدر تو کار
تجنیس لغتده ماننده قلمغه دیرلر و اصطلاحده ایکی لفظ یا دخی زیاده بر
برینه مطابق اولوب اما معنیلری مغایر اولمغه دیرلر **مثال**
کرم بباغ ارم کرم بوده کرم بخورد ۶ بکوش هر که بکفتم کرم بکفت کرم
ایهام لغتده کمانه براقمغه دیرلر و اصطلاحده اولدرکه بر لفظك ایکی
معناسی اولوب بر بیسی قریب و بر بیسی بعید اولوب مراد اولا **مثال**
شها ایرمق دیرسن چون نظاردن ۶ سرشکم دجله و جیحون اولیدر
مقلوب اولدرکه بر لفظی حروفنك تقدیمی و تاخیری ایله اوقیه لر اولکیجی اولا **مثال**
سك مکس را اگر کنی مقلوب ۶ قلب او غیر سك مکس نبود
رد العجز علی الصدر اولدرکه اول مصراعنده مذکور اولان لفظ اول مصراعنده مذکور اولا
مثال نقش و نگار اولور سه بو له اشکله یوزم ۶ کوستر فراولدی چونکه بکا نقش نگار
باغلك مطلعنده مذکور اولان مصراع مخلصنده بعینه مذکور اولا **تضاد**
بر بیتك ضدی اولان لفظلری کتورمکه دیرلر حار و بارد کبی **مثال ترکی**
حرارتدن بن اولدم نیلیم آه ۶ برودتله بنی یاقدك دریغا **محتمل الضدین**
مدحه و ذمه احتمالی اولانه دیرلر **مثال**

ایا خواجه ضیا

ای خواجه ضیا شو درروی تو ظلم ۶ با خلق تو شور نماید ماتم
تشبیهات اولدرکه محبوبك هر بر عضونی برنسنه یه تشبیه ایده لر بو کا استعاره
دخی دیرلر و صنایع شعریه نك تفصیلی اشعار بیان اولنه کرکدر من بعد قواعد
عروض و اوزانی بیان ایده لم **وزن** لغتده حد و مقدار موزونه دیرلر
و اصطلاحده حرکات و سکناتدن حاصل اولان هیئاته دیرلر که طبیعت اندن
ذوق ایدر و چون بلدك شعر شول کلامدر که موزون اولا موزونه میزان
کرکدر انکله صحیح و فاسد معلوم اولا و شعرك میزانی عروضدر و عروض لغتده
چادرك اورتا سنده اولان دیرکه دیرلر که چادر انکله قائم در شعرك دخی قیامی عروضله در
و عروضیلر اصطلاحنده اولکی مصراعك آخر جزئنه **عروض** دیرلر چون
اول جزء اوقنه شعر قنقی بحردن ایدوکی و سالم میدر و غیر سالم میدر معلوم
اولور و اولکی مصراعك اول جزئنه **صدر** دیرلر و آخری مصراعك اول جزئنه
ابتدا و آخر جزئنه **ضرب** دیرلر و اول اجزاکی صدر و عروض و ابتدا و ضرب
اورته سنده در **حشو** دیرلر و عروض بیاننده یعنی عروضك وجه تسمیه سنده
استادلرك اقوالی چوقدر اما صحیح قول بودر که عروضه انکیچون عروض دیرلر که
معروض علیه شعردر و شعری انکا عرض ایدرلر تا زائد و ناقص ظاهر اولا و بحرلر اصلده
اون طقوزدر اما منشعبلری چوقدر و اجزاکه شعر اندن مترکب اولور سکزدر
ایکیسی خماسی و التیسی سباعیدر اول ایکیسی که خماسیدر **فعولن** و **فاعلن** در
و اول التیسی که سباعیدر **مفاعیلن** و **فاعلاتن** و **مستفعلن** و
مفاعلتن و **متفاعلن** و **مفعولات** در و بو اجزا مترکب اولور سببدن

ووتددن وفاصله دن وسبب ایکی نوعدر بری سبب خفیف دربری سبب ثقیل در
سبب خفیف ایکی حرفدر اولکی متحرک ایکنجی ساکن مثل اَرْ و غَمْ وسبب ثقیل ایکی حرفدر
ایکسی بله متحرک مثل لِمَ و دِرَ و وتد دخی ایکی نوعدر بری وتد مجموع دربری وتد مفروق در
وتد مجموع اوج حرفدر ایکسی متحرک اوجنجی ساکن مثل عَلَیْ و تَوَمْ و وتد مفروق اوج
حرفدر اولکی واخری متحرک اورته سی ساکن مثل رَعْلَی و عَشْقِ فاصله دخی
ایکی نوعدر بری فاصلهٔ صغری وبری فاصلهٔ کبری در فاصلهٔ صغری درت حرفدر
اوجی متحرک بری ساکن مثل جَبَلُنْ و بِنِگَرْ فاصلهٔ کبری بش حرفدر دردی متحرک
بری ساکن مثل سَمَکَتُنْ و بِگَرِمَتْ جمعا بری عربی مصراع اولور لم ار علی رأسی
جبلن سمکتن وبری فارسی مصراع اولور در غم عشق توم بنگر بکرمت وترکیده
بو مصراع وزننده در اودکی اقر هجر یلغک جکری و تقطیع لغتده پاره پاره ایتمکه
درلر واصطلاحده اولدرکه اجزای شعری آنچه لرو اجزای عروضه قلالر
قاعدهٔ عروض اولدرکه بیتی تقطیع ایده جک میزان حروفی ایله بیت حروفن
صایوب موازنه قلمق درست دکلدر زیرا شعرده کاه اولور ایکی ساکن حرف بر حرف
صایلور نار و جان کبی بلکه وقت اولور که اوچ ساکن حرف بر حرف صایلور دوست
و اوست کبی کاه اولور بر متحرک ایله بر ساکن بر حرف صایلور نه و چه کبی الحاصل
تقطیعده اعتبار لفظه در کتابته دکلدر که چوق حرف کتابتده اولور لفظده
اولمز پس تقطیعده کلمز مثلا سلطان واونک کتابتده الف ایله در تقطیعده الف
حسابه کلمز وکاه اولور ایکی ساکنک یا اوج ساکنک بر بینه حرکت ویروب تقطیع
ایدرلر و حرف مشدد کتابتده بر یازیلور تقطیعده ایکی حرف اعتبار اولور مثلا

سرمن

سَرْمَنْ فاعلن وزننه تقطیع اولور و هر حرفده تنوین نون ساکنه اعتبار
اولنور و عروضیلر اوزانده اولان تنوینی نون صورتنده یازرلر مثلا فاعلن
و مفاعیلن و مستفعلن لفظلرنده اولان تنوینلری نون شکلنده یازرلر حرکت
اعتبار اولنمیوب حرف اعتبار قلنسه وغی ظاهر اولسون ایچون و بلکه و وتد مجموع
ایله سبب خفیفدن ایکی جزء حاصل اولور اکر وتد مجموعی سبب خفیف اوزره مقدم
طوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده صبرکو فعولن واکر وتد مجموعی سبب
خفیفدن موخر طوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده کوصبر فاعلن
و بش وتد مجموع ایله التی سبب خفیفدن و ایکی فاصلهٔ صغری دن بش جزء
حاصل اولور اکر وتد مجموعی ایکی سبب خفیفدن مقدم طوترسک بر جزء حاصل
اولور بو وزنده صبوری کو مفاعیلن اکر بر سبب خفیفی وتد مجموع اوزره مقدم
طوترسک و بر سبب خفیفی موخر طوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده صبر من کو
فاعلاتن واکر ایکی سبب خفیفی بر وتد مجموع اوزره مقدم طوترسک بر جزء حاصل
اولور بو وزنده کوصبرمن مستفعلن واکر وتد مجموعی فاصلهٔ صغری اوزره
مقدم طوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده صبرنکنم مفاعلتن واکر وتد
مجموعی فاصلهٔ صغری دن موخر طوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده نکنم صبر
متفاعلن و ایکی سبب خفیفدن و بر وتد مفروقدن بر جزء حاصل اولور اکر ایکی سبب
خفیفی بر وتد مفروقی اوزره مقدم طوترسک بو وزنده صبرمبرد مفعولات
وسبب ثقیل و فاصلهٔ کبری اجزاء سالمه ده کلمز متغیراتده معلوم اولور مثلا
اکر مستفعلن مخبول اولور متعلق قلوب انک یرینه فعلتن قورلر فاصلهٔ

کبری در و هر کاه که فاعلاتن مخبون اولا فعلاتن قالور که سبب ثقیل بولینور

مقالهٔ اولی بحرلر بیاننده

امدی بلکلکم اون طقوز بحر بحر سالم در و سالم اکا دیرلر که هم اعکا اجزاء اصلیه سنده تغییر بولنمیه **بحر هزج سالم** هزج ترنم ایله خوش کلن آوازه دیرلر و عجم فاضللری بحر هزج ایله ابتدا ایده کلمشلر در و بو بحره هزج دیرلر عربلر بو نکله ترنم ایتدکلری ایچون

مثال فارسی

هزج را کر تمام ارکان همی خواهی ازین مکنز　　بکیر این قطعه را یاد و بکن ای جان ازبر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن　　زهی بافر یزدانی زهی فرزند منک اخضر

مثال ترکی

کل امدی عقلی غواص ایت ایا عالم هنر ور　　عروض بحرینه طالب سن چقر غلدر اکو هر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن　　بوکه درلر هزج سالم اوکده طوت ایا سرور

بحر رجز سالم

رجز علة و نوع شعره و بو بحره رجز دیدیلر علت بوکه چوق لاحق اولدوغی ایچون

مثال فارسی

بحر رجز اکر تمام ارکان بخواهی در سخن　　بی هیچ شک تقطیع وکر بر سمت این کونه کهن

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن　　هر روز بجنت نو شود از کردش چرخ کهن

مثال ترکی

نسبت ایدرسم یوزکی آیه کونه کلمز بقلین　　اینمز ایک ایلکه اینه الوب بر بقلین

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن　　سالم رجز اشبو در علم الیقین عین الیقین

بحر رمل سالم

بحر رمل سالم

رمل بلمک دیرلر و بحره رمل دیدیلر ایکی سبب خفیف اورته سنده بر وتد مجموع قوشلوب بلمک بولندوغی ایچون **مثال فارسی**

نام نیکم فکر و ذکرم جسم و جانم شد بیغما　　روز و شب من در دعایت یاد هم عمرم تبنها

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن　　شاد باش ای فخر اولاد عثمان تو بهر جا

مثال ترکی

مال و ملکم اسم و رسمم اولدی یولکده چویغما　　صنمه بنی عشق ایچنده جانی ویرمز نکارا

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن　　بو در بحر رمل سالم بونی طوت حسن دلارا

بحر منسرح سالم

منسرح آچقی معناسنه در و بو بحره منسرح دیدیلر لسانده جاری اولدوغی ایچون

مثال فارسی

در غم تو جان سپرد و عاشق زار و نزار　　ای صنم کلعذار کام دل من برآر

مفتعلن فاعلات مفتعلن فاعلات　　هیچ مکن تو جفا از پی آن شهریار

و بحر منسرحک بر وزنی دخی بو در **مثال ترکی**

قدک هواسنده قانه هوالر بیتوبدر حاصره　　قدرم یوجلدی اکه هوس ایده ای سی دوست

مستفعلن مفعولات مستفعلن مفعولات　　بل بونی بو چون منسرح در بحر لر صنعه　　که پوست

بحر سریع سالم

سریع اوبجی معناسنه در که لفظ سریع فعیل بمعنی الفاعل در و بو بحره سریع دیدیلر لفظنده سرعت اولدوغی ایچون **مثال فارسی**

بحر سریعست خوش و دلکشا جمله ارکانش بود جان فزای

مفتعلن مفتعلن فاعلات هرچه بخواهی بدهات خدای

وبحر سریعک بر وزنی دخی بودر **مثال ترکی**

قویایار رشک قمر بر کردخی بن خسته آه دردکیله اولدم هلاک ترک المز سنک جورکی

مستفعلن مستفعلن مستفعلات بحر سریع دیرلر بوکا کر صقلسک دورکی

بحر خفیف سالم بو بحره خفیف دیدکلری اصطلاحدر **مثال ترکی**

حسن ایلینک سن شهی ای نکار رنکین لقا افرین اولسون حسنکه صد هزاران صلوا علی

فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن مستفعلن تا کلیجک علمک بوکا یار بجک حق دیم سکا

بحر مضارع سالم

مضارع مشابه معناسنه در و بو بحره مضارع دیدیلر بحر رمله مشابه اولدوغی ایچون

مثال فارسی

کران طره مست مشک بما چون نداد بوی دران چهره مست ماه چادر کشید روی

مفاعیلن فاعلات مفاعیلن فاعلات بدانی این تو مضارع شوی شهباخوب خوش خوی

بحر مقتضب سالم مقتضب اسم مفعول صیغه سی اوزره فکر اولنمش معناسنه در

و بو بحره مقتضب دیدیلر اجزاسنده انتظام تلفظا دلنمدوغی ایچون

مثال ترکی

طوبی قد دیرده ملک لولوسن و بی پریکی حور العین سنسن جمالک فردوس حسنکی

مفعولات مستفعلن مفعولات مستفعلن کلشن خد و غنچه دهن کلستان بکلی یکالری

بحر مجتث سالم مجتث اسم مفعول صیغه سی اوزره کسلمش معناسنه در و بو بحره

مجتث

(حاشیه: [illegible])

مجتث دیدیلر اخ ده کی جز کسلوب غیر اولدوغی ایچون **مثال ترکی**

جام مروق صون بروی ساقی سیمین ساق سن جو جان فزا اندن نوش قلسون عاشق

مستفعلن مستفعلن مفعولات مستانه نعره اوره لم طولسون صدادن آفاق

بحر متقارب سالم متقارب اسم فاعل صیغه سی اوزره یقلیشیجی معناسنه در و بو

بحره متقارب دیدیلر بیتک الفاظنده تقارب اولدوغی ایچون

مثال ترکی

دل ادمی قامش عشق عنقا بلورمز بو هر بر دل ابلنده الا

فعولن فعولن فعولن فعولن کرکدر عوض اهلی بلمکده اولا

بحر متدارک سالم

متدارک اسم فاعل صیغه سی اوزره یتشیجی معناسنه در و بو بحره متدارک

دیدیلر بیتک الفاظی بر بر بینه لاحق و ملاصق اولدوغی ایچون **مثال ترکی**

بلبلی کللرک سروری قوللرک همرمی دللرک رهبری یوللرک

فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن ای قولی تکرینک وی شهی ایللرک

بحر مدید سالم

مدید فعیل بمعنی المفعول در و بو بحره مدید دیدیلر صدری چکلدوکی ایچون

جز سباعی ایله **مثال ترکی**

ساقیا صون جامنی کوردن بنز الجلم بودیار غمزده اوترک ایدیکیجلم

فاعلاتن فاعلن فاعلاتن فاعلن غم قیا تمش قلبمی الجلم آه ایجلم

بحر طویل سالم

ایچون
طویل فعیل بمعنی الفاعل در و بو بحره و بو بحره طویل دیدیلر وزن اولدوغی

مثال ترکی

امیرم قمر دور زنده سلطان دوران در	اشیکنده چاکر صد هزاران خاقان در
فعولن مفاعیلن فعولن مفاعیلن	سکا دیدیکم سلطان مصطفی سلیمان در

بحر بسیط سالم

بسیط فعیل بمعنی المفعول در و بو بحره بسیط دیدیلر سبب خفیفلر
بسط اولندوغی ایچون اجزاسنک هر برنده **مثال ترکی**

یوز
عاشقلرا دلبرک فرماننه جانیله	عشقه مرید اولمیشز بنده وهم راضی
مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن	حالده یوز کرچه بز مستقبل و ماضی یوز

بحر وافر سالم

اصلده بونک اجزاسی درت مفاعلتن در بو بحره وافر دیدیلر حرفلرینک حرکته
وافر اولدوغی ایچون و بو بحرده عربی شعر واقع اولور مجزو دسنده غیری شعرلر اولور

مثال ترکی

اذن الکریم بخوبان
شها دیلسک که سن بیله سن بو وافر خوش	اویر دل عقلی جانی فهمکه بیله قوتش
مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن	بو کا عربی بحور دو شعر فلانی بوش

بحر کامل سالم

بو بحره کامل دیدیلر ضرب جهتندن کامل یا حرکت جهتندن کامل اولدوغی ایچون

مثال ترکی

اولور
نظر ایدیک بو جمالکه کوزومک ضیاسی مزید اولور	بلکه بیاننی ایدر سیسم دل جاودان صفاسی مزید اولور

متفاعلن

اولور
متفاعلن متفاعلن متفاعلن	بو که بحر کامل اوقور ایسک سوزوکک بهاسی مزید

بحر جدید سالم

بن
متقدمینک بعضی بحور اصلیه اون بش و بعضی اون التی دیوب اما متاخر
بعضی بحور دخی ایجاد ایدوب اون طقوز قلمشلر در بحر جدید انلر دندر

مثال ترکی

سومکل
اول حبیبکم وفاسی یوق سومکل	بی وفانک چون جفاسی چوق سومکل
فاعلاتن فاعلاتن مستفعلن	او رمزیسه قاشی یاسی اوق سومکل

بحر مستعجل سالم بو دخی انلر دندر که متاخرین ایجاد ایلدیلر **مثال ترکی**

منور در جهان یوزیکون یوزکدن	بهشت اولمش قمو عالم خوب اغزکدن
مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن	صچی لیلی دلایکر کوندوزکدن

بحر متاخر سالم بو جمله بحوردن متاخردر **مثال ترکی**

آلتونکی ایچ جهان یوزن منور قیل	زلفکی چوز سحر یلن معطر قیل
فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن	کلبر و کل رقیبکی مکدر قیل

چون اون طقوز بحر سالملری بیان قلدق شمدنکرو بحر غیر سالملرک
استعمالنده شایع اولنلری بیان قلالم و بونلر معرفتی اجزاء اصلیه سنده
واقع اولان تغییر معرفتنه موقوفدر که متفرعات اندن حاصل اولور و
تغییره باعث اولنلره **علل و ازاحیف** دیرلر که اسبابده واقع اولنلره ازاحیف
و اوتادده و فواصلده اولنلره علل دیرلر بونلرله اجزاء سالمه بر حالدن بر حاله
دونر و فضلاء عجم قتنده مشهور اولنلر بو اوتوز درت درکه ذکر اولنور

جزء و خرم و خرب و خبن و طی و قبض و شتر و قصر و قطع و کف و کشف
و وقف و حذ و صلم و خبل و تشعیث و اضمار و قطف و حذف و
شکل و هتم و جب و زلل و بتر و جحف و جدع و رفع
و ثلم و شرم و نحر و تسبیغ و لف و اذالت و ترفیل
و بونلری معنای لغوی و اصطلاحی برله بیان ایتمک مستحسن در امدی بلکل کم
جزء لغتده کسمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که هر مصراعدن بر جزء دوشه مثلا
اجزاء مثمن اولان مسدس اوله بوکا مجزوء دیرلر خرم لغتده بورن دیره کن
یا بورن اوجن کسمکه دیرلر که جرع مرتبه سنه وارمیه و اصطلاحده مفاعیلن دن
میم دوشوب فاعیلن قالوب مفعولن انک یرینه قونیله بوکا اخرم دیرلر خرب لغتده
ویران ایتمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن میم و نون دوشوب فاعیل
قالوب مفعول انک یرینه قونیله بوکا اخرب دیرلر خبن لغتده قفتانی صاغه و اتکنی
یردن قالدروب قولتقده صاقلمغه دیرلر و اصطلاحده اولدر که فاعلاتن دن
اوّلکی الف دوشر فعلاتن قالور و مستفعلن دن سین دوشر متفعلن قالور مفاعلن
انک یرینه قونور و فاعلن دن الف دوشر فعلن قالور و مفعولات دن فی دوشر
معولات قالور مفاعیل ضم لام ایله انک یرینه قونور بونلرک هر برینه مخبون دیرلر
طی لغتده دورمکه درلر و اصطلاحده اولدر که مستفعلن دن فا دوشر
مستعلن قالور مفتعلن انک یرینه قونر و مفعولات دن واو دوشر
مفعلات قالور فاعلات وقف ایله انک یرینه قونر بونلرک هر برینه
مطوی دیرلر قبض لغتده طوتمغه دیرلر و اصطلاحده اولدر که

مفاعیلن

مفاعیلن دن یا دوشر مفاعلن قالور و فعولن دن نون دوشر
فعول قالور و فاعلن دن نون دوشر فاعل قالور بونلرک هر برینه مقبوض دیرلر
شتر لغتده عیب ایتمکه درلر و اصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن میم و یا دوشر
فاعلن قالور بوکا اشتر دیرلر قصر لغتده قصه ایتمکه دیرلر و اصطلاحده
اولدر که مفاعیلن دن نون دوشر و ماقبلنی ساکن ایدرلر مفاعیل اولور
و فاعلاتن دن نون دوشر و ماقبلنی ساکن ایدرلر فاعلات اولور و فعولن دن نون
دوشر و ماقبلنی ساکن ایدرلر فعول اولور بونلرک هر برینه مقصور دیرلر قطع لغتده
کسمکه دیرلر و اصطلاحده مستفعلن دن نون دوشر و ماقبلنی ساکن ایدرلر مستفعل
اولور مفعولن انک یرینه قونر و فاعلن دن نون دوشر و ماقبلنی ساکن ایدرلر
فاعل قالور فعلن انک یرینه قونر بونلرک هر برینه مقطوع دیرلر کف لغتده کرو دوتمغه
و الکدورمکه دیرلر و اصطلاحده مفاعیلن دن نون دوشر مفاعیل قالور و
فاعلاتن دن نون دوشر فاعلات قالور و مستفعلن دن نون دوشر مستفعل
قالور و متفاعلن دن نون دوشر متفاعل قالور هر برنده نونک ماقبلی
حرکت اوزره باقی اولور بونلرک هر برینه مکفوف دیرلر کشف لغتده چیلاق
ایتمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مفعولات دن تاء ساکنه دوشر مفعولا قالور
مفعولن انک یرینه قونر بوکا مکشوف درلر وقف لغتده کرو طورمغه دیرلر و اصطلاحده
اولدر که شول مفعولات که تاء متحرک ایله در ساکن قلنه بوکا موقوف دیرلر حذ لغتده
قوپرق کسمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مستفعلن دن وتد مجموع دوشر مستف
قالور فعلن انک یرینه قونر و فاعلن دن وتد مجموع دوشر فا قالور فع انک یرینه قونر

ومتفاعلن دن وتد مجموع دوشر متفا قالور فعلن انک یرینه قونر بونلرک هر برینه
احذ دیرلر صلم لغتده قولاق کسمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که فاعلاتن دن سبب
اخیر دوشر وتد مجموع قطع اولور یعنی الفی دوشر وماقبلی که لامدر ساکن اولوب
فاعل اولور فعلن انک یرینه قونر ومفعولات دن وتد مفروق دوشر مفعو قالور
فعلن انک یرینه قونر بونلرک هر برینه اصلم درلر خبل لغتده تباه اتمکه درلر وناقص العضو
اتمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که فاعلاتن دن حرف ثانی ساکن دوشوب فعلاتن اولور
ومستفعلن دن سینی وفاکه ساکنلردر دوشوب متعلن قالوب فعلتن انک یرینه
قونر ومفعولات دن فا و واو دوشوب معلات قالوب فعلات وقف ایله انک یرینه قونر
وبونلرک هر برینه مخبول دیرلر تشعیث لغتده پراکنده اتمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که
فاعلاتن دن عین دوشر فالاتن قالور یا لام دوشر فاعاتن قالور مفعولن انک
یرینه قونر بونلرک هر برینه مشعث دیرلر اضمار لغتده گزلمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که
فاعلاتن دن ایکنجی حرف دوشر وعینی ساکن ایدرلر فعلاتن اولور مفعولن انک یرینه قونر
یا متحرک اولان حرفی ساکن ایدرلر مثلا متفاعلن تاسنی ساکن ایدرب ومستفعلن انک
یرینه قونر بونلرک هر برینه مضمر دیرلر قطف لغتده میوه دیرمکه دیرلر واصطلاحده
اولدر که مفاعلتن دن تن دوشر وماقبلن ساکن ایدرلر مفاعل اولور فعولن
انک یرینه قونر بوکا مقطوف دیرلر حذف لغتده اتمغه دیرلر واصطلاحده اولدر که
مفاعیلن دن لن دوشر مفاعی قالور فعولن انک یرینه قونر وفاعلاتن دن
تن دوشر فاعلا قالور فاعلن انک یرینه قونر وفعولن دن لن دوشر فعو قالور
فعل انک یرینه قونر بونلرک هر برینه محذوف دیرلر شکل لغتده درت ایاقلو

جهوانک

جهوانک ایاغن باغلمغه دیرلر واصطلاحده اولدر که فاعلاتن دن ایکنجی
حرف دوشر ونون دوشر فعلات قالور ضم تا ایله بوکا مشکول دیرلر ثلم لغتده
دشی صیاغه دیرلر واصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن سبب اخیر دوشر وبر سببک
حرف اخیری دوشر وحرف اولی ساکن قیلنور مفاع اولور فعول انک یرینه قونر
بوکا اثلم دیرلر جب لغتده خادم اتمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن ایکی
سبب دوشر مفا قالور فعل انک یرینه قونر بوکا مجبوب دیرلر زلل لغتده طریقی
مغناسنده دروبانی التی اولمین عورته دیرلر واصطلاحده اولدر که مفاعیلنک
الهم اولاینه میم دوشر فاع قالور بوکا ازل دیرلر بتر لغتده قویرق کسمکه دیرلر
واصطلاحده اولدر که مفاعیلن ازل اولاینه عین دوشر فا قالور فع انک یرینه
قونر یا فاعلاتن دن تن دوشر والفی حذف اولنور ولا ساکن قلنور فعلن انک
یرینه قونر یا فعولن دن لن دوشر وواوی حذف اولنور وعینی ساکن
قلنور فع اولا بونلرک هر برینه ابتر دیرلر جحف لغتده برنسنه یی بردن کیدرمکه درلر
واصطلاحده اولدر که فاعلاتن مجبول اولا فعلاتن قالورسه فاصله صغری
دوشر تن قالور فع انک یرینه قونر بوکا مجحوف دیرلر جدع لغتده بورن
کسمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که مفعولات دن ایکی سبب خفیف دوشر
وتا ساکن اولوب لات اولا فاع انک یرینه قونر بوکا مجدوع درلر رفع لغتده
کتورمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که مستفعلن دن اوکی سبب دوشر تفعلن
قالور فاعلن انک یرینه قونر ومفعولات دن اوکی سبب دوشر عولات قالور مفعول
ضم لام ایله انک یرینه قونر بونلرک هر برینه مرفوع دیرلر ثلم لغتده دلک اتمکه درلر

واصطلاحده اولدركه فعولن دن فا دوشه عولن قاله فعلن اانك برينه قونربو كا اثلم
ديرلر ثرم لغتده ديش صمقدر واصطلاحده اولدركه فعولن دن فا دن نون دوشه عول
قاله فعل ضم لام ايله انك برينه قونربو كا اثرم ديرلر نحر لغتده بوغز كسمكه ديرلر
واصطلاحده اولدركه مفعولات مجدوع اولوب لات قاله دخی دوشه لات قاله فع انك
برينه قونربو كا منحور ديرلر تسبيغ لغتده تمام اتمكدر واصطلاحده اولدركه مفاعيلن
دن فاعلاتن اوزرينه برحرف ساكن مثلا الف زياده ايده لر مفاعيلان و فاعلاتان
اولور بونلرك هربرينه مسبغ ديرلر الف لغتده صارمقدر واصطلاحده اولدركه
مفاعيلن اوزرينه قبض كله مفاعلن اولاندنصكره ايكی حرف زياده ايده لر مفاعلن
فع اولور مفاعلاتن انك برينه قونربو كا مقبوض ملفوف ديرلر اذالت لغتده
انك صاليويرمكه ديرلر واصطلاحده اولدركه شول جزكه اخری وتد مجموع اولا انك
اوزرينه برحرف ساكن مثلا الف زياده ايدرلر وبو مستفعلن ده و فاعلن ده و متفاعلن ده
اولور كه مستفعلان فاعلان و متفاعلان اولور و بونلرك هربرينه مذال ديرلر ترفيل لغتده
اتكن اوزاتمغه درلر واصطلاحده اولدركه شول جزكه اخری وتد مجموع اولا
اكا ايكی حرف زياده ايده لر مثلا مستفعلن مستفعلاتن اولا بوكا مرفل ديرلر و معلوم
اولسنكه برجزء اصلی كه فعولن در انك التی فرعی وار دربری فعول در ضم لام ايله تنوين
سز بری فعول در سكون لام ايله بری فعلن دربری فعل در سكون عين ايله و ضم
لام ايله بری فعل در فانك وعينك فتحه سيله ولامك سكونی ايله بری فع در و برجزء
اصلی كه فاعلن در انك ايكی فرعی وار دربری فعلن در فانك فتحه سی وعينك كسره سی
ايله بری فعلن در فانك فتحه سی وعينك سكونی ايله و برجزء اصلی كه مستفعلن در

انكا اون بر

مستفعلان

فعولن مان

برجزء اصلی صورتنده اولان برجزء اصلی به فرع اولمق جائزدر

انكا اون بر فرعی وار دربری مفاعلن دیربری مفتعلن دربری مفعولن دربری
مفاعيل دربری ضم لام ايله تنوين سز بری مفعول در ضم لام ايله تنوين سز بری مفعولن
دربری مستفعلان دربری مفاعلان دربری مفتعلان دربری فعلتان در
فانك وعينك ولامك فتحه سيله و برجزء اصلی كه مفاعيلن در انك
يدی فرعی وار دربری مفاعلن دربری مفاعيل در لامك سكونی ايله بری فعولن
دربری مفعولن دربری فاعلن دربری مفعول در لامك ضمه سيله تنوين سز و برجزء
اصلی كه فاعلاتن در انك اون بر فرعی وار دربری فعلاتن در فانك فتحه سی وعينك
كسره سيله بری فاعلات در تانك ضمه سيله تنوين سز فعلات در فانك فتحه سی وعينك
كسره سيله وتانك ضمه سيله تنوين سز بری فاعلان دربری فعلان در فانك فتحه سی
وعينك كسره سيله بری فاعلن دیربری فعلن در فانك فتحه سی وعينك كسره سيله
بری فعلن در فانك فتحه سی وعينك سكونی ايله بری مفعولن دربری فاعليان
يانك تشديدی ايله بری فعليان در فانك فتحه سی وعينك فتحه سی و يانك
تشديدی ايله و برجزء اصلی كه مفاعلتن در انك سكز فرعی وار دربری مفاعيلن
دربری مفاعلن دربری مفاعيل دربری ضم لام ايله تنوين سز بری فعولن دربری
مفتعلن دربری مفعولن دربری فاعلن دربری مفعول در ضم لام ايله و برجزء
اصلی كه متفاعلن در انك اون بش فرعی وار دربری مستفعلن دربری مفاعلن
دربری مفتعلن دربری فعلاتن در فانك فتحه سی وعينك كسره سی ايله بری مفعولن
دربری فعلن در فانك فتحه سی وعينك كسره سيله بری فعلن در فانك فتحه سی
وعينك سكونی ايله بری متفاعلان دربری مستفعلان دربری مفاعلان دربری

مفتعلاتن دربری مفاعلاتن درتانک سکونی ایله بری مستفعلاتن دربری
مفاعلاتن دربری مفتعلاتن درو بر جزء اصلی که مفعولات درانک اون بر
فرعی وار در فعلاتُ درتانک ضمه سی ایله بری فاعلاتُ درتانک ضمه سی ایله بری
فَعِلاتُ درفانک فتحه سی وعینک کسره سیله وتانک ضمه سی ایله بری مفعولان
دربری فعولان دربری فاعلان دربری مفعولن دربری فعولن دربری
فاعلن دربری فَعِلن درفانک فتحه سی وعینک کسره سیله بری فعلن فانک
فتحه سی وعینک سکونی ایله وچون علل احوالی بیان قلندی شمدنکرو ترکی ولده
شایع ومستعمل اولان بحر غیر سالملری بیان قلالم بعون الله تعالی

بحر هزج مجزو متوازن

طبکدر ای پری پیکر ملک منظر   سپهره مه زمینه شه زمان پرور
مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن   مرتین بحر هزج اخرب

ای یار پری صورت دیدارکه مشتاقم   وی حور ملک سیرت دیدارکه مشتاقم
مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن   مرتین بحر هزج اشتر

افتاب عالم ارادر یوزک ای شه   اول سببدن ایدر اکا سجود مهر ومه
فاعلن مفاعیلن فاعلن مفاعیلن   مرتین بحر هزج اشتر اهتم

لبلرک لبلرک شراب وشراب   یورکم یورکم کباب وکباب
فاعلن فاعلن فعولن فعولن   مرتین بحر هزج اخرب مکفوف محذوف

ای باد صبا سن بزه دلبر خبرین ویر   بوبی سروسا مانلره سرو خبرین ویر
مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن   مرتین بحر هزج اخرب مقبوض ابتر

اول مه که بهمیشه کوکلک افلاکن   مستغرق نور ایدر منور مه در
مفعول مفاعیل مفاعیلن فع   مرتین بحر هزج مجزو مقبوض مستغ

یوزکه در یوزک ای یار مه جبین   شعاع شمع افتاب جان ودین
مفاعلن مفاعلن مفاعلان   مرتین بحر هزج مجزو اخرم مقبوض

درمانم مکر ایده حبیبم   کم دردم بغایت اشدی حددن
مفعولن مفاعلن فعولن   مرتین بحر هزج اشتر مخذوف متوازن

عشقکه نکارا جان وسر فدادر   اولمشم فدالی عشقکه فدا یم
فاعلن فعولن فاعلن فعولن   مرتین بحر هزج اخرب مقبوض محذوف

ای خط صفاتک اسم اعظم   ذاتک دم جان وجان آدم
مفعول مفاعلن فعولن   مرتین بحر هزج مقبوض مکفوف

کونش در الٰنک بحق الله   ولیکن اعمی کور امز آنی
مفاعلاتن   مفاعلاتن   مرتین بحر هزج مجزو محذوف

سروری اولمدن ای یار جانی   بکون جانی سکا جانا فدادر
مفاعیلن مفاعیلن فعولن   مرتین بحر رمل مجزو

عشقسز کیشی همان جانسز دری در   عشق اریکا کر زنده کرده دریدر
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن   مرتین بحر رمل مقصور

کوکلمه عشقک اودندن ای لبی کلنار نار   دوشلی ولدی اوجودم معدن انوار وار
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن   مرتین بحر رمل محذوف

صچلرک واللیل یوزک والضحی والنور در   کوزلرک والنجم کوکسک سورهٔ والطور در

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن　　مرتين بحر رمل مضمر مقطوع

النوكه اهل نظر نور تجلى ديديلر　　يكاغك حمرتندا آتشى موسى ديدلر

فعلاتن فعلاتن فع لن　　مرتين بحر رمل مجزو مقصور

طلعتكدن اى كونش نورلونكار　　حق تعالى نورى اولدى آشكار

فاعلاتن فاعلاتن فاعلات　　مرتين بحر رمل مجزو محذوف

نه ديلرسك قيل سرور كايه ولى　　نامراد اتمه جمالكدن آنى

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن　　مرتين بحر رجز مجزو

الحمد لله وصلوكه ايردم بنه　　فوت اولمدين ديداركى كوردم بنه

مستفعلن مستفعلن مستفعلن　　مرتين بحر رجز مطوى مجبوب

شعشعۀ شمع رخك دوتدى جهانى سرتسر　　رايحۀ مشك خطك قيلدى جانى سرتسر

مفتعلن مفتعلن مفاعلن　　مرتين بحر رجز مطوى مرفل اى لبى كوثر

كندوسى حور قامتى سدره رخلرى جنت　　ويا صحى سنبل بكارى فلفل فرقتى طاق وصلت رحمت

مفتعلاتن مفتعلاتن مفتعلاتن　　مرتين بحر رجز مطوى مخبون

دلبرمك صالنه جانى كوكل فدا ايلى در　　جان وكوكل فدا ايلى در دلبرمك وصالنه

مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن　　مرتين بحر رجز مطوى مرفوع

لعل لبك شربتنى صورميشم　　نقل ومل وشهد وشكر ديديلر

مفتعلن مفتعلن فاعلن　　مرتين بحر سريع مجزو موقوف

اوغربرلى زلفكه جانا نسيم　　مشك قحونسى ايله طولدى جهان

مفتعلن مفتعلن مفعلات　　مرتين بحر منسرح مجزو

حسنك

حسنك كونندن روشن جهان بسر　　لعلك ميندن سرخوش روح روان

مستفعلن مفعولات مستفعلن　　مرتين بحر منسرح مطوى موقوف

لعل لبك آب حيات چشمه درى اى حبيب　　مرده يه اولدر حيات خسته يه اولدر طبيب

مفتعلن فاعلات مفتعلن فاعلات　　مرتين بحر منسرح مجزو مطوى موقوف

قنده سن اى مرد عشق كلبر وكل　　ذوق ايده لم راح صاف صاف اولدى بنه

مفتعلن فاعلات مفتعلن　　مرتين بحر خفيف مخبون

صنما وصلكه فدا دل وجان وتن دخى　　جبشى بكلركه قول شه چين وختن دخى

فعلاتن مفاعلن فعلاتن مفاعلن　　مرتين بحر خفيف مجزو مخبون مقصور

قامتك سدره مى يا سرو روان　　لبلرك عيسى مى يا روح روان

فاعلات مفاعلن فعلات　　مرتين بحر خفيف مجزو مخبون

محذوف كونشه طعن ايدر يوزك نورى　　ساكه بكزر بولنمز اى حور لقا

فعلاتن مفاعلن فع لن　　مرتين بحر مضارع مجزو

جمالكدن اى ملك وجهان روشن　　كونش مبين با قمر بالله اى دلبر

مفاعيلن فاعلاتن مفاعيلن　　مرتين بحر مضارع اخرب

عشقيكله باش قوشلدن رسواى عالم اولدم　　وصلكدن ايريادوشدم هجركله همدم اولدم

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن　　مرتين بحر مضارع اخرب مكفوف

مقصور يوزك كتابتنده يكك صرف نقطه در　　زلفكله كريكك قاشك ايات بينات

مفعول فاعلات مفاعيل فاعلات　　مرتين بحر مقتضب مجزو موقوف مكشوف

سدرة المنتهى در بويك اى دوست　　حور العين سنسن جمالك فردوس

مفعولات مستفعلن مفعولن مرتين بحر مقتضب مجزو مطوى موقوف

رخ قلدی زلفنی یوزندن نکار — کندی بولت اولدی کونش آشکار

فاعلات مفتعلن فاعلات مرتين بحر مجتث مجزو مشغول

معیندن کوزلرم کوزلر خوب کوری — کوز نوربین ایدر زیاده حسن

مستفعلن فاعلاتن مستفعلن مرتين بحر مجتث مخبون مقصور

بکاغلک آتشنے نور جهان جل جلال — جمالک آیتے معنی حسن لطف وکمال

مفاعلاتن فعلاتن مفاعلاتن فعلات مرتين بحر متدارک مجزو متوازن

سرورم مهترم همدم — مونسم محرمم جمم دمم

فاعلن فاعلن فاعلن مرتين بحر طويل مجزو مسبغ

یوزکوردم دورنده خورشید — سکا مشتری برجیس وناهید

مفعولن مفاعیلن فعولان مرتين بحر مدید مجزو متوازن

عالم ارا طلعتک ای قمر رخ — طالعی در زهره ومهر وماهک

فاعلاتن فاعلن فاعلاتن مرتين بحر بسيط مطوى

مهر سعادت تبوی شاه سلام علیک — نور سیادت تبوی شاه سلام علیک

مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن مرتين بحر وافر مجزو متوازن

وصالک ترا بهی طلبم دکر دم کسنم — که خبر وصل بجانب من کی بو دیش

مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن مرتين بحر كامل مجزو متوازن

بکمال نوله متقابلم من نله قصه — نظری بکن بلمینه انکه نوله ملے

متفاعلن متفاعلن متفاعلن مرتين بحر جديد مخبون

ابلك

ابلکک سر تب بیماره ام درر — ای برخسته دل ام درای صنم

فعلاتن فعلاتن مفاعلن مرتين بحر مستعجل مقبوض مخبون متوازن

جیبیمز بره وفا قلیسر در — صو کنده بر ترحم ایلیسر در

مفاعلن مفاعلن فعلاتن مرتين بحر مستعجل آخر مكفوف مقصور

ای لعل لبک راح روح بخش — عاشقلره اول میدن ابد بخش

مفعول مفاعیل فاعلات مرتين بحر متقارب آخر مخبون مقبوض

دل وجانم نجین قلیسر بکا وفا — که دل وجاندن ایتدی اولبنی خدا

فعلاتن مفاعلن مفاعلن مرتين

وبلکل کم بحوری التی دائره ده کستورمشلردر بری یرینه اجزاسی حرکتده وسکونده مناسب اولن بحرلری بر دائره ده جمع ایتمشلردر و بر مصراعی دائره اچینده حروف مقطعه ایله یازوب دائره نک طشره سنده متحرکه وساکنه اشارت ایتمشلردر متحرکک اشارتی بویله در ٥ وساکنک اشارتی بویله در ا و فتح تفکیک اجزا ایدوب تقدیم وتاخیر ایتسلر بر مصراع بر نیجه بحردن اولمق میسر اولور نتکم دائره مؤتلفه ده بر بحر که بحر هزج در که درت مفاعیلن در چون مستفعلن دلیله لر تقدیم وتاخیر ایدوب عیلن مفا درلر وزن مستفعلن اولور درت مستفعلن بحر رجز در و چون فاعلاتن دلیله لر تقدیم وتاخیر ایدوب لن مفاعی دیرلر وزن فاعلاتن اولور درت فاعلاتن بحر رمل در واول دائره لر بونلردر که عجم استادلری بو وجهله ترتیب ایدوب تحریر ایتمشلردر اولکی دائره نک ادی

مؤتلفه در اجزاسنک ائتلافی ایچونکه هر بری سباعی در و بو دائره مصراعی بودر
بو دمه پیش رخ سارت بر غبت ای صنم چاکر

بو دائره دن
اوچ بحر چقر که هزج
ورجز ورمل در

بو مصراع وجه مسطور ایله اوچ بحر هزج وزنی اولور که تقطیعی بودر
بو دمه پی مفاعیلن ش رخسارت مفاعیلن بر غبت ای
مفاعیلن صنم چاکر مفاعیلن قچن شویله اوقنه بو مصراع مه پیش
رخسارت بود چاکر بر غبت ای صنم • بحر رجز اولور که تقطیعی بویله در
مه پیش رخ مستفعلن سارت بود مستفعلن چاکر برغ مستفعلن
بت ای صنم مستفعلن قچن بو مصراع شویله اوقنه پیش رخسارت
بو دمه ای صنم چاکر برغبت بحر رمل وزنی اولور که تقطیعی بودر
پیش رخا فاعلاتن رت بو دمه فاعلاتن ای صنم چا فاعلاتن
کر بر غبت فاعلاتن دائره نک ادی متفقه در اتفاق اجزاسی ایچون که

١٧

متفق لر در سباعی اولمقده و بعضیلر متفقه اجزاسی خماسی اولنه
دیمشلر بو فقیرک یازدوغی مشهور اولن در مصراع تو یی
مه ما بلطف و نظر تو یی شه ما بفضل و هنر

وافر مفاعلتن

بو دائره دن ایکی
بحر چقر که وافر
کامل در

بو مصراع وجه مسطور ایله ایکی بحر وافر وزنی اولور که تقطیعی بودر
تو یی مه ما مفاعلتن بلطف و نظر مفاعلتن تو یی شه ما مفاعلتن
بفضل و هنر مفاعلتن قچن بو مصراع بویله اوقنه • مه ما بلطف
و نظر تو یی شه ما بفضل و هنر تو یی • بحر کامل وزنی اولور که
تقطیعی بویله در مه ما بلط [illegible] ف و نظر تو یی متفاعلن
شه ما بفض متفاعلن ل و هنر تو یی متفاعلن واوچنجی دایره نک
آدی مشتبهه در اجزاسی مشابه اولدوغیچون مصراع تر اکس بخوبی
نباشد نظیری

بحر متقارب

بحر متقارب

ودردنجی دائره‌نک آدی مجتلبه‌در لامک فتحی ایله اجتلابی ایچون که
چکلمشدر بعضیلر مختلبه‌درلر اجزاسنک اختلافی اولدوغیچون نکه بعضی
خماسی وبعضی سباعی وبعضنک سباعیسی بعضنک سباعیسنه
مغایردر مصراع بیا ای مهت چاکر که هستی زمه بهتر

وبشنجی دائره‌نک آدی مختلفه‌در اختلاف اجزاسی ایچون نکه
عدد حروفنده وخصوص اجزاسنده بری برینه مخالفلردر مصراع
تازه ترا شدر حسن عیش ترا شدر لطف

بحر مطوی الاجزاء

والتنجی دائره‌نک آدی مشتبهه‌در اوّل ذکر اولنان دائره‌لره متابعت ایتدوکی ایچون
وبر آدی منتزعه‌در متأخرین نزع واختراع ایتدکی ایچون حتّی بعضی بحرلر ذکر اولنان
بحرلردن غیری اختراع اولنمشی بحرلردر مصراع دی تو بردی زدلم هوش باز

بحر سریع مفتعلن مفتعلن فاعلن

شمدیه دک نظم احوالی بیان اولندی نظم مناسبتی ایله نثرک اقسامن دخی
بیان ایده‌لم که نثر اوچ درلودر نثر مرجّح در ونثر مسجّع در ونثر عاری در
ونثر مرجح اولدر که وزنی اوله قافیه‌سی اولمیه ونثر مسجع اولدر که قافیه‌سی اولا

وزنی اولمیه ونثر عاری اولدر که نه قافیه‌سی اولا نه وزنی اولا و نثر و قافیه‌نی
شعرا وطلازکیده اولمق گرکدر اما نثرده بونلر شرط دکلدر **ویو قرد** قافیه‌نک
تفصیلی اشعه ده کلسه گرکدر دیو وعده اولنمشدی اول وعده محلی بودر من بعد
انی بیان ایده‌لم امدی بلمک گرکدر که قافیه‌یه آنوکیچون قافیه دیرلر که شعرا ج اسنک
نفاسنده کلور یعنی بر کسنه بر غیرک اردنجه کلسه اول بونک قفاسنده در دیرلر
و قافیه ده علماء عربیت اختلاف اتمشلردر فضلا قتنده مشهور قطرب قولیدر
که قافیه بر حرفدر اول حرفه عرب **روی** دیرلر و روی رواده‌دن در و ردا
اول ایپه دیرلر که دوه یوکی باغلرلر یعنی اول ایپ ایله دوه یوکی باغلنور
اول حرف ایله دخی شعر باغلنور حرف روی سز شعر درست اولمز و حرف روی
گرکدر که کلمه‌نک نفسندن اولا مثلا انداخته‌ام و ساخته‌ام لفظلرنده حرف روی
خادر که نفس کلمه‌دندر و قافیه‌کی درلو در بری **اصلی** در و بری **معمولی** در اصلی
راست و ماست کبی و سکا و بکا کبی که جمله حرفلری نفس کلمه‌دندر و معمولی بوست
و کجاست کبی و قول و جول کبی اصلده بوا و کجا و قل و جل ایدی سین و تا
و واو زیاده قلنمشدر و حرف روی آخر حرفه دیرلر الا مکر تنوین اولا یا
تنوین‌دن بدل اولا یا حرف اشباع اولا بیان حرکت ایچون کلمش اولا مثل
المنزلا المنزلو المنزلی یا اشباع مقامنه قائم اولا بیان حرکت ایچون اولا
کتابیه و حسابیه هاسی کبی یا حرف اشباع به منشا به اولا تثنیه ضمیری اولان
الف کبی و جمع ضمیری اولان واو کبی که ماقبلی مضموم اولا و ضمیر مؤنث اولان یا کبی
که ماقبلی مکسور اولا لم یضربا لم یضربوا لم یضربی کبی یا حرف اشباع مقامنه

قائم

قائم اولا نه منشا به اولا ها تأنیث و ها ضمیر کبی ماقبللری متحرک اولا طلحه و غلامه
کبی بونلرک هر برینه **وصل** دیرلر روی دیمزلر **و بالجمله** کم حرف روی‌نک و ماقبلنک و مابعدنک
اعتباری ایله بر قچ نوع قافیه بولنور که حرف روی اعتباری ایله یا **مقیده** در
یا **مطلقه** در و ماقبلی اعتباری ایله **مردفه** در یا **مؤسسه** در یا **مجرده** در و مابعدی
اعتباری ایله **موصوله** در خروج سز یا خروج ایله قافیهٔ مقیده اولدر که حرف روی ساکن
مثال وقاتم الاعماق خاوی المخترق
بو حرف روی‌نک ماقبلنک حرکتنه **توجیه** دیرلر و قافیهٔ مطلقه اولدر که حرف روی متحرک اولا
مثال قفا نبک من ذکری حبیب و منزلی
و قافیهٔ مردفه اولدر که حرف روی‌دن اول الف اولا عماد کبی یا واو ممدوده اولا
یا یا ممدوده اولا عمود و عمید کبی یا واو غیر ممدوده یا یا غیر ممدوده اولا
قول و قیل کبی بونلرک هر برینه **ردف** دیرلر رانک کسری و دالک سکونی ایله و ردفک
ماقبلنک حرکتنه **حذو** دیرلر و قافیهٔ مؤسسه اولدر که حرف روی‌دن بر حرف مقدم اولان [الف]
اولا عابد کبی و بو الفه **تأسیس** دیرلر و ماقبلنک فتحه‌سنه **رس** دیرلر و اول
حرف که بو الف ایله حرف روی اورتسنده اولا **دخیل** دیرلر و حرکتنه **اشباع** دیرلر
و قافیهٔ مجرده اولدر که حرف روی‌دن اول ردف و تأسیس اولمیه و قافیه موصوله کم
خروج سز اولا اول اولدر که حرف روی‌دن صکره اولا وصل دینلن حرفلردن منزلا
و منزلو و منزله کبی هاء ساکنه ایله و قافیهٔ موصوله که خروج ایله اولا اول اولدر کم
حرف روی‌دن صکره ها متحرکه اولا حرف اشباع ایله منزلها و منزلهو و منزلهی کبی
بو حرفه **خروج** دیرلر ها وصلک حرکتنه **نفاذ** دیرلر **و دخی دینلمشدر کم** حرف روی [بعدنك]

اکرچه برحرفدر اما اکا بتبعیت ایله سکز حرف دخی کلور درت حرفی حرف رویدن اول
درت حرفی حرف رویدن صکره اولور مثلا انداختم و پرداختم لفظلرنده حرف
روی خادر و درت حرف رویدن اول و درت حرف صکره در رویدن اول
اولان حرفلرک اسملری بودر حرف تأسیس حرف دخیل حرف ردف حرف قید در رویدن صکره
اولان حرفلرک اسملری بودر حرف وصل حرف خروج حرف مزید حرف نائره و بو
جمله طقوز حرفه التی حرکت کلور که انلره رس و اشباع و حذو و توجیه و مجری
و نفاذ دیرلر و الف تأسیس و حرف دخیل قافیهٔ مؤسسه ده اولور و بو التی
حرکتک اکثری که رس و اشباع در بو قافیه ده اولور عاقل جاهل کبی که الف
حرف تأسیس در قاف و ها حرف دخیل در و لام روی در و تأسیسدن اول اولان
حرکت رس در و حرکت دخیل اشباع در پس بو قافیه ده اوچ حرف و ایکی حرکت
واردر و بو قافیه خاصهٔ عرب در که عجم انلی رعایت ایتمیوب عاقل قافیه سنده
مقبل و مشکل کتورسه لر عیب اولمز اما عرب قتنده فحج مطلع ده الف تأسیس کلسه
آخرنه دک اول رعایت اولنمق کرکدر و بالجمله قافیه عجم قتنده اوچ درلودر
مجرده و مردفه و مقیده در مجرده قمر و شکر کبی که را روی در واندن اول
اولان حرکت توجیه در پس بو قافیه ده بر حرف و بر حرکت واردر و مردفه اوچ درلو
اولور بری الف جان و کان کبی بری واو حور و نور کبی بری یا دین و چین
کبی و مقیده بو حرف ساکن ردف برنه کلور لفظ مرد و درد کبی و لفظ قند
و چند کبی پس الف جان و کان و واو نور و حور و یا دین و چین ردف در
و رای مرد و درد و نون قند و چند قید در و ردف و قیددن اول اولان حرکت

حذو

حذو در واول درت حرفکه رویدن صکره کلور بری حرف وصل در روی
اکا متصل اولمغ ایله متحرک اولور سَرَم و بَرَم کبی که را روی در میم وصل در
و رویدن اول اولن حرکت توجیه در و حرکت روی مجری در بو قافیه ده ایکی
حرف و ایکی حرکت واردر و اول حرفکه حرف وصلدن صکره کلور خروج در که اول
حرفک بری بودر تا که وصل متحرک اوله حرف خروج کلمز همسرمش همبرمش
کبی بونده روی رادر و وصل میمدر و خروج سیندر و رویدن اول اولان
حرکت توجیه و حرکت روی مجری در و حرکت وصل نفاذ در بو قافیه ده اوچ حرف
و اوچ حرکت واردر و هر حرکت که حرف رویدن صکره کلور کرک بر کرک زیاده
اکا نفاذ دیرلر و اول حرفکه خروجدن صکره کلور مزید درکه اول درت حرفک
بری بودر دلبر مستت و در خور مستت کبی بونده را روی در و میم وصل و سین
خروج و تا مزید در و رویدن اول کلن حرکت توجیه و حرکت روی مجری و حرکت وصل
نفاذ در و بو قافیه ده درت حرف و اوچ حرکت واردر و اول حرفکه مزیددن
صکره کلور نائره در که اول درت حرفک بری بودر کشتمشی کبی که بونده اولکی
سین روی در و اکنجی سین وصل در و تا خروج در و میم مزید در و شین نائره در
و رویدن اول اولان حرکت توجیه در و روی حرکتی مجری در و اندن صکره اولان
حرکت نفاذ در بونده بیش حرف و اوچ حرکت واردر مثال قافیهٔ مجرده بیت
چو بوی تو آرد نسیم سحر فدایش کند دل روان جان و سر
بونده را روی در واندن اول اولان حرکت توجیه در پس بو قافیه ده
بر حرف و بر حرکت واردر مثال قافیهٔ مردفه که الف ایله اولا بیت

بو صحیفه اوتوز [illegible] آخرینده بر سطر نظم ایکی سطر واقع اولمشدر صح

کر بنوشم ز لعل دلبر جام گردم در جهان میسر کام

بونده میم روی در الف ردف در ردفدن اول اولان حرکت حذو در
بونده ایکی حرف و بر حرکت وار در مثال قافیهٔ مردفه که واو ایله اولا ب
ای که نبود بحسن روی تو حور باد چشم بد از جمال تو دور
بونده را روی در واو ردف در ردفدن اول اولان حرکت حذو در
بونده قافیه ایکی حرف و بر حرکت در مثال قافیهٔ مردفه که یا ایله اولا ب
ای لبت را ملک خوبی در نکین خرمن حسن ترا مه خوشه چین
بونده نون روی در یا ردف در و حرکت که ردفدن اول در حذو در
بونده ایکی حرف و بر حرکت وار در مثال قافیهٔ مقیده ب
ای وحید ار شوی ز عالم فرد نبود اندر زمانه مثل تو مرد
بونده دال روی در را قید در و اول حرکت که قیددن اول در حذو در
و پس بونده قافیه ایکی حرف و بر حرکت در مثال قافیه که ردف اصلی و ردف زائد ایله
اولا ب چون دل غم عشق روی او داشت در جان همه تخم مهر او کاشت
بونده روی تا در و الف ردف اصلی در و شین ردف زائد در و ردفدن اول
اولان حرکت حذو در پس بو قافیه ده اوچ حرف و بر حرکت وار در مثال قافیه که
وصل ایله اولا ب تا که پیغام تو آورد نسیم سحری میکند در قدمش خسته دلم جان سپری
بونده را روی در و یا وصل در و اول حرکت که رویدن اول در توجیه در و حرکت
روی مجری در پس بونده ایکی حرف و ایکی حرکت وار در مثال قافیه که وصل ایله خروج ایله اولا
ب هر که در عشق صاحب قدمست در صف اهل عشق محترمست

بو صحیفه ده ایکی سطر نثر و بر سطر نظم واقع بر سطر نثر و بر سطر نظم و ایکی سطر نثر و بر سطر نظم و بر سطر نثر و بر سطر نظم و ایکی سطر نظم واقع اولمشدر صح

بونده میم روی در و سین وصل و تا خروج در و حرکت که رویدن اول در توجیه در
و حرکت روی مجری در پس بونده قافیه اوچ حرف و ایکی حرکت در مثال قافیه که وصل و خروج و مزید ایله در
ب چو سرو سهی بر که گلشنش چو من هر سو هزاران بلبلستش
بونده لام روی در و سین وصل و تا خروج و شین مزید در و حرکت که رویدن
اول در توجیه در و حرکت روی مجری در و حرکت که رویدن صکره در نفاذ در پس بو قافیه ده
درت حرف و اوچ حرکت وار در مثال قافیه که وصل و خروج و مزید و نائره ایله اولا
ب من که شمر ستمت بندهٔ چاکر ستمت
بونده روی را در و سین وصل در و تا اولی خروج و میم مزید و تا اخیره نائره در
و رویدن اول اولان حرکت توجیه در و حرکت روی مجری در و رویدن صکره اولان
حرکت نفاذ در پس بو قافیه ده بش حرف و اوچ حرکت وار در مثال قافیه که ردف و وصل ایله اولا
ب در درون تخم عشق می کارم خون دل زان ز دو دیده می بارم
بونده را روی در و الف ردف و میم وصل در و ردفدن اول اولان حرکت حذو در و حرکت روی
مجری در لاجرم بونده اوچ حرف و ایکی حرکت وار در مثال قافیه که ردف و وصل و خروج و مزید ایله اولا
ب هر که از وصل دوست شورستنش زان دل و دیده غرق نورستش
بونده روی را در و واو ردف و سین وصل در و تا خروج در و شین مزید در و حرکت
که ردفدن اول در حذو در و حرکت روی مجری در و رویدن صکره اولان حرکت
نفاذ در لابد بو قافیه ده بش حرف و اوچ حرکت وار در مثال قافیه که
ردف اصلی و ردف زاید و وصل و خروج و مزید و نائره ایله اولا ب
آن بت که عشوه بار خنه بخستمش با جور و ناز و عربده در خستمش

بونده تا روی یه الف ردف اصلی وخا ردف زائد وسین وصل و تا خروج ومیم زائد وشین
نائره در حرکت که ردفدن اول در حذو در وحرکت روی مجری در ورودیدن صکره
اولان حرکت نفاذ در پس بونده یدی حرف واوچ حرکت وار در وبلملی که بر نوع قافیه واردر
شعرا اکا قافیهٔ شایگان دیرلر واول بر نیچه قسمدر مشهوری الف ونون ایله اولاندر مثالی

س دریغا روز عشق ووصل یاران دریغا صحبت زیبا نگاران

بونده روی رادر واندن اول اولان الف ردف در وروی دن صکره اولان الف ونون
شایگان در وردفدن اول اولان حرکت حذو در وحرکت روی مجری در الا جرم
بو قافیه ده درت حرف وایکی حرکت وار در مثال قافیهٔ شایگان غیبت س

کسان کز ماه روی دوست دورند عجب دارم که در دوری صبورند

بونده را روی در وواو ردف در ونون ودال شایگان در وردفدن
اول اولان حرکت حذو در وحرکت روی مجری در پس بونده درت
حرف وایکی حرکت وار در مثال شایگان خطاب س

در چمن تا سرو سیمین بر چمید بهر چشم بد دعا بر وی دمید

بونده روی میم در ویا ودال شایگان در ونوندن اول اولان حرکت توجیه در وحرکت
روی مجری در لابد بو قافیه ده اوچ حرف وایکی حرکت وار در مثال قافیهٔ شایگان تکلم

س چو دایم بادهٔ عشق تو نوشیم سزد کر خلعت وصل تو نوشیم

بونده شین روی در وواو ردف در ویا ومیم شایگان در وردفدن اول اولان حرکت
حذو در وحرکت روی مجری در بو قافیه ده درت حرف وایکی حرکت وار در مباحث قافیه
فضلا قتنده اهم مهم وشعرا علی الحتم اولوب وقافیه خاتمهٔ شعر اولوب اعتبار

خاتمه یه اولدغی اجلدن بو قدر تفصیل اولندی من بعد صنایع شعریه تفصیلنه شروع ایدرم

مقالهٔ ثانیه صنایع شعریه بیاننده در

بلکل که استادلر صنایع شعریه ده ترصیع ایله ابتدا ایدوب کلمشلردر ترصیع بونک بو قوردده
معنای لغویسی ومعنای اصطلاحیسی بیان اولنمشدر بونک مثاللرن ایراد ایدرم
قرآن عظیمدن مثالی ان الابرار لفی نعیم وان الفجار لفی جحیم وحدیث شریفدن
مثالی اللهم تقبل توبتی واغسل حوبتی ونثر عربیدن مثالی من اطاع غضبه
اضاع ادبه ونثر فارسیدن مثالی می خورده وخوی کرده ونظم عربیدن مثالی

وافعاله للراغبین کریمة واموا له للطالبین نهاب

ونظم فارسیدن مثالی

ای جهان را بدولت تو قرار وی زمان را بخدمت تو مدار

وترصیع حدنفسنده صنعت بدیعه اولورلر اما چون اکا بر عمل دخی ضم اولنه درجه
بولور بنیکم ترصیع مع التجنیس اولا نثر عربیدن مثالی وطئت الدهماء
اعقابهم وخشیت الاعداء اعقابهم ونثر فارسیدن مثالی یاره سر گشته وکاره

ونظم عربیدن مثالی

جلالک یا خیر الملوک مشایعاً علی منبر المجد المؤثل خاطب
فللخطة النکراء سیفک دافع وللخطة العذراء سیفک خاطب

ونظم فارسیدن مثالی

بهشتی مهرما عین خطا بود بهشتی مهرما عین خطا بود

تجنیس بو قورده بیان اولنمشدر بونده اقسامن بیان ایدرم تجنیس تام

نثر عربیدن مثالی زائر التسلی ان لطائر کزائر اللیث الزائر ونثر فارسیدن

مثالی چندان بخور کیت ریان دارد چندان مخور کیت ریان دارد

ونظم عربیدن مثالی

بسیف الدولة اتسعت امور | رأینا ها مبددة النظام
سمی وحمی بنی سام وحام | فلیس کمثله سام وحام

ونظم فارسیدن مثالی

ای چراغ همه بتان ختا | دو بودن ز روی تست خطا

تجنیس ناقص بو صنعت اولدر که حرکتده معایر اولا حدیث شریفدن

مثالی اللهم کما حسنت خلقی فحسن خلقی ونثر عربیدن مثالی جبة البرد

جنة البرد ونثر فارسیدن مثالی ای بلا گزیده وانکشت گزیده

ونظم عربیدن مثالی

لمولانا کمال الدین مجد | اشم ومنصب عال وعزة
یحب جواره زهر المعالی | لحب کثیر لجوار عزة

ونظم فارسیدن مثالی

براسب سعادت سواری وداری | بدست اندرون از سعادت سواری

مثال دیگر

دهانت بود درج یاقوت دست | بسی در مکنون دران درج درج

تجنیس زاید بو صنعت اولدر که کلمه نک اخرنده زیاده اولا بوکا تجنیس

مذیل دخی دیرلر نثر عربیدن مثالی هو حام حامل لاعباء الامور وکاف

کامل

کافل لمصالح الجمهور ونثر فارسیدن مثالی موی سیاه تر از شب شبه

ونظم عربیدن مثالی

فدیناه من خل مواف موافق | ومن صاحب واف مصاف مصافق

ونظم فارسیدن مثالی

لبت عین آب حیاتست ودل | همی دارد آبی ازان چشمه چشم

تجنیس مرکب ترکیب ده اولاندر نثر عربیدن مثالی ان علت دولة اوغاد

فصنع الله رایح اوغاد ونثر فارسیدن مثالی من در جهان تا زنده ام مهر تو تا زنده ام

ونظم عربیدن مثالی

جعلت هدیتی لکم سواکا | ولم اقصد به احدا سواکا

ونظم فارسیدن مثالی

زهی مهر رخت را کرم بازار | من آزرده را از لطف بازار

تجنیس مکرر اولدر که تکرار اولا ولفظا اولده حرف زائد اولا حدیث شریفدن

مثالی من طلب وجد وجد ونثر عربیدن مثالی

النبیذ بغیر النغم غم ونثر فارسیدن | فلان نزار وزارست

ونظم عربیدن مثالی

ابا العباس لا تحسب بانی | لشیبی عن حلی الاشعار عاری
فلی طبع کسلسال معین | زلال من ذری الاحجار جاری

ونظم فارسیدن مثالی

چو چشم تو راهست بیکار کار | بود جان من زان دل از زار زار

تجنيس مطرف اولدر كه آخر حرفى مغاير اوله حديث شريفدن **مثالى**
الخيل معقود بنواصيها الخير ونثر عربيدن **مثالى** لفظه در نضيد وخطه
روض نضير ونثر فارسيدن دل كريم از آزار آزاد باشد

ونظم عربيدن مثالى

تمتع بيوم مسعد النجح مسعف ودع قول لاح منعت النصح منعف

ونظم فارسيدن مثالى

كفنى بدهم داد كر جان بدهى صد شكر خداى راكه دادم دادى

تجنيس خط اولدر كه خطده متشابه اوله اما لفظده متشابه اولميه قرآن مجيددن **مثالى**
وهم يحسبون انهم يحسنون صنعا وحديث شريفدن **مثالى** عليك باليأس من الناس
ونثر عربيدن **مثالى** غرك عزك فصار قصار ذلك فاخش فاحش فعلك
فعلك تهدا بهذا ونثر فارسيدن **مثالى** شب تاريك وراه باريك

ونظم عربيدن مثالى

به عاد اعلام العلوم عواليا واصبح اثمان الثنا غواليا

ونظم فارسيدن مثالى

رسز بيخبرم خير وشرى كه دانم كر نبازم بكشد يار نيازارم باز

اشتقاق اولدر كه لفظلرك حرفلرى بربرينه متقارب ومتجانس اوله قرآن
عظيمده وحديث شريفده چوق واقع اولمشدر قرآن مجيددن **مثالى**
يا اسفى على يوسف دخى واسلمت مع سليمان لله رب العالمين دخى وجنا
الجنتين دان وحديث شريفدن **مثالى** الظلم ظلمات يوم القيمة دخى عصيه

عصت

عصت الله ورسوله ومضر مضرها الله وغفار غفر الله لها ونثر عربيدن **مثالى**
اللهم سلط عليهم الطعن والطاعون ونثر فارسيدن **مثالى** فلان شخص كار ديكر بيكار دارد

ونظم عربيدن مثالى

هنيئا لنا واتتنا فى هراة لقاء الكرام وماء الكروم
وفى مقلتى منذ فارقتهم غمام يجود بماء الغموم

ونظم فارسيدن مثالى

چو نوش لعل تو دار الشفا بيمارست بجان خسته شفاى رسد ازان شفتين

اسجاع اوچ قسمدر برى سجع متوازى در برى سجع متوازن در برى سجع
مطرف در **سجع متوازى** اولدر كه آخرده اولان كلمه لر وزنده وعدد حروفده
وحرف رويده متفق اولالر حديث شريفدن **مثالى** اللهم اعط للمنفق خلفا
وللممسك تلفا ونثر عربيدن **مثالى** فلان ابرد من البرد دخى زمن الورد ونثر فارسيدن
مثالى كوى باخته واسب تاخته **سجع متوازن** اولدر كه كلمه لرك حروف برى برينه
موافق اوله اما حرف روى مخالف اوله قرآن عظيمدن **مثالى** وآتيناهما الكتاب
المستبين وهديناهما الصراط المستقيم ونثر عربيدن **مثالى** قد اتسع المجال
بعد التضايق واتجه المراد بعد التمانع **سجع مطرف** اولدر كه كلمه لر حرف رويده
متفق اولالر اما وزنده وعدد حروفده مخالف اوله قرآن مجيددن **مثالى**
مالكم لا ترجون لله وقارا وقد خلقكم اطوارا ونثر عربيدن **مثالى** خيابه محط الرحال
ومخيم الآمال ونثر فارسيدن **مثالى** فلان را كرم بسيارست وهنر بى شمار

بيان المقلوبات بونك اقسامى چوقدر اما مشهور اولانلرى درت در

مقلوب بعض کلمه‌لرک بعض حروفنده تقدیم و تأخیر اوله‌ لر حدیث شریفدن **مثالی** اللهم استر عوراتنا وآمن روعاتنا

ونظم عربیدن **مثالی**

فعندی خصب رواد … وعندی ری ردّاد

ونظم فارسیدن **مثالی**

ازان جادوانه دو چشم سیاه … دلم جادوانه عدیل غناست

مقلوب کل کلمه‌لرک جمیع حروفنده تقدیم و تأخیر اوله‌ لر نثر عربیدن **مثالی** کفه تحرّ وجناحه رُجب و نثر فارسیدن **مثالی** یارب مارا آرام ده **مثال دیگر** درطلب شتاب

ونظم عربیدن **مثالی**

حسامک للاحباب فتح … ورمحک للاعداء حتف

ونظم فارسیدن **مثالی**

میرک سیناست پیک چابک وبرنا … هرچه بگویدظریف گوید وزیبا
هست کریم وانیس در شناسی … زود بخوان بازگون میرک سینا

مقلوب مجنّح همان قلب کلدر اما بوقدر وارکه اول وآخرده اولور

نظم عربیدن **مثالی**

ساق بهذا الشرالکین الی من قلبه قاس … سار حی القوم فالهم علینا جبل راس

ونظم فارسیدن **مثالی**

نازکرمی کند بنازم زان … رای من ان بود که خواهد یار

مقلوب مستوی اولدر که بوقردن اشغه نیجه اوقنورسه اشغه‌دن یوقرو

اولیه

اولیه اوقنه قرآن عظیمدن **مثالی** کل فی فلک وربک فکبر و نثر عربیدن **مثالی** ساکب کاس و نثر فارسیدن **مثالی** دارم همه مرادو **مصراع** قلب اولندوغنک **مثالی**

شکر بترازوی وزارت برکش … شو همره بلبل بلب هر مهوش

وتمام بیت قلب اولندوغنک نظم عربیدن **مثالی**

اراهن نادمه لیل لهو … وهل لیلهن مدان نهارا

ونظم فارسیدن **مثالی**

رامشم درمان دردم کرم یار … رای مرکم درد نامردم شمار

ردّ العجز علی الصدر التی نوعدر **نوع اوّل** اولدر که لفظ اول بعینه مذکور اوله واولکی معنای مراد اوله نثر عربیدن **مثالی** الحیلة ترک الحیلة **مثال دیگر** القتل انفی للقتل و نثر فارسیدن **مثالی** گوهر شناس داند قدر گوهر

ونظم عربیدن **مثالی**

سکران سکر هوی وسکر مدامة … انّی یفیق فتی فیه سکران

ونظم فارسیدن **مثالی**

صبا می رساند بمن بوی دوست … که باد اد وصد آفرین باصبا

نوع ثانی اولدر که لفظ اول بعینه مذکور اوله اما معنی مغایر اوله وبو حقیقتده تجنیس تام در نثر عربیدن **مثالی** کافر النعمة کالکافر و نثر فارسیدن **مثالی** داد یافت داد داد

ونظم عربیدن **مثالی**

یسار من سجیتها المنایا … ویمنی من عطیتها الیسار

ونظم فارسیدن **مثالی**

باز غم تو مرغ دلم را شکار کرد   باشد که جان رهاندش از چنگ باز باز

نوع ثالث اولدر کم لفظ اول بعینه مذکور اولا او لکی معنی مراد اولا اما لفظ اول مصراع اولک اولنده اولمیه نظم عربیدن مثالی

اما القبور فانها مأنوسة   بجوار قبرک والدیار قبور

ونظم فارسیدن مثالی

گرچه در دل بجز از مهر و وفا نیست مرا   می ندانم که تو با من چه داری در دل

نوع رابع اولدر کم نوع ثالث کبی اولا اما اولکی معنی مراد اولمیوب غیری معنی مراد اولا نظم عربیدن مثالی

واذا البلابل افصحت بلغاتها   فانف البلابل باحتساء البلابل

ونظم فارسیدن مثالی

گر بما بوده داد من از فلک   چو ایزد ترا هرچه بایست داد

نوع خامس اولدر کم هر مصراع اولنده و آخرنده اولان لفظ اصلده و معنیده متفق اولالر اما صیغه ده متفاوت اولالر و بو کی قسمدر بری اولدر کم بر لفظ صدرده بر لفظ عجزده اولا بر قسمی اولدر کم بر لفظ حشوده بر لفظ عجزده اولا قرآن عظیمدن قسم اولک مثالی استغفروا ربکم انه کان غفارا

ونظم عربیدن مثالی

وَهَتْ عَزَماتُكَ لمّا كَبِرْتَ   وما كانَ من شأنها ان تَهِي

ونظم فارسیدن مثالی

بیازردی مرا بی هیچ حجت   زمن هرگز ترا بود ست آزار

وقران

وقران مجیددن قسم ثانینک مثالی ولقد استهزئ برسل من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزؤن وحدیث شریفدن مثالی من مقت نفسه آمنه الله

ونظم عربیدن مثالی

وما ان شبت من کبر ولکن   لقیت من الاحبة ما اشابا

ونظم فارسیدن مثالی

امیر اگر مرا معزول کردی   سرانجام همه عمال عزلست

نوع سادس اولدر کم اولده و آخرده کلن لفظلر اصلده بر لفظدن مشتق اولمیوب معنیده مختلف اولالر بو دخی ایکی قسمدر قرآن عظیمدن قسم اولک مثالی قال انی لعملکم من القالین ونظم عربیدن مثالی

ضرائب ابدعتها فی السماح   فلسنا نری لک فیها ضریبا

ونظم فارسیدن مثالی

نالم از عشق آن صنم شب و روز   وینک از ناله گشته‌ام چون نال

وقرآن مجیددن قسم ثانینک   فنادی فی الظلمات ان لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین ونظم عربیدن مثالی

مَنَحْناها الحَرائِبَ غیرَ انّا   اذا جارت منحناها الحرابا

ونظم فارسیدن مثالی

گرت زمانه نداد نظیر شاید از آنکه   تو از خدای برحمت زمانه را نظری

وعرف شعرا ده رد العجز علی الصدر اولدر کم غزلک مطلعنده مذکور اولان مصراع مخلصده بعینه مذکور اولا نیتکم مصنف کتاب سروری فقیر دیمشی

غزل

کورمک ایچون حسننی آلسه اله یار آینه ... دیرم آکه کندوکی کورمه ایکن یار اینه

قلبکی دوغرلدی کورحقه دیلرسک فیض آست ... عکسن اکری کوسترر کر اولسه ناچار آینه

کون یورکای غنچه لب ور دهنجه تشبیه ایدیم ... کم انک عمری کچنی وار فرجو هر بار آینه

برزواللی درکنش ماه فلک اکسکلی در ... که کونه کرم اولمسون که حجح دوار اینه

ای سروری کون مقابل اولدی آیه صانورم

کورمک ایچون حسننی آلسه اله یار آینه

تضاد یوقروده بیان اونمشدر انک قرآن عظیمدن **مثالی** قل اللهم مالک الملک توتی الملک من تشاء وتنزع الملک ممن تشاء وحدیث شریفدن **مثالی** علم لاینفع وجهل لایضر ونثر عربیدن **مثالی** ان من خوفک حتی تبلغ الامن خیر ممن آمنک حتی تبلغ الخوف **ونظم** عربیدن **مثالی**

یارب مبکیة قطی مضحکة ... ورب مولمة فی ثنیی لذات

ونظم فارسیدن **مثالی**

بدیدارست عدل وظلم بنهان ... مخالف اندک وناصح فراوان

اعنات اولدرکه تزیین ایچون موافق اولان حرف کتورمک لازم دکل ایکن تا کتاب وعتاب کبی بوکا التزام مالایلزم دخی دیرلر قرآن مجیدن **مثالی** فاما الیتیم فلا تقهر واما السائل فلا تنهر وحدیث شریفدن **مثالی** اذا استشاط السلطان تسلط الشیطان **ونظم** عربیدن **مثالی**

یقولون فی البستان للعین لذة ... وفی الخمر والماء الذی غیر آسن

اذا

اذا شئت ان تلقی المحاسن کلها ... ففی وجه من تهوی جمیع المحاسن

ونظم فارسیدن **مثالی**

سهم تو در زمین کشیده سپاه ... قدر تو بر فلک نهاده قدم

ناصح ملک تو قرین طرب ... حاسد صدر تو ندیم ندم

تضمین المزدوج اولدرکه سجع وقوافی رعایت اولندقدن غیری بعض الفاظ کتوررلرکه وزنده وقافیه ده متفق اولالر قرآن عظیمدن **مثالی** وجئتک من سبأ بنبأ یقین وحدیث شریفدن **مثالی** المؤمنون هینون لینون والمؤمن دعب لعب ونثر عربیدن **مثالی** فلان رتین بعلمه الجم ومجده الاشم زمانه وفاق بفضله الباهر وحسبه الزاهر اقرانه لفظ زمانه واقرانه قافیه در باقیسی مزدوجدر ونثر فارسیدن **مثالی** فلان بسیرت کزیده وعادت پسندیده معروفست وبخدمتکاری حضرت وطاعت داری دولت موصوفست

ونظم عربیدن **مثالی**

مضی الصاحب الکافی ولم یبق بعده ... کریم یروی الارض فیض غمامه

فقدناه لما تم واعتم بالعلی ... کذاک خسوف البدر عند تمامه

ونظم فارسیدن **مثالی**

بباغ وراغ واذکر وفکر چون بارست ... زذوق وشوق جفا را دلم وفا واند

استعاره اولدرکه لفظدن معنای حقیقی مراد اولمیوب معنای مجازی مراد اوله قرآن عظیمدن **مثالی** واخفض لهما جناح الذل من الرحمة وحدیث شریفدن **مثالی** الفتنة نائمة لعن الله من ایقظها ونثر عربیدن **مثالی** ان ابو حنتمه

بهجت له الدنيا أمعارها والقت اليه افلاذ كبدها ونفقت له محها واطعمته شحمها

وامطرت له جود اسال منه شعابها ودفقت في مجالفها فمص منها مصاً وقص

منها قصاً وجانب غمرتها ومشى ضحضاحها وما ابتلت قدماه الا كذلك ايها الناس

فالوا ابلى رحمك الله ونثر فارسيدن مثالي همیشه افتاب اقبال از مطلع جلال تو طالع و تابان باد

ونظم عربيدن مثالي

ومن العجايب ان بيض سيوفنا يلد المنايا السود وهي ذكور

ونظم فارسيدن مثالي

دست اميد بنده بدامان وصل دوست مشكل رسد چو ديدهٔ بختم بخواب ماند

مراعات النظير اولدركه برى برينه مناسب اولان لفظلر كتوره كل و بلبل كبى

نظم عربيدن مثالي

اخا الفوارس لو رأيت مواقفي والخيل من تحت الفوارس تنحط

لقرأت منها ما تخط يد الوغى والبيض تشكل والاسنة تنقط

اوتكى بيتده موقف وحروف وخيل وفوارس ذكر ايدوب الكنجى بيتده قراءة

وخط وشكل ونقطه ووغا وبيض وسنان ذكر اتدى كه برى برنه مناسب لفظلر

ونظم فارسيدن مثالي

سوسن وكل ارغوان ولاله ز حسنت كرفت مهر وماه طلعتت از زهره زان شد مشترى

المدح الموجه اولدركه شاعر ممدوحك يا معشوقك وصف جميلن ذكر ايدوب بر وجهى

ذكر ايده نظم عربيدن مثالي

عمر العدو اذ لاقاه في رهج اقل من عمر ما يحوى اذا وهبا

مصراع اولنده كمال شجاعت وثانيده فرط سخاوت ايله وصف ايدر

ونظم فارسيدن مثالي

آن كند تيغ تو بجان عدو كه كند جود تو بمعدن مال

محتمل الضدين يوقروده بيان اولنمشدر وبوكا ذو الوجهين دخى ديرلر

ونظم عربيدن مثالي

خاط لى عمرو قباء ليت عينيه سواء

ونظم فارسيدن مثالي

اى بر سر خوبان جهان بر سر جنبك پيش دهنت ذره نمايد خرجنبك

تاكيد المدح بما يشبه الذم اولدركه ممدوحى بر وجه ايله مدح ايدوب بعده بر لفظ

كه ذم صانلوب اما اول دخى مدح اوله نثر عربيدن مثالي هم بحار العلم الا انهم

جبال الحلم ونثر فارسيدن مثالي فلان مردى فصيح است جز آنكه خط نيكو دارد

ونظم عربيدن مثالي

فلا عيب فيهم غير ان سيوفهم بهن فلول من قراع الكتائب

ونظم فارسيدن مثالي

ترا پيشه عدلست ليكن بجود كند دست تو بر خزائن ستم

التفات خطابدن غيبته غيبتدن خطابه وتكلمه انتقاله ديرلر بو صنعت

قرآن عظيمده چوق واقع اولمشدر وبعضيلر ديمشدر التفات اولدركه بر معنى

تمام اولدقدن صكره يا دعا يا اكا مناسب بر معنى ذكر اولنه قرآن عظيمده مثالي

قل جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل كان زهوقا ونثر عربيدن مثالي قصم الفقر ظهري

والقمر من قاصمات الظهور ونثر فارسیدن مثال نیکی با بدکرد ودر جهان چیست
به از نیکی

ونظم عربیدن مثالی

اذا بدت الخیام بذی طلوح سقیت الغیث ایتها الخیام
اتنسی یوم تصقل عارضیها بفرع بشامة سقی البشام

ونظم فارسیدن مثالی

مارا جگر بتیغ تو خسته شد ای صبر بر فراق بتان نیک جوشنی

ایهام یوقرودە بیان اولنمشدر بوکا تخییل وفرض دیرلر وبو اوج قسمدر
ایهام مطلق اولدرکە لفظك ایکی معناسی اولە بلا زیادە ولا نقصان

بیت

بس کە سوی من خاکی فکنی هر سحری تیر سرگشته زدست تو بجان می آید
مراد تیر خاکی وسحردر هر برنك ایکی معناسی واردر ایهام تام اولدرکە بر لفظك
ایکیدن زیادە معناسی اولا بیت

گفتم کە دربراید روزی نهال قدت گفتا کە سرو سیمین مشنو کە در براید

ایهام ناقص اولدرکە بر معنیدە قصور اولا بیت

تا مرا تاج سر از خاك در روی باشد گرد خاك قدم تاج سرکی باشد
گی بر پادشاه آدی دریاچی اولادیکدر تشبیهات بونده شرط بودرکە
مشبه مشبه بە موجود اولالر وبو یدی قسمدر تشبیه مطلق اولدرکە بر
نسنە برنسنەیە قید سز تشبیه ایدە لر بو قسم قرآن عظیمدە چوق در
کسراب بقیعة کرماد اشتدت به الریح کبی وحدیث شریفدن مثالی اصحابی

کالنجوم

کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم نثر عربیدن مثالی اوجههم کالبدور الزاهرة
کالبحور الزاهرة ونثر فارسیدن مثالی روی تو چو ماهست در عشق هچو ماهست

ونظم عربیدن مثالی

کانما یبسم عن لؤلؤ منضد او برد او اقاح

ونظم فارسیدن مثالی

رمح وحسام تو چو قلم بد سگال را سینه همی شکافد وگردن همی زند

تشبیه مشروط اولدرکە شرط ایله اولا نثر عربیدن مثالی لا اشبه وجه مولانا
الا بالعید المقبل لو کان العید یبقی میا منه ویدوم محاسنه ونثر فارسیدن
مثالی فلان چو شیرست اگر شیر عقل دارد وچون ابرست اگر ابر گوهر بارد

ونظم عربیدن مثالی

عزماته مثل النجوم ثواقبا لولم یکن للثاقبات افول

ونظم فارسیدن مثالی

ماه باشد چون رخت گر ماه باشد سبز خط در چو دندانت بود گر درج در آن باشد

تشبیه کنایت اولدرکە مشبه بە ذکری ایله مشبهدن کنایت قلنوب اداة تشبیه
ذکر اولنمیە نثر عربیدن مثالی عرضت علی تلك الغادة الحسناء والخریدة
العذراء ونثر فارسیدن مثالی فلان در رزمگاه آمد بر شرزه شیر نشسته
وگرزه ماری در دست گرفته از زبرجد جزع ظاهر می کرد واز نیلوفر ارغوان
پیدا می آورد مراد شیر شرزەدن آتدر وگرزه ماردن کوندر در زبرجددن
طرناغیدر وجزعدن توردر ونیلوفردن قلیج در وارغواندن دشمن قانیدر

ونظم عربیدن مثالی

بَدَتْ قمراً ومالت خوط بانٍ   وفاحت عنبراً ورنت غزالاً

ونظم فارسیدن مثالی

گاه بر ماه دو هفته گرد مشک آری بدید   گاه مر خورشید را در غالیه پنهان کنی

گر زره پوشد وگه چوگان زنی بر ارغوان   خویشتن را گه زره سازی وگه چوگان کنی

معشوقك زلفنی وصف ایدر **تشبیه تسویه** اولدر که شاعر بر صفت گنده صفتلرندن

و بر صفت انك صفتلرندن ذکر ایده وب بونلری بری برینه تشبیه ایلیه

نظم عربیدن مثالی

صدغ الحبیب وحالی کلاهما کاللیالی   وثغره فی صفاء وادمعی کاللآلی

ونظم فارسیدن مثالی

گفتم که دلم چون دهنت پیدا نیست   گفتا که میانم چو وجودت یک موست

تشبیه عکس اولدر که ایکی نسنه بر برینه تشبیه ایده لر عکسی ایله **نثر** عربیدن **مثالی**

فکم دم اهرقناه فی البر وشخص اغرقناه فی البحر فاصبح البر بحرا بدمائهم

والبحر برا باشلائهم **ونثر** فارسیدن **مثالی** فلك از گرد سواران چون

زمین تیره فام شد و زمین از حملهٔ دلیران چون فلك بی آرام

ونظم عربیدن مثالی

رق الزجاج ورقت الخمر   فتشابها فتشاکل الامر

فکانها خمر ولا قدح   وکانها قدح ولا خمر

ونظم فارسیدن مثالی

جان

جان چو تن گرد داز کدورت هجر   تن چو جان آید از صفای وصال

تشبیه اضمار اولدر که شاعر بر نسنه یی بر نسنه یه تشبیه ایده اما شویله گوستره

که مرادی بر غیری نسنه در تشبیه دگلدر **نظم** عربیدن **مثالی**

ومن کنت بحراله یا علی   لم یقبل الدر الا کبارا

ظاهری یونی گوستر مقصودی درّ تثمین در علیی بحره تشبیه دگلدر

ونظم فارسیدن مثالی

گر انگبین لبی سخن تو چراست تلخ   ور یاسمین بری تو بدل که چو آهنی

تشبیه تفضیل اولدر که شاعر بر نسنه یی بر نسنه یه تشبیه ایده گرو مشبه اولانی

مشبه به اوزره تفضیل ایده **نظم** عربیدن **مثالی**

من قاس جدواك بالغمام   ما انصف فی الحکم بین شکلین

انت اذا جدت ضاحك ابدا   وهو اذا جاد دامع العین

ونظم فارسیدن مثالی

گفتم که خطت مشك تتار ست و رخت مهر   دیدم که نه آن مشك و نه این مهر منیر ست

هم مشك خطا خط ترا آمده لالا   هم مهر فلك روی ترا گشته اسیر ست

سیاقة الاعداد اولدر که برنجه نسنه یی برنسنه ایچون ذکر ایده لر واگر بوکا تضاد

وسجع وازدواج صنم اولنورسه دخی خوب اولور **نثر** عربیدن

مثالی دفعنا الیه ووضعنا فی یدیه زمام الحل والعقد والقبول والرد

والامر والنهی والاثبات والنفی والبسط والقبض والابرام والنقض

والهدم والبناء والمنع والاعطاء **نثر** فارسیدن **مثالی** بنده را

تن و جان و خانمان و زن فرزند و خویش و پیوند فدای خداوند است

نظم عربیدن مثالی

مر الدهر بالفضل وانه عن غدره   وماله فضل مذ وجدنا یا فاضل

ونظم فارسیدن مثالی

شمس و قمر و زهره شد از روی تو تابان   شهد و شکر و قند شد از لعل تو ارزان

تنسیق الصفات اولدر که بر نسنه بر چوق صفت ایله وصف اولنه قرآن عظیمدن مثالی هو الله الذی لا اله الا هو الملک القدوس السلام المؤمن المهیمن العزیز الجبار المتکبر سبحان الله عما یشرکون وحدیث شریفدن مثالی الا اخبرکم باحبکم الی واقربکم منی مجالس یوم القیمة احاسنکم اخلاقا والموطئون اکنافا الذین یألفون ویؤلفون ونثر عربیدن مثالی هو حسن السیرة ونقی السریرة طیب الاعراق کریم الاخلاق ظاهر النسب زاکی الحسب حمید الشمایل کثیر الفضائل ونثر فارسیدن مثالی فلان راست گفتار و نیکوکردار است و کوتاه دست و خوش منش دار

ونظم عربیدن مثالی

وابیض یستسقی الغمام بوجهه   ثمال الیتامی عصمة الارامل

ونظم فارسیدن مثالی

شاه گیتی حشر و لشکر کش لشکر شکن   سایهٔ یزدان شه کشور ده کشورستان

اعتراض الکلام قبل التمام اولدر که بر معنی تمام اولمدن بر معنی دخی بیان ایدوب اندن صکره اول اولکی معنی یه شروع ایده بو صنعته حشو دیرلر و بو اوچ قسمدر حشو قبیح اولدر که اول کلمه لفظ زائد اولا

نظم

نظم عربیدن مثالی

مطلع او رشنی تکلمه صداع الرأس والقلق

لفظ رأس زائد در زیرا صداع رأس ده اولمق مقرردر ونظم فارسیدن مثالی

از بس که بار منت تو بر تنم نشست   در زیر منت تو نهان و مستترم

لفظ نهان زائد و ناموجه در حشو متوسط اولدر که اول زائد اولان ناموجه

اولمیه

نظم عربیدن مثالی

وانت لعمر المجد اشرف من حوی   علی رغم آناف العدی قصب المجد

بو بیتده لفظ لعمر المجد و لفظ علی رغم اناف العدی حشو متوسط در

ونظم فارسیدن مثالی

ز هجر روی تو ای دلربای سیمین تن   دلم ندیم ندم شد تنم عدیل عنا

لفظ ای دلربای سیمین تن حشو متوسط در حشو ملیح اولدر که اول لفظ زائدک

کلمسی

حسن و رونق ویره نظم عربیدن مثالی

ان الثمانین وبلغتها   قد احوجت سمعی الی ترجمان

لفظ بلغتها حشو در اما ملیح در ونظم فارسیدن مثالی

خیالات تیغش که برنده بادا   منازل در ارواح اعدا گرفته

لفظ برنده بادا حشو در اما ملیح در المتلون اولدر که بر بیت ایکی وزن ایله یا دخی زیاده وزن ایله اوقنه نظم عربیدن مثالی

انما الدنیا فدائه داره   وبنو الدنیا فیها اسره

اگر لفظ فدائنک فاسنی فتحه ایله اوقیه سن مقصود بحر مدید وزنی دلور تقطیعی

بو بیله اولور اتمالدن فاعلاتن یا فداء فاعلن داره فعلن اکر لفظ فدانک فاسنی کسرله اوقیه سن ممدود بحر رمل اولور تقطیع بو بیله اولور اتما الدن فاعلاتن یا فداء فاعلاتن داره فاعلن ونظم فارسیدن مثال

ای بت مه طلعت اختر غلام — لعل شکر بار تو کوثر بنام

بو بیت بحر سریعدن در که تقطیع بو بیله در ای بت مه مفتعلن طلعت اخ مفتعلن تر غلام فاعلات واکر بت و طلعت لفظلرنک تاسنی ممدود اوقیه سن وشکر و کوثر لفظلرنک کافنی مشدد اوقیه سن بحر رمل مسدس اولور تقطیع بو بیله اولور ای بت مه فاعلاتن طلعتی اخ فاعلاتن تر غلام فاعلات

ارسال المثل اولدر که بر بیتده بر مثل کتوره لر نظم عربیدن مثالی

یهون علینا فی المعالی نفوسنا — ومن طلب الحسناء لم یغلها المهر

ونظم فارسیدن مثالی

نادیده روزکارم ازان کاردان نیم — اری بروزکار شود مرد کاردان

مثال دیکر

میل ما کر نمیکنی چه عجب — نبود جای شاه کنج کدا

ارسال المثلین اولدر که بر بیتده اکی مثل کتوره لر نظم عربیدن مثالی

الا کل شیء ما خلا الله باطل — وکل نعیم لا محالة زائل

مثال دیکر

اعز مکان فی الدنیا سرج سابح — وخیر جلیس فی الزمان کتاب

ونظم فارسیدن مثالی

نه

نه هر که تیغ دارد بحرب باید رفت — نه هر که دارد پا زهر زهر باید خورد

ذو القافیتین اولدر که بیتک اکی قافیه سی اوله بونک فارسیدن

مثالی

ای از مکارم تو شده در جهان خبر — افکنده از سیاست تو آسمان سپر

صاحب قران ملکی و بر تخت خسروی — هرکز نبوده مثل تو صاحب قران دکر

بارای پیر و بخت جوانی وکرده اند — اندر پناه جاه تو پیر و جوان مقر

کیتی زبان کشاده بمدح تو وملک — بسته ز بهر خدمت تو بر میان کمر

با موکب سیادت تو هم کتف شرف

با مرکب سعادت تو همعنان ظفر

تجاهل العارف اولدر که بلدکی نسنه یی بلمزکنه نثر عربیدن مثالی لا ادری ابدر زاهر ام جبینه وبحر زاخر ام یمینه ونثر فارسیدن مثالی نمی دانم فلان آدمی است یا فرشته ونظم عربیدن مثالی

بالله یا ظبیات القاع قلن لنا — لیلای منکن ام لیلی من البشر

ونظم فارسیدن مثالی

در زیر مراد اوست جهان و جهان خود اوست — یارب خدایکان جهانست یا جهان اوست

السؤال والجواب اولدر که بر بیتده یا اکی بیتده سؤال وجواب اوله

نظم عربیدن مثالی

قد قلت لها هجرتنی ما العلة — صدت وتمایلت وقالت قلة

ونظم فارسیدن مثالی

کفتم مرا سه بوسه ده ای خورد ستان کفتا ز خور بوسه نیابی درین جهان

کاه اولور کفتم و کفتا ذکر اولنمز انک مثالی

پیام دادم نزدیک آن بت کشمیر که زیر حلقهٔ زلفت دلم چراست اسیر

جواب داد که دیوانه شد دل تو ز عشق بره نیارد دیوانه را مکر زنجیر

موشح بو قرودده بیان اولنمشدر که بعض حرفلری الجق بر اسم چیقه

مثال فارسی

معشوقه دلم بتیر انده بخست حیران شدم و کسم نکیرد دست

مسکین دل من ز بان محنت بشده بست دست غم دوست پشت من خرد شکست

مصراعلر اوّللرنده اولان حرفلری جمع ایدجک اسم محمد حاصل اولور

مربع بو قرودده بیان اولنوب بر قسمنه بر مثال ایراد اولنمشدر اکا

مثال دیکر

از غالیه	صد سلسله	دارد	دلبر
صد سلسله	بر عارض	روشن	چو قمر
دارد	روشن	جهانم آن	لب چو شکر
دلبر	چو قمر	لب چو شکر	دل چو حجر

مسمط بو قرودده بیان اولنمشدر **نظم** عربیدن **مثالی**

خلّ ادکار الاربع والمعهد المرتبع والظاعن المودع وعدّ عنه ودع

واندب زمانا سلفا سوّدت فیه الصحفا ولم تزل معتکفا علی القبیح الشنع

کم لیلة اودعتها مآثما ابدعتها بشهوة اطعتها فی مرقد ومضجع

و نظم

ونظم فارسیدن **مثالی**

ای ساربان منزل مکن جز بر دیار یار من تا یک زمان نوحه کنم بر ربع و اطلال و دمن

ربع از دلم پرخون کنم خاک دمن کلکون کنم اطلال را جیحون کنم از آب چشم خویشتن

کز روی یار خرکهی ایوان همی بینم تهی وز قد آن سرو سهی خالی همی بینم چمن

مثال مسمط قدیم

آمده بانک خروس مؤذن میخوارکار صبح نخستین نمود روی بنظّارکان

که بکتف برفکند چادر بازارکان روی بمشرق نهاد خسرو سیّارکان

باده فراز آورید چارهٔ بیچارکان قوموا لشرب الصبوح ایها النائمون

ملمع اولدر که بر مصراع یا بر بیت بر لغتده و بر غیرده اولا **مثالی**

مصراع عربی و فارسی

ترسم از نفس بد خود که نترسد از خدا یا غیاث المستغیثین نجّنا ممّا نخاف

مثال عربی و ترکی

کرم اولوب مجلسده دلبر سینه سن اچوب دیدی هذه جنات عدن فادخلوها خالدین

مثال فارسی و ترکی

کفتم که بمن رحم کن ای شوخ جفا کیش ترک اوغلی من اکلمزم دیدی عجمی

مثال بیت عربی و فارسی

خداوندا ترا درکامرانی هزاران سال بادا زندکانی

وقاک الله نائبة اللیالی وصانک من ملمّات الزمان

مثال عربی و ترکی

لم يجد من لم يرم وصلا لها   ليس للانسان الّا ما سعى

جدا ايله ايردم نكارا بن سكا   يوغسه ميلك يوغدى هركز بكا

مثال بين فارس و ترکی

زبان اوست ترکی کوی ومن ترکی نمی دانم   چه خوش بودی اکر بودی زبانش در دهان من

سنک بن ای عجم زاده ذلك بلمز ایدم بلدم   شكر بادم كبى انى جغر مازم دهاغدن

منقطع اولدر كه بيتك كلمه لرى يا زمقده برى برنه متصل اولميه نظم عربيدن مثالى

وادرك ان ذرت دار ودود   دَرًا ودُرًّا وورداً وودرداً

ونظم فارسيدن مثالى

دل داد ادار آر زوزان روى   او زوَى درد دارد و آزار

موصل اولدر كه بيتك كلمه لرى يا زمقده برى برنه متصل اولا اكى اوچ

درت درت ودخى زياده بلكه جمله حروف متصل اولا نظم فارسيدن مثالى

تن عيشم نحيف كشت بغمم   كل بختم نهفت كشت بخار

بو بيتك جمله كلمه لرى برى برنه متصل يا زلمق جائزدر حذف اولدر كه نقطه لو

حرف كتورلميه عربيدن   الحمد لله الممدوح الاسماء المحمود الآلاء الواسع العطاء

المدعو لحسم اللاداء نثر فارسيدن مثالى دل دادم در مهر مهر مهرو

سرم در رد و در راه او ونظم عربيدن مثالى

اعدد لحسّادك حد السلاح   واورد للآمل ورد السماح

ونظم فارسيدن مثالى

ده او داده سر درا آرام   مه او كرده لاله را مسرور

منقوط

منقوط اولدر كه بيتك جميع حرفلرى نقطه لو اولا نظم فارسيدن مثالى

فيض بخش فتن بنقش چنين   بت چينى بتن بنقش چنين

رقطا لغتده شول فره يه ديرلر كه آق نقطه لرى اولا واصطلاحده شول كلمه لر

كتورمكه ديرلر كه بر حرف منقوط وبر حرف عطل اولا نثر عربيدن

مثالى اخلاق سيدنا تحبّ وبعقوته تلبّ وقربه تحف ونائه تلف

وخلته نسب وقطيعته نصب ونثر فارسيدن مثالى يا جان من كجايى

ونظم عربيدن مثالى

سيد قلب سبوق مبتّر   فطن مغرب غروب عيوف

مخلف متلف اعز فريد   نابه فاضل ذكى ايوف

ونظم فارسيدن مثالى

غمزه شوخ ان صنم خست بهزل جان من   بر بر بر تر زسيم زركبند رهى ستم

خيفا لغتده شول اته ديرلر كه بر كوزى كوك اولا واصطلاحده شول كلامه

ديرلر كه بر كلمه سى نقطه لو و بر كلمه سى نقطه سز اولا نثر عربيدن مثالى

الكرم ثبت الله جيش سعودك يزين واللوم غض الله جفن حسودك يشين

ونثر فارسيدن مثالى زين عالم ببخشش عام شين آدم بتيغ وسهام

ونظم عربيدن مثالى

اسمح فبثّ السماح زين   ولا تخب آملا تضيف

ونظم فارسيدن مثالى

كرده نقش مهم ببخشش ملك   نقش كارم چنين حواله بجين

مصحّف اولدر که حرفلرک کاتنی و نقطه لرینی تغییر ایلمک ایله مدح ایکن هجو اولا
نثر عربیدن مثالی انت الحبیب المحتجب جاء مهمله معجمه قلنسه مقطوع الذکر دیمک اولور
فارسیدن ماذر دولت تو زییم زانکه حرکتی فتحه قلنوب یا اولی نون
اوقنسه ذم اولور نظم عربیدن مثالی

یا کاتم السر انت سر الناس	والعار الفاخر بالاستیناس

مصراع اولده سین نقطه ایله اوقنسه و مصراع ثانیده خانک نقطه سی
التنده قلنسه مدح هجو اولور ونظم فارسیدن مثالی

ازانی بر سر کبرد بزرکی	که کان بخشش و دایم خیر گوئی

مصراع اولده کبر لفظنده بر نقطه زیاده قلنسه و مصراع ثانیده کان لفظنک
کافی عجمی قلنسه و خیر لفظنک نقطه سی آخرنه ویرلسه و گوئی لفظنک فتحه سی
ضم قلنسه ذم اولور معمّی یوقروده بیان اولنمشدر بر مثال داخی ایراد اولنمق التکرار
حسن در

در اسم سلطان مصطفی

برج سرطانده ای منجم	اکی یوز او توز اولسه قل قناعت
طغان اکر اولسه اولی حرص اودنی	کم منطقی ایلر ایدی قل قناعت

لغز یوقروده بیان اولنوب فارسی مثال ایراد اولنمشدر انک ترکی مثالی

قدی بوکلمش اولکه نهایتده پیر در	عجب قایلمش بو خلق صناسن امیر در
قفتانی وار بنک کهلرده کبر آنی	عریان یورر اشتی کبی کوندز فقیر در

مکرّر اولدر که انده تکرار لفظا اولا یا قافیه تکرار اولا یوقروده مثاللری
ذکر اولنمشدر تضمین اولدر که بر غیرک مصراعنی یا بیتنی آلوب کندو شعرنه

آسمان

ضم ایلیه و شرط بودر که مشهور اولا تا سرقه احتمالی اولمیه انک مثالی
ای سروری چون غمی دور مرسروری خود نولور اشتدن خبر کلمزنه او مرسن یاد دن
اغراق اولدر که بر نسنه نک وصفنی حددن زیاده مبالغه قلنه نثر عربیدن مثالی
والله ما البستها ایاه الا التفضیح ونثر فارسیدن مثالی محبوب من فرشته است
ونظم عربیدن مثالی

کفی بجسمی نحولا اننی صبت	لولا مخاطبتی ایاک لم ترنی

ونظم فارسیدن مثالی

ای که عقل خرده بین هیچ از دهانت نیافت	زانکه جز نامش نمیداند کسی هرکز

جمع و تفریق و تقسیم

و بو اوچ قسمدر جمع تنها اولدر که اکی نسنه یا دخی زیاده بر صفتده جمع ایدهلر
نظم عربیدن مثالی

فاحوالی وصدغک واللیالی	ظلام فی ظلام فی ظلام

ونظم فارسیدن مثالی

اسمان بر تو عاشقست چو من	لاجرم همچو منش نیست قرار

تفریق تنها اولدر که اکی نسنه نک فرقنی بیان ایدهلر جمع اتمزلر
نظم عربیدن مثالی

ما نوال الغمام وقت ربیع	کنوال الامیر وقت سخا
فنوال الامیر بدرة عین	ونوال الغمام قطرة ما

ونظم فارسیدن مثالی

سکینه بنت حسن ... ایدی ... الا اول ... منه

بنم جسمم ارقلق یونندن نوتر که | بن بر عاشقم که اکر بن سکا سوز
سویلمسم سن بنی کورمز ایدک منه

کندو احوالنی و معشوقنک زلفنی و کیجهلری
جمع قلدی و صفنده ظلمتده منه

بولت عطاسی دکلدر بهار وقتنده
امیر عطاسی کبی سخا وقتنده منه

نبود کل بلطف عارض تو   زانکه رویت کلی بود بی خار

تقسیم تنها اولدرکه اکی نسنه‌یی بر بیتده کتوره‌لر و تقسیم وجهلرین ذکر ایده‌لر

نظم عربیدن **مثالی**

ادیبان فی بلخ لا یأکلان   اذا صحبا المرء غیر الکبد

فهذا طویل کظل القناة   وهذا قصیر کظل الوتد

ونظم فارسیدن **مثالی**

رخان وعارض و لعلین آن بت دلبر   یکی کلست ودوم سوسن وسوم عنبر

جمع مع التفریق اولدرکه اکی نسنه‌یی جمع ایدوب بر نسنه‌یه تشبیه ایلیوب بعده آرالرینده

فرق ایده‌لر **نظم** عربیدن **مثالی**

فوجهک کالنار فی ضوءها   وقلبی کالنار فی حرها

ونظم فارسیدن **مثالی**

من وتو هردو مهر امانیم   چه من از رنک و تو از وانوار

جمع مع التقسیم اولدرکه بیت اولده یا مصراع اولده جمع ایده‌لر بیت ثانیده

یا مصراع ثانیده تقسیم ایده‌لر **نظم** عربیدن **مثالی**

حتی اقام علی ارباض خرشنة   تشقی به الصلبان والبیع

للسبی ما نکحوا والقتل ما ولدوا   والنهب ما جمعوا والنار ما زرعوا

ونظم فارسیدن **مثالی**

دو چیز را چو کاتش همی دو چیز دهد   علوم را درجات و نجوم را احکام

جمع مع التفریق والتقسیم اولدرکه اکی نسنه‌یی جمع ایده‌لر کرو جمع منع

ایدرلر

بو صحیفه‌نک اورتسنده بر سطر واردر اورتسنده واقتده اوج الکثر بر سطر واقع اولمشدر منه

ایکی شخص وصفنده در بیری غایتده طویل وبری غایتده قصیر ایمش منه

اوجیرده واقع اولان اکثر سطرلر اورتده اولانلری اکی بیتی عربی وبر اکی بیتک اکی طرفنده بر سطر نظم وبر سطر نثر واقع اولمشدر منه

جمع تقسیم اولدی خرشنه شهرنک اطرافنده شقی اولدی اندا ایله بتلر وکلیسالر اسیر اولمق ایچون کافرلر نکاح ایلدکلری و قتل ایچون دوغردقلری ویغما ایچون جمع ایتدکلری واود ایچون اکدکلری منه

ایده‌لر وهر برنه بر وصف بیان ایده‌لر بو غایتده قلیل الوقوعدر

نظم فارسیدن **مثالی**

کفتم بدان دندان خرد کفتا مکو زین سان   که این در آب شورست آن بود در چشمهٔ حیوان

تغییر جلی اولدرکه اکی لفظی یا دخی زیاده کتوره‌لر تغییره محتاج اولوب بعده

تغییر ایده‌لر **نظم** عربیدن **مثالی**

یحیی و یردی بجدواه وصارمه   یحیی العفاة ویردی کل من حسدا

ونظم فارسیدن **مثالی**

یا ببند و یا بکشاید و یا بستاند یا دهد   تا جهان بر پای باشد شاه را این یادکار

آنچه بستاند ولایت وانچه بدهد خواسته   وانچه بندد پای دشمن وانچه بکشاید حصار

تغییر خفی اولدرکه اکی نسنه‌یی یا دخی زیاده‌یی کتوره‌لر که تغییره احتیاج اولا

اما بر وجه ایله تفسیر ایده‌لر که هرکسنه تفسیر ایدوب بلمیه **نظم** فارسیدن **مثالی**

چشم وابرو وغمزهٔ تو کنند   شور وغوغا وفتنه در عالم

متغیر لونک اولدرکه حرکت وسکون تغییری ایله مدح وذم اوله **نظم** فارسیدن

مثالی فلان پیوسته در کارزارست اکر سکون را ایله اولورسه شجاعت ایله مدحدر

واکر کسر را ایله اولورسه مذمتدر **ونظم** فارسیدن **مثالی**

سخن در سری راکند تاج دار   که کوید به از کوهر شاهوار

اکر جیمک سکونی ایله اولورسه مدحدر اکر کسری ایله اولورسه داره تاج اولور

صلب اولور دیمکدر **مردف** بو فرده ردیف دیو بیان اولنان در

وبعضیلر شعر مردفه محجوب دیرلر وبعضیلر قافیه‌دن

وفاتحه تعدادکر وبلادکر ایل عطا ایمه سعدکر ان عداوکر وعالی احد لجسد اید منه

صکره کلمهٔ مردفه دیرلر قافیه دن اول کلمه محجوب دیرلر بونک مثالی

ای شاه زمین بر آسمان داری تخت / سست است عدو تا تو کمان داری سخت

حمله سبک آری و گران داری لخت / پیری تو بتدبیر و جوان داری بخت

لفظ تخت و سخت و لخت و بخت قافیه در و لفظ داری حاجب در پس بو ایکی بیته محجوب دیرلر

استدراک اولدر که اول کلام هجو کبی اولوب اخری مدح اولا

نظم عربیدن مثالی

لا تقل بشری ولکن بشریان / غرة الداعی و یوم المهرجان

ونظم فارسیدن مثالی

اثر میر نخواهم که بماند بجهان / میر خواهم که بماند بجهان در آثار

ذو القافیتین المحجوب اولدر که بر بیتک ایکی قافیه‌سی اولا و ایکی قافیه‌نک اورته‌سنده بر لفظ تکرار اولا نظم فارسیدن مثالی

سر سودای بازار تو دارم / سرشک از شوق گلنار تو دارم

الکلام الجامع اولدر که ابیات شکر و شکایت و موعظه‌یی شامل اوله

شکرک و موعظه‌نک نظم عربیدن مثالی

اذا ما رمت طیب العیش فانظر / الی من بات اسوء منک حالا

واخفض رتبة واذل قدرا / وانکد عیشة واقل مالا

شکایتک نظم عربیدن مثالی

من الناس من یلقی المزید من الغنی / ویحرم ما دون الغنی وهو فاضل

و بو اوچک نظم فارسیدن مثالی

شکایت دارم از دوران ای شکر خدا که آخر / سر آید محنت و نحوست نماند محنت و خواری

تعجب اولدر که بیتده بر نسنه دن تعجب کوستره‌لر نظم عربیدن مثالی

ایا شمعا یضیء بلا انطفاء / و یا بدرا یلوح بلا محاق

فانت البدر ما معنی انتقاصی / وانت الشمع ما سبب احتراقی

ونظم فارسیدن مثالی

من چرا دارم همیشه آب در دیده مقیم / گر تو داری جای دایم در زنخدان ای پسر

لف و نشر ایکی قسمدر بر مرتب دیرلر که اول ذکر اولنانک حالی اول ذکر اولنه صکره ذکر اولنانک حالی صکره ذکر اولنه و برینه مشوش دیرلر اول ذکر اولنانک حالی صکره صکره ذکر اولنانک حالی اول ذکر اولنه

قسم اولک نظم فارسیدن مثالی

بنا بر طلعت میمون بنا بر طرهٔ پر خم / ببردی از بر ما دل ستدی از دل غم

قسم ثانینک نظم فارسیدن مثالی

مرا با چشم و زلفت نسبتی هست / از آنم روز و شب آشفته و مست

حسن التعلیل اولدر که ایکی صنعت کتوره‌لر بری برینه علت قیلالر

نظم عربیدن مثالی

فان غادر الغدران فی صحن وجنتی / فلا غرو منه لم یزل وابلا [illegible]

ونظم فارسیدن مثالی

از آن با غم دل تنگم بود خوش / که دانم کز غم گردد دولت شاد

حسن المطلع اولدر که شاعر شعرک بیت اولنی غایتده ایو ده نظم عربیدن مثالی

المجد عوفی اذ عوفیت والکرم   وزال عنک الی اعدائک الالم

ونظم فارسیدن مثالی

ازخاک اگر برآید در جستن تو گردم   گردم غبار و هر سو در جستن تو گردم

حسن التخلص اولدر که شاعر مخلص اولان بیتی غایتده ایو دیه

نظم فارسیدن مثالی

خواجو اگرچه شعر تو جز عین سحر نیست   بگذر ز سحر چون ید بیضا بدید شد

حسن المقطع اولدر که شاعر آخر بیتی خوب دیه تا که آنک لذتی طبیعتده قله

نظم عربیدن مثالی

قد شرف الله ارضا انت ساکنها   وشرف الناس اذ سواک انسانا

نظم فارسیدن مثالی

مبادا صدر تو بی من که نارد تا که محشر   نه ممدوح جهان چون تو نه مداحی فلک چون من

حسن الطلب اولدر که شاعر ممدوحدن یا محبوبدن برنسنه لطایفانه و حسن تعبیر ایله طلب قله **نظم عربیدن مثالی**

ابا المسک هل فی الکاس فضل اناله   فانی اغنی منذ حین وتشرب

ونظم فارسیدن مثالی

بوسی ز لب تو غرشه نیاز طلبیدن   کی حد من گدای مسکین باشد

شمدیه دک صنایع شعریه نک هر برینه عربی و فارسی واقع اولان مثاللری ایراد ایلدک من بعد ترکی بر قصیدهٔ مصنوعه ایراد ایده لم که هر بر صیغی علی الترتیب مشتمل اولا تا که صنایع مذکوره یه ترکی امثله اولا ترصیع

ای ابو المسک قدده ارقش درمعوارکه بن ارغی الحجم دیرا بن ارلاردیم تیخ زمانندن بردوسن الجرایوک مستقل

ای

ای سکندر درسلیمان سطوت و دارا **ترصیع** وی غضنفر فر نریمان رتبت و سهراب وار

الترصیع مع التجنیس

گرد کلکونک ایدر مهر هوا عینینی تر

گرد کلکونک ایدر مهر هوا عینینی تار

تجنیس تام

دشمنک بهرام وش گور اولوب اولسه یری گور   نوله چون سن خسروه کار ایتمه یوز دوندی گار

تجنیس ناقص

ساعد سیم سمند و که سوار سیم اولور   ماه نو سن سیره چقدقده اولاسن چون سوار

تجنیس زاید

وعده سینه وعدکک ترک اعادی جان وسر   چشم سینه جود کک چشم ابادی چشم سار

تجنیس مرکب

نار عدلک تحته سی در کم جنار ک صرالن   الدکچه مرغزار اجره الدن مرغزار

تجنیس مکرر

رایتک ثعبانی قاتنده اولور تیمور بور   مدحتک عزتی شعار نده اولور اشعار عار

تجنیس مطرف

نعمتو که نعمه اولمشدر سپهرک خون خوار   بیتو که کوره اولمشدر زمانک زال زار

تجنیس خط

جسم لاله خلعت خاصکدن آلمشدر رحریر   چشم نرکس جرعهٔ جامکدن اولمشدر خمار

اشتقاق

ارمسیدی گلشنه گر باد لطفکدن نسیم   غنچهٔ غناج غنج اندکجه گلدر فردی خار

سجع متوازی

صولتک ایواننه استرکم اولا عرش فرش   دولتک دیوانته اوگرکه بوله مار بار

سجع متوازن

چرخ اطلس تاج گوهر گیرکه زر دوزه زرک   مهر خاور رای روشن بینکه آیینه دار

سجع مطرف مقلوب بعض

بهمتکدن حاصل اتمشدر تموز منظر نظر   هیبتکدن یانمش اولمشدر گل گلنار نار

مقلوب بعض

رشک ایدر قدرک جلالینه سپهر هفت نجم   شکر ایدر فیضک جمالینه سماء چون حصار

مقلوب کل مجنح

چرخ ضرآب زر مهر مطلی قلمسه خرج   نامکی نقش ایلیوب اولوردی شاهاکه سکه دار

مقلوب مستوی مجنح

مور کبی امرکه قلمش اطاعت خلق روم   رام اولیدر سنکم موسی یرای سحر مار

مقلوب مستوی

رای نیک و روز بخت وگنج زار و خورشید شوخ   خوش روح دراز جنگ و تخت روزکین یار

رد العجز علی الصدر نوع یکم

کوشوار اسب شبدیزک اولیدن ماه نو   اولدی گوش خسرو مهر سمایه کوشوار

نوع دوم

اشکار اولدی مگر عدلک فلک ملکنده کم   ساکن اولمش انده جدی ایله اسد قلمز اشکار

نوع سوم

اولکه ایتمز اعتبار امرکه ای شاه گزین   کیقباد تاج و تخت اولساده بولمز اعتبار

نوع چهارم

انده کم یک بار در بخش ایده سن دریا کبی   هر بنده کلو قطره سن سیل ایتسه باغل ابر بار

نوع پنجم

یادکاری سن اباانک کی اصل جوهرن   خشم و حلمکدن دور بوچار باد یادگار

نوع ششم

چون غزا ایچون کذر کوسترده خیل حشمتنک   فتح و نصرت بیک اولور اوکجه چو خاک رهگذار

تضاد

قالمدی عهدکده بر غمکین دل الا زلف دوست   خوش درر دورکده هر بیمار الا چشم یار

اعنات

کفت پیشیم چرخ توسن ابیا بچون مه آر   کف کام انف عنفینه انک طاقتسن مهار

تضمین المزدوج

ریزه ریزه ریز ریز اولور اوچندن نیزه کلک   عزم رزم اتسک عدو کبی اوکلکده کوهسار

استعاره

رخش خاور رسیدی میدانی یوکردر سیتمز   قدرک آتی راه رفعتده کیده چون رهوار

مراعات النظیر

ماه صدرک زیور لعلینه درج سیم کون   مهر قدرک قصرنک بامینه جام زرنکار

المدح الموجه

خصم ر زمکده اولور کوزک اوجندن بنم کم   سیم وزر زر مکده انغامک اللدن تارمار

محتمل الضدین

روزا ولور رایک ضیا ویرسه جو شمع مهروش   فخر اولور جودک قدم باصسه سخابولسنه عار

تأکید المدح بما یشبه الذم

کرچه عدلک عالمی معمور ایلر سر بسر   لیک جودک کانه غدر ایلرکه اولیدر خاکسار

التفات

خدمتنده قابوکاک دورکن فخر ایلر فلک   ای فلک خوش سدهٔ علیادن اتدک افتخار

ایهام مطلق

سرکش وتند ای کرچه توسن چرخ فلک   امرکه رام اولدغی بو کیم ایجنده مهری وار

ایهام تام

عاق اولدلر بختوکه بد بخت درخصمک شها   بختیار اولوردی کر اولسه کا اول بخت یار

ایهام ناقص

خسروا شیرین اولوردی آشبو چرخ پیرزن   عشقله فرهاد دوشسن خسروه اولیدی یار

تشبیه مطوع

تیغ وتیرک دشمنک بغرن یقو آتش کبی   کرچه کم آب روان کبی کورینور آبدار

تشبیه مشروط

چرخ دیرم باشنه خصمک اولیجق سرنکون   ماه نو دیرم خمیده قدنه اولسه نزار

تشبیه کنایت

صان عصای حضرت موسی اولیدر رایتک   که اژدها دم کورینور کفاره روزکار

تشبیه تسویه

شام صبح اولور شهار زمکده ویرنجه شعله شمع   صبح شام اولور نهار زمکده قوپدقجه غبار

تشبیه عکس

عرش اعظم بکزمش بو قصر عالی یه ولی   فرش اولور دور ایسه اول قصرا که عرش اوار

تشبیه اضمار

رای پر نور کدن اولمشدر شها مه مقتبس   بلکه چرخک علوی قدر کدن اولمیدر مستعار

تشبیه تفضیل

کرچه کم بکزر ضمیرکه شها ماه فلک   لیک یوقدر بونده انک کبی رای استوار

سیاقة الاعداد

کوندزک عید وکیجک قدر وقمتو وقتنک سعید   کم سرور وسورله حاجاته اولمشسن مدار

تنسیق الصفات

حسن اخلاقک کبی اولمشدر ذاتکده جمع   دولت ولطف وسخاوت شوکت وحکم ووقار

حشو قبیح

جد واحسان ایده جودک اولوبن مجتهد   دولتکده کورمیوب فقری غنی در هر دیار

حشو متوسط

بر همادر همتک کم سایه سینی لطف ایدوب   هر کمه صالسه بولور بخت همایون شاهوار

حشو ملیح

رایتکم فتح یا ریدر انک اللهدن   بر نهال باغ بردر کیم ظفردر اکه بار

متلون

جام جودک عالمی مست ایلیلدن خسروا — عیش شیرینوکه رشک ایلر جم و اسفندیار

ارسال المثل

غم دکل کر بی عدد اولسه عدوس شاهم — محو اولور نجم قمو خرشید اوکنده ذره وار

ارسال المثلین

بر شریعت شیرنه طورمش دکل یوز اهل شر — بر کرامت اهلنه اتمز شهابیک سحر کار

ذو قافیتین

هر کشی معراجی یاد ایدر چو مهر شرق سار — کر سوار اولسک سمند وکه براق برق وار

تجاهل العارف

دشمنک معراج می ایردی یا اوج رفعته — یردن اسنون اول بو غازی ایلینک دیری وار

سؤال

اول نه سرکشدر که چون بر لعب ایله هر سرکشک — چون اجل حلقوم کیر اولو باید ز تختینی تار

تتمهٔ سؤال

پایی یوقدر کرچه کندونک ولیکن پای کیر — جانی یوقدر کرچه جسمینک ولیکن جان شکار

جواب

اول سؤال ایدن اشت بندن جوابک دیدکک — پالهنکدر شاه عادل در یا بندی زلف یار

موشح

سیر لیل و طول ایام ده نکارک میلنه — صرف طور فهم اولمشدر نوای شه کوش وار

مسمط

هر زماندن ال دادی هر مکاندن بول مرادی — کار کاه اولسون عیش و شادی طور غنچه روزکار

ملمع

ملمع

خال خدک کبی جمع اولمز پریشان حالمز — عقل و دل شد در سر سودای زلفت تار مار

مقطع

آرا زار زار

دُرارزد ارادِر دارک آرا دُوری ورب — دَرِ دِ دَرِ دَنْ دو روش دار اول

موصل بحرفین

فر عدالک فرحی بر له بوله عالم چو فر — بر بذلک بر له کر بوله بوله هر بر بار

موصل بثلثة احرف

حسن خلق و حسن خلق و لطف طبع و عقل پیر — بخت سعد و تخت نیک و فتح ملک و عیش کار

موصل باربعة احرف

لشکر فتحک نصیر و بیکر عدلک وجیه — منظر بختک شریف و خلعت فضلک شعار

الموصل المجموع

همتلطفکملکملکینیقلمشقبضبسط — حشمتبختکفلککتختینیقلمشمستشار

بیان الموصل

همت لطفک ملک ملکینی قلمش قبض بسط — حشمت بختک فلک تختینی قلمش مستشار

حذف

صدر کاه سدهٔ سدد رکه دار السرور — عرصه کاه عرصهٔ سطح سرا که کوک حصار

منقوط

فیض بخش جنبش زین خب و شیب و نشیب — جنبش جیش شفیقش پیش بین بخت یار

رقطا

جان دشمن رزم ایچون انکحون تری ایدی عزم تا چه جان ویرب دوشه قاندن وذوده جان قرار

حیفا

زین اید بخت معلا تختنی اکرامله تیز اید تیغی عدو بوینن اولور تیغ وار

مصحف

خیرجوی بختوکه تخت مسند زیرجای نیک خواه خصمکه اجلاف اولاهر بار عار

معما

صورادخان آدن خطا اولور سک اتمه اضطراب صال مصفی ایچنه باشن طلبک قیل قرار

لغز

اول ندرکم نامی درت حرف ایدی حذف اتسک برن هشت اولور کرچه که انک جمله حرفی ایدی چار

بهشت

مکرر

کفه کفه بخشش اید دستک ترازو کبی زر خلقه احسانک همیشه بی حساب وبی شمار

نوع دیکر

شویله در لطفک که هرکم تحفه ویرسه جو قدر سیم وزر آلور جو کندم باغلیوب بار بار

تضمین

سن شهک القابیدر دلرده بومشهور اولا شاه مهر وشهرت وجمشید خورشید اشتهار

اغراق

یوقدر ذاتک کمالاتنده نقص وظلم وجور چوقدر وصفک مقالاتنده عجز واضطراب

جمع تنها

تخت عالی حشمتکر نعمته بختک کبی در لاجرم بختک کبی اولمش طبوکم غمکسار

تفریق تنها

سلطنت کلزاری ایچره برکلی ترس ولی تاج یوقدر کلده سن نرکس کبی سن تاجدار

تقسیم تنها

قهرک ولطفک اکرچه فعلی عالی در ولی اول عدو آزارد ربو دلنواز دوستدار

جمع مع التفریق

قدر وجاهک کم ملازمدر قبوکه هرنفس اول بری بختوکه یاور در بریسی ساکه یار

جمع مع التقسیم

مجلسکده مجمر وجام جهان بینک قیلور روحی راحت سنبل وریحان دماغن مشکبار

جمع مع التفریق والتقسیم

قدر وبختک نوجوان درکرچه کم ای پیر عقل اول کمال عزت وبو دولت ایله استوار

تغیر جلی

نیکخواهکله بداندیشک نصیبن حق ویرر اکه اعزاز وکرامت بوکه ذل واحتقار

تغیر خفی

دشمن وبدخواهکه قسمت ازلدن بوایمش دست بسته رک کسسته جان خسته دل فکار

متنزل

بوشه صاحب شجاعت سن که ضبط ملک ایچون پیر کبی سن جوانا کم اید رسک کارزار

مردف

صان دهانی حقه یاقوت درکوهر نثار دست سیمنی همان معدن درانک زر نثار

استوراک

استمز دلکم کسه تیغنک عدونک بوینینی   بو ینی اذرلسن سکا ایر شمس کا ولاد وجابر

ذو قافیتین محجوب

اللری قالدروب حقه دعا اتسون جنار   فصل کلدی تا بزه لطف و وفا اتسون نکار

الکلام الجامع

روزکارک جور وقهریندن اولوردم نامراد   کرمه دایر کورمسه اول کامجوی کامکار

تعجب

ای عجب نطق اتسه دلبر کورن اغزی میدر   وانه غنچه اشی دلمشی یا خود حکاکدار

لف ونشر مرتب

چشم وزلفی اشک ومشکندن دل زاهد وشیم   کاه مخمور وخراب اولور که اولور تار ومار

لف ونشر مشوش

کون یوزینی قاره زلفی ورتلی اول مهوشک   کوزلرم قاره دی یا خود باکه کیل اولدی نهار

حسن التعلیل

خد کلکونن کوروب یارک قزاردی روی کل   لاله رخساریندن اولمقدر یکرکم شرمسار

حسن المطلع

لطفله اروحه فضلن بخش ایدن پروردکار   ملک عدل وجودی ویرمشدر سکا ای شهریار

حسن التخلص

در نظمی بو سرورینک شها آل کوشکه   کوشوار اولسه یریدر شاهه در شاهوار

حسن المقطع

قنغی طوطیدن کلور بو دوقله شیرین کلام   قنغی نقاش ایده بو وجهله صورتلو نکار

حس

حسن المطلب

کوهر اقندم دهانم چشمه سندن صودکل   جوهری سن لعل و یاقوته قل اهدی اعتبار

وصف ودعا

مفخر آل ومفخر عثمانیان صدیق دین   عون شرع احمد وعدل عمر حیدر نثار

چونکه دوران اچره میلک عدله دردور کرم خلق   یریدایلر آیسه دولتک دارن مدار

دائر اولدقچه فلکلر ثابت اولدقچه زمین   آی وکون تابان اولوب پرنور اولدقچه نکار

طالعک تابنده وتابنده اولسون ساکه خلق

دولتک پاینده واقبالک اولسون پایدار

مقاله ثالثه تشبیهات وانیس العشاق بیاننده در

بلکل که صحت تشبیهده شرط وجه شبه طرفینه یعنی مشبه ومشبه بهه شامل اولمقدر پس هرکه که بو شرط بولنان نسنه لری بر برنه تشبیه اتسه جائزدر اما عربدن وعجمدن مسموع اولسه موئید اولور اکابنا بعض ابیاتی امثله وجهی اوزره تحریر قلدم وبو مقاله ده یکرمی سکز باب ترتیب ایدوب وهر بابده اکی فصل ایراد قلدوب بر فصلده اطلاقات عربی وبر فصلده عبارات عجم بیان ایلدم وچون مقصود اصلی حسن جمال در

مصراع   مقصود حسن تست ذکر تا بهانه ایست

باب اولی بیان حسن وجمالده ایلدم وچون معشوقک صفتی حسن وجمالدر عاشقک صفتی دخی عشق وحالدر اکابنا اکنجی بابی بیان عشق وحالده قلدم بعده باب باب اعضاء محبوب تشبیهاتن بیان ایلدم

ترکی لفظ عربی ایله اولسون ترکی لفظ عجمی ایله اولوب عربیده مستعمل اولسون عبارات عجم دخی نوا غیبا رابطه در

باب اول حسن وجمال بیاننده در

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

مصحف مصنف کتاب سروری تغییر دیمش بیت

مصحف حسنکه رب بوستان ابجده سروی کور دو میوب بابنی صل قرآن اوقر اوغلان کبی

کشاف کمال خجندی دیمش بیت

رخ تو آیت کشاف حسن زالتغییر غم تو مخزن اسرار عشق رامفتاح

ورق حسن دیمش بیت

بر ورق حسن خود از خط وخال حجت نو ساز ونشان تازه کن

مشرق وله ایضا بیت

ای چو خرشید بر آورده سر از مشرق حسن یارب از دور فلک هیچ زوالت مرساد

صدف وله ایضا بیت

نخاست از صدف حسن جوهری چو توئی

فلک سلمان دیمش بیت

بر فلک حسن تو صنع جهان آفرین پیکر خرشید را ذره داهن ساخته

اوج حسن دیمش بیت

آفتاب آسا ثباتی خواهمش در اوج حسن کرچه با ما اتفاق انقلابی اوفتاد

برق کاتبی دیمش مطلع

ای بهار ابر پوشت آب باران بهار برق حسن لامعت شمع شبستان بهار

سریر سلمان دیمش بیت

ای کل بناز کی بنشین بر سریر حسن کز حسن طلعت تو جهان رنک وبو کرفت

کوس کمال خجندی دیمش بیت

چو کوس حسن زدی قلب عاشقان مشکن که تاج وتخت شهان زینت از سپه دارد

عالم عصمت دیمش بیت

چه کم شود ز تو ای آفتاب عالم حسن که سایه باز نداری زخاکساری چند

وجه شبه کثرت در بنا کمال خجندی دیمش بیت

اساس عقل در افتاد تا ز ابرو وچشم بنای حسن نهادی وبرکشیدی طاق

میدان وله ایضا بیت

دل که چون کویست در میدان حسن آشفته حال کر بچوکان نسبت زلفت کند بیهوده کوست

شطرنج وله ایضا بیت

آن رخ از خوبان برد شطرنج حسن کرچه باشد هر یکی را رخ زعاج

وجه شبه محل تأمل اولوب عشاقی مات اتدوکی در سواد آز ری دیمش مطلع

زهی کشیده خطت بر سواد حسن سپاه شده ز فتنه چشمت بهر ز خانه سیاه

جیب حسن دیمش بیت

تا بر کشیده تو سر از جیب حسن خویش من پای دل بدامن حیرت کشیده ام

خاتم کمال بن عبد العزیز دیمش مطلع

ای ز برای مرغ دل زلف تو دام عنبرین لعل لب چو شکرت خاتم حسن را نکین

عروس سلیمان دیمش بیت

کر بنکرد عروس جمالت در آینه خود بین شود هر آینه آن به که ننکرد

مثال اولدن عروس جمال
مثال ثانیده عروس حسن
اطلاق اولنمشدر

وحافظ دیمش بیت

عروس حسنت اجازت مگر بداد ای گل که برنمیشنی نکنی عندلیب شیدا را

طاوس سلمان دیمش بیت

پیکر طاوس حسن بال گشاید طوطی لعلت چو پر سبز برارد

شراب حسن دیمش بیت

شراب حسن تو در جام وصف کی گنجد کسان که جامی ازان خورده اند می دانند

آلاجه آت

وجه شبه کیفیت ویردکی در ابلق وله ایضا بیت

ابلق حسن ار بزیر ران یوسف بود و بس عالمی گرد سمندت دست در فتراک چیست

وجه شبه محبوبلر حسن آتنه سوار اولوب تکبر ایدیب خلقدن یوجه اولدقلریدر وحسن لسان عربده بومذکورلردن غیری بحه نسنه ایله تعبیر اولنور مثل مهرو کتاب وشمع

سروری فقیر دیمشی بیت

عزیز باشک ایچون مصر حسن ایچنده گورب هزار یوسفی ساکه غلامه بگزندم

وله ایضا بیت

بو سروری عشق درسینی تمام اتمک ایچون اوقیوب ایدر کتاب حسنی یارینکه بحث

وله ایضا بیت

شمع جمالی آهدن اولمز خلل پذیر یلدن ضرر ایرشمز اگاکون چراغی در

فصل ثانی بیاننده در عبارات عجم

آسمان اشرف دیمش بیت

تو سالها بپای در آسمان حسن طالع نگشت مثل تو ماهی بسالها

آفتاب سلمان دیمش مطلع

لعل را بر آفتاب حسن گویا کرده زآفتاب حسن تو یک ذره پیدا کرده

ماه حافظ دیمش مطلع

ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما آب روی خوبی از چاه زنخدان شما

دریا سروری فقیر دیمش بیت

حسن دریاسنده کشتی شکل ایدب چق گوزلرن قاشلرن باشن باشنه چتمش اگر یاغی

کوستر

آتش کاتبی دیمش مطلع

ز آتش حسن چراغ رخت افروخته باد داغ تو شمع درون من دلسوخته باد

گل عتیقی دیمش بیت

تا گل حسن تو بشگفت بصحرای وجود عشق بار در فلک در دتو رویید زر مین

جویبار جامی دیمش بیت

صد جان فدای قد تو کز جویبار حسن هرگز یکی نهال بدین نازکی نرست

کوی سلمان دیمش مطلع

زلف شبرنگش که باد صبح سرگردان اوست کوی حسن و دلبری امروز در چوگان اوست

شادروان نام بخاری دیمش مطلع

چو شادروان حسنت می کشیدند بدربانیت رضوان آفریدند

شیر وله ایضا بیت

خط دشمنست حسن ترا اندکش مبین موری که دست شیر ببنجه ضعیف نیست

سراچه کمال خجندی دیمش بیت

بنقش ابروی تو نیست در سرا چه حسن   که دست صنع دران طاق هم مهندس شد

خوان ولە ایضا **بیت**

برخوان حسن خود نکو کردی پریشان زلف را   عادت بود بر روی خوان سبزی فراوان ریختن

کنج فتاحی دیمش **بیت**

ترسم که گنج حسن تو زد و آرد رزوال   زاسرافهای شوخی و ناز و عتاب تو

لشکر اشرف دیمش **بیت**

ترک من تا که جهان گیر شد از لشکر حسن   چرخ گفتش که توی شاه عجم میر عرب

وجه شبه مملکت قلوب فتح اتدکی در **خرمن** خواجو دیمش **بیت**

چرا از خرمن حسن تو یک جو   نمی باشد نصیب خوشه چینان

وحسن زبان عجمده بو مذکور لردن غیری هیچ نسنه ایله تعبیر اولنور مثل **گلستان**

وگلشن سروری فقیر دیمش **بیت**

چون گلشن حسن ایچره اول اولدی گل رعنا   بلبل کبی دیر ندی سرو ریده زبانی

باب دوم عشق وحال **بیاننده در**

فصل اول اطلاقات عرب **بیاننده در**

آیت حسینی دیمش **مطلع**

مشکلست آیت عشق تو چه تفسیر کنم   من بیچاره درین کار چه تدبیر کنم

نور سروری فقیر دیمش **بیت**

نور عشق سینه کرقلدی سروری چونکه پر   نور ایمان ایله حق قلسون منور سنکی

شریعت کمال خجندی دیمش **بیت**

مهوش رخ زنظر ما که در شریعت عشق   گرفته اند تماشای روی خوب مباح

کتاب ولە ایضا **بیت**

عاشق کشتی ثواب بود در کتاب عشق   آن شوخ هم زدست نداد این ثواب را

زبور حافظ دیمش **بیت**

بیا مطرب که از بلبل زبور عشق گیری یاد   بیا بلبل که از حافظ سخن گویی بیاموزی

قبله کاتبی دیمش **بیت**

قبله عشقست نزد اهل صفا   کعبه ریگی درین بیابانست

خطیب حسن دیمش **بیت**

تا خطیب عشق او بر منبر جان خطبه کرد   راه گم کردم عزیزان مسجد آدینه را

دفتر ولە ایضا **بیت**

عقل را از دفتر عشقت چه علم   ان ورقها رانشان دیگرست

مکتب خواجو دیمش **بیت**

چون نون قامتم در مکتب عشق   زنوک خامه لامی بر نیاید

خاتم مولانا عصار مهر و مشتری کتابنک اوکنده دیمش **بیت**

بنام پادشاه عالم عشق   که نامش هست نقش خاتم عشق

سلطان معزی دیمش **بیت**

غیر سلطان عشق هیچ کس   لمن الملک را نداد جواب

وسلیمان دیمش **مطلع**

سلطان عشق ملک دل و دین فرو گرفت   او حاکمست نیست کسی را بر و گرفت

وجه تسمیه مصراع ثانیده ظاهر در **خیل** کاتبی دیمش بیت

بس که در شهر وجودم خیل عشقت کرد ... خون بجای آب می بینم روان در جوی جسم

لوا عراقی دیمش بیت

لوای عشق برافراختی چنان در دل ... که هر زمان علم صبر سرنگون داری

کوس و **طبل** و **طنبور** احمد پاشا دیمش مطلع

عشقک قپوزن سینه چلایمی دیرسن ... عالمده آوازه صلایمی نه دیرسن

بونن صدفی وجه تسمیه مصراع ثانیدن ظاهر در **صراف** ناصر دیمش بیت

نام نیافت وجه زر از دار ضرب عشق ... صراف عشق خاک ترا تا محک نکرد

شحنه حسن دیمش بیت

بر شحنهٔ عشق تو هر روز همی بینم ... در کشتن مسکینان از خط تو فرمانها

ترک وله ایضا بیت

ترک دل کردم چو دانستم که ترک عشق تو ... هرگز آبادان نخواهد داشت این ویرانه را

خنجر کاتبی دیمش بیت

خنجر عشق خون من ریخت بخاک پای تو ... رای تو بود کشتنم کشته شدم برای تو

هما مجیر بیلقانی دیمش بیت

در غم عشقش تن من بهر آن افکند گوشت ... تا همای عشق او را استخوان آید پدید

عقاب سلمان دیمش بیت

کبوتر حرم من گرفت بر من نیست ... عقاب عشق ندانم که چون گرفت مرا

شاهین عشقی دیمش بیت

ای

ای دل شیر فلک آهوی چشمت شیر گیر ... از جسم مرغ قدسیان شاهین عشقت طعمه جو

باز شیخ عطار دیمش بیت

چون دل عطار باز عشق در مخلب گرفت ... از دل گرمش عجب نبود اگر مخلب بسوخت

بحر سید جلال الدین دیمش بیت

در ورطه است کشتی صبرم ببحر عشق ... کز غرقه گاه موج بساحل نمی شود

و **ناصر** دیمش بیت

در بحر عشق جانان جانم رسید بر لب ... باشد که از میانش ممکن بود کنارم

در آذری دیمش مطلع

در عشق از صدف کون و مکان بیرون نیست ... کشور عاشقی از هر دو جهان بیرون نیست

بساط کاتبی دیمش بیت

در بساط عشق جانبازی بسی کردیم لیک ... خواهم این شطرنج را این بار بهتر باختن

طاس وله ایضا بیت

کعبتین مهر تا در طاس عشق افکنده ام ... هر زمان در پیش نقشی دیگر آوردی مرا

قمار وله ایضا بیت

در قمار عشق دل بردند جان هم باختیم ... هر کرا بردند چیزی خواست دیگر باختن

نرد حسن دیمش بیت

نرد عشقت راست می بازم ولی ترسم از آن ... کعبتین چشم غلطانی و بازیها دهی

راه و **بادیه** ناصر دیمش بیت

در ره عشق اگر میروی اینک سر و سنگ ... که درین بادیه هر جای سری بر سنگ است

وادی شیخ عطار دیمش **بیت**

ترا اول قدم در وادی عشق   بزاری کشتن است آنگاه درست

شمع وله ایضا **بیت**

پروانه شمع عشق شد جان   چون سوخته شد ز تو نشان یافت

قاف خواجو دیمش **بیت**

گرچه چون عنقا بقاف عشق کردم آشیان   مرغ دل را هر نفس در آشیانی یافتم

باغ ناصر دیمش **بیت**

بباغ عشق ناصر عندلیب است   که هر دم نغمهٔ خوشتر سراید

سلسله عبید دیمش **بیت**

مبتلاییست که امید خلاصش نبود   هر که بر پای دل از عشق سلاسل دارد

عالم حسن دیمش **مطلع**

عالم عشقت جهانی دیگرست   آستانت آسمانی دیگرست

مطبخ کمال خجندی دیمش **بیت**

در مطبخ عشق تو کباب دل ما را   لذت به ازین غمزهٔ خونخوار نمک نیست

براق حضرت مولانا دیمش **بیت**

بی براق عشق و سعی جبرئیل   چون محمد در منازل کی رسی

عود شاعر دیمش **بیت**

عشق چون عود است و دل مجمر ولیک   عود آسوده است و مجمر سوخته

جام سید جلال دیمش **بیت**

عشق است یکی جام که بر یاد لب دوست   سرمستی کونین دران جام نهادند

و کمال خجندی دیمش **بیت**

جانب میخانه مخموران جام عشق را   می زند هر دم بزیر لب صلایی بشنوید

شراب مغربی دیمش **مطلع**

ما شراب عشق از جام ازل کردیم نوش   تا ابد هرگز نخواهیم آمد از مستی بهوش

ساقی ناصر دیمش **بیت**

هر گه که داد ساقی عشق تو دُردِ دَرد   دلها کباب و کاسهٔ سر جام کرده ایم

وبا حسن دیمش **بیت**

در وبای عشق تو در مانده ام همچون حسن   آخر از لعل لبت یاقوت حمری ببخش

قیامت عصار دیمش **بیت**

ز عشق آمد قیامت بر سر او   که اعضایش گواهی داد در رو

و عشق لسان عربده بو مذکور اولانلردن غیری نیجه نسنه لر ایله تعبیر اولنور

مثل **دین** و **دیوانه** و **صحرا** و **میدان اکسیر** سروری فقیر دیمشی **بیت**

نیجه اکسیر سعادت دیلیم عشقوکه کم   خاک ایکن صورتنی قلدی سرور رنکی زر

فصل ثانی عباراتِ جم **بیانندهدر**

راه سروری فقیر دیمش **بیت**

چراغ شوق فرا گیر در ره عشقش   سروریا نشوی تا براه حق گمراه

و فتاحی دیمش **بیت**

مردان راه عشق چو خالت در آتش اند   هست این مثل که مرد مشابه شود بخال

شاه کمال خجندی دیمش بیت

چو مرد راه شدی بگذر از سر و دستار که شاه عشق بفرمان خود چنین فرمود

سپاه معزی دیمش بیت

همه عالم سپاه عشق گرفت شد جهان زان سپاه پر شر و شور

تیغ حسینی دیمش بیت

کشتهٔ تیغ عشق او زندهٔ جاودان بود سوختهٔ فراق پخته شمر که خام نیست

تیشه کاتبی دیمش بیت

هر کرا پای دل افکار شد از تیشهٔ عشق روشنش شد که چها بر دل فرهاد آمد

کمند خواجو دیمش بیت

چون از کمند عشق امید خلاص نیست رغبت بود بکشته شدن پای بند را

کوی عصار دیمش بیت

زمین افتادهٔ در کوی عشقش هوا آشفتهٔ از بوی عشقش

شهر کمال خجندی دیمش بیت

مکو اصحاب دل رفتند و شهر عشق شد خالی جهان پر شمس تبریز است مردی کو چو مولانا

بازار بدر شروانی دیمش بیت

نرخ میوهٔ ز دیدهٔ ما زانکه در بازار عشق رونق حسن تو از اهل نظر پیدا شود

چارسو سید جلال دیمش بیت

در چارسوی عشق غم و محنت و بلا امروز سالهاست که با ما معاملند

خوان کاتبی دیمش بیت

هست

هست از نعمت دو عالم سیر هر که بر خوان عشق مهمان است

جامه شاعر دیمش بیت

خوش بافته اند در ازل جامهٔ عشق گر یک خط صبر در کنارش بودی

آینه ناصر دیمش مطلع

عشق آینه است لایزالی از زنگ وجود غیر خالی

شرابخانه وله ایضا بیت

چون گشادی شرابخانهٔ عشق ساغر جم و جام جان پر شد

میخانه بجح دیمش بیت

تا کی خورد ز میخانهٔ عشق تو شراب دلش از آتش روی تو کباب است دگر

بوته خواجو دیمش بیت

خالص آید چو زر از روی حقیقت خواجو گر بود در بوتهٔ عشقش بگدازی چو رصاص

خمخانه سلمان دیمش بیت

تنها نه منم مست ز خمخانهٔ عشق کز جرعهٔ جامش در و دیوار خراب است

باده کمال خجندی دیمش بیت

زاهد چه عجب گر کند از عشق تو پرهیز کو لذت این باده چه داند که نخورده است

دریا خواجه عطار دیمش بیت

عشق دریاییست قعرش ناپدید آب دریا خون و موج او کثیر

وسروری فقیر دیمش بیت

غریق اولوردی دل دریای عشقه یتشدی خضر اولوب بو خط اخضر

کشتی کاتبی دیمش **بیت**

عشق تو کشتی نوح است که در وی جانم — با چنین شورش این اشک چو طوفان زنه است

بیشه وله ایضا **مطلع**

برون خرام چو شیران زمرغزار جهان — تو شیر بیشهٔ عشقی مشو شکار جهان

کبوتر وله ایضا **بیت**

پر آتش است جهان از پر کبوتر عشق — مگر که نامهٔ شوق منست در بالش

سیمرغ عراقی دیمش **قطعه**

عشق تو مهمان و ما را هیچ نی — هیچ پیش مهمان نتوان نهاد

نیم جانی پیش او نتوان کشید — پیش سیمرغ استخوان نتوان نهاد

دام نزاری دیمش **بیت**

کسی را بدست عقل میسر نمی شود — پای دل ضعیف گشادن ز دام عشق

وحیدی دیمش **مطلع**

در دام عشق بلبل شیرین زبان منم — بال و پرم شکسته و بهمت همی پرم

کیمیا سروری فقیر دیمش **بیت**

کیمیای عشقله جانا یوزن زر ایلدی — بو سروری گر حکیم بر مفلس و قلاش ایدی

و عشق زبان عجمده بونلردن غیری نیچه نسنه ایله تعبیر اولنور مثل

سلطان و **تخت** و **ساغر** و **جام** و **اسرار**

سروری فقیر دیمش

برمغرح لبک بولجیدی سروری کندودن — گر حکیم اسرار عشقک اسکیدن حیرانی در

باب سوم **بیاننده در** کاکل و زلف

اعضاء محبوبده جمله دن سر امدار اولدیغیچون استاد لر بونی تقدیم ایده کلمشلر

مصنف کتاب سروری فقیر دیمش **بیت**

هر بری گوزلدر او مهک گرچه سروری — اما صچی در جمله نک اوسینه سر امد

فصل اول **بیاننده در** اطلاقات عرب

حبل متین ناصر دیمش **بیت**

دل که در چاه زنخدان تو افتاد در شوق — عاقبت حبل متین سر گیسوی تو بود

سورة اللیل سروری فقیر دیمش **بیت**

ای یوزی مصحف جمالک یازجی عاشق سنک — زلفکی واللیل و لعلک سودهٔ کوثر یزر

رسن کمال خجندی دیمش **مطلع**

سوخت جانم تا ز باد افتاد زلفت در ذقن — تشنه را جان سوز آری چون بچاه افتد رسن

سلسله خواجو دیمش **بیت**

مویم سپید گشت و دلم می کشد هنوز — پیرانه سر بسلسلهٔ طرهٔ سیاه

پیرانه سر پیرلک وقتنده دیمک اولور منه

مسلسل جامی دیمش **بیت**

قصد لیلی باشد از جعد مسلسل عرض حسن — زان چه غم دارد که گردد بیدل مجنون او

صلیب محمود دیمش **بیت**

روی بنما تا دگر عابد نگوید الصلوة — زلف بگشا تا دگر راهب نگوید الصلیب

و شیخ سعدی دیمش **بیت**

صنم اند ربلد کفر پرستند صلیب — زلف و روی تو در اسلام صلیب و صنم اند

صنم بت و صلیب خاچ در منه

غمامه جامی دیمش **بیت**

فروغ روی تو تابان بود ز زلف مسلسل   کضوء لامع برق یلوح خلفه غمامه

عقده وله ایضا **بیت**

مپرس از من شمار عقد آن زلف   که عقل آن عقده را مشکل گرفتست

عقد انیس العشاق صاحبی دیمش **بیت لغز**

بر فرق تو موسی ید بیضا بنمود   تا عقد صد از نوازده انداخته

برقع خواجو دیمش **بیت**

زلف سیه کشیده که این قلب عنبرست   روی چو مه نموده که این مهر انورست

نقاب رشید الدین وطواط دیمش **مطلع**

کاکل مشکین بر انداز از رخ چو آفتاب   حیف باشد بر مه روی تو از کاکل نقاب

طناب میر کرمانی دیمش **بیت**

دل را بهیچ روی امید نجات نیست   زان دام عنبرین که طنابست در طناب

طرار خواجو دیمش **بیت**

یا غمزه را بندی بنه تا ترک غمازی کند   یا طره را بندی بنه تا ترک طراری کند

الطر الشق والقطع ومنه الطرار

عقاب وله ایضا **بیت**

مرغ دل من در شکن زلف دلارام   یا رب چه تذروست که در چنگ عقابست

زاغ عبد الواسع دیمش **بیت**

بپیراسته زلف تو چو زاغست نگونسار   واراسته روی تو چو باغست شگفته

عقرب امیر معزی دیمش **بیت**

ایا دو زلف تو چون عقرب و رخ تو چو ماه   سفر مکن که ترا هست ماه در عقرب

جرّاره عبد الواسع دیمش **بیت**

یک دل از فتنهٔ عشق تو نباشد ایمن   تا ترا بر سمن از مشک دو جراره بود

افعی شمس گنجه دیمش **رباعی**

زلفت که چو افعی تن سری گردد   دانی پس پشتت بچه سر می گردد
چون دید که لعل تو زمرد بگرفت   وحشی شد و بر کوه و کمر می گردد

سنبله خواجو دیمش **بیت**

ای سنبلهٔ زلف تو خرمن زده بر ماه   وی روی من از مهر تو طعنه زده بر کاه

سنبل کاتبی دیمش **بیت**

کرده قسمت ترک چشمت بر دل و جان از دو زلف   چو کسی کو بخشش سازد سنبل تر شاخ شاخ

سوسن معزی دیمش **بیت**

بر روی و موی تو که چو گلبرگ و سوسن است   مانند شنبلید و سمن روی و موی من

ضیمران خواجو دیمش **بیت**

بغندق ضیمران را تاب داده   بعشوه گوشهٔ بادام شکست

نسرین نظامی شیرین و صفنده دیمش **بیت**

رخش نسرین و زلفش نیز نسرین   لبش شیرین و نامش نیز شیرین

نکهت قائل دیمش **بیت**

طبعم ز نکهت زلف تو شد لطیف   کز باد مشکبوی هوا در دسر شود

کف آزری دیمش **بیت**

زلف سیه را با رخت هم دوست میدارم ولی نتوان بیک دل داشتن هم کفر و هم ایمان بهم

دجه شب ظلمت در دسروری فقیر دیمش بیت

یوزن او زره کفر زلفی ایله کزلو دین دوتر حاشا الله کوزی تر جیح ایلمز دین اوستنه

مناهی خواجو دیمش بیت

خط بر روح زیبای توکفرست بر اسلام رخسار و سر زلف تو شرعست و مناهی

زنار شیخ معزی دیمش بیت

چون بت و زنار زلف و روی دوست بی بت و زنار نتوانم نشست

منوش کجی دیمش بیت

چون زلفت ای نکار جهانی منوش است غیر از دلم که با غم عشق تو سرخوش است

فتیل کمال خجندی دیمش

می نماید رخت افروخته تر از سر زلف چون چراغی که در و نور فزاید ز فتیل

جیم جلال الدین اصفهانی دیمش مطلع

زهی دهان تو میم و ز لعل حلقهٔ میم زهی دو زلف تو جیم و ز مشک نقطهٔ جیم

نون عبد الواسع دیمش مطلع

دلم از عشق آن دو زلف چون نون مبتلا شد بمحنت ذو النون

مراد یونس پیغمبر در عم کاف بدر شروانی دیمش بیت

کافست و میم نسبت زلف و دهان تو با الله کزین دو حرف بنسبت کم اوفتد

دال کاتبی دیمش بیت

برکنار رخ تو زلف چو دال ماه من همچو دال خرشید ست

لام

لام جامی دیمش قطعه

قد و زلف ترا اگر بنده کرد تعریف جای تشریف است

نبود آن جنس نکته بر تو نهان که الف لام بهر تعریف است

لام الف کمال بن غیاث اعضای محبوب بیان ایدکی قصیده سنده

وصف زلفده دیمش بیت

یا صورت دو دال و دو جیم و دو لام الف یا هیئات دو هندوی دل دزد دو کافرست

منشور شمس کنجه دیمش بیت

زلف تو که آیت نا مسطورست خط نیست ولیکن بیقین منشورست

قلم فتیل کاتبی دیمش بیت

روی تو طغرای حسن و زلف را مشاطه‌ای می برد گویا که آورد دست بر طغرا قلم

طومار کمال بن غیاث دیمش بیت

طرهٔ جعد تو چه طومار یست که در و هست چون چلیپا پیچ

مسطر معزی دیمش بیت

جا باک مهندس آمده زلفین او که هست از مشک ناب و غالیه پرکار و مسطرش

توقیع کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

اول چو شانه دست بمو یش زدم که او در نامهٔ جمال چو توقیع بر سرست

قرنفل و مسک وله ایضا بیت

یا دستهٔ بنفشه و یا شاخ ضیمران یا سنبل و قرنفل یا مسک اذفرست

عطر و طیب کمال خجندی دیمش بیت

صباچه گفت شنیدی بمن رها کن زلف   که عطرسای منم قدر طیب من دانم

عود حسن دیمش **بیت**

برت چون سیم و زلفت چون عود   طمع بر هر که خواهم بست خامست

عبیر نظامی مجنون زبانندن دیمش **مثنوی**

وقتی که عبیر زلف جایی   یا نافهٔ بوی خوش کشایی

بویی بنسیم صبح بسپار   زان بوی مراکشادکی کار

عالم ارواح حسن دیمش **مطلع**

جانا زسر زلف نسیمی بصبا بخش   جانِ تُو ازان عالم ارواح بما بخش

قابض ارواح خواجو دیمش **بیت**

فروغ پرتو روی تو مشرق الانوار   کمند زلف سیاه تو قابض الارواح

منجنیق کمال ابن غیاث دیمش **بیت**

ابروش چون کمانی و بینیش تیغ تیز   مژکانش تیر ناوک و گیسوش منجنیق

هاروت و ساحر معزی دیمش **بیت**

حلقه شدست بردنیا کوش او دو زلف   کویی که بر دو زهره دو هاروت و ساحرست

بلا حسن دیمش **مطلع**

ای خم زلف تو سراسر بلا   هر دو لبت نیز بلا بر بلا

و جامی دیمش **بیت**

زلف از سرتا بپا او بختی   هستی القصه زسرتا پا بلا

سبب و خرقه وله ایضا **بیت**

بشمینه

بشمینه سبب از سبب زلف تو کردیم   در خرقه بزلف تو رسد سلسلهٔ ما

سبب درسن معناسنه دخی کلور زلفه سلسله یه مناسبدر مصح

سجاده جمال الدین اصفهانی دیمش **بیت**

مردم چشم من و زلف تو اَند   هر دو انداخته سجاده بر آب

طیلسان خواجو دیمش **بیت**

زمسک خطش برعذارش غباری   وشعر سیه بر رخش طیلسانی

لیلی کاتبی دیمش **بیت**

دل از جان و دین کذشت و زلف شبرنکت کرفت   ترک قوم خویش مجنون بهر لیلی میکند

بلال فتاحی دیمش **بیت**

زلفت ز دیده رفت و مرا ناله همچنانکه   بانگ نماز کم نشد از رفتن بلال

قیر سیف اسپرنکی دیمش **مطلع**

ای از رخ تو خجل شده بدر منیر   وی زلف تو بر شکسته هنگامهٔ قیر

آبنوس شیخ سعدی دیمش **بیت**

پستان یار در خم کیسوی تابدار   چون کوی عاج در خم چوکان آبنوس

غاشیه سلمان دیمش **بیت**

سوار کشته همی راند وی کشید بدوش   شمال غاشیهٔ زلف عنبر افشانش

نعل خواجو دیمش **بیت**

طرّه ات نعلم بر آتش تافته ست   زان شدم شوریده وقت از بوی تو

حلقه کمال خجندی دیمش **بیت**

ما را هوس زلف تو در کوی تو انداخت   حاجی ز پی حلقه قدم در حرم آورد

قید جامی دیمش بیت

جامی ازان قید زلف جست رهائی ولی قوت مجنون بنو سلسله بگسیختن

علم حسن دیمش بیت

ای کیسوت همچو علم وی قلب عشاق چشم ازمنکر کل دمبدم صف کش که سلطان آمدی

برج ظهیر فاریابی دیمش بیت

چشمت بجادوی بدل جابه بابلست زلفت بکافری عوض برج خیبرست

عمر جامی دیمش بیت

هست هر موی زلف او عمری جامی این عمرهاست میکوید

طراز شاعر دیمش رباعی

زلفت که طراز آستینش دیدم که بر فلک و گه بزمینش دیدم

جاسوس ضمیرم ز ختن می آید پرسیدم ازو کفت بچینش دیدم

قبا عصار دیمش بیت

مدام او را ز کیسوی معنبر قبای شعر مشکین داشت در بر

طوق معزی دیمش بیت

طوق کبوترست خم زلف آن نکار من همچو باز در طلبش پر همی زنم

باز خسرو دیمش بیت

کسی که دل ز خم زلف او برون آرد کبوتریست که از چنک باز بستاند

شاهین معزی بیت

من چو شاهین ترا ز و راستم باری بدل در شکار جان من زلف تو از شاهین بتر

طاوس

طاوس کمال خجندی دیمش بیت

سر زلف سمن سای تو طاوسست پنداری که پای بسته می دارند در صحن کلستانش

مشعر الحرام سلمان دیمش بیت

در مشعر زلف تو حرم روح قدس را در موقف کوی تو مقام اهل صفا را

وجه شبه موقف قلوب اولدوغیدر **سنبل مسکین و عنبر سارا** معزی دیمشی بیت

یا بر سمن ز سنبل مسکین سلاسل است یا بر قمر ز عنبر سارا دوایر است

هلال مسک کاتبی دیمش بیت

تا دمبدم کرد فزون مجنون زلفت را جنون بر آفتاب از مسک تر هر سو هلال بسته

اغلال حسن دیمش بیت

منت سندس و استبرق فردوس نیست کر ز کیسوی سلاسل بنهی اغلالم

جمع غُل بوین باغ

سلیمان هم معزی وصف زلفده دیمش بیت

کهی با آنکه حاصل کشت مرغ وشش سلیمان را کهی با آنکه ریحان شد بر ابراهیم بن آزر

وجه شبه بیله سواد اولدوغیدر **ابراهیم** هم وله ایضا بیت

کر نه چون پور آزر بتکار آزری پس چرا تو آتش بر خویشتن ریحان کنی

وجه شبه آتش رخسار و کلده ریحان اولدوغیدر واحمد پاشا دیمشی بیت

یا اسماعیل در چشمک که با نور خنجر النده یا ابراهیم در زلفک که اولمش کلستان آتش

فراش و نقاش معزی دیمش رباعی

زلفین تو بر حلقه و پر بند شکن شد بند و شکن و حلقه تو تو به شکن شد

کار منم همه فراشی و نقاشی بینم فراش کل و لاله و نقاش سمن شد

سنان خسرو و شیرین ده شیرین زباندن دیمش بیت

بمجلس هر گل از من بوستانیست ‌‌ ‌ در آیم در و غا هر موسنانیست

تسلسل کمال خجندی دیمش بیت

چون زلف در رخ نمودی کردم سوال بوسه ‌ ‌ دیدم تسلسل و دور آمد مرا سوالی

دور کمال ابن غیاث دیمش بیت

یا حلقه حلق آمد یا بند دل مجموع ‌ ‌ یا دور و تسلسل شد یا زلف پریشانست

زلفک او زنلغ اعتباری ایله تسلسل ‌ ‌ و حلقه حلقه اولدغی اعتبار ایله دور و حلقه

اطلاق ایدرلر ولهٔ ایضا بیت ‌ ‌ کیسو

نمود آن سرو سیمین تن الف از قد و نون از ابرو ‌ ‌ نشاندش نقطه از خال و کشیدش میم از

کرکدرکه مراد همان لفظ آن اولیوب بلکه اول آن اولا که خواجه حافظ دیمش مطلع

شاهد آن نیست که مویی و میانی دارد ‌ ‌ بندهٔ طلعت آن باش که آنی دارد

سبحه سروری فقیر دیمش بیت

سبحهٔ زلفکی آلوب الوه ‌ ‌ خوب سو ملکدن اندم استغفار

فصل ثانی ‌ در بیان نقطه ‌ عبارات عجم

کلاله سید ذوالفقار دیمش مطلع

بت دلیلم مه مشکین کلاله ‌ ‌ بمشک چین گرفته روی لاله

کاکل مشکین رشید الدین دیمش بیت

گر یک گره از کاکل مشکین بگشایی ‌ ‌ در دور تو کس بو نکند مشک خطا را

مشک سروری فقیر دیمش بیت

خط

خط و رخسار و لب و زلف و عذار دیرکوردی ‌ ‌ سبزه و صبح و شراب و مشک و گلبرگ و بهار

مشک آگین کمال خجندی دیمش بیت

ترا من جان سپردم لیک جایش ‌ ‌ دران گیسوی مشک آگین تو کردی

خرمن مشک وله ایضا بیت

خرمن مشکست زلفت گرد ماه ‌ ‌ خال مسکین دانهٔ آن خرمنست

مشکبار خواجو دیمش بیت

ازان سیاه شد آن زلف مشکبار نگار ‌ ‌ بچین فتاده و در آفتاب گردیده

عنبر شکن وله ایضا بیت

لبک لعل روان پرور کش جان بخشنک ‌ ‌ سرک زلفک عنبر شکنش مشکینک

عنبر آگین نزاری دیمش بیت

رسن طبیدن دل چون زره شود درهم ‌ ‌ چو یادم آید ازان زلف عنبر آگینش

عنبرسا بکج دیمش بیت

بسودای سر زلفش که من دایم دران بندم ‌ ‌ که در بند سر زلفین عنبرسای او بیمرم

تودهٔ عنبر معزی دیمش مطلع

زان زلف گره گیر سیه پوش بتم ‌ ‌ صد تودهٔ عنبرست بر دوش بتم

عنبرینه شیخ سعدی دیمش بیت

زلف تو عنبرینهٔ گردن تمام بود ‌ ‌ معشوق خوب روی چه محتاج زیورست

غالیه دان سیف اسپرنکی دیمش مطلع

ای شکن زلف تو غالیه دان صبا ‌ ‌ کشتهٔ عشق ترا هر دو جهان خونبها

ایقعودیم قیودیم

شب معزی دیمش بیت

ازان کوته بود زلفش بران روی نگارینش   که کوتاهی بود شب را بایام بهار اندر

و کمال خجندی دیمش بیت

جراغ افشان جان نرود در سر زلفش   شب راه بریدن نتوان جز بستاره

شبستان وله ایضا بیت

در شبستان سر زلف عبیر افشانت   رخ زیبای ترا شمع معنبر گفتم

شبرنک کاتبی دیمش بیت

عجب نباشد اکر کیسوی تو شبرنکست   شود سیاه کسی کش نکون در آویزند

کیسو توکده و قولاق آردنده اولان صاجه دیرلر اثیر الدین دیمشی

ازبنا کوش ارندارد آرزوی کردنت   بر بنا کوشست چرا کردن نهد کیسوی تو

و سروری فقیر کیسو ردیف بر غزل دیمش **غزل**

اولکوب برجین خط یاری اوینلر دراکی کیسو   یا سنبل اونلر آهوی ختنلر دراکی کیسو

اولور آزاد اکا بنده قولی اولسم نولا بنده   دو توب لعل دلی بنده چکنلر دراکی کیسو

صالوب ظل همایونی سنی شاه جهان ایدر   هما کیبی هواک اوزره اوچنلر دراکی کیسو

دولاشوب بیری بیرینه قوجیشی مار کبی   بری بیرینه صاریلشوب یتنلر دراکی کیسو

سروری شیر عشق اولمشی آنک بوینده در زنجیر

سز اول دیوانه یه صانمک رسنلر دراکی کیسو

شب عمر سلمان دیمش بیت

طره از ناز مده تاب که آن زلف دراز   شب عمرست نخواهیم که کوته باشد

تسبیح

تسبیح وله ایضا بیت

بعد ازین از کره زلف بتان کن تسبیح   بعد ازین از خم ابروی مغان کن محراب

شب قدر اشرف دیمش مطلع

می کند سجده کیسوی تو مه در دل شب   شب قدرست اکر سجده کنند نیست عجب

شبرو کمال خجندی دیمش بیت

اکر نه داعیهٔ شبروی نیست زلف ترا   چه موجب است بدامن چراغ پوشیدن

شبه شیخ سعدی دیمش مطلع

شبست آن یا شبه یا مسک یا موی   کلست آن یا صنم یا ماه یا روی

شام کمال خجندی دیمش بیت

چشمم باز روی تماشای زلفت بست   چون چشم روزه دار که مشتاق شام شد

شام غریبان خواجو دیمش مطلع

زلف سیاهت شام غریبان   روی چو ماهت شمع شبستان

شام ایله صباح ذکر اولنه زیاده مناسب اولور نیتکم سروری فقیر دیمش بیت

زلف و رخکی کمکه نظرکاه اید نورسه   فرخنده اولور دایم آنک شام و صباحی

سمن بوی جامی دیمش مطلع

انکه بر کل کره از جعد سمن بوی بست   رشتهٔ جان مرا در شکن موی تو بست

سیاه پوش حسن دیمش مطلع

کوینده هست در چین شهر سیاه پوشان   در چین زلف او بین هر سو سیاه پوشان

چنک کاتبی دیمش بیت

زسودا کاتبی شد خاک وجو باست زلفش را | ببین این رندرا قد خم شد و از چنک می برد

حرم شب نشینان عصار دیمش بیت

خم زلفش حرم شب نشینان | دهانش آرزوی تنک دستان

خلوتکاه جان خسرو خسرونامه ده دیمش بیت

درت حاجت که بخت جوانم | سر زلف تو خلوتکاه جانم

سیه رو بدر دیمش بیت

زلفش سیه روی شد خصم شه عالم | کز کنکرهٔ خرشید آویخت نکونسارش

بتخانهٔ چین خواجو دیمش مطلع

ای شام زلفت بتخانهٔ چین | زلف سیاهت بر لاله پرچین

نکارخانهٔ چین وله ایضا مطلع

ای زرویت جهان خلد برین | چین زلفت نکارخانهٔ چین

هندوستان وله ایضا بیت

مرا زلف تو رای است زانکه طوطی را | کمان مبر که بهندوستان نباشد رای

کمال اصفهانی

رسم است هندوان که در آتش کنند جای | زان جای زلف تست مرا در دل روان

هندو کاتبی دیمش بیت

کاتبی بین که آن زلف شدای باد صبا | بندکیها برسان خسرو هندوستان را

خسرو هندوستان شاعر دیمش بیت

بچین زلف تو چین را چه نسبت نکو | هزار چین بدان زلف تو بهر چین است

لالا وله ایضا بیت

لالای سر زلف توزان در تابست | کابروی تو حاجب پیشانه دار

و فتاحی دیمش بیت

بوصف زلف او فتاحی این نظم | که کفتی لولوی لالاش کفتند

بو بیتک لطافتی زلفه لالا دیدکاری در زنکبار ناصر دیمش بیت

کوهر چشم ربحر هند می آید بروم | سنبل زلفت زچین در زنکبار افتاده است

ایهام در کم ولایت روم دیلکدر
یا بایم یوزم دیلکدر منه

تاتار خسرو نقاش دیمش بیت

ای دل چو شانه در ده زلفش قدم بنه | کین دم سفر بجانب تاتار کست

زنکی شاعر دیمش بیت

ای باد صبا زمزمهٔ نرم بکن | تا رقص کند زنکی شوریدهٔ او

زنکی نژاد خواجو دیمش بیت

چو زلف هندوی زنکی نژادش | زهندستان سیاهی بر نیاید

سیه کار وله ایضا بیت

چون حال دل از زلف تو پوشیده توان داشت | کان هندوی دل دزد سیهکار نتواند

بو بیتده هر بیچ دل دزد
دیلک ظاهر اولور منه

دل دزد بساطی دیمش مطلع

دزدید دلم زلف سیاهش مکذارید | تزومنش از بهر خدا بسته بیارید

و فتاحی دیمش بیت

اکر نه هندوی زلفت رود بدزدی دل | بماهتاب چرا ساخت قامت خود خم

و نامی دیمش بیت

زلف ترا بدزدی دل صد هزار بار   بگرفته اند و بسته ولی باز هشته اند

دزد و راه زن خیالی دیمش بیت

کمند زلف تو یا رب چه راه زن دزدیست   که برد نقد دلم را و رد بجان آورد

معدن دل خواجو دیمش بیت

چشمهٔ نوش کرد پوشش لب چشمهٔ جان   حلقهٔ زلف شکن بر شکنت معدن دل

دربند کمال خجندی دیمش بیت

سوی زلفش رفتم و دیدم که دربند دلست   جز من شب رو که داند مکر آن عیاره را

بلا سروری فقیر دیمش مطلع

خشم چشمت بر دلم عین عناست   من چه میخواهم ز زلفت کان بلاست

دلیر خواجو دیمش بیت

چشمت بجادوئی شده در دهر رو شناسش   زلفت بدلبری ز جهان بر سر آمده   ایهام

چوگان کمال خجندی دیمش بیت

در میان گریه با زلف تو چون بازم نظر   روز باران نیست کوی وقت چوگان باختن

وجه شبه اوجی اگری اولدغو در کوی حسن دیمش بیت   گو خواهد

سر آن ترک چوگان باز خود گردم که پیوسته   قدم را چون سر چوگان و زلف خود چو

وجه شبه طوب طوب اولدغو در رو سروری فقیر دیمش بیت   قالدی بهان

باشمی طوب ایله زلفوکه دیدم ای دلستان   نازایدوب کلدر ددی اول طوب ایدی اول

دلاور خواجو دیمش بیت

بیا که هندوی زلف تو قلب جان بازان   چو برکشود کمین از دلاوری شکست

دلکشای عتیقی دیمش مطلع

سری دارم فدای خاک پایت   دلی در بند زلف دلکشایت

دلکش بدر شروانی دیمش بیت

گفتمش دل را روان بر زلف دلکش بست   گفت نقد قلب را هرکس ببست سازد روان

سرگردان فخر الدین لاری دیمش بیت

از روی لطافت گر با مات سری بودی   آن طرهٔ سرگردان اندر کف ما بودی

سربسته نظام بخاری دیمش بیت

زلف تو بسی گرد رخ خوب تو گشت   بر بسته ازان در پس گوش افتادست

سراسیمه خواجو دیمش بیت

عهدیست که آشفتگی خاطر خواجو   از زلف سراسیمهٔ آن عهد شکن خاست

سر زده شاعر دیمش بیت

در دام زلف سرزده ات مرغ جان من   همچون کبوتریست که افتد بچنگ باز

کمند انداز شمس هروی دیمش مطلع

ای پیشهٔ زلف تو کمند اندازی   چون ریختن جهان بچشمت بازی

دام سروری فقیر دیمش بیت

بدام و دانهٔ کس مرغ دل نکردی میل   ولی بصید تو آن زلف و خال شد باعث

رشته طوسی دیمش بیت

چو شد ز هجر تو سی پاره هیکل دل من   مگر ز رشتهٔ زلفت کنند شیرازه

رشتهٔ جان عتیقی دیمش بیت

می کشیدم زلف او را او ز دستم می کشید   رشته جان منست آن در کشاکش زان فتاد

رشته عمر یحیی دیمش رباعی

دلدار برید زلف مشکین ناگاه   زین غصه ز جان من برآمد صد آه

گفتم که چرا زلف بریدی گفتا   آن رشته عمر تست کردم کوتاه

ریسمان بدر دیمش بیت

من رخ خورشید رخش گویم دل مسکین ز زلف   من سخن از آسمان می گویم آن از ریسمان

رسن تاب اهلی دیمش بیت

گر قصد خون نیستش چشمت چرا خنجر کشد   ور عزم بند من نیست زلفش رسن تاب از چه شد

رسن باز خواجو دیمش بیت

هر دل که بدستش نبود رشته دولت   همبازی آن زلف رسن باز نیابد

و ناصر دیمش بیت

هندوی زلفت رسن باز است هر شب تا سحر   با مه روی تو در مهتاب بازی می کند

نوبهار مسکین نظامی مدح شیرین ده دیمش بیت

بر و بازو چو بلور حصاری   سر گیسو چو مشکین نوبهاری

بنفشه کاتبی دیمش بیت

دانی که بهر دسته بنفشه رسن از چیست   بست از هوس زلف تو زنار بنفشه

و ناصر دیمش مطلع

رفتی بباغ و سرو بپیشت قیام کرد   دوتاه شد بنفشه بزلفت سلام کرد

سنبل سیراب جامی دیمش مطلع

زلف

زلف تو برمه پریشان کرده مشک ناب را   شاخ شاخ افکنده برگل سنبل سیراب را

گیاه ناصر دیمش بیت

نسوز بر سر آتش چو عنبر زلف مشکینش   که اندر معرض جنت خطر نبود گیاهی را

گل بوی خواجو دیمش بیت

گر از ان سنبل گلبوی سمن فرسا نیست   چیست آن بوی دلاویز که با باد صباست

دسته سنبل وله ایضا بیت

حلقه های زلفش از گل برفکن   دسته های سنبل خوش بوی بوی

شمشاد ناصر دیمش بیت

شانه در شمشاد زلفش رفت و زغم شاد شد   شمه دریافت دندان طمع بر وی کشید

و جامی دیمش بیت

دران بالا و زلف از باغبان صنع حیرانم   که چون می پرورد شمشاد کاهی راست   کاهی کج

دسته شمشاد عبد الواسع دیمش مطلع

رخسار تو چون سوسن آزاد آمد   زلفین تو چون دسته شمشاد آمد

درهم شده حسن دیمش بیت

خط مشکینش دل خون شده را درهم زد   زلف درهم شده اش باز بلای دگر است

پیچ پیچ کمال خجندی دیمش بیت

در دل ریشم خیال آن در زلف پیچ پیچ   راست مار گنج را ماند که در ویرانه رفت

دوتا وله ایضا بیت

نسیم صبا باد وستش دو باره   که زلف دوتای تو کیر دو دوست

دو تو فتاحی دیمش مطلع

مرغ دلم که در پی زلف دو تو رود هر جا که دید دام بلایی دُرُو رُود

چنکال سروری نظیر دیمش مطلع

اکرچه چشم مرا شد مژه کشاده جناح نیافته است ز چنکال زلف یار نجاح

پرچین وچین چین خواجو دیمش بیت

حال سرکردانی زلف پریشان موبمو از شکنج سنبل پرچین وچین بر پرس

خورشید پرست وله ایضا بیت

دلم از زلف کژت جان نبرد زانکه دُرُو هندوانند همه کافر خورشید پرست

بت پرست وله ایضا بیت

زلف سیاه سرکشش هندوی داده عرض در چین هزار کافر زنکی بت پرست

دوده شاهی دیمش بیت

مشاطه زلف یار را بانکشت می کشید زان رو که نسبتی بقلم هست دوده را

مست خواجو بیت

بر طرف آفتاب چه در خور فتاده است در غول مشک رنک و دلاویز مستشان

وجه شبه کاه بو طرفه دوشوب کاه اول طرفه دوشدکی در شبکون جینی دیمش مطلع

ای چون تو ندیده چشم کردون بکشای کمند زلف شبکون وجه شبه

یا ذاتندن یا حنا ایله رنکی قزل اولدوغیدر خونخوار خسرو دیمش بیت

طرهٔ سر زده ز خونخواری چشمها پر دژم ز بیماری

کافر دل کمال بن غیاث دیمش بیت

صونبلنک عنبر زوردن بورنسن کبیب کابی ای ... می ... دوادسه منقض استرند

فتح دالله بورتار لمش وکر دالانه عقده لو دیلدر مصحح

کفتمش دین می رباید طرهٔ کافر دلت کفت با کافر دلان نهار هیچ از دین مکو

ظالم پیشه حسن دیمش بیت

تا شکستی زلف کافر کیش ظالم پیشه را آن شکسته با کسی نکذاشت ایمانی درست

شور انکیز کمال بن غیاث دیمش بیت

مرا بغمزهٔ جادو وزلف شور انکیز ندانم از چه پریشان و سرکران داری

شست عبد الواسع دیمش بیت

کیرد همه کس مشست ماهی تو ماه کرفتهٔ بدان شست

قلاب جامی دیمش بیت

تنها یکی تن چون کشم از تو عنان دل چنین کز زلف مسکین سوی او افکنده قلاب دو دو

درع فرنکی شیخ سعدی دیمش بیت

خط ماه رویان چو مشک تتاری سر زلف خوبان چو درع فرنکی

زره حافظ دیمش بیت

منش با خرقهٔ پشمین چکونه در کمند آرم زره مویی که مژکانش ره خنجر کذاران زد

وجه شبه زلف و زره حلقه حلقه اولدغیدر حلقهٔ فرنکی شیخ سعدی دیمش بیت

چو ترک دلبر من شاهدی بشنکی نیست چو زلف سرکشش حلقهٔ فرنکی نیست

زره نما معزی دیمش بیت

بر سیم خام سلسله بر ماه دائره است زلف زره نمایش و خط آمعنبرش

زره پوش خواجو دیمش بیت

ز تیر غمزهٔ عاشق کشش تو ایمن نیست وکرنه هندوی زلفت چرا زره پوشست

خمیده کمال خجندی دیمش **مطلع**

دلم ترسد دران زلف خمیده   شبست آری و سرهای بریده

شکسته عماد دیمش **رباعی**

کفتم شکسته دل جون داری کار   با زلف شکستهٔ خم اندر خم یار

دل کفت تو فارغی ازین دست بدار   با هردو شکسته بهم باز کذار

آشفته بدر دیمش **بیت**

پرستاره شود آن روز رخ بدر از مهر   جو براید شب آشفتهٔ تو کرد سحر

بی قرار کاتبی دیمش **مطلع**

خرم آنان که سر زلف نکاری کیرند   بیقراری بکف آرند و قراری کیرند

و کمال خجندی دیمش **بیت**

دلا بر زلف پریشان یار باز بکو   که بیقرار توام من تو بیقرار که

تابدار وله ایضا **بیت**

بکشت پیچش آن زلف تابدار مرا   چنانکه دام کشد مرغ را بپیچیدن

شیدا عصار دیمش **بیت**

جو زلفش کشت شیدا و مشوش   که بودش نعل جان و دل در آتش

شهپر طاوس جامی دیمش **بیت**

سر زلفت جو شهپر طاوس   می براند مکس ز شکر تو

شهپر حافظ دیمش **بیت**

همای زلف شاهین شهپرت را   دل شاهان عالم زیر پر باد

شهپر

شهپر روح الامین سروری فقیر دیمش **بیت**

قدک اوزره سدره طاوسی در خطک سنک   شهپر روح الامین زلفک یوزک اوجماغ الکا

جنک باز خاقانی دیمش **بیت**

مپرس از دلم کرچه جون کبوتر   بکو زلف را کرچه جون جنک بازی

آشیان خواجو دیمش **بیت**

جو مرغ زیرک آمد جان خواجو   که او را دام زلفت آشیانست

پر زاغ ناصر دیمش **بیت**

بر رو مپیچ سلسلهٔ زلف عنبرین   بر عارض تذرو منه پر زاغ را

پر پرستو شیخ سعدی دیمش **بیت**

لبان لعل جون خون کبوتر   سواد زلف جون پر پرستو

پر عقاب نظامی هفت پیکرده دیمش **بیت**

عکس رویش بزیر زلف بتاب   جون حواصل بزیر پر عقاب

ظل هما جامی دیمش **مطلع**

تو همائی و نیست ظل هما   جز و زلف تو دام ظلها

مار معزی دیمش **بیت**

زلف او مارست و مورست آن خط مشکین او   من عجب دارم ازین تا مور جون زاهد ز مار

اژدها حسینی دیمش **بیت**

ای زلف تو اژدهای موسی   ای وصل تو کنجهای قارون

دیو حسن دیمش **بیت**

نوش لبا وقت نوش لعل چه بالی بلب — زلف لب ده دار دیو ز انگشتری

اهرمن سوزنی ویش بیت

اهرمن زلفی که دارد دین یزدان بر درخ — دین یزدان را بیاراید بکفر اهرمن

جادو معزی ویش رباعی

زلف تو بهم در شد و دو ماه آویخت — که مشک نگار کرد و که عنبر بیخت
در زیر بهم جادویی و رنگ آمیخت — تا ماه سیاه کرد و فریاد انگیخت

سایبان خواجو ویش بیت

شکنج طره اش بر چهره گویی — که از شب سایبان بر آفتابست

سایه کمال خجندی ویش بیت

زلفت کشید شانه و گفتا و نشین — بر آفتاب سایه تقدم نمی کند

آرزو وله ایضا بیت

آرزوی ماست زلفت بشکنش — در جهان یک آرزوی ما شکن

ایهام وارد در مصراع ثانیه منه

سودا وله ایضا بیت

چون خاک ره شدم زین بس من و سودای زلف او — که خاک راه را در سر جز این سودا نمی افتد

صنعت خاک راه و سوداده در منه

وله ایضا بیت

تا شد سرم در کار آن زلف عنبرفشان چه شد — شوریدگان را بیشتر سر بر سر سودا رود

وله ایضا بیت

بان دو طره گر باز عشق چون بازم — چنین که بازی مارا بیند ساخته

گرباز وله ایضا بیت

سر

سر سودا بیان بخاک درش — از سر زلف پایمال ترست

غایت اوز لفظندن بره و دو سنوب آنی التنزه چکلمنش در منه

عمردار وله ایضا بیت

سر زلفت مرا عمر درازست — خداوندا بده عمر درازم

ایهام لطیف

اهل کمال شیخ کمالک بو بیتنه معلقه مثابه سنده ولایدی بینک کمالنی
ادراک ایلر سودازده شیخ معزی ویش بیت

از روی نگار همچو مویش — سودازدگان بیقراریم

کاروبار و نردبان حسن ویش قطعه

کلک حسن راز آن بود سودای عطر او روان — کو مسلسل شد و بار با ناز نگار یار زلف تو
چون وعده دیدار شد زلف شوخی بر فشان — بر کنگرت من کی رسم بی نردبان زلف تو

وکمال بن غیاث ویش بیت

پر ز پیچ و تاب سر تا پا ز ماه تا بماه — از سلاسل نردبانی یا ندانم کمند چیست

ترازو خاقانی ویش بیت

چو جوار زان منم درین بازار — که ترازوش زلف جادوی تست

ترازودار نظامی شیرین وصفنده ویش بیت

نسیمش در بها هم سنگ جان بود — ترازوداری زلفش بر آن بود

سیاه حسن ویش بیت

هر چند که زلف تو سیاه عیست جهانگیر — هر روز پریشان نتوان کرد سپه را

چتر سیه وله ایضا بیت

طالع شده بر تخته حسن چو شاهان — چتر سیه از طره برافراخته بودند

چاوش خواجو دیمش بیت

غمزه‌لرش قورچی و یاقوت خموشش جاندار ... ابروش حاجب و هندوی سیاهش چاوش

جاندار شاعر دیمش رباعی

چون زلف تو بالای سرت کرد قرار ... ابروی تو پیش روی تو شد سرهنگار

جانداری را بزلف مده انکه ده ... لالای را بحاجبان باز گذار

جاندار رو مده بساقچی و بولک باشی دیدکلری در شرو ری فقیر دیمشی

بکون بولدلر کرین برقولاوغلی مبتلاسی یم ... کم انک زلفی در عشاق جمعینه بولک باشی

پاسبان شاعر دیمش مطلع

رخسار ترا نگاهبان کیسوبه ... داند هر کسی که پاسبان هندو به

چین خواجو به بیت

زلف هندوی تو چینی و ترا رومی روی ... چشم ترک تو خطایی و ترا زنکی خالی

شاه وله ایضا بیت

شاه زلفش چو میرود در چین ... سنور در زنکبار می افت

تازیانه نظامی سکندرنامه قیصردن مداینه کلوب کلمه باینده دیمش بیت

ز پشت زین بر اسبان روانه ... زگیسو کرده مشکین تازیانه

خوشهٔ عنب معزی دیمش بیت

گرفت زلف گره گیر در میان دولت ... چو خوشهٔ عنب اندر میانهٔ عناب

خوشه کمال خجندی دیمش بیت

در نشان محبت خالش ببوی زلف ... تا خوشها بدست کنی دانه بکار

اگر در نشاندن لفظندن دکمک معناسنه

خرمن وله ایضا بیت

رخ تو آتشست و زلف خرمن ... بخرمن آتشم زنهار سیده

رونق مشک بید نظامی مخزن اسرارده دیمش بیت

زلف سیه بر سیم سپید ... مشک فشان چون ورق مشک بید

روزی دل شاعر دیمش رباعی

چون باد رکیسوی تو یک طره کشاد ... دادم دل خود باسر زلف تو بباد

روزی دلم زلف تو آمد که خدا ... روزی پراکنده کسی را مدهاد

ناوک شمس گنجه دیمش بیت

هر موی تو ناوکیست نا ازبیمش ... خط زهره ندارد که برون آرد سر

چلیپا معزی دیمش قطعه

بند دکمر و سجده کند زلف سیاهش ... چون از لب و انکشت کند شکل چلیپا

زلفش بصفت چون دل ترسا سیه آمد ... در پیش چلیپا نه عجب سجدهٔ ترسا

سال اشرف دیمش بیت

دو زلف و روی تو دیدم دو سال و یک ماهست ... ولی ز سر دهانت خدای آگاهست

فتراک جامی دیمش بیت

کفتمش بردی ز جامی دل بزلف خویش بند ... کفت هر صیدی کجا لایق بفتراک منست

قندز خاقانی دیمش رباعی

ای چشم تو فتنهٔ فلک را قلوز ... هجران تو شیر شرزه را کیرد بز

وی زلف تو بر کلاه خوبی قندز ... باغارت تو عفا الله ز غارت غز

طائفهٔ ترک

آستین کریمان شیخ سعدی دیمش **بیت**

چه بودی از سر زلفت بدستم افتادی　　چو آستین کریمان بدست درویشان

زنجیر نوشین روان معزی دیمش **مطلع**

دل بری ای زلف جانان رسم با جان کنی　　از چه مغز خویشتن زنجیر نوشروان کنی

ومطلقا زنجیر اطلاقی شایع در سروری فقیر دیمش **بیت**

عاقلم زنجیر زلفه حاجتم یو قدر دیدک　　ای سروری نجه دیسون بوکیشی اوصلو اوسکا

بخت نکون ناصر دیمش **بیت**

برهم مزن ای باد تو آن زلف نکوسار　　تا باز پریشان نشود بخت نکویم

روزکار حسنی دیمش **بیت**

آن نه زلفست روزکار منست　　که ز سر تا بپا بپیچیده است

وزلف بونلردن غیری نسخه نسنه ایله تعبیر اولنور مثل **عبیر وعنبر وحلقهٔ بیت الحرام**

چنبر و دود سروری فقیر دیمش **بیت**

هیچ کیمسه عروهٔ وثقی بو زلفک کرهین　　یوریکن حلقهٔ بیت الحرام انکاریدم

باب چهارم آلن **بیاننده در**

که اکا عرب جبین وجبهه وعجم پیشانی دیرلر

فصل اول اطلاقات عرب **بیاننده در**

شمس قائل دیمش **شعر**

من لم یر شمسا علی شمس　　فلینظر الوجه والجبهه

بدر سروری فقیر دیمش **بیت**

سن کونک آلننه او بکند کیجون بدر تمام　　یدی کوز ایله آنی سبعهٔ سیاره شها

قمر وله ایضا **بیت**

او یکیو میش مهرومه کون یوزکر آی النوکه　　اول زوالینی بو یوزی غاره پس اکمز فی هیچ

سحر خواجو دیمش **بیت**

کفتم ان زلف وجبینم بچنین روز نشاند　　کفت آن زلف وجبین نیست که شام وسحرست

مشتری معزی دیمش **بیت**

دو زلف چون دو شب و ماه در میان دو شب　　جبین چو مشتری و مشتری بزیر کلاه

زهره کمال خجندی دیمش **مطلع**

کر مه بزمین باشد آن زهره جبین باشد　　دوری طلبد از ماه نیز چنین باشد

وفرحی دیمش **بیت**

بر فلک حسن اکرچه زهره جبینی　　زهره برقص آید ار جبین بکشانی

کف الخضیب بریلدز آدی در صاره و قاشنک آلننه دینور بیت جایز در **بیت**

کف خضیب کشاید کره زناصیه آن دم　　که ماه من کره بسته از جبین بکشاید

سهیل بوکا کوکب یمانی دیرلر نیتکم یمنی دیمش **بیت**

مهر دل یمینی پیوسته می درخشید　　از پرتو جبینت چون اختر یمانی

نور کمال خجندی دیمش **بیت**

نور محض است عذار تو جبین نیز چنین　　سر غیبست میان تو دهان نیز چنان

لوح سلمان دیمش **بیت**

در لوح جبین باز خوانده　　نقش ازل وابد کماهی

سوسن عبد الواسع دیمش بیت

هست همچون نرکس و لاله ترا چشم و بنان
هست همچون سنبل و سوسن ترا جعد و جبین

مشبه به آنی سوسن در

فصل ثانی عبارات عجم بیانندە در

کل جامی دیمش بیت

در گلستان حسن ازان بالا و رخسار و جبین
یک شاخ نازک بین کزان رسته گل سیراب دو

گلزار حافظ دیمش بیت

روان گوشه گیران را جبینش طرفه گلزاریست
که بر طرف چمن زارش همی گردد چمان ابرو

خورشید سروری فقیر دیمش بیت

بو جبین حسن ایله قد دکه قلسونلر نظر
گورمینلر میوه سی خورشید و مه بر سرویم

ماه وله ایضا بیت

شویله الکلدک آی کون ایسه اهل زوال
یوزکه بنجه کون آلنوکه بندن ماه دیم

تخته سیم کمال بن غیاث دیمش بیت

زیر تاج زر درخشان تخته از سیم خام
نصف مه بر آسمانی یا فتم دانی که چیست

نصف ماه وله ایضا فی قصیدته بیت

پیشانی است و لوح قضا صفحه قدر
یا نصف ماه چارده در زیر چادرست

باب پنجم قولاق بیانندە در

که اکا عرب اذن و عجم گوش دیرلر بو نوع تشبیه غایتده قلیل در
انونکیچون انیس العشاق نام کتابده بوکا تعرض اولنمشدر فصل

فصل اول اطلاقات عرب بیانندە در

ورد ابیض که آچلمش اولا شعر

لم یدخل کلامی فی اذنها
کالورد کما هو لو انکشف

صدف سروری فقیر دیمش بیت

قو ییسک قولاغه سوزلرم اولوردی درشنال
چون قطره حقیری در آیدن در صدف

وله ایضا بیت

گوش شه اولسون صدف در سک در گفتار که
قعر دریای تفکرده صدف وش اسیم اول

فصل ثانی عبارات عجم بیانندە در

گل شکفته کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

گوشست یا شکفته گل روضه بهشت
یا یک صدف دو نیمه که از در توانگرست

گل خطمی شاعر دیمش بیت

گوشی چو گل خطمی و خطی چو بنفشه
خدی چو گل سوری و قدی چو نهال

نسرین عصار دیمش بیت

بر اطراف گل آن سرو سیمین
شکفته همبر سنبل دو نسرین

باب ششم قاش بیانندە در

که اکا عرب حاجب و عجم ابرو دیرلر و قاش اکی قسمدر متصل بری
منفصل در بعضیلر متصل خوشدر دیمشلر بیت

پیوسته کسی خوش نبود در عالم
جز ابروی یار من که پیوسته خوشست

اما بعضیلر کشاده خوشدر دیمشلر فی الواقع خوش دیمشلر بیت

منما بروی عاشق ابروی ترش وبسته   چون خوش نمی نماید ما را ترش رویی

فصل اول   اطلاقات عرب   بیانندە در

هلال کاتبی دیمش بیت

زشوق ابروی او دل بپهلویم جا کرد   که داشت شکل هلال استخوان پهلویم

و ناصر دیمش بیت

بی ابروی هلال تو دل شادمان نشد   دانم یقین که عید کسی روز شنک نکرد

و سروری فقیر دیمش بیت

چو ابرویش ننماید رسم بروز وصال   که عید را بجهان هلال شد باعث

طاق ابن بنا دیمش بیت

ندیده دیدهٔ معمار عشق طاقی جفت   جز ابروی تو که طاق است جفت در عالم

و جامی دیمش بیت

از خیال آن دو ابرو در دمان چشم ما   طاقها بهر کذر بر روی جیحون بسته اند

قبله کلیجی دیمش مطلع

طاق ابروی ترا قبلهٔ جان می بینم   لطفی از نور خدا در تو عیان می بینم

کعبه کاتبی دیمش بیت

کاتبی را سوی مسجد مطلب زان ابرو   کعبه انجاست که روی دل ساجد باشد

محراب کمال خجندی دیمش بیت

محراب دو شد زاهد سجاده نشین را   زان روز که محراب دو ابروی تو دانست

و سروری فقیر دیمش بیت

شکل

شکل ابروکی صانور محرابه بقدقجه امام   خیر تندن اوقمز بر جزو قرانی درست

قوس رامی دیمش بیت

در دور کمان ابروت پیوسته   جز روی تو آفتاب در قوس کم دید

مقوس جامی دیمش مطلع

پیش ازان روز که این طاق مقرنس کردند   قبله ام از خم ابروی مقوس کردند

قوس قزح و برج قوس خواجو دیمش بیت

قامت خواجوست یا قوس قزح یا برج قوس   یا هلال عید یا ابروی چون طغرای او

حاجب وله ایضا بیت

تو شاه کشور حسنی و حاجب ابرو   ولی خموش که بس حاجبی پریشانست

شحنه مدر دیمش بیت

شحنهٔ ابروی تو داد بحاجب کمان   تا بر تو ترک مست دست بتیغ ستم

نصف عین کمال بن غیاث دیمش بیت

نون هلال یکشبه یا نصف عینی از شبه   یا نقش طاق بارکه یا قبلهٔ ابروی او نوح

ر نقطهٔ خال اولمیجق ز نقطهٔ خال اولمیجق سروری فقیر دیمش مطلع

جفالی قاشنک قدی بو کلمش راه رحمت در   انک او شنده یار ب نقطهٔ خالی نه رحمت در

مدوله ایضا مطلع

باشکده اکی قاش نه خوش ای یار الف قد   یا زلفز اکرچه بر الف اوزره اکی مد

ن کمال خجندی دیمش بیت

قامتی همچون الف داری و ابروی چون نون   در تو هر آنچه که گفتند ازین آن گفته اند

الفون و نونن یکتو با ... در

جیمدن مکتوبه و نوندن ملفوظی مراد در مسئله

و ناصر دیمش بیت

بنوشته است نقش جنون در خیال من   آن زلف همچو جیم و خم ابروی چو نون

توقیع کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

ابروست یا هلال کمان کش بر آفتاب   تو نیست یا نگاشته توقیع محضرست

قرعه وله ایضا بیت

یا خود بروی تخته دولت دو قرعه است   کز آب رنک حسن زراندود و احمرست

خاتون قاشن وصف ایدرکه رنک ایله ملون در نیتکم قوش قزحه تشبیه ایدوب

شیخ سعدی دیمش بیت

آن وسمه بران کمان ابرو   چون قوس قزح بر آفتابست

قاب قوسین جامی دیمش مطلع

بیا ای اهل دل را قرة العین   کمان ابروانت قاب قوسین

طبیب ناصر دیمش مطلع

ابروی تو مقام رنجوران   حاجب تو طبیب بیماران

سحر شیخ سعدی دیمش بیت

صورت کنند زیبا بر پرنیان و دیبا   لیکن چو ابروانش سحر مبین نباشد

فتان کمال خجندی دیمش بیت

ابروش کفته فتنه کار منست   کژ نشسته است و راست می کوید

کفهٔ میزان کمال بن غیاث دیمش بیت

یا دال مه عیدست یا قبلهٔ مشتاقان   یا قوس قزح یا خود دو کفهٔ میزانست

فصل

فصل ثانی عبارات عجم **بیاننده در**

نماز کاه حسن دیمش بیت

خیز ای خطیب برخوان هر خطبه که دانی   رویش نکر چو عید ابروی نماز کاهی

چتر سیاه کمال اصفهانی دیمش بیت

مردمک چشم تو سلطان دشت   بر سرش ابروی تو چتر سیاه

کمان خانه بساطی دیمش بیت

کم نکردد ز کمان خانهٔ ابروی تو هیچ   کر خدنکی بمن خاکی بی‌انداز د

کمان مهره شیخ سعدی دیمش بیت

از دست کمان مهرهٔ ابروی تو در شهر   دل نیست که در برچو کبوتر نه طپیدست

ماه نو و پر خم کمال خجندی دیمش مطلع

هر کجا ذکری از ان ابروی پر خم میرود   کرد د آنجا حدیث ماه نو کم میرود

پر زره کمال بن غیاث بیت

بر سر دو جبهه پر تیر و بی پیکان دیر   پر زره بی زه کمانی یافتم دانی که چیست

ناوک انداز عصار دیمش بیت

دو چشم ترک بر دلها کمین ساز   دو ابرو بر جکرها ناوک انداز

افسونکر ناصر بخارائی دیمش مطلع

از غصهٔ بیماری ان نرکس جادو   دو تاه شدان صاحب افسونکر هندو

شوخ خواجو دیمش بیت

ز ابروی شوخ تو پیوسته دارم خشم   که دل ریش مرا یک سر مو دارد کوش

دلکشا آذری دیمش بیت

طاق ابروی خوشت یار چه طاق دلکشاست دلکشا هرگز نباشد طاقها این دلرهی

طغرا شاعر دیمش بیت

ظاهر آنست که بر صفحهٔ توقیع جمال مثل ابروی دلارای تو طغرایی نیست

عابد فریب شیخ سعدی دیمش برجاریه وصفنده بیت

برابروی عابد فریبش خضاب چه قوس قزح بود بر آفتاب

چشم بند خواجو دیمش بیت

کیمی سر و زجادوگران بود دیوپیست بود جو ابروی شوخت بچشم بندی طاق

خونخوار کمال خجندی دیمش بیت

ابرویی داری و چشم و غمزهٔ هریکی از یکدگر خونخوارتر

خونریز خیال دیمش بیت

گر ندارد بکف از غمزهٔ شوخت تیغ کار ابروی تو پیوسته چرا خونریزیست

زنگاری کمان شاعر دیمش بیت

ز ابروی زنگاری کمان تا پرده برداری عیان تا قوس باشد در جهان دیگر نیاید مشتری

چوگان قطب چوگانی دیمش بیت

خال تو فراز خم ابروی کژت گوییست که آن در خم چوگان باشد

کشتی سرنگون احمد پاشا دیمش بیت

سرنگون گشتست ابروی تو در دریای حسن از چنین کشتی رها جستن نشان ابلهست

ماهی سروری فقیر دیمش بیت

حس

حسن دریاسنده کشتی شکل ایدب جفت گوزلرن قاشلرن باشش باشنه جاتمش ایکی ماهی گوسترر

داس کاتبی دیمش بیت

قضا ز مزرع افاق قطع رندان خواست که شکل ابروی ساقی مثال داس نهاد

پرکار نظامی خمسه نامه ده دیمش بیت

ده باریک چون پرکار ابروش شب تاریک چون ظلمات گیسوش

کشتی گیران کمال اصفهانی دیمش رباعی

ان زلف نگر بر رخ ان شهره صنم آویخته با جنگ و خصومت درهم

وان ابروبین شکل کشتی گیران سر سوی سر آورده و وقد بازده خم

عیسی فقیه اوغلی قادری چلبی بو خیالی خوب ترجمه ایدب دیمش بیت

میدان حسن ایچنده ایکی پهلوان کبی ابرولرینی گورکه قومش بر برینه باشش

دو مصراع کمال بن غیاث دیمش مطلع

روی تو مطلع حسن ابروت حسن مطلع زان همچو مطلع او را بنوشته اند مصرع

پل کمال خجندی دیمش بیت

در دیدهٔ گریان کمال ابرو و زلفت بربسته بزنجیر پلی بر سر سیلست

ماه نو شاعر دیمش بیت

بهمه کس ننمود م خم ابروی تو آری مه نو هر که ببیند بهمه کس بنماید

ماه یکشبه وله ایضا بیت

یک شب از زلف سیه گوشهٔ ابرو بنما گرچه در ابر مه یکشبه نتوان دیدن

لالا وله ایضا بیت

لالای سر زلف تو زان در تابست که ابروی تو جاجبست پیشانی دار

سروری فقیر صارو قاش و صفنده دیمش

غزل

صارو قاشنه عجبمی گردسم آلتون نشان | عینمه بر نون کبی کوز نور اول زرنشان
نیجه قربان اولمسون دلدن تن اکاجان آتوب | کم کلور اول کوزه آلتون توزلو بر رعنا کمان
قاره قاشنه که هلالی بکزدرسم وجهی یوق | صارو قاشنک درسنک ها نا هلال آسمان
شعلهٔ شمع زنکلد رسمت راسه طوغرلوب | باد آهم دو قنوب الکش انی ای دلستان
زربالقد رسیم دریا ایچره یا خود سنبوق | بر تخیلدر سروری طبعن ایلر امتحان

باب هفتم کوز بیاننده در

که عرب عین و باصره و مقله و ناظره و عجم چشم و دیده دیرلر و کوز درت قسم در بری شهلا بری کشیده بری خواب آلود بری میکون و غمزه بونلرک هر برینه لازمدر چشم شهلایه عبهری دیرلر و نرکس کبی قدح تشبیه اتمشلر در

ب در خرابات مغان کویی که مستان غافلند از شراب شوق جام نرکس شهلای تو

و چشم کشیده اولدر که طرا اولوب کاف مسطح کبی اولا که ب

ز چشم یکنظر کافی بود لیکن چو می بینم
کجا آن دل که من دارم قبول آن نظر کردد

و چشم خواب آلوده مخمور دیرلر و چشم میکون اولدر که شراب نیکلو کوزنه بنکم

اشرف دیمش ب

اینچنین بادهٔ حسنی که ترا در جاست | چشم شهلای تو میکون نشود چون نشود

مصر

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

مخمور سروری فقیر دیمش ب

دو شبند چشم پر خونه خیال چشم مخمورک | صنانسی می قباغن رنداولان مخوار | یصد نمش

سحر آذری دیمش ب

قد قیامت غمزه آفت زلف فتنه چشم سحر | عاشق بیچاره را هر دم بلای دیکرست

قلاب جامی دیمش ب

چشم قلاب تو بهر کشش خاطر ما | چون خم زلف تو قلاب ببیند هرکز

هاروت عبد الواسع دیمش مطلع

روی تو امروز جانا با جمالی دیکرست | در دو هاروت تو از فتنه مثالی دیکرست

فتنه و بلا حسن دیمش ب

نام دو چشمت بگو کویم که چیست | هست یکی فتنه و دیکر بلاست

فتنهٔ دور قمر ابن یمین دیمش مطلع

ای قبلهٔ صاحب نظر آن روی چو ماهت | وی فتنهٔ دور قمران چشم سیاهت

ترک خسرو دیمش ب

چشم او ترکست مست و خنجر خونی بدست | وه که با آن مست خونی چند بازی میکنم

علبل جامی دیمش ب

دل جامی بفکر نرکس تست | کل رای من العلیل علیل

طناز خسرو دیمش شیرین زماننده ب

من آن بازی کرم با چشم طناز | که چین و روم بستانم بیک باز

بازی کرازدی

طوغان وادی

احمد پاشا بو نون ترکیسی ایدیبدی دیمیش. قد قیامت غمزه آفت زلف فتنه خط بلا. آه کیم بن حسنک بوجه بلاسن بلمدم. منه

اوغرلين اوين كورب آولين ير تجي قوتش

جماش معزی دیمش بیت

بودم میان خلق یکی مرد پارسا — قلاش کرد نرگس جماش تو مرا

و عبد الواسع دیمش بیت

چون روی تو نقش هیچ نقاشی نیست — چون چشم تو کاه غمزه جماشی نیست

مقام خسرو دیمش بیت

حریف می‌طلبد نرگس مقام تو — خبر بحلقهٔ مردان پاکباز رسان

عبهر معزی دیمش بیت

چشمش چو عبهرست و دلم در فراق او — چون جسم عبهرست ز چشم چو عبهرش

جلاد سروری فقیر دیمش بیت

حبس ایدوب چاه زنخده بو دل مظلومی غمزک اولدوردی آنی ای چشمی جلادم

قصاب شاهی دیمش بیت

مژگان او که یاری آن چشم می‌کند — تیغ کشیده در کف قصاب می‌دهند

غزال انوری دیمش بیت

در چشم تو درآید سخنم تا بزیم — در غزلها صفت چشم غزال تو کنم

مریخ سروری فقیر دیمش مطلع

آتش
کوزک دورنده آهندن دو ترهٔ برکان آتش کیم اولور احراقی مریخک کسلمز هر زمان

هندوی و مشتری و زهره و شعری و سهیل کمال بن غیاث قصیده سنده دیمشی

گوشه گیر
یا خود دو ترک مست و دو هندوی — یا مشتری و زهرهٔ زهرای زهره‌ست

کویی مگر که زیر خم طاق وسمه رنگ — شعری و چون سهیل درخشان دو اختریست

خرقدان

خرقدان وله ایضا بیت

چشمت یا خود خرقدان یا کعبتین طاس جان — یا دام دو مغرفست آن یا نرگس جادوی او

جزع خواجو دیمش بیت

آهوی مستست یا جزع یمن یا عین سحر — یا فریب عقل و دین یا نرگس شهلای او

شحنه خسرو دیمش مطلع

چشم را در ملک خوبی شحنهٔ بیداد کن — غمزهٔ غماز را بر جادوان استاد کن

عسس کمال خجندی دیمش بیت

رود دل دران زلف تسا از چشم — چو شب رو که خوف از عسس میکند

عین العلی دیمش بیت

عین الکنون مراد در
انکه چشم و قد و زلف و دهنت را بیند — از چه غمناک بود عزت عالم با اوست

چشمدن مراد عین و قددن مراد الف و زلفدن مراد لام و دهندن مراد میم در مجموعی عالم اولور

صاد مسعود دیمشی بیت

مکتوبه مراد در
بر چشم و ابرو و دهنت هر که دل نهاد — زان صاد و نون و میم شد آشفته صنم

و کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

چشمست یا عیان دو سر صاد و یا دو عین — جزع است یا معاینه بادام و عبهر است

روزن کاتبی دیمش بیت

بخاک ما چو رسی چشم را بپوشانی — ز باغ خلد بود روزنی ز تربت ما

اسمعیل نظامی مخزن اسرارده دیمش بیت

زلف براهیم و رخ آتش کرش — چشم سماعیل و مژه خنجرش

و احمد پاشا دیمش بیت

یا اسماعیل دیر چشمک‌کی یا تو خنجر آلننده   یا ابراهیم در لبکی اوملش گلستان آتش

طبیب ناصر دیش بیت

چشمت طبیب جان و دل دردمند ماست   بیمار شد طبیب که سازد دوای ما

لعل رضی الدین دیش رباعی

گر لعل شدست چشم آن حور نژاد   از درد مدان که هرگزش درد مباد

در آینه رنگ رخ خود کرده نگاه   عکس رخش از آینه بر چشم فتاد

فصل ثانی بیاننده در عبارات عجم

مست لایعقل شاهی دیش بیت

اگر چشمت جفائی کرد سهلست   کس بر مست لایعقل نگیرد

مست و خراب ناصر دیش بیت

گر چو چشم تو من آشفته ام و مست و خراب   عذرم آنست که در دور تو هشیاری نیست

خراب وله ایضا مطلع

رفتیم ز دیار تو با دیدهٔ پر آب   چون زلف تو مشوش و چون چشم تو خراب

نیم مست مولانا همام دیش بیت

لب میگون ز چشم نیم مستت   کند تمکین عاقل جمله باطل

مست بی هوش خسرو لیلی و صفنده دیش بیت

چشمش ز کرشمه و بیهوش   آهو برهٔ بخواب خرگوش

باده پیمای سید جلال دیش بیت

بدور نرگس مخمور باده پیمایت   ز روزگار بر افتاد نام هشیاری

می

می پرست خواجو دیش بیت

در عین خمار چند باشم   چون مردم چشم می پرستش

می فروش جامی دیش بیت

چشم تو می فروش و لعل تو می   خود بگو چون ز باده پرهیزم

فسون ساز ناصر دیش مطلع

ای چشم تو جادوی فسون ساز   گیسوی تو هندوی رسن باز

خون خوار عصمت دیش مطلع

مردم از حسرت آن نرگس خونخوار دریغ   وز جگر خوردنم آگاه نشد یار دریغ

خونی مغربی دیش بیت

دلا از چشم مستش حذر کن   که هم ترکست و هم مست و خونی

نامسلمان کمال خجندی دیش بیت

شنیدم که چشمش مسلمان کش است   مرا پیش آن نامسلمان رسان

جان ستان حسن دیش بیت

چشم تو جان ستان و لبت جان بخش   هر یکی در فن خود استادی

نیام و خنجر سیف اسفرنگی دیش مطلع

ای لعل تو پرده دار گوهر   وی جزع تو هم نیام و خنجر

کماندار خواجو دیش بیت

عجب از چشم کماندار تو دارم که مقیم   مست خفته است و کمان بر سر بالین دارد

مردم دار وله ایضا بیت

آهوان صید مردم اند دلم   صید آن آهوان مردم دار

مردم خوار ناصر دیمش مطلع

شیوهٔ لعل شکربار تو شیرین کاریست   عادت نرگس خونخوار تو مردم خواریست

جان شکار خسرو دیمش مطلع

تا ترا چشم جان شکار بود   هر کرا دل بود فکار بود

جفاکیش کمال خجندی دیمش بیت

داد ز دست که ترکان دشت   چشم جفاکیش تو بی دین ترست

بدکشی آصفی دیمش بیت

گر نیست کافر چشم تو بدکیش و خونی از چه است   در من نبود م کشتنی آن غمزه قصاب از چه شد

ترکستان کمال بن غیاث دیمش بیت

چشم ترکستان و لبها قنده هار   روی آذربیجان و زلف چین

ترکانه حسن دیمش بیت

چشم ترکانه اش بهر غمزه   ناوک انداز می کند چه کنم

جفاکار معزی دیمش بیت

شیرین لب تو هست همه سال با وفا   در چشم تو چه بودی که جفا کار نبودی

عربده جوی سید قاسم دیمش بیت

با بروت نتوان کرد اشارتی که مدام   ز ترک چشم تو ترسم که هست عربده جوی

ره زن مسعود دیمش مطلع

چشمت از رهزنی اهل نظر بیمارست   مست را بیخودی از عربدهٔ بسیارست

جادو

جادو جامی دیمش بیت

تو چشم تو عجایب جادوانند   ندیدیم همچو آن دو هیچ جادو

ایهام

آهو کمال خجندی دیمش بیت

چه آهوست چشمت که در پیش او   اگر شیر آید زبون می رود

وسروری فقیر دیمش بیت

کوزینه دوش اوللدن اول کوزی آهو سرورینک   اشی فریاد اولوب ایو همیشه دردله آه او

آهوانه جامی دیمش بیت

چو راند جامی از آن چشم آهوانه سخن   سرود بزم غزالان مست شد غزلش

آهوبره خسرو لیلی نامه ده دیمش بیت

چشمش ز کرشمه مست و بیهوش   آهو برهٔ بخواب خرگوش

آهوی سیاه وله ایضا بیت

چشم سیه هست که بی نظیرست   آهوی سیاه شیر گیرست

سرگران آصفی دیمش بیت

گر نیست جادو غمزه ات شب خواب آصفی را بست   در نیست مست و سرگران چشم تو در خواب از چه شد

ناتوان کاتبی دیمش بیت

کشته است چشمت ناتوان تا ز درد ساز و چهره ام   عیار خود را بهر زر در گوشه بیمار افکند

بیمار سروری فقیر دیمش بیت

چشم دلداره کورنمز خویکه روی مهوشی   غالبا بو حسرت آنی دایما بیمار ایدر

وکاتبی دیمش بیت

چشم ورخ او خوشند اگرچه بیمار در افتاب خوش نیست

نیم خواب سیف اسفرنگی دیوانش ب

ناموس طلسم جادوان را زان نرگس نیم خواب بشکن

شوخ وشنگ وله ایضا ب

بر دل من تیر غمزه می زند ترک مست چشم شوخ وشنگ تو

شورانگیز خسرو هشت نامه ده دیوانش ب

نرگسش از کرشمه شورانگیز کشته عشاق را بغمزهٔ تیز

دزد کمال خجندی دیوانش مطلع

چشمش ره صبر و عقل و جان زد این دزد هزار کاروان زد

گوشه نشین کاتبی دیوانش مطلع

دو چشم شوخ تو هر یک بلای خونریزند اگرچه گوشه نشینند و مردم آمیزند

گوشه گیر حسن دیوانش ب

ز چشمت چشم دوزم من چو چشمت گوشه گیرم که با چشم تو چشم من نگوید چشم می بازد

بادام کمال خجندی دیوانش ب

سوی لبت چشمش اشارت می کند که آنچه بادام است حلوای خوشست

نرگسین مسعود دیوانش ب

زخواب ناز گشا چشم نرگسین و ببین که هیچ گوشه نشین را نماند خواب از تو

باغبان آذری دیوانش ب

کنیم غارت آن چو خواب شد چشمت زخال میوه خبر نیست باغبانت را

شیر

شنگ
شیرین و حرکات او را
مجموعه [illegible]

شیرگیر کاتبی دیوانش ب

کاتبی آهوی چشم شیرگیر وحشیش هر دم سرگشته می دارد بصحرای دگر

روبه باز خواجو دیوانش ب

صید آن آهوی روبه باز صیاد توام ما شکار افتاده و شیر فلک نخچیر ما

کعبتین حسن دیوانش ب

کعبتین چشم غلطانی و زیبا دهن تو حریف شوخ چشمی با تو نتوان باختن

دل آویز شیخ سعدی دیوانش ب

مرا آن گوشهٔ چشم دل آویز بکشتن می کند گویی اشارت

هندوبچه شمس کنجه دیوانش مطلع

چشمانت که بر روی پری وش نخسبند هندوبچگانند در آتش خسبند

زنگی کمال بن عبد العزیز دیوانش ب

داده باز زنگیان چشم خوشست ننگ چشمان ترک و روم خراج

چاه بابل ظهیر فاریابی دیوانش ب

چشمت بجادوی بدل چاه بابل است زلفت بکافری عوض برج خیبر است

آفتاب وله ایضا قطعه

چشم شوخش که آفتاب وشست خط سبزش که آسمان آساست
در جفا و ستم چنان شده اند که آنچه ایشان کنند عین وفاست

سرمه دان کمال بن غیاث دیوانش ب

تا سیه چشمی کند با مردم از هر گوشه پر ز سرمه سرمه دانی یافتم دانی که چیست

سیه پوش ومحراب نشین کمال خجندی دیمش بیت

چون عابد پرحیله بصد مکر وفن آن چشم   پوشیده سیه کوشهٔ محراب کرفته است

خونریز سروری فقیر دیمش بیت

زلف ولعلك چشم خونریزك کوروب اولشدر   دل اسیر وجان فدا وجمله تن قربان سکا

خسته وله ایضا بیت

سروری کوزلرك وتن خسته دلعل لبك امدر   طبیبم درده نه آنك اکروا رسه درمانك

کشتی وله ایضا بیت

بحر اشکمده خیال چشمی اول دردانه نك   بکزر اول کشتی یه کم قالمش اولا کرداده

باب هشتم در مساعده کرپك

که آکه عرب هدب وعجم مژه دیرلر

فصل اول در مساعده الطلاقات عرب

سهم جامی دیمش بیت

سهم مژکان تو از دیدار ما را باز داشت   همچو روح الله حجاب راه باشد سوزنی

جعبه کمال بن غیاث دیمش بیت

برسر وجعبهٔ پرتیر وبی کمان وپر   پر زره بی زه کمانی بافتم دانی که چیست

سنان نیتکم بو بیت مشهورده بیت

مژکانت کذر همی کند از جوشن   مانند سنان کیو در جنک پشن

سهم پهلوانان نام باد رنج

تركش

وامیر معزی معشوق اغلد وغن وصف ایدوب دیمش **بیت**

فرو زده بدو باد ام صد هزار الماس   برون شده سر الماسها ز در خوشاب

خنجر شاعر دیمش بیت

ای خنجر مژکان تو خون جهانی ریخته   وی نرکس خنجرکشت با خون دل آمیخته

مسمار کمال بن غیاث **دیمش** بیت

خار نظر اغیار الماس ونی ومسمار   لرزان زبان ما ریا ناوك مژکانست

فصل ثانی عبارات عجم **در مساعده**

تیغ کاتبی دیمش **مطلع**

یارم بتیغ غمزه جکر پاره پاره ساخت   هر پاره را بتیر دکر پاره پاره ساخت

و امامی دیمش **مطلع**

تا داد چشم مست ترا روزکار تیغ   بی او نکرد بر سر موی کذار تیغ

فتنه بار مسعود دیمش بیت

خون می خورد مکر که دهان سرخ کرده است   از سهم ترك آن مژهٔ فتنه بار تو

عاشق کش خسرو دیمش بیت

مرا فرد ابد شواری برون آرند پای از کل   بدین مژکان عاشق کش سبی خون در کفن دارم

نیش خاقانی دیمش بیت

نوك مژکان چنان زدی بر دل   که سر نیش در جکر بشکست

نیشتر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

مسمار وخار وناوك والماس آبدار   لرزان زبان مار ونی ونیش ونیشترست

سوزن کاتبی دیمش بیت

هزار زخم کر از غمزه ات رسد غم نیست بسوزن مژه چون عاقبت بخواهی دوخت

سیخ وله ایضا بیت

مژه است سوی غلامم دلیل دل جانا کر سیخ جانب سوزست رهنمای کباب

موشکاف خسرو اسکندر نامه ده جاریهٔ چینی دلندن دیمش بیت

بغمزه ز کوهی بر آرم نفیر وکر مو شود موشکافم بتیر

هر از ین مژه موشکافیست خوی که دیدست کز موشکافند موی

ناوک قائلی دیمش بیت

ناوک مژکان او خون دلم بس که ریخت کرد جهان سربسر در نظر ما سیاه

ترکش کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

مژکان اوست انکه بعریان آوردم تا ترکشی ز ناوک پران بی پرست

زد پیش قصیده حجی بوذنده ننه سوزنی دیمش بیت

دیلمی موی که بی جنک وجدل هر ساعتی بر دل وجان از سر مژکان زند زوبین مرا

خدنک اسم مملکت مسیحی دیمش بیت

از خدنک آن مژه مسکین دلم صد پاره شد وز دو دیده دمبدم خون رنکی آید برون

قابق اغاجندن او قاوتوشی اوقی عربجه مزراق دیرلر منه

نیزه شاعر دیمش مطلع

سپر در سینه ای مژکانی کو ندر آنی که که بوبن مجروحه کوندر

نیزه باز کمال خجندی دیمش بیت

ز نیزه بازی مژکان شوخ چشمانم سنان بسینه رسید و بکو که تا بچه رسید

بو

بو اطلاقه اهل بدیع تجرید دیرلر که بر شخصدن آخر شخص انتزاع ایدرلر مبالغه نیتکم دیرلر لی من فلان صدیق حمیم **جنک عنکبوت** سیف الدین اعرج دیمش

قصد ایدب

بیت از پرده عنکبوتی نرکس تو در دل زده عنکبوت مژکان تو چنک

پردهٔ عنکبوت کوزک یدی طبقه سنک دردنجی طبقه سنه در ترجمه

مور شاعر ساحر دیمش بیت

موران بهوای شکرستان لبت در حلقه کرفته اند با دامنش را

نی نیستان کمال بن غیاث دیمش بیت

کعبتین کشته کردان در میان طاس چرخ زسته کردش نیستانی یا فتم دانی که چیست

چیست

کعبتین دن وادای کوزدر وطاس حسندن مراد بوزدر و نیستاندن مراد کرپکلردر منه

چتر سیاه ناصر دیمش بیت

دید چشمت را که دارد از مژه چتر سیاه نرکس از خجلت نخواهد تاج زر بر سر کرفت

دو صف و دو لشکر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

یا دلربا دو جعبهٔ پیکان جان ستان یا صف زده دو رویه برابر دو لشکرست

لشکر هند ناصر دیمش بیت

صف کشیده خیل مژکان سیاه لشکر هندو بترکستان غریب

هندوی آینه دار اسدی دیمش بیت

سنبل رخسار تو زنکی آتش پرست نرکس مژکان تو هندوی اینه دار

قناره مهری دیمش بیت

قصاب وار مردم چشمت بچابکی مژکان قناره کرده و دلها بر آن زده

چنکال سروری فقیر دیمش بیت

شرحه شرحه ایدوبن کوده می ایلر نیمه کسر آه مژه چنکالنه قصاب کبی

باب نهم غمزه بیاننده در

وغمزه کوز ایله جیلوه وخشمله باقمغه دیرلر وکوز قاقمغه دیرلر انیس العشاق ده بوکه تعرض اولنمشدر بوکاه اولور غمزه اوصافیله صفتلنور وکاه اولور غیری اوصاف ایله صفتلنور ولفظ غمزه ایله تعبیر اولنور اویله اولسه بودخی مستقل باب اولمغه مناسب کورلدی فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

قضای آسمان سروری فقیر دیمش مطلع

شود آن غمزهٔ شوخش بچشم ناتوان نافذ / که در عالم همی باشد قضای آسمان نافذ

مخمور وترک عماد دیمش بیت

بر ره اهل نظر غمزهٔ مخمور تست / مست کشیده کمان ترک کشوده کمین

و کمال خجندی دیمش بیت

مژکان غمزهٔ او بعد از هزار فتنه / کردند ملک دل را یغما چنانکه دانی

سلاحی سروری فقیر دیمش بیت

بر پادشه حسن سلحداره قول اولدم / کم غمزه سی در عاشق قتلینه سلاحی

فتان مسعود دیمش بیت

مسعود را بغمزهٔ فتان مریز خون / ور خون بها دهیش بکو بسمل مست

حرامی سروری فقیر دیمش بیت

غمزه سندن خوف ایدوب دل ایلمز افغان وزار / کاربانی دویر زیرا حرامی بی جرس

کافر کاتبی دیمش بیت

دلا ناید وفا زان چشم وغمزه / مسلمانی مجو از کافری چند

جلاد

جلاد حسن دیمش بیت

دل گرفتار غمزهٔ تو بماند / بی گناهی اسیر جلادی

قصاب کاتبی دیمش بیت

غمزه را هر دم بقصد خون من خنجر مده / کز برای مو کشتن حاجت قصاب نیست

و جامی دیمش مطلع

ای ز ابروانت منصل عشاق را محراب دو / با غمزهٔ چشم تو دل قربان یکی قصاب دو

غماز فتاحی دیمش بیت

در گوشهٔ دل رست ز بادام نهالی / هر تیر که آن غمزهٔ غماز نشاند

صیاد جامی دیمش بیت

دل با آن غمزهٔ خونریز کشد جامی را / صید را چون اجل آید سوی صیاد رود

معلول خواجو دیمش بیت

تا کی کند آن غمزهٔ عاشق کش معلول / در کار دل ریش من خسته تغافل

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

مست بکج دیمش بیت

خدنم بریخت غمزهٔ مستش بدلبری / جانم فداش باد که ما را درین رضاست

نیم مست عماد دیمش قطعه

آن غمزهٔ نیم مست غماز / وان طرهٔ دلفریب طرار

بس خرقه گرو کند بباده / بس سبحه بدل کند بزنار

سلمان دیمش

غمزهٔ سرمست ساقی بی شراب   کرده هشیاران مجلس را خراب

مست خراب رضی الدین دیمش مطلع

ای آنکه همیشه در شرابی بی من   چون غمزهٔ خود مست خرابی بی من

پیکان کمال خجندی دیمش بیت

جز بسعی غمزه تیرت خوش نیاید در دلم   زانکه نبود کارگر تیری که بی پیکان فتاد

ناوک خیالی دیمش بیت

آمد هزار ناوک زان غمزه بر دل من   پیوسته چشم بر ره دارم که دیگر آید

تیر آذری دیمش بیت

سالها شد تا ز تیر غمزه اش در خاک و خون   دل چو مرغ نیم بسمل بر زمین بر می زند

صید افکن کمال خجندی دیمش بیت

آهوان را از دویدن شد جگر خون و هنوز   در نمی یابند مکر غمزهٔ صید افکنش

تیغ عصمت دیمش بیت

بتیغ غمزه ام کشت و دل ریش   جز آن لب خون بهای خود ندانست

و سروری فقیر دیمش بیت

خط کلدن دلده غمزه‌ک اولماز اولدی کارگر   کم دعاگو ترسه جانا اگه کار ایتمز قلیج

نیش زن کمال خجندی دیمش بیت

از پی رگ زدن ار کار بفصاد افتد   نیست استادتر از غمزهٔ او نیش زنی

نشتر جامی دیمش بیت

دمبدم خون میرود از چشم پر نم تا مرا   بر رگ جان غمزهٔ خونریز او نشتر زده

سوزن

سوزن سروری فقیر دیمش بیت

ای قاشی یا غمزه بلمز اوق طقوناجق رقیب   دو یلدی تا کرپیکنه کوزنه سوزن کبی

دلدوز کاتبی دیمش بیت

می روم صد ره چو عیسی تا ز عالم بگذرم   سوزن آن غمزهٔ دلدوز وا می گیردم

ترکانه عبد الواسع دیمش مطلع

ای برده بدان غمزهٔ ترکانه دل من   شد با طرب از عشق تو بیگانه دل من

ترکان کمال خجندی دیمش بیت

با چشم و غمزهٔ او افتاد جان شیرین   همچون اسیر مانده در دست ترکمانان

جادو وله ایضا مطلع

چو در جان کرد و دل جا غمزهٔ تو   میان مردمش خوانند جادو

ایهام

خونریز خواجو دیمش مطلع

بیا که هندوی گیسوی دلستان تو باشم   قتیل غمزهٔ خونریز ناتوان تو باشم

شوخ عماد دیمش بیت

از سرایم گشته بصحرا مست   غمزهٔ شوخ آهوان سرای

سرای بر شهرک آدی در و باب اولنده قضا و اسمانه ایراد اولنان

بیت فقیر بو کا دخی مثال اولور بیمار شمس گنجه دیمش بیت

بیمار که جان دهد فراوان دیدم   بیمار که جان ستاند آن غمزهٔ تست

بهرام کاتبی دیمش بیت

چشم مست زهره مژگان تیر و عاشق مشتری   غمزه ات بهرام و مو کیوان و ماهت آفتاب

عطارد یلدزینه تیر و مریخ یلدزینه بهرام و زحل یلدزینه کیوان دیرلر اولیله بو بنده
سبعهٔ سیاره مذکور اولنور

یوز

بلکلکه عرب لغتنده **وجه** و **محیا** یوزدر و **خد** یکاق در و **طلعت** کوزل و بیوک یوزدر
و **صفحه** یوزک بریانی در و **عارض** یوزک ایکی یانی در و **عذار** قولاق جانبی در
و **غره** یوزک آغی در و **منظر** و **مرات** فتح میم ایله یوزک مقابله دن کوزدوکلری
یردر و **وجه حسن** و **جمیل** و **قسیم** و **وسیم** یوزک کوزل و آق رنکلو اولانی در
و **آدم** و **اسمر** قره یاغزدر و **ازهر** قزل و آق یوزدر و عجم لغتنده یوزدن بسکی لفظله
تعبیر اولنور اهل دیده **دیدار** درلر و اهل خراسان **چهره** دیرلر و اهل بخاری
رخساره دیرلر و عامه **رخ** دیرلر و مبالغه و کثرت قصد اولنوب **رخسار** دیرلر
و بعضیلر **کونه** دیرلر و پهلوی دلنده **دیم** دیرلر و مطلقا **روی** دیرلر

فصل اول اطلاقات عرب **ساسم در**

مصحف سروری فقیر دیمش **بیت**

قالدر ب زلفن یوزن ایسم تعجب ایلک مصحف آچن کمسه عادتدر چو قرآنی اوپر

رضوان کمال خجندی دیمش **بیت**

در کو تو اکر عکس فتد زان قد و رخسار کویند که در روضه دو رضوان و دو طوبی بیت

بستان و باغ معزی دیمش **بیت**

بستان عربیدر بوستان فارسیدر

چهرهٔ تو هست باغ و قامت تو هست سرو باغ خندان طرفه باشد بر سر سرو روان

و سروری فقیر دیمش **بیت**

حولی قلمش خطی خار ندن جمالی باغنه دکمه حیوان انمسون دیو او بستانه کذر

ورد سید نعمة الله دیمش **بیت**

با لب و رخسار و چشم مست یار حاجت جام و شراب و ورد نیست

شقایق شیخ سعدی دیمش **بیت**

که کل بوستان رویت چو شقایقست لیکن چه کنم بسرخ رویی که دل سیاه داری

ریحان نظامی وفات لیلی ذکرنده دیمش **بیت**

ریحان رخی از جهان کزیدم کالا بر خش جهان ندیدم
دزدی بدر آمد از کمینگاه ریحان بشکست و ریخت بر راه

سوسن عبد الواسع دیمش **مطلع**

رخسار تو چون سوسن آزاد آمد زلفین تو چون دستهٔ شمشاد آمد

و **حسن** دیمش **مطلع**

باز نسیم کلشنم بوی تو یاد می دهد جلوهٔ سوسن و سمن از روی تو یاد میدهد

کافور کمال بن عبد العزیز دیمش **بیت**

شد خطت مشک و عارضت کافور زلفت اندر میانه عنبر کشت

قیامت کمال خجندی دیمش **بیت**

قیامتست بخوبی رخت که در وی خط بجرم زیر پری نامهٔ سیه دارد

بلا جامی دیمش **بیت**

بهر جان و دل آن دو رخساره کونه کونه بلاست می کویم

قمر و دو رقمر خواجو دیمش **بیت**

کفتمش روی تو صد ره ز قمر خوبترست — کفت خاموش که آن فتنهٔ دور قمرست

سرّ الهی وله ایضاً بیت

آن جسم نه جسم است که روحیست مجسّم — وان روی نه رویست که سرّیست الهی

روح مصوّر عصّار دیمش بیت

رخش روح مصوّر در طراوت — لبش عمر مجسّم در حلاوت

ختن سکاکی دیمش **مطلع**

از رخش چون آن خط شبرنگ می آید برون — از ختن کویی سپاه زنگ می آید برون

بغداد مغزی دیمش بیت

رخ او هست چون بغداد و چشم — نشان دجلهٔ بغداد دارد

نسخهٔ حسن عتیقی دیمش بیت

رخ تو نسخهٔ حسن است هر نقش زان خط — نقوش حسن خدا حرف حرف برخوانم

ورق شیخ سعدی بیت

عرقت بر ورق روی نگارین بچه ماند — همچو بر خرمن کل قطرهٔ باران بهاری

عنوان جمال خواجو دیمش بیت

سرمایهٔ حسن یا خطست آن — عنوان جمال یا رخست این

مطلع عصّار دیمش بیت

عذارش مطلع مطبوع غرّا — بمشک چین کیسویش مقفّا

آیت حسن دیمش بیت

رویت که هست آیتی از مصحف جمال — بر چهره خط همی کشی اینجا غلطست این

سورة الفاتحة شاعر دیمش **مطلع**

سورهٔ فاتحهٔ روی ترا هر که بدید — قل هو الله احد خواند و باخلاص دمید

والضحی حسن دیمش بیت

دلم ز زلف تو واللیل خواست یاد کرفت — نظر بروی تو افکند و الضحی آموخت

مصطفی علیه السلام وله ایضاً بیت

بیا میر د زهی خال و زهی روی — بلالی همنشین مصطفی بی

یوسف عم وله ایضاً بیت

از عارض و کیسو و زنخدانش بیکجا — هم یوسف و هم رشته و هم چاه بدیدست

صنم شیخ سعدی دیمش بیت

صنم اندر بلد کفر پرستند و صلیب — زلف و روی تو در اسلام صلیب و صنم اند

سلطان نظامی لیلی وصفنده دیمش بیت

سلطان رخش بچتر مشکین — هم ملک حبش کرفت و هم چین

لعل وله ایضاً فی وصف خسرو بیت

کلّه لعل و قبا لعل و کمر لعل — رخش هم لعل و پای لعل در لعل

عید حسن دیمش بیت

روی تو عید و لبت حلوای اوست — چاشنی شرطست در حلوای عید

صبح وله ایضاً **مطلع**

روی چون صبح تو بر نور قمر می خندد — لب شیرین تو بر تنگ شکر می خندد

سحر کمال خجندی دیمش بیت

از در خلوت چو دیدان زلف وآن عارض کمال در دعا پیچید چون شب بود نزدیک سحر

مطلع انوار وله ایضا **مطلع**

مطلع انوار حسن است آن رخ چون آفتاب مطلع گفتم بدین خوبی که میگوید جواب

و بدر دیمش **بیت**

روی تو مطلع انوار سراپردهٔ حسن زلف تو مجمع دلهای پریشان احوال

مشتری عبد الواسع دیمش **بیت**

ارغوان روی و سمن بوی و بنفشه گیسوی زهره طبعی به جبینی مشتری رخساره

زهره حسن دیمش **بیت**

پیش رویت که زهره را ماند ماند میزان نیکوان بی سنگ

فرقد و جوزا معزی دیمش **بیت**

بنگر تو بدان روی درخشنده چو فرقد بنگر تو بدان عارض رخشنده چو جوزا

ضوء نار صاحب مفتاح دیمش **شعر**

وکالنار ضوءًا وکالنار حرًّا محیّا حبیبی وحرقة بالی

مشعله کچی دیمش **بیت**

مویت چو کند بر سر عشاق شبیخون با مشعله روی تو بود در عقب موییت

شمع کاتبی دیمش **بیت**

گفتمش پوشیده رخ مگذر ز آه کاتبی گفت هرجا باد باشد شمع را پنهان کنند

ید بیضا کمال بن عبد العزیز دیمش **بیت**

عذار او ید بیضاری موسی دارد که شکل زلف سیاهش نشان ثعبان داد

دین

دین ناصر دیمش **مطلع**

روی تو و زلفهای درهم جمع آمده دین و کفر باهم

اسلام خواجو دیمش **بیت**

خط بر رخ زیبای تو کفرست بر اسلام رخسار و سر زلف تو شرعست و مناهی

مرهم شیخ سعدی گلستانده دیمش **سجع**

روی زیبا مرهم دلهای خسته است و کلید درهای بسته

حواصل نظامی هفت پیکرده دیمش **بیت**

عکس رویش بزیر زلف بتاب چون حواصل بزیر پر عقاب

بو بیت باب زلفده ذکر اولنمشدر رمز

جام جم خواجو دیمش **مطلع**

تراکه موی میان هم وجود هم عدمست دو گیسوی افعی ضحاک و چهره جام جمست

جمست

عمر نازنین کمال بن غیاث دیمش **بیت**

زلفت بلا و روی تو عمریست نازنین غافل مشو که هست بلا در قفای عمر

دور کمال خجندی **بیت**

منع نظر از زلف و رخت نیست بتوجیه هر جا که بود دور و تسلسل نظری هست

نظامی بو بیتی ترجمه ایدوب دیمش **بیت**

منع ایتمه نظامی رخ و زلفک گوزه درسه چون دور و تسلسل ده حکیمک نظری وار

قبله سرور فقیر دیمش **بیت**

جمله اسلام اهلنی اهل صلوة ایتسک نوله ای یوزی قبلم اولیدر چون قشک محراب اوتش

شمس وله ایضا **بیت**

نیتکم شمک ضیاسی عالمی پرنور ایدر   یوزی در ایون سروری روشن جان الآن

مرآت وله ایضا **مطلع**

روی یاره باقمغه ایدرسه کر زاهد نزاع   طلکه کل قراتدن رشت اولان ایدر امتناع

فصل ثانی   عبارات عجم   **بیان نده در**

بهشت خواجو دیمش **بیت**

کلستان رخت ورد لستانی   بهشتی بر سر سر ور وانست

نوبهار حسن دیمش **بیت**

همه عالم اکر خزان کیرد   روی خوب تو نوبهار منست

سیب نظامی شیرین زبانندن دیمش **بیت**

چو سیب رخ نهم بر دست شاهان   سپه را در رُوَد سیب باهان

کل کمال خجندی دیمش **بیت**

بیش رویت دیده را از کریه میدارم نکاه   زحمتی بر کل نمی خواهم که از باران رسد

و ناصر دیمش **بیت**

با فاخته کفتند حدیث کل رویت   حیران شد و فریاد بر آورد که کوکو

کلرنک خسرو خسرو نامه ده دیمش **بیت**

نه دل انکس سینه سنک دارد   که صبر از عارض کلرنک دارد

کل سوری حسن دیمش **بیت**

آن چه رخسار تر و تازه است یا آن خط خوش   یا کل سوریست رسته جابجا ریحان برو

کل خودروی اشرف دیمش **مطلع**

چو

چو روی او کل خودرو نباشد   چه جای کل چنین خودرو نباشد   تجنیس

کلفتان حسن دیمش **مطلع**

ای کل بیا که از چو بوی دور مانده ایم   بی روی کلفت نت کلابی فشانده ایم   فشانده ایم نخ

کلکون سروری فقیر دیمش **بیت**

عکس کلکون رخ دلدار در   صنمکز بو کوزلرده ملک قانی وار

کل بادام معزی دیمش **بیت**

دو عارضت کل بادام و چشم بادامست   عجب دو فتنه بهم دلربای خون آشام

کل دسته خواجو دیمش **بیت**

خطت سرنامه عنوان حسن است   رخت کل دسته بستان جانست

کلنار ناصر دیمش **بیت**

وقت سحر باد بستان کردم کذر در بوستان   کل نار شد در چشم من آن چهره کلنار کو

چمن حافظ دیمش **بیت**

خوش چمنست عارضت خاصه که در بهار حسن   حافظ خوش کلام شد مرغ سخن سرای تو

لاله ناصر دیمش **بیت**

خط تو سبزه بر کل دمیده   رخ تو لاله بر سرو رُسته

لاله برک عبد الواسع دیمش **بیت**

دو عارض پرندو دو رخ لاله برک   عقیقین لبان و بلورین ذقن

لاله پوش نظام بخاری دیمش **مطلع**

کلزار رخ تو لاله پوش افتادست   طوطی لبت شکر فروش افتادست

شکوفه کاتبی دیگش بیت

کدام دم سحر چون دیدم آن رخ   که گردد زسرما متغیر شکوفه

دسته نسرین وله ایضا بیت

دل سرگشته که دایم بهوای رخ تست   همچو مستست که با دسته نسرین گردد

نسترن و ارغوان خواجو دیگش بیت

در تابم از دو سنبل هندوت گرچه شد   سر برکنار نسترن و ارغوان نهاد

ارغوانی شیخ سعدی دیگش بیت

سعدی خط سبز دوست دارد   پیرامن خد ارغوانی

یاسمن و یاسمین خیالی دیگش بیت

باور نتوان کرد که در باغ بخوبی   چون عارض تو یاسمن و یاسمین بست

برگ سوسن حکیم سوزنی خط و صفنده دیگش بیت

در دل نهاد عنبر و سوسن نهاده ام   که اندوده شد بعنبر تر برگ سوسنش

آفتاب کمال خجندی دیگش بیت

تا رخ نپوشی گم شود از دیده اشک باردان   پنهان نگشته آفتاب اختر نمی آید برون

و طوسی دیگش بیت

دمی گریه کنم روی خود بمن بنمای   که گاه گاه بود آفتاب در باران

خور و ماه سلطان احمد بن اویس دیگش مطلع

روزی بسر کوی فلانم گذر افتاد   تا که نظرم بر رخ چون ماه و خور افتاد

مهتاب کمال خجندی دیگش بیت

شب

پیش رخ از رقیب بپوشان بزنخ ذقن   کز باغ میوه درزد بمهتاب می برد

آتش حسن دیگش بیت

طره از رویت نمی گردد جدا   کافران را نیست از آتش نجات

آتش باز فتاحی دیگش بیت

خانه صبر دلم سوخته شد تا دیگر   چه گلم بشگفد از عارض آتش بازش

آتشین وله ایضا بیت

سینه دل شد از این داغ که کی با آتشین رویی   چو لاله جام می بر سر برون آیم بصحرایی

آب خسرو دیگش بیت

خط تو نارسته می بنماید اندر زیر پوست   چون خیال سبزه نو رسته اندر زیر آب

گلاب عماد دیگش بیت

جعد مشکین تو بر برگ سمن دانی که چیست   نافه مشک که بر روی گلاب افتاد است

جهان افروز حسن دیگش مطلع

خوبی که از روی جهان افروز جانان میچکد   گو کوکب سیاره از خورشید رخشان میچکد

بهارستان وله ایضا بیت

هر جا که گلی باشد از شرم فرو ریزد   آن شوخ چو بنماید روی چون بهارستان

دزد کمال خجندی دیگش بیت

در درون آمد خیال روی او شد عقل و هوش   بود دزدی با چراغ انواع کالا برد و رفت

جان خواجو دیگش بیت

گفتم که نقاب از رخ طرار برافکن   گفتا مگرت آرزوی دیدن جانست

پیرایهٔ حسن عصار وصف مهرده دیمش بیت

رُخش پیرایهٔ حسن وطراوت   لبش سرمایهٔ لطف و حلاوت

طغرای حسن کاتبی دیمش بیت

روی تو طغرای حسن و زلف انشا طرسر   می برد کو یا که آورد دست بر طغرا قلم

لوحهٔ دیوان حسن مسعود دیمش بیت

نقش رخ تو لوحهٔ دیوان حسن شد   نقاش صنع چون ورق کل بر جهان نهاد

آینه کمال خجندی بیت

کمال روی تو دید و زشوق در سخن آمد   شود هر آینه طوطی زعکس آینه ناطق

آینهٔ اسکندر و جام جهان نما و قرص ماه ح کمال بن غیاث قصیده سنه دیمش

و چشمهٔ خور ح

آینهٔ اسکندر و جام جهان نما   یا قرص ماه و چشمهٔ رخشندهٔ خور بست

آینهٔ جان همو ای دیمش بیت

رخت آینهٔ جانست کرت باد نشست   اینک آینه بکوید سخنی روی بروی

و کمال بن عبد العزیز دیمش بیت

رخ تو آینه هست کز کمال صفاش   درو معاینه بینند صورت جان را

آینهٔ چین خواجو دیمش بیت

روی تو و خط آسفر آینهٔ چین و زنک   لعل تو و خال لب طوطی و هندو ستان

آینه زنک حسن دیمش مطلع

رخت آینه زنک می بینم   خط بر آینه زنک می بینم

جام کیتی نما خسرو اسکندر نامه ده کنیزک چینی زبانندن دیمش بیت

کر

کر او هست کیخسرو جام جوی   مرا جام کیتی نمایست روی

تختهٔ عاج حسن دیمش مطلع

اکر بدیدن آثار رحمتی محتاج   خطی چو مشک ترش بین بکرد تختهٔ عاج

میدان سیم معزی دیمش قطعه

ز سیم پاک تو داری بدیع میدانی   ز غالیه است دو چوکان تو در آن میدان

عجب نباشد اگر کوی دل بود آنجا   که سیم باشد میدان ز غالیه چوکان

میدان کل وله ایضا بیت

بود چوکان دو زلف و کوی زنخ   کوی و چوکانش را ز میدان کل

در بهشت حسن دیمش بیت

رخ چو در بهشت بر و خط چه می نهی   ای ظلم هشته خار منه بر در بهشت

در جلد کمال خجندی بیت

رخ خوب باز کش که قیامتست بی تو   چو قیامتست باید در جلد باز کردن

در رحمت کاتبی بیت

هم رو ببر قع بستهٔ هم بی سخن لب را ز من   درهای رحمت را چرا بر خسته خالی بستهٔ

مصحف خوبی و دلبری طوسی دیمش بیت

روی تو هست مصحف خوبی و دلبری   در شان حسن خط سیاه تو آیتی

کنج لطافت خواجو دیمش بیت

کفتمش کنج لطافت رخ مه پیکر تست   کفت خاموش که بر کنج نسیه مار انند

دریا معزی دیمش بیت

دریاست روی آن بت و دریا هر آینه — هم دُر پاک زاید و هم عنبر آورد

دریای ملاحت حسن دیمش بیت

دریای ملاحتست رویت — خورشید دران گذر ندارد

آشوب شاعر دیمش بیت

ای خط آشوب و زلف فتنه و چشمت بلات — دیگر تا با کیانم آشنایی می کند

برنیان معزی دیمش بیت

گر در جهان ز عشق نخواهی علم مرا — بر برنیان ز عنبر سارا رقم مکش

برنیان و پرند اینجه حریر معناسنه در

پرند وله ایضا بیت

بینی آن زلفش که چون پیچان بود بر عارضش — بر پرند از غالیه بند و شکنج و چین بود

دیبا وله ایضا بیت

یکی دیباست روی تو که پیش او شود کاسد — هر آن دیبا که از بغداد و روم و شوشتر خیزد

اسم مملکت

دیبای منقش عبد الواسع دیمش بیت

نقشیست بجان جدا از بهر تو رویم — تا دور نام از آن روی چو دیبای منقش

ترکستان شیخ سعدی دیمش بیت

غریب سخت محبوب اوفتادست — بترکستان رویش خال هندو

روم و آذربیجان کمال بن غیاث دیمش بیت

زلف شام و خط خطا و خال زنگ — روی روم و طلعت آذربیجان

بتکده شاعر دیمش مطلع

خوش بتکده است چهرهٔ مهوش تو — خوش بوالعجب است طرهٔ دلکش تو

وله ایضا

نگارخانهٔ چین وله ایضا بیت

خیال روی تو بر چشم من چو جلوه کند — نگارخانهٔ چین در نظر پدید آید

نگارستان کمال بن غیاث دیمش مطلع

زهی رو بت نگارستان مانی — چرا یک لحظه ات پروای مانی

نگارین جامی دیمش قطعه

مشو مغرور حسن خوب رویان — بزلف دلکش و روی نگارین

کز ایشان کیرد دل سال دیگر — چنان که امسال از خوبان پارین

شاه کمال خجندی دیمش بیت

ملک دل بگیر که شاه رخت آورد خطی — که بحسن از همه خوبان تو مقدم باشی

خوان وله ایضا بیت

نگذاشت که خال رخ تو بنگرم ان چشم — این خون حلیلست چه بنگبست عدس را

سیمین سپر معزی دیمش بیت

رخش سیمین سپر بینم خطش مشکین زره بر وی — عجب مشکین زره باشد که از سیمین سپر خیزد

جانفزا عراقی دیمش مطلع

از رخ جانفزای تو گشته خجسته فال من — باز نمای رخ که شد بی تو تباه حال من

بامداد حسن دیمش بیت

خط سیاه تو گرد رخ بچه ماند — شب بتماشای بامداد برآمده

دوز معزی دیمش مربع

از کاستن زلف تو ای نوش لب — افزودن نور عارضت نیست عجب

اوقات زمانه را همین است سبب   بفزاید وز چون شود کاسته شب

روز قیامت سیف اسپرنکی دیمش بیت

نیست عجب گر آفتاب از رخ او سیه شود   روز قیامتست او سایه زلف چون شبش

ایام بهار معزی دیمش بیت

از آن کوته بود زلفش بر آن روی نکارینش   که کوتاهی بود شب را بایام بهار اندر

سحرکار اشرف دیمش بیت

چو دید روی تو اشرف دعای جان تو گفت   که استجابت دعوات در سحرگاهست

صبح خند نظامی خسرو زباننده دیمش بیت

جهان روشن بروی صبح خندت   فلک در سایهٔ سرو بلندت

روز روشن کاتبی دیمش بیت

می برد زلفش دل و دین با وجود آن دو رخ   دزد بی‌باک کاربان در روز روشن می زند

نور چشم ناصر دیمش بیت

جان باکست تن تو بدل من ره یافت   نور چشمست رخت در نظر من جا کرد

چشم جهان حسن دیمش مطلع

روی چه پوشی تو زانکه بی تو جهان هیچ نیست   چشم جهان روی تست مردمک چشم خال

چشمهٔ نور آزری دیمش مطلع

چشمهٔ نورست روی دوست کو جان تازه کرد   هر مسلمانی که دید آن روی ایمان تازه کرد

تذرو نظامی صفت بیکرده دیمش بیت

قدش چو کشیده زاد سروی   رویش چو بسرو بر تذروی

کمال

٨٥

سپهر کمال بن عبد العزیز دیمش بیت

در سپهر رخ تو هر که نظر کرد بدید   زهره و مشتری و شمس و قمر تو بر تو

چرخ بدر دیمش بیت

درست گشت که بر چرخ رویت ای خورشید   بوقت طلعت پروین شود دو پاره شفق

پروین دن مراد دیشلر در
شفق دن مراد طوداق در

فرشته حسن دیمش بیت

زلف تو گرد عارض خوبت بر آمده   گویی که هر دو دیو رقیب و فرشته اند

آب سروری فقیر دیمش بیت

خوش فتاد آن آب عارض با رخ چون آتشش   صنع حق داده بهر دو اینچنین خوب امتزاج

باب یازدهم بورن سانده در

انیس العشاق صاحبی الحج بر بیت کتورب آنا بو فقیر عربی و فارسی اطلاقاتی

بولوب بونی دخی باب مستقل قلوب و سایر ابواب کبی ایکی فصل ایلدم

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

سیف و مسرج عجاج دیمش شعر

و مقلةً و حاجباً مزججاً   و فاحماً و مرسناً مسرجا

بورنی سیف سریجی یه تشبیه ایلدی اینچه لکده و دوغرولقده یا سراجه

سریج بر دمورجی در کیم انکا نسبت اولنور قلیجلر

تشبیه ایلدی یلدرمقده زنبق که آچلمش اولیه عصار دیمش بیت

گل زنبق ولیکن ناشگفته   میان یاسمین و لاله خفته

شمع شاعر دیمش بیت

بورنی یارک تماشا ایله ای اهل نظر   مسجد رویند کو یا بر آصلمش شمع در

و ردسوسن کمال ابن غیاث دیمش بیت

بینی است یا سیمین ستون یا خود الف در زیر نون یا وردسوسن سرنکون یا بینی خوشبوی او

سهم وله ایضا بیت

دو قوس بی وتر پیوسته با هم برایشان متصل سهمی دو توام

فصل ثانی عبارات عجم سیاسیه در

تیغ نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

تو گویی بینیش تیغیست از سیم که کرد آن تیغ سیبی را بدو نیم

انکشت نبی علیه السلام کمال فارسی دیمش بیت

انکشت احمدست که مه را دو نیم کرد یا بر میانه سیبری تیغ حیدرست

ستون سیم کمال ابن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

یا متصل بزیر دو طاق زبرجدین از سیم خام بسته ستون دو پیکرست

و عصار دیمش بیت

بزیر آن دو طاق عنبر آکین ید قدرت ستونی بسته از سیم

شوشه وله ایضا بیت

کشیده بر گل نسرین ز بینی خطی در بینش لطف و نازنینی

میان درج دو لعل آن گل اندام منبت شوشه از نقره خام

سیمین نایژه و ناودان کمال ابن غیاث دیمش بیت

زیر طاق لاجوردی دو سیمین نایژه خوب و خوشبو ناودانی یافتم دانی که چیست

الف سیم انیس العشاق صاحبی کتورمش بیت

بوستان بورن کمشی دیرکم والفه تشبیه اولنفی دخی الکلنور و سوسندن مراد اچلمش آق سوسن در مصنفه

نایژه اوت بالدر

ماس

مابین دو عین است از نون تا میم یعنی الف کشیده بر روی از سیم

باب دوازدهم خط سیاسیه در

و خط اکی قسمدر بر قسمی اولدر که نبات کبی لب کنارنده بیتر و بر قسمی اولدر که بنفشه کبی گلشن عذار طرفنده بیتر

فصل اول اطلاقات عرب سیاسیه در

نبات حسن دیمش بیت

انبت الله نباتا حسنا گفت و گذشت خضر آن دم که بگرد شکرت سبزه دمید

بنفشه ابو سلال دیمش بیت

زعم البنفسج انه کعذاره حسنا فسلوا من قفاه لسانه

ریحان کاتبی دیمش بیت

وجود خشک من از نقش سبزه خط تست چون آن سفال که آرد کسی درو ریحان

نیلوفر صاروسی دکل کوکی مراد در خواجو دیمش بیت

بر گل خود روی رویت که آب روی حسن اوست سبزه سرابست انکه چو نیلوفر در آب

سنبل کمال خجندی مطلع

صنما در خط سنبل مه تابان داری بر سر چشمه صنوبر گل خندان داری

و سروری فقیر دیمش مطلع

اولعبت بری چین خط یاری او بنفشه در اکی کیسو یا سنبل اوتر آهوی ختندر اکی کیسو

سوسن اق دکل کوکی مراد در عبد الواسع دیمش مطلع

ای بر رخ تو سوسن آزاد شکفته وی در بر تو آهن پولاد نهفته

آکی عین دن مراد کوزلردر و نون دن مراد قاشدر و میمدن مراد اغزیدر و بعضی لغظندن ایکی معنی مراد اولنسه جائزدر بورن بورن کوردر دیمکدر مصنفه

بعضی بنفشه زعم ایدر که انک عذاری خط کبی در حسن جهتندن پس چکدیلر دلنی انکه ارقه سندن مصنفه

خط ریحان شاعر دیمش **ب**

ایهام

خطت ز غباری روی در ریحان کرد یاقوت لبت سر ترقی دارد

غراب ناصر دیمش **ب**

کرد لب لعل خط کشیده شکر همه با غراب داده

مسک حسن دیمش **ب**

خط کشیدی و من شدم عاشق راستی عشق و مسک پنهان نیست

عبیر خیالی دیمش **ب**

بر قمر قاعدهٔ زلف تو مسک افشانیست در شکر شیوهٔ خط تو عبیر افزونیست

غالیه سوزنی دیمش **مطلع**

ترک من مهر و وفا سیرت او این نکند تا که بر برگ گل از غالیه آذین نکند

عنوان خواجو دیمش **ب**

عنوان سواد خط سبزت سر نامهٔ نامهٔ جمالیست

آیت طوسی دیمش **ب**

روی تو هست مصحف خوبی و دلبری در شان حسن خط سیاه تو آیتی

آیت حسن کمال خجندی **دیمش ب**

خطت آیت حسن و لب وقف اوست شاهی بسرخ و سیه وقف و آیت جو نشست

مثال حسن حسن دیمش **ب**

خطت مثال حسن شد با آنکه خوش می‌خونمش از خال مشکین یک دو جا نقطه بنه تفهیم را

برات خواجو دیمش **قطعه**

اکرچه

اکرچه درخورست آن خط ولیکن خطا کردست که آن بر خور نوشته است

خطا کردم مکر سلطان حسنش براتی بر شه خاور نوشته است

کفر وله ایضا **ب**

خط بر رخ زیبای تو کفرست بر اسلام رخسار و سر زلف تو شرعست و مناهی

توقیع کمال ابن غیاث دیمش **مستزاد**

مشهور جهان شد که بصد وجه محقق غیر از خط توقیع تو منشور ندارد

در غایت خوبی بر لاله و ریحان

و خط سرخ وصفنده دیمشلر **ب**

شد خط توقیع سلاطین از آن روی سرخست و توکلت علی الله معینش

اجل احمد پاشا دیمش **ب**

معشوق خطی در اجلی مبتلا ارک آه اول اجل دیدکلری ایرر دینجه باهام

عقرب حسن دیمش **ب**

آن ترک خط آورده که ماه است بعقرب روزی که قمر بست که خورشید بجوزاست

هاله ادیب دیمش **ب**

در دور رخ تو هاله انداخت سپهر تا دائرهٔ خط تو بر ماه کشیده

دائره مراد بعض دائره در شیخ سعدی دیمش **ب**

بکرد نقطهٔ سرخت عذار سبز چنان که نیم دائرهٔ برکشند زنکاری

دعا سروری فقیر دیمش **ب**

خط کلدن دلده غمزک اولمز اولدی کارکر کم دعا کوتورسه جانا اکه کار المز قلیچ

نظامی رو دینلک بو مصراعی درست
دکلدر کم دیمش مصراع خط ریحان
کم دو نقطه [illegible] کلستانی درست

قوس قزح شاعر دیمش بیت

بگرد حرمن مه آن خط سبز   ز صد قوس قزح خوشتر کشیدی

قیر سوزنی دیمش مطلع

سر و سیمین طرف ماه منیر   تیره کرد از خط سبز تنگ چو قیر

لیل جامی دیمش مطلع

یار خطی که بر عذار نوشت   تولج اللیل فی النهار نوشت

فستق کمال اصفهانی دیمش مطلع

تا خط فستقی ترا دید بر شکر   پسته زبان بطعنه نهاد است در شکر

زنکی یشل اولدیغیچون بلکه فستق کبی دهانه منسوب اولدیغیچون فستق دیرلر

مینا بدر دیمش مطلع

نبات سبز چو بر سکر تو پیدا شد   عقیق ساده تو در پناه مینا شد

زمرّد خواجو دیمش بیت

رخ منور و خال سیاه آتش و عنبر   خط معنبر و زلف کژت زمرد و افعی

دخان سروری فقیر دیمش بیت

عذارنده خطن کورب صو یابین دیمه ای دل که بو مشهور در اولمز جهانده بی دخان آتش

فتنه وله ایضا بیت

بلوری فتنهٔ خط روم خرده زلفکی قره   قرارکاه ایده یین آنی شامه بکرندم

علیکم بانشام فی آخر الزمان

لباس خضر شاعر دیمش بیت

تا لباس خضری پوشد لبت   من ز لطفش چون مسیحا زنده ام

جامی

خضر جامی دیمش بیت

خضر را خواهی ببینی بر لب آب حیات   خط سبزه رنگ بین گرد لب میگون او

وجه شبه تازه یشل اولدغی یا لبنک آب حیاته ارشدکی یا عشاقی خلاص ایتدکی در

بلا احمد پاشا دیمش بیت

قد قیامت غمزه آفت زلف فتنه خط بلا   آه کیم بن جنکک بو بچه بلانن بلمدم

تعویذ خواجو دیمش بیت

تعویذ دل نوشته که خط مسلسل است   شکر بمی سرشته که یاقوت احمر است

نسخ و ثلث و توقیع شاعر دیمش بیت

خط غبار لبت نسخ کشت و می ترسم   که ناکهان بشود آن نسخ ثلث توقیعات

لام عماد فقیه دیمش بیت

خط تو که در شان رخت نازل شد   لامیست که بر آیت رحمت دالست

غبار کمال خجندی دیمش بیت

بر آن آب عارض تو خط نازک او   غباریست بر خاطر ما نشسته

سلسله نوری دیمش مطلع

خطست گرد عارض آن ترک دلستان   با سلسله است ریخته بر طرف گلستان

مسلسل ناصر دیمش بیت

عکس خط مسلسل در آب چشم ما جوی   زیرا که سبزهٔ نو بر چشمه خوشتر آید

معمّا حسن دیمش بیت

خط خوب تو سطری از خط حسن   عقل کی داند این معمّا را

خط معمایه تشبیه اولندغنک وجهی معماسی ظاهر اولمدغیدر نیتکم کمال خجندی دیمش

کفتمش بر کرد رخسار تو بی معنیست خط کفت خط خالی ز معنی نیست بی معنی مکو

فتوی خسرو دیمش بیت

نه بر رویت خطست ای آیت حسن که هست آن فتوی نا مهربانی

عتاق نامه سلمان دیمش بیت

من غلام هندوی آن سرو آزادم که او بر سمن بنوشت خطی از پی تحریر ما

طلسم اشرف دیمش بیت

خط بر لبش حروف طلسمات ساحرست پیداست صد فسون نهاد از دمیدنش

و ناصر دیمش بیت

خامهٔ قدرت طلسمی بهر دفع زخم چشم از سواد مسک بر یاقوت احمر می کشد

اسم اعظم جامی دیمش بیت

لب تو مهر سلیمانست بروی اسم اعظم خط اجازت ده خدا را تا ببوسم بهر تعظیمش

فهرست کمال اصفهانی دیمش بیت

مکر فهرست نیکوییست آن خط که بی پرکار و بی مسطر کشیدی

دیباجه خواجو دیمش بیت

سواد خط تو دیباجهٔ صحیفهٔ دل هلال ابروی تو طاق منظر دیده

دفتر سروری فقیر دیمش بیت

نه ربو خط دیدم اول یار دیدی سنک بوستانک دفتری در

لباس آل عباس بزرکی دیمش بیت

سلطان

سلطان رخت لباس عباسی را پوشید مکر سر خلافت دارد

سیاه اولدغی اعتبار ایله آل عباس دیرلر نیتکم خواجه عطار قدس سره نک

منطق الطیر دیباجه سنده

لباس وصفنده دیمش بیت

خلعت اولاد عباسش بداد طاوسین بی رحمت طاسش بداد

محضر کمال بن غیاث دیمش بیت

رخت بخون دل من همی نماید خط مکر ز محکمهٔ عشق محضر آوردی

محضر فتح میم وسکون حا ایله قاضی سجلی دیمکدر نسخه

محضر ظالم حسن دیمش بیت

آن خط خونریز رخسار خوبش کوییا محضر ظالم بپیش پادشاه عادلست

مکتوب سلاطین وله ایضا بیت

خط خوب تو بمکتوب سلاطین ماند که بالکشترش مهر کند دست دبیر

سپاه حبش معزی دیمش بیت

زین سان که حسن بهم بر آمد ز خطت کویی ز حبش سپاهی پیدا شت

هلال حسن دیمش بیت

چه خوش عیدست افکن از شب قدر هلالی بر مه تابان نشستند

هلال منخسف کمال اصفهانی دیمش بیت

هلال منخسف از ممکنست آن خط تست که کرد ناکه با جرم آفتاب قران

نسرین معزی دیمش قطعه

من داشتم چو سنبل موی از سر سیاهی چو داشتی چو نسرین از عارض نکارین

آن خط ترا شد اکنون نسرین چو رنک سنبل و ز غم مرا شد اکنون سنبل برنک نسرین

اهرمن ناصر دیمش بیت

بگردم خاتم لعلت خط پیروزه پیدا شد چرا باید که آن خاتم بدست اهرمن باشد

فصحای عربدن بر خط وصفنده دیمش بیت

نبت البنفسج فی حوالی خده فسقیته فی دموعی المهراق
کتب الزمان بخط غیر خده هذا جزاء معذب العشاق

فصل ثالث عبارات عجم بیاننده در

مشک سروری فقیر دیمش بیت

خط یاری یا زجین مشک خطادر دیرسن برخطی یا زمه ای دل نجه بر بو نجه خطا

بنفشه کمال بن العبد العزیز دیمش مطلع

چو بست خط تو از مشک بر شکر پرده مشو چو پرده کیان بیش ازین تو در پرده

و سروری فقیر دیمش بیت

خط کلدی دیو خاطرکه کلمسون غبار جاهل کوزینه عارف اولور ای دوست پرده در

مشکین خواجو دیمش بیت

هر نفس کز خط مشکین تو رانم نفسی از لبم رایحهٔ عنبر سارا بشنو

گرد مشک عنصری دیمش بیت

گاه بر ماه دو هفته گرد مشک آری پدید گاه خورشید را در غالیه پنهان کنی

نافه کاتبی دیمش مطلع

ای رفته بباد از هوس موی تو سرها وی خون شده از نافهٔ خط تو جگرها

شب حسن دیمش بیت

خط

خط سیاه تو گرد رخ بچه ماند شب بتماشای بامداد بر آمده

و انوری دیمش مطلع

ای از بنفشه ساخته گلبرگ را نقاب وز شب طپانچها زده بر روی آفتاب

لالا ظهیر فاریابی دیمش بیت

آمد خط سیاه بلالای رخت وین نیز منصب است که لالاش عنبر است

هندو و طوطی خواجو دیمش بیت

رخت ماهیست یا خورشید شب پوش خطت طوطیست یا هندوستان نیست

پر طاوس خسرو دیمش بیت

خط سبز از پر طاوس می سازد مگس رانت که تا ز نیش تا مگس اینکه در لب انگبین داری

هندو کافر شاه دیمش بیت

هندوی خطت کافرست بگرفته اقلیم خدمت زیرا بکیرد کافران روی جهان عاقبت را

لشکر کاتبی دیمش بیت

کر نمی بندد تو عهد از بهر قتل کاتبی لشکر خطت بیکدیگر چرا داده دست

دانهٔ زنگی حسن دیمش بیت

خطت بر لب چو زنگی دانهٔ چین گرفته شیرخواری را در آغوش

زنگار خواجو دیمش بیت

آینهٔ رخسار تو زنگار بر آورد از بس که بر آورد دل سوختگان آه

زنگ جامی دیمش بیت

خط بر آینهٔ رخت زنگیست که دل و دیده را از دست جلا

آسمانی معزّی دیمش بیت

خط سبزت از آن رو آسمانی گشت تا عاشق بجان منت پذیر آید قضای آسمانی را

دود جامی دیمش مطلع

شد خیال آن خط از دل وان رخ مهوش بماند دود ز دود از خانه بیرون رفت لیکن آتش بماند

مور کمال اصفهانی دیمش بیت

مور خط بر شکرت ساکن و من همچو مگس می زنم در هوسش دست ز افغان بر سر

مار بدر دیمش مطلع

ای بت ماه خد و مار خط و موی میان چند آخر به یکی موی کشی بار گران

محبت نامه حسن دیمش مطلع

خطی کز مشک بر وجان نبشتند محبت نامهٔ بر جان نبشتند

نامهٔ نجات خواجو دیمش بیت

عنوان سواد خط سبزت سر نامهٔ نامهٔ نجاتست

شب معراج حسن دیمش بیت

شب معراج من از خط خوش ساقی بود قاب قوسین هم ز ابروی دلدار مرا

سواد خواجو دیمش بیت

هر شبی دفتر نویسان ورق پرداز شام از سواد خط سبزت نسخهٔ سود ابر بر

داغ کمال خجندی دیمش بیت

بر رخت آن همه داغ از خط و خال دود دل سوختهٔ افکار ست

طغرا انوری دیمش بیت

هم

هم توقیعها را کرد باطل لبش از مشک چون طغرا برآورد

تمغا خواجو دیمش بیت

یا از پی معیشت سلطان زنگبار تمغای هند بر شه خاور نبشته اند

مثال پادشاهی ناصر دیمش مطلع

خطت حرز الهی می نماید مثال پادشاهی می نماید

نقش نگین کمال خجندی دیمش بیت

خط گرد بگرد لب لطف دهنش پیدا انگشت تا خاتم از نقش نگین باشد

بهار خسرو دیمش بیت

گلعذاری که خار خار دلست خط ریحانیش بهار دلست

نوبهار حسن دیمش بیت

رخت خوشتر از روی گل در بهار خط تو بر و نوبهار خوشتی

بنفشه بیتکم بر عارف نجابهل طریق ایله دیمش مطلع

گرد مشکست که بر گرد قمر بیخته یا بنفشه است که بر دامن گل ریخته

بنفشه ستان معزی دیمش بیت

اگر بباغ درون لاله و بنفشه نماند رخ تو لاله ستانست و خط بنفشه ستان

سبز سلمان دیمش بیت

شاهد آن نیست که دارد خط سبز و لب لعل شاهد آنست که این دارد و آنی دارد

سرسبز خواجو دیمش مطلع

ای سبزه دمانیده بگرد قمر از موی سرسبزی خط آمده است سر سبز از موی

پیروزه نظامی رومی دیمش **مطلع**

خطک اول پیروزه درکم لعل نابه اویشنده در لبلرک اول لعلکم در خوشابه اویشنده در

مهرکیاه کمال خجندی دیمش **بیت**

خط چو دمید بر رخش مهر دلم زیاده شد نام خطش از آن سبب مهرکیاه کرده‌ام

شمشاد نظامی خسرو وصفنده دیمش **بیت**

هنوزش کرد کلها رسته شمشاد وزان آزاد سوسن سروش آزاد

وبدر دیمش **مطلع**

ای شام سر زلف تو برهم شده سرکش شمشاد خطت راکل سوری شده مفرش

شمشادک پیراغی قورجق درنکی لطیف ومطرا اولدی غنچه‌ون خطی آنکا تشبیه ایدرلر

دیوار بنفشه کاتبی دیمش **مطلع**

کلزار جمالش که شده یار بنفشه باغیست زمینش کل و دیوار بنفشه

شبنم و ژاله عصار مهر وصفنده دیمش **بیت**

نشسته شبنمش بر برک لاله فتاده برکل سوریش ژاله

خار شاعر دیمش **رباعی**

ریش آمد و ریش کرد جان جکرت آسود دلم زخوی بیداد کرت

کلزار رخت خار کرفته است چنانکه جز خار کسی نماند کار دکرت

تمام حسن قائل دیمش **بیت**

اهل معنی را اکر صورت نبستی خط تو صورتی بودی رخت از روی معنی ناتمام

وصادق قلنده خط ممدوح درنیتکم شیخ سعدی دیمش **بیت**

چشم

چشم کوته نظران بر ورق روی نکار خط همی بیند و عارف قلم صنع خدا

نوخیز سروری فقیر دیمش **بیت**

دوست میدارم پی حسنش خط نورسته را چون کذشته شد بهاران نوخیز دارد رواج

بنی اصفر وله ایضا **مطلع**

صارو خطلم یوزی اوزره دلبرک عسکر جکر لشکرن روم اوستنه کویا بنی اصفر جکر

وله ایضا **غزل**

بلکم یوزکده یازدغی بو روزکار خط بزه ایرکه عاشقنه شاهباز خط

یا خود مقرر اولمغه حسن ایلی سن شهه دوران نکین خضرکه دور فرقرار خط

کون و مکان مجتمعه حائل اولیمز هیچ پرده اولمی کوزمه اول غبار خط

عاشق که صادق اوله سو خطه دخی ویرماسون امدی خاطرکه انکسار خط

قدرت خطی دراو یسه سروری خطک نولا

عادت دراو بلور صنما مشکبار خط

باب سیزدهم قره بیک **بیان نقطه در**

[margin] اکاه ن ... مدوح اولان ... ممدوح اولان ... شعر ... واقع اولمش

باسنده در الکا عرب و عجم خال دیرلر **فصل اول** اطلاقات عرب

نقطه عبد الواسع دیمش **بیت**

همچو نونست زلف بر رخ تو خال مشکین چو نقطهٔ نونست

قطرهٔ مرکب سروری فقیر دیمش **بیت**

بر قطره مرکب دراول خال رخ دوست طامغش ورق روینه قدرت قلمندن

عود کمال خجندی دیمش **بیت**

بسر تربت مجنون چو بسوزید عبیر   شکر و عود ز خال و لب لیلی طلبید

عبیر وله ایضا **بیت**

مجلس معطرست بآن وقت ما خوشست   کز خال روی یار عبیری بر آتشست

قطرهٔ غالیه خطیب هری دیمش **رباعی**

بر چشم تو آن خال تو ای حور نژاد   دانی ز چه افتاد و که آنرا بنهاد
زان غالیه که ابروی تو بنگاشته اند   یک قطره فرو چکید و بر چشم فتاد

فلفل کمال بن غیاث دیمش **بیت**

یا فلفلی بر آذری یا چو دمکس بر شکری   یا بر رخ خود اختری یا خال هندوی او

حبش خسرو دیمش **بیت**

روشن شده از رخت که خال حبشست   در مملکت ختن غریب افتادست

بلال کاتبی دیمش **بیت**

دی شام صلای خوش قد تو بزد خال   گفتی که بلال حبشی بود بقامت

عدس جامی دیمش **بیت**

گر جمالست ز خال ساده فتاد   عدسی کم شمر ز خوان خلیل

زاغ شاعر دیمش **مطلع**

آن خال بنده بر رخت می بیند   زاغیست که جز بر گل تر ننشیند

طفل حسن دیمش **بیت**

خال تو بر زنخ چه تکیه کند   طفل نزدیک چه چرا خیزد

کوکب منخسف شاعر دیمش **بیت**

ما بین دو ابروی تو آن نقطهٔ خال   چون کوکب منخسف میان دو هلال

حجر الاسود خواجو دیمش **مطلع**

ای کعبهٔ روی چو مهت قبلهٔ عالم   خالت حجر الاسود و لب چشمهٔ زمزم

غزال جامی دیمش **بیت**

می بینم از زلف و تنا بر طرف رویش خال را   افتاده در چین و ختا مسکین غزالی

بیدق کمال خجندی دیمش **بیت**

بیدق خال تو نرانده هنوز   طرهٔ گر بازد و رخ برد مفت

سویدای قلب کمال بن غیاث دیمش **بیت**

صورت داغست یا نقش سویدای دلست   یا نشانی دارد او از فتنهٔ آخر زمان

هاروت کمال اصفهانی دیمش **بیت**

زلف تو بر بناگوش ثعبان و دست موسی   خال تو بر زنخدان هاروت و چاه بابل

خال عاشق ناصر دیمش **بیت**

حال منست خال تو زان شده سیاه دل   اشک منست لعل تو زان گشت آبگون

سرّ الهی کمال خجندی دیمش **بیت**

آن لب نه زلالست که خمریست بهشتی   آن نقطه نه خالست که سرّیست الهی

فی الواقع خال عجب سرّ الهی در که حکما بو خاله حیران اولمشلر در

قطرهٔ قطران کمال بن غیاث بو وصف خاله دیمشی **بیت**

خالی که بران عارض از غالیه یک نقطه است   یا مردمک دیده یا قطرهٔ قطرانست

فصل ثانی عبارات عجم **بیاننده در**

هندو کمال خجندی دیمش بیت

پیش رویت هندوانند همه خال سیاه   هندوان بنگر بنا گوش و عذار رو سپید

داغ وله ایضا بیت

آن رخ کشیده داغی کرد قمر که زلفت   وان لب نهاده داغی بر جان ما که خالست

زنگی خواجو دیمش بیت

زلف هندوی تو چینی و ترا رومی روی   چشم ترک تو خطایی و ترا زنگی خال

توده کفر بدر دیمش بیت

مگر که قطرهٔ آبی بر آتش افتادست   مگر که تودهٔ کفری میان ایمانست

مگس کاتبی دیمش بیت

غم ندارم چون خیال خالت آمد در درون   شاد باشد عنکبوتی کو مگس در دام یافت

و طوسی دیمش بیت

پوشید یار خال خود از راه زاهدان   آری ز باد سر نهان می‌شود مگس

خسرو ختن کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

یا در سواد ترک غلام حبش نژاد   یا زنگیی که پادشه روم و خاورست

یا خسرو ختن که بلاد خطا گرفت   یا هندویی که عرصهٔ چینش مسخرست

نور دیده ناصر دیمش مطلع

ای خال روشن تو که چون نور دیده است   خالیست کز سیاهی چشمم چکیده است

مردم چشم کمال بن غیاث دیمش بیت

خال تو یا مردم چشمست یا مسک ختن   خال من یا مقبل مقبول یا هندوستان

بدر

مردم دیده بدر دیمش بیت

زنگی خال روی تو مردم دیدهٔ منست   آب زنان می‌شود روی بروم از نهی

ناقه خواجو دیمش بیت

خالش که فتاد دست بر گوشهٔ چشم   آهوش مگر نافهٔ مسک افکنده است

عنبرفشان نظامی هفت پیکر ده دیمش بیت

خال از زلف عنبرافشان‌تر   چشمی از خال نامسلمان‌تر

ستمکار لعلی دیمش بیت

خال هندوی تو بنیاد ستمکاری کرد   نگذارش که چو آن غمزه ستمکار شود

مهر شاعر دیمش رباعی

خالیست سیه بر آن لبان یارم   مهریست ز مسک بر شکر پندارم

گر شاه حبش بجان دهد زنهارم   من بشکنم آن مهر و شکر بردارم

مهره خواجو بیت

ببوی خال تو جانم اسیر زلف تو شد   برای مهره کسی جان فدای مار کند

مهره باز وله ایضا بیت

فلفل فکنده است در آتش بنام ما   آن خال هندوی سیه مهره باز باز

گوی کمال بن غیاث دیمش بیت

چون دو گو بر عرصهٔ میدان حسن افتاده اند   تا برند از دلربایی دلها ز ابدان

دانه کمال خجندی دیمش بیت

دارم هوس خالش گوید با آن لبها   من خالکم داد و دانه با من بسیار بریش

و کاتبی دیمش ست

جان ندارد زندگی بی نقش خالت در تنم مرغ را چون دانه نبود زود میرد در قفس

ولہ ایضا ست

با آه و روی زرد ز خالت شدیم دور باد آمد و ز دانه جدا کرد کاه را

و جامی دیمش ست

خیال خال تو بردم من ضعیف بخاک چنانکه دانه کشد مور سوی خانهٔ خویش

و سروری نقیر دیمش ست

بدام وه خانه کس مرغ دل نکردی میل ولی بصید توان زلف و خال شد باعث

دانهٔ سیب شمس کنجه دیمش رباعی

دی گفتمش ای کشته دل از عشق تو خون بر سیب تو چیست نقطهٔ غالیه گون

گفتا ز لطافتی که در سیب منست آن دانه بود که می نماید ز برون

گندم و نشان دیده و دیده بان کمال بن غیاث دیمش ست

گندم آدم فریبست آن دو خال نازنین یا نشان دیده یا بر گنج گوهر دیده بان

تخم کاتبی دیمش ست

خال او تخم محبت دان که دهقان قضا کشت زار مهر در عالم بهر آن یکدانه ساخت

تخم حیات آذری دیمش ست

آن دانهای مسک خالیست نام او تخم حیات ماست که در چهره کشتهٔ

نکهبان شاعر دیمش ست

ندانم چون برآرم من دل از چاه زنخدانش که خالش بر لب آن چه زنخدان را نکهبان شد

ولہ

قطرهٔ آب ولہ ایضا مربع

خالیست سیاه بر رخ آن مهوش افتاده خوش و مراهمی افتد خوش

چون مهر که از مسک نهی بر آتش یا قطرهٔ آبی که چکد بر آتش

میخ مسک ولہ ایضا مربع

آن خال نکر بدان رخ خرمن گل مشکست کسی ندید مشک از تن گل

نرسید مگر زمانه از رفتن گل کز مسک زد دست میخ و در دامن گل

سپند جامی دیمش ست

چشم بد دور خال بر رخ تو چون سپندی بر آتش افتادست

بونده شبه به یا نمش سپند در که سیاه اولا تخم سپند سوزنی دیمش

کونه رخسار تو آتش افروخته خال سیاهست بر و سوخته تخم سپند

دل سوخته شرف الدین دیمش رباعی

خالیست بنزد چشم آن خورشید همچون دل من سیاه این طرفه فتاد

هر که که بدو در نکرم شاد شوم کویم که دلم ببرد بر دیده نهاد

بنفشه کمال بن غیاث دیمش ست

آن یکی چون غالیه افتاده بر برگ سمن وین یکی همچون بنفشه بر فراز ارغوان

داغ دل ولہ ایضا ست

برگ بنفشه و داغ دل لاله بهشت یا فلفل سیاه که بر روی از زرست

شبه و برگ ضمیران ولہ ایضا ست

آن یکی چون در نگین لعل بنشانده شبه وین یکی چون بر سمن افتاده برگ ضیمران

آلہ جکر دکی

ایکی خال وصفنده کمال بن غیاث ابیاتی وارد ربو بابده اندرون بعض ایراد اولنور

بو بیتده خال بنفشه و فلفل اطلاق و

لاله وله ایضا بیت

آن یکی همچون سپندی درمیان آتش نشست
وین یکی چون لاله بر کوشهٔ آب روان

درم و درم وش نظامی مجنون نامه ده دیمش بیت

تو با زر و سیم با همه سال
خالت درم و در رست خلخال

تا خال درم وش تو دیدم
خلخال ترا درم خریدم

باغبان کمال خجندی دیمش بیت

خال تو خورد خونم تا داشت باغ آن رخ
آری حرام خواره باشند باغبانان

پاسبان کمال ابن غیاث دیمش بیت

ان یکی از نازکی بر درج کوهر خازن است
وین یکی از دلبری بر تنک شکر پاسبان

ان یکی بر مخزن لعل و کهر کویی کمین
وین یکی در روضهٔ فردوس بکشاده دکان

و سروری فقیر و خال سیه ردیفنده دیمش بر غزل

یا حبشی زاده یا خود هندو میدر خال سیه
یا قرمشی کون یا قوب لولو میدر خال سیه

هر کشی یوز قاره سندن قاره یوز لودن فجر
یوز بولور بود جهله جادو میدر خال سیه

بر کسی دکلو در اول بو جردم چشم کبی
نه عجب یوکساک اوجرا دلو میدر خال سیه

اغزمه آلدم آنی فلفل کبی ذوق ایلدم
عقلمی آلدی بنم دارو میدر خال سیه

قاره رب دور رلبی اوسننده یارک برقرار
ای سروری بر قره قیغو میدر خال سیه

فصل چهاردهم طوداق ساینده در

که عرب شفه و عجم لب دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

روح الله شاعر دیمش بیت

لعل حیات بخشت روح الله است کرده
در دور چشم مستت احیای می پرستی

مسیح جامی دیمش بیت

خون جامی چه غم که خورد لبت
باده باشد حلال پیش مسیح

عمر مجسم عصار وصف نامه ده دیمش

رخش روح مصور در لطافت
لبش عمر مجسم در حلاوت

روح کجی دیمش بیت

کنا یتست ز حسن تو صورت ملکی
عبارتست ز لعل تو روح انسانی

طبیب وله ایضا بیت

از لبت کر آرزوی یک سخن کردم مرنج
از طبیبی شربتی کر خواست بیماری چه شد

سلسبیل و کوثر جامی دیمش بیت

کنایت زان لب آمد پیش عارف
شراب سلسبیل و حوض کوثر

زلال کمال خجندی دیمش مطلع

تو ز ما وصف آن جمال مپرس
لب او بین و از زلال مپرس

راح شاعر دیمش بیت

لعل تو راحست خون در دیدهٔ ما زو مدام
چشم تو مستست دل در سینه کباب نثار

خمر سروری فقیر دیمش بیت

لبکله غبغبنک اسمی نولا چون
اولور انسانه نافع خمر و تفاح

حسن دیمش مطلع

ای زجام لبت جهانی مست   رفتم از دست ازنکیری دست

نقل وله ایضا س

برو رحسن رخت بایدم ازان لب کام   که در او این گل و لاله نقل و جام خوشست

معدن یاقوت عصار تاهیده وصفنده دیمش س

لبش آن معدن یاقوت رخشان   نیابد جان فزا آب حیوان

زبرجد آذری دیمش س

چو از درج زبرجد سخن گوهر فرو ریزی   ز رشک لعل تو خون در دل یاقوت می گردد

لعل شیخ سعدی دیمش س

ملاحتست لب لعل آبدارت را   که در حدیث نیاید چو در حدیث آید

یاقوت شاعر دیمش س

کرد خرد نیابد لب او عیبی نیست   یاقوت بزرکی قیمتی باشد

پسته سوزنی دیمش س

ای دو لب تو پسته وی دو رخ تو نسرین   نسرین تو در سنبل در پسته شیرین

مهره پسته جواهر بودن در

حقه ظهیر فاریابی دیمش س

چون مار مهره خواستم از حقه لبش   در پیچ رفت زلفش و از مهره مار داد

معجون خسرو مجنون نامه ده دیمش س

معجون لبش بورفتانی   پرورده آب زندکانی

مرهم کمال خجندی دیمش س

خانهٔ دل بخیال لب او دار شفاست   چند نالد دل مجروح که مرهم با اوست

تریاق

تریاق شاعر دیمش س

درد دلم اکنون بلب لعل دوا کن   در جان چو رسد زهر چه سود است ز تریاق

عقیق ناصر دیمش س

هزار کان لطافت نهفته در لب تست   که آن عقیق گهرپوش گوهرافشان نیست

عناب ظهیر فاریابی دیمش س

چرا هوای لبت خون من بجوش آرد   اگرنه ذن خون از حواص عناب بست

نبات سروری فقیر دیمش س

اول لب شیرین ایله قاچرسه شکمدن نولا   کم صقیفنور آبدن هرکده کم اولا نبات

رطب مشاعر دیمش س

یاری کرد وظیفهٔ نوروز خواستم   کفت از لبت رطب دهم از غمزه چار داد

شربت اشرف دیمش س

تشنه را لب ز دور بنمایی   کی توان خورد شربت از دیدن

شراب کاتبی دیمش س

جنک از چه کنند بهر آن لب   غوغا سر شراب خوش نیست

حلقه نظامی شیرین حقنده دیمش س

ازین سو حلقهٔ لب کرده خاموش   ز دیکر سو نهاده حلقه در کوش

حلوا کاتبی دیمش س

عاشقانت همه جان از لب شیرین دادند   همه مردند ندادی بکسی حلوایی

آیت لطف کمال خجندی دیمش مطلع

زهی بدایت حسن رخت نهایت لطف　　خط تو حجت حسن و لب تو آیت لطف

لب محبوب سرخ رنك و مدور اولدیغیچون سرخ ایله یازلن آیت علامتنه تشبیه

ایدب الکا دخی آیت دیرلر **بلا** اشرف دیمش **مطلع**

لب بلا چشم بلا غمزه بلا عشوه بلا　　ای زسر تا بقدم کشته بلای دل ما

دل لبه مائل اولوب انی طلب قلوب جاشنی تدبیرنده اولدیغ ایچون لبه الکا

بلا در و چشم و غمزه کاه علی عنایت و کاه سر غم کوستردکی سببدن بلا در

و عشوه عشوه اهلنه وفا صورتن عرض ایدب تاخیر و انتظار ویردکی اجلدن

بلا در فی الواقع محبوب مجازی باشدن ایاغه بلا در **کافر** جنبی دیمش **بیت**

نیست در عهد کافر تو　　تا خلل یافته ایمان کسی

لب محبوب مسلمانلرک جاننه بلکه معقدهٔ فسا داولوب ایمانه قصد ایتدکی ایچون

کافر دیدیلر نعوذ بالله **وقف** کمال خجندی دیمش **بیت**

خطت آیت حسن و لب وقف اوست　　بسرخ و سیه وقف و آیت خوشست

قند و قفل و سمرقند کمال بن غیاث دیمش **بیت**

قندست آن لب با شکر یا قفل درج پر کهر　　یا خود سمرقند دکر بر چشمهٔ آهوی او

شفوح بدر دیمش **بیت**

درست کشت که بر چرخ رویت ای خورشید　　بوقت طلعت بر دین شود دوباره شفق

سهیل جامی دیمش **بیت**

لعل سیراب تو خشنده سهیلیست که داد　　کوهر اشک مرا پرتو آن رنك عقیق

هلال شاعر دیمش **قطعه**

رنك ورد ... [illegible]

بو بیتک بیانی کچمش در

غمزه نک بیانی کچمش در

خم زلف شکسته بستهٔ دوست　　نردبان پایهٔ دل و دین است

لب باریک و سلک دندانش　　راست همچون هلال و پروین است

نعل خواجو دیمش **بیت**

این چه نعلست که لعل تو در آتش دارد　　این چه حالست که خالت زمه انگیزد مسك

نعل قوره تولر لعل رنك اولور محبوبک آل لبنی الکا تشبیه ایدرلر

فصل ثانی عبارات عجم **سابقه در**

طوطی ظهیر فاریابی دیمش **بیت**

طاوس جان بجلوه در آید ز خرمی　　کر طوطی لبت بحدیثی زبان دهد

طوطی آل شاعر دیمش **بیت**

با خط پیروره اش لعل لبان سیم بر　　طوطی آلست کویا بال دارد سبز رنك

لب دلبردن کلام شیرین و کفتار رنکین صادر اولدیغیچون طوطی یه تشبیه ایدرلر

شکر ~~طوطی آل~~ کمال خجندی دیمش **بیت**

سحر اکر دانستمی خود را مکس می ساختم　　می نشستم بر لبش کستاخ و می خوردم شکر

محبوبلرک لبنی شکره و سایر حلوایاته تشبیه ایدرلر لذیذ اولدیغی ایچون

شکر معزی دیمش **بیت**

سی و دو کهر بینم در تنك دهان او　　بر روی کهر کویی دو تنك شکر دارد

تنك شکر خسرو دیمش **بیت**

رویت کل و لب تو شکر وین عجب که نیست　　جز درد دل بحاصل ازین کلشکر مرا

پل شکر وله ایضاً **بیت**

چشم کریان بلبش داشته یعنی درراه   برسر آب روان پل ز شکر می بندم

لب انسان شکلده کوبری یه بکزر لب شیرین دهن اولیجق شکری کوبری یه تشبیه

اولنور اکرچه عالمده شکر کوپری یوقدر **نوش** حسن دیمش **مطلع**

تعالی الله چه دولت داشتم دوش   زیاد نوش لب کردم قدح نوش

نوشین وله ایضا **مت**

غم نوشین لبان زان تشنگان پرس   که دریاهای خون آشام کردند

انکبین معزی دیمش **بت**

زعشق آن لب چون انکبین و شکرت است   که من چو موم کدازم چونی شوم لاغر

خرما تاج الدین حلوایی دیمش **بت**

عید آمد و عید برگ عیدم بفرست   خرمای لبت که بوی شیر آید ازو

شکر و شیر خسرو هشت بهشتنده دیمش **بت**

چاشنی باری از نمک برگیر   تا دهن پر کنی ز شکر و شیر

و سوزنی دیمش **بت**

لب لعلش بمزیدم بخوشی   یافتم زو مزهٔ شکر و شیر

گلاب کمال خجندی دیمش **مطلع**

خطت سبز و لبت مشک و گلابست   دهانت ذره و رویت آفتابست

محبوبلرک لبنی لطیف اولدیغیچون گلابه و آبه و سایر لطیف دلانلره تشبیه ایدرلر

آب عماد دیمش **بت**

دربیابان بلایت دل بیمار عماد   شربتی از لب چون آب زلال تو نیافت

کهر

99

قطرهٔ آب کمال خجندی دیمش **بت**

هزار تشنه ترا ولبی چو قطرهٔ آب   میان آن همه از قطره بما چه رسد

آبگون ناصر دیمش **بت**

حال منست خال تو زان شد سیاه دل   اشک منست لعل تو زان گشت آبگون

جان پرور حسن دیمش **مطلع**

کار عاشق نیست بی معشوق چندین زیستن   بی لب جان پرور تو مردنست این زیستن

محبوبلرک لبی جان درد نه درمان و باعث صحت ابدان اولدیغیچون

جان پرور و دارو و دوایه تشبیه ایدرلر **قوت جان** طوسی دیمش **بت**

گفتمش قوت جان بود لعلت   گفت طوسی برو ترا چه رسد

دارو کمال خجندی دیمش **بت**

آن چه چشمست وان چه لب چه شکر   این چه دارو و آن چه بیمارست

نوش دارو کاتبی دیمش **بت**

نوش دارو لب یاریست دلم را که چو جان   زهر محنت همه دم نوش شد و زنده است

داروی جان کمال بن غیاث دیمش **بت**

که میگوید دوای مرگ نبود هیچ دارویی   لبش داروی جان آمد از آن لب هر که جان دارد

شفاخانه کمال خجندی دیمش **بت**

بعیادت سخنی گوی که رنجوران را   از شفاخانهٔ آن لب شکری می باید

محبوبلرک لبی امراض مختلفه یه درمان اولوب وانده انواع علاج بولندیغیچون

شفاخانه دیرلر **چشمهٔ جان** خواجو دیمش **بت**

چشمهٔ نوش گهرپوش لبت چشمهٔ جان   حلقهٔ زلف شکن بر شکنت معدن دل

محبوبلرك لبی مرده یه جان ویرب وحیات ابدان اولدیغیچون چشمهٔ جان
وآب حیوان دیرلر **آب حیوان** سلمان دیمش **بیت**

نشان آب حیوان کز دهان خضر می جستم   دهانت می دهد اینک بزیر لب نشان ما را

آب حیات سروری فقیر دیمش **مطلع**

لب جان بخشکه اکوب اغزومه اولدم گویا   خضروش آب حیات اولدی نصیبم گویا

جان اشرف دیمش **بیت**

یک جان اگر رود بهوای تو گو برو   عشاق را بجای دو جانست آن دو لب

جان شیرین خواجو دیمش **بیت**

جان شیرین گفتم آن لب را ز من تلخ آمدش   گر پذیرد عذرم اکنون هستم از جان عذرخواه

دلنواز عصمت دیمش **مطلع**

لب لعل دلنوازت بعتاب گشت بازم   بکرشمهٔ جوانی چکنم که جان مبارزم

محبوبلرك لبی گاه لطف وگاه قهر گوستردکی ایچون گاه دلنواز گاه جانستان دیرلر

جان ستان خسرو دیمش **بیت**

مرا بکشت لب جان ستان تو هر چند   مفرحیست بآب حیات پرورده

دلکش خواجو دیمش **بیت**

چون دم خوش نمی زنم بی لب لعل دلکشت   با غم تو چون کشم گر نکشم بناخوشی

آتش وله ایضا **بیت**

بر آتش لعل آبدارت   خواجو دل وجان کباب کرده

یاقوت معدنی

محبوبلرك لبی حرارت ویرب ورنگی لطیف اولدیغی ایچون آتشه وجواره
وانارہ تشبیه ایدرلر **بیجاده** نظامی مجنون نامه ده دیمش **بیت**

بیجاده لبی بران ظریفی   چو باشد وچون کند حریفی

درج گهر جامی دیمش **بیت**

درج گهر آمد لبت از ابا مانت   بسیار بجامی که چو او نیست امینی

ناردان سیف اسفرنگی دیمش **بیت**

بگشای لب بخنده که صفرای عشق را   تسکین اگر دهد شکر ناردان دهد

نار خندان کمال خجندی دیمش **بیت**

کمال ان لعل لب نار یست خندان   که باشد سیب سیمینش بپهلو

دانهٔ نار خندان جلال الدین اصفهانی دیمش **بیت**

اسیر شد دل مسکین بدام عشق چو دید   ز زیر دانهٔ نار آن دو رشته در یتیم

گل خندان ~~دانهٔ نار~~ خواجو دیمش **بیت**

کجا خسرو لب شیرین نجوید   چرا بلبل گل خندان نخواهد

محبوبلرك لبی رنگین ولطیف اولدوغی ایچون گله ولاله یه تشبیه ایدرلر

لاله معزی دیمش **بیت**

گفتم ای شکر لبا نزدیک من باز آی زود   چشم بر هم زد بلولو لاله وشکر گرفت

برگ لاله حسن دیمش **بیت**

لب لعل تو بدان لطف وطراوت گویی   برگ لاله است که بر غنچهٔ تر می خندد

برگ گل نظامی پیکر صفنده دیمش **بیت**

لب چو برگ گلی تر باشد   برگ آن گل پر از شکر باشد

غنچه جامی دیمش بیت

گر سایه بر خاک افکند آن گلعذار غنچه لب   آن خار شاخ گل شود پر غنچه خندان شود

نمک خواجو دیمش بیت

دل ما لبِ لعل تو ندارد ذوقی   همه دانند که باشد ز نمک ذوق کباب

محبوبلرک لبنی لذت و ذوق ویردکی ایچون طوزه تشبیه ایدرلر

و کمال خجندی دیمش بیت

چون کشی خون وصل لب بنمای   که نخست از نمک کنند آغاز

نمکدان شیخ سعدی دیمش بیت

آن خط سبز و لب لعل گران سیری نیست   سبزی خوان خلیلست و نمکدان خلیل

نمکین کمال فارسی دیمش بیت

نقل لب چو قند بشکران رو نمکین آمد   کز آتش تیز او دلها همه بریانست

جهان نمک خسرو اسکندرنامه ده دیمش بیت

دهن تنگ و لبهای یاقوت رنگ   جهان نمک در نمکدان تنگ

میوه نظامی دیمش بیت

گفتم آن لب گراست خندان گفت   میوه نو ر بوستان چه می پرسی

محبوبلرک لبی آبدار و شیرین اولدوغی ایچون میوه یه تشبیه ایدرلر

شفتالو کمال خجندی دیمش بیت

ز لب شفتالوی دو لطف کن لطف   اگرچه العنب گفتند دو دو

له

ی وله ایضاً بیت

لب میست و بدنت سیم چو بست آن همه خام   خام باشد ز تو ما را هوس بوس و کنار

محبوبلرک لبی شراب رنگنده اولوب عاشقلره کیفیت ویردکی ایچون شرابه تشبیه ایدرلر

میگون حسن دیمش بیت

ناشنیده‌ام لب تو میگونست   من از این توبه با پشیمانم

باده پرست شاهی دیمش بیت

شاهی از عمر ابد یافته بهره که تو   کشته آن دو لب باده پرست آمده

باده گلرنگ عصمت دیمش بیت

جان سوی لبش رفت و از آن باده گلرنگ   شد مست بدان سان که ره خانه ندانست

ساغر جامی دیمش بیت

ز دست خضر چه سود آب زندگی ما را   اگر ز ساغر لعل تو جرعه نخوریم

انگشتری حافظ دیمش بیت

از لعل تو گر یابم انگشتری زنهار   صد ملک سلیمانم در زیر نگین باشد

محبوبلرک لبی خوب رنگ و مدور اولدیغی ایچون یوزکه و قاشنه تشبیه اولنور

نگین خواجو دیمش بیت

لعلت نگین خاتم خوبی و صف زده   بر گرد روی خوب تو هم دیو و هم پری

و کمال خجندی دیمش بیت

خط گرد لب لطف دهنش پیدا   انگشت نما خاتم از نقش نگین باشد

مهر حسن دیمش بیت

بیت
کفتم صنما ز عشق تو کردن نشم
لب بر لب من نهاد و خاموشم کرد

از دست تو ناله چون توان کرد مهر لب تست در دهانم

محبوبلرک لبی عاشقلرک اغزینی طوتدوغی ایچون مهره تشبیه ایدرلر والله اعلم

مهر سلیمان جامی دیمش بیت

لبت چه مهر سلیمانست بروی اسم اعظم خط اجازت ده خدارا تا ببوسم بهر تعظیمش

پری حسن دیمش بیت

نشد از من خیال زلف و لبت من چه دانم فسون دیو و پری

محبوبلرک لبی لطیف و زیبا اولدوغی ایچون پری یه تشبیه اولنور

حقه باز کمال خجندی دیمش بیت

چه شیرین حقه بازست آن لب پر عشوه کز مردم دهان تنگ تو چون حقه پنهان کرد [در بازی]

خونین حسن دیمش بیت

لعل خونین تر از آن دوستم که آشنای چشم خونبار منست

محبوبلرک لبی عاشقلرن قانن ایچوب قانلو کوریندیکیچون خونی و خونخواردرلر

خون جکر خاقانی دیمش بیت

سرشک تر و خون جکرم بسته ببردان و در روان دهنست

دیشلری سرشکه تشبیه ایتمش
و لبی خون جکره

خون کبوتر شیخ سعدی دیمش بیت

لبان لعل چون خون کبوتر سواد زلف چون پر پرستو

خوانخوار و **خونریز** حسن دیمش **مطلع**

نیست روزی کان لب خونخوار تو خونریز نیست فتنهٔ حسنت کم از غوغای رستاخیز نیست

در رحمت کاتبی دیمش بیت

هم

هم برقع بسته هم بسخن لب راز من درهای رحمت را چرا بر خسته حالی بسته

تار قرمزی سوزنی دیمش بیت

لبت از روی باریکی نماید بچشم سوزنی چون تار قرمز

اینجه و آل رنک اولان لب بویله در **رشتهٔ آل** صدر بلخی دیمش **مطلع**

در وقت تبسم لب جان پرور دلبر چون رشتهٔ آلست در دستی و دو گوهر

اقطاع [illegible]

شهنشه کمال بن عبد العزیز دیمش بیت

شهنشه لبش اقطاع از ولایت خویش عقیق را یمن و لعل را بدخشان داد

مربای بنفشه و له ایضا بیت

بنفشه زان سبب آمد بر آب شکر تو که از بنفشه شکر توان مربا کرد

خط کلمش لبده بو تشبیه خوب در و خاذق اولانلر قتنده مرغوب

باب پانزدهم دیشی **بیان ایدر**

که اکا عرب ضرس و ثغر و سن و عجم دندان دیرلر

فصل اول اطلاقات عرب **بیان ایدر**

در ناصر دیمش بیت

خیال آن لب و دندان نشسته است بچشم بلعل و در بود آری همیشه چشم کذار

لولو شاعر دیمش بیت

بوسه خواهم تو لب لعل بلولو کیری خوش جوابست چکویم که شکر می خایی

الماس خسرو و خسرو شیرین حقنده دیمش بیت

که از جاروب مژکان خاک رفتند کهی ز الماس دندان لعل سفتند

مرجان معزی دیمش **مطلع**

لبش مانندهٔ لعلست و مرجانست دندانش سرشکم لعل و مرجان شد ز عشق لعل و مرجانش

دیش تشبیه اولندوغی مرجاندن مراد خرده اینجودر دیشی انجو به تشبیه ظاهردر

ویلدزه تشبیه روشندر **سهیل** وله ایضا **بیت**

بتی کجا لب و دندانش چون عقیق و سهیل همیشه سرخی سرخست و روشنی روشن

ثریا کمال الدین اسمعیل دیمش **بیت**

در رشتهٔ در دندان چون از لبت بتابت کویی مکر ثریا در ماه کرده منزل

سیمین شیخ سعدی دیمش **قطعه**

کر ابن مقله دکر بار در جهان آید چنانکه دعوی معجز کند بسحر مبین

باب زر نتواند کشید چون تو الف بسیم حل ننویسد بسان ثغر تو سین

ابن مقله بر استاد کاتبک کنیتیدر یاقوت مثال مستعصمی

فصل ثانی **بیان نده در** عبارات عجم

گهر معزی دیمش **بیت**

بدندانش نکه کردم و چشم من چو دریایی مرا دریا ز گوهر خاست و ز دریا گهر خیزد

مروارید نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

بمروارید دندانهای پر نور صدف را آب دندان داده از دور

دردانه آذری دیمش **بیت**

آن رشتهای در که میان دو لعل تست دردانهاست ریخته در چشمهٔ حیات

ستاره همام الدین دیمش **بیت**

بخند اکرچه ز خند بدنت همی دانم که آفتاب بروز از تو ستاره نماید

خسرو

پروین خسرو دیمش **بیت**

دو چندنست ز یک خندهٔ تو عاشق را زانکه در لب زیکی خنده دو پروین داری

پروین یدی یلدزدر اوکره دیدیکلری یلدزلردر منه

پرن بدر دیمش **بیت**

آن نک از میان تو کوهی بتار موی طالع ز خندهٔ تو میان شفق پرن

خوشهٔ پروین خاقانی دیمش **مطلع**

لعلت چو شکوفه خوشهٔ پروین دارد روی تو چو لاله خال مسکین دارد

سروری فقیر دیمش **بیت**

ای دهانی ذره دندانی ثریا دلربا سنسن اول بر ذره ده پروینی پنهان ایلین

شبنم جامی دیمش **بیت**

نقش بندان کاه تصویر لب و دندان تو در دهان غنچهٔ تو عقد شبنم ریخته‌اند

تکرک **طوله** شاعر دیمش **رباعی**

گفتم بلبت که بوسه پردازد تا کردن همت از فلک بفرازد

کفتا که تکرک شکل دندان مرا ترسم که حرارت دمد و بگدازد

سرشک خاقانی دیمش **بیت**

بسرشک تر و خون جکرم بسته بیرون و درون دهنت

مهره شاعر دیمش **بیت**

پروین چه عجب اگر پراکنده شود از حقه و مهرهٔ لب و دندانت

باب شانزدهم **بیان نده در** آغز

که اکا عرب فم و عجم دهان و دهن دیرلر

فصل اول اطلاقات عرب **بیاننده در**

میم کمال خجندی دیمش بیت

بهجران جنکها داریم بی زلف و دهان تو ازان میم و دو دال ابروزدی باید مردم را

نقطهٔ موهوم کاتبی دیمش بیت

تا ببینم نقطهٔ موهوم تو یعنی دهن دور ما پرکار وش کردت بسر کردیده ام

وشاعر دیمش بیت

کردی بنطق نقطهٔ موهوم را دونیم پس مبطل کلام حکیمان همان تست

عدم خیالی دیمش بیت

بهوای دهن تنک تو اصحاب وجود سالکانند که سرکشتهٔ راه عدمند

نقطهٔ فرد بدر دیمش بیت

دهنت دید خرد کفت کزو سر سخن سر همین داشت که بر نقطهٔ فرد او شد دال

جوهر فرد سلمان دیمش بیت

جوهر فرد دهانش طالب دیدار را بر زبان حال جواب لن ترانی می کند

محبوبلرک دهانی کوچک اولمق ممدوح اولدوغی ایچون اشیا صغیره یه تشبیه ایدرلر بلکه عدم اطلاق ایدرلر **سر غیب الغیب** جامی دیمش **بیت**

ای دهان راست غیب الغیب دان کز شرح آن هم اشارت ماند عاجز هم عبارت نامرست

نقطهٔ فرد و جوهر فرد جزو لا یتجزی معناسنه در لا جرم محبوبلرک اغزی اغزی یتوه کوچک لکندن قابل قسمت دکلدر منه

خیال حسن دیمش بیت

خواستم وصف دهان تو کنم لیک این شعر همه مصنوع فنا دست خیالی کم کیر

سر مخفی بدر دیمش **مطلع**

نقش

نقش بند و هم واقف نیست زان نقش دهان سر مخفی را نمی داند کسی جز غیب دان

نکتهٔ مبهم کمال خجندی دیمش بیت

کس فهم نکرد از خط لب نقش دهانت مفهوم نشد نکتهٔ مبهم بجوابش

رمز جامی دیمش بیت

زباریکی میانت در کمر سریست لا یفهم زپنهانی دهانت زیر لب رمزیست لا یدرک

معما کمال خجندی دیمش بیت

چون نقش دهان تو معماست ما نیز همه بفکر آنیم

صفر وله ایضا بیت

چون ببینی دهن تنک و قد یار کمال بوسه ده خواه بکو صفر و الف ده باشد

خاتم خسرو دیمش بیت

بی دهانی و ملک خوبی را چون سلیمان شدی و خاتم نیست

درج لعل بهاء الدین دیمش بیت

ز درج لعل چو بنمایی آن دو رشتهٔ در درون آب شود لولوی خوشاب خجل

دینار شاعر دیمش بیت

باسیم برت بر زتوان پهلو زد دینار دهانت بدرم شاید یافت

کمال بن غیاث دیمش

کشت آن دهان درج کهر یاهست حوضی پرشکر از لعل و مروارید بر هم برج هم باروی او

حوض شکر کمال خجندی دیمش بیت

کس ندانست که آن نقل دهان روزی کیست رزق در پردهٔ غیبست که آکه باشد

طرار حسن دیمش بیت

جانا دهن تنکست اندر نظام آمد طراری او دیدی جان بستد و پنهان شد

عیسی فتاحی دیمش بیت

دهانت تا دلم از غیر پرداخت   مجرد خانهٔ عیسیش کفتند

ذره شاعر دیمش بیت

کر تابش خرشید جمالش نبدی   آن ذره بهیچ کونه پیدا نشدی

حال کمال الدین باوردی دیمش **رباعی**

در دائرهٔ روی بت مه تمثال   هست آن دهنش ز کوچکی نقطه مثال
موجود نه معدوم نه کویای سخن   ای معتزلی بکو چه حالست این حال

معتزله طائفه سی موجود ایله معدوم اورتسنده واسطه اثبات ایدوب الکا حال دیو تسمیه اندلر الکا بنا شعرا دهان محبوبی حاله تشبیه اندلر

و امامی دیمش **رباعی**

دهان تنک آن دلبر وجود ست و عدم باهم   که نیست و هست در وصفش کجا کوید کسی کفتم
اکر کویم که موجود ست بر تقدیر ایجادش   اکر کوید برهان کو نیارم زد ز برهان دم
اکر کویم که معدوم ست عقلم نیز می کوید   که هرکز کی زند معدوم کار عالمی برهم

موجود و معدوم خواجو دیمش بیت

میانت چون تنم پیدا و پنهان   دهانت چون دلم معدوم و موجود

فصل ثانی عبارات عجم **بیان نده در**

شکر کمال خجندی دیمش بیت

دهنت

دهنت دیدم و کفتم شکر ست   کفتمت هرچه خوش آمد بزبان

تنک شکر حسن دیمش بیت

می کفت نکنجد سخن اندر دهن من   در تنکی آن تنک شکر جای سخن نیست

پسته خواجو دیمش بیت

پسته را با دهن تنک تو نسبت کردم   رفت در خنده ز شادی مکرش یاد کرد

چشمهٔ نوش اسکندر خراسانی دیمش بیت

چون چشمهٔ نوش دهنت پیدا نیست   این سبزه ندانم ز کجا می خورد آب

جوی نبات حسن دیمش بیت

جوی بهشتست دهانش ببین   تا چه نبات از لب جو خاستست

جان آذری دیمش بیت

از خندهای لعل تو شد زنده آذری   کویا لب و دهان تو از جان سرشته اند

نشان کاتبی دیمش بیت

چو خط بر صفحهٔ روی تو خواندم ای دهن کوسم   چو فرمان خوانده شد شرطست دادن بر نشان بوسه

سر نهان عصمت دیمش **مطلع**

صفت سر دهانت بزبان نتوان کفت   آشکارا سخن سر نهان نتوان کفت

سر مو خواجو دیمش بیت

هیچ کامی ز دهان تو نکردم حاصل   چکنم یک سر مو از تو مرا حاصل نیست

و اشرف دیمش بیت

یک سر موست آن دهن لیکن   بتبسم لبش شکافد مو

و کمال الدین اسماعیل دیمش بیت

دهنت یک سر موی است بهنگام سخن   اثر موی شکافی تو در وی پیداست

نیست نیست شاعر دیمش بیت

گفتم چه بخیلست دهانت گفتا   آن بخل ز نیستی است معذورش دار

نیست هست خواجو دیمش بیت

تنم موئی از سنبل لاله پوشش   دلم رمزی از پستهٔ نیست هستش

و کمال خجندی دیمش بیت

اگر دهان تو گویند هست نیست ز تنگی   نه کاذبند درین نکته عاشقان نه صادق

و ترجمهٔ نظامی رومی مطلع

گه وار دیو انغزگه که یوق دیرایسه عاشقم بو سوزده نه کاذب دیر کیسه اگر نه صادق

هیچ خواجو دیمش بیت

گفتم چه تمنا کنم از لعل لبت   انگشت نهاده بر دهن یعنی هیچ

شیرین کار کمال خجندی دیمش بیت

در همه شهر از دهان تنگ تو   حقه بازی نیست شیرین کارتر

دزد دل وله ایضا بیت

دهنت دزد دل ماست بدو پنهانی   گر زبان تو یکی نیست بما بنمایش

انگشتری وله ایضا بیت

با دهانش پیش آن عارض نظربازی کمال   چون توان که انگشتری در روز نتوان باختن

سر خدا وله ایضا بیت

سر

سر خداست نقطهٔ آن دهن و در آن سخن   واقف سر غیب را محرم راز یافتم

نقطهٔ چین وله ایضا بیت

گفتمش از دهانت ای بت چین   کام من غیر لب گزیدن نیست

چین در ابرو فکند و گفت کمال   نقش چین جز برای دیدن نیست

نمکدان شیخ سعدی دیمش بیت

از خندهٔ شیرین نمکدان دهانت   خون می رود از دل چو نمکخورده کبابی

پر نمک حسن دیمش بیت

آن دهان پر نمک بر هیچ کس پیدا نشد   خنده کردی و شوری در جهان انداختی

نافهٔ چین نظامی صفت پیکرده دیمش بیت

آهوی ترک چشم هندو زاد   نافهٔ چین را گره بگشاد

غالیه دان وله ایضا بیت

چون غالیه زلفهاش زنگی   چون غالیه دان دهان به تنگی

غنچه آذری بیت

غنچه را با دهنش دعوی چون بود بباغ   خردهٔ چند بر او دادند و خموشش کردند

گل خجندی کمال خجندی دیمش بیت

گفتمش باری نشانی زان دهن با ما بگو   زیر لب خندان شد و گفت از گل خندان بپرس

مور نظامی مجنون نامه ده دیمش بیت

از مور نهفته تر دهانی   وز موی کشیده تر میانی

نوش مبارکشاه دیمش رباعی

تنکی دهان آن بت حورنژاد   سبحان الله چکونه شیرین افتاد
کویی که مکز بجهد زنبور عسل   بر برک کلی نیش زد و نوش نهاد

نیمهٔ دینار معزی دیمش **بیت**

نیمهٔ دینار را ماند دهان تنک تو   در دل تنکم فکند آن نیمهٔ دینار نار

نقطهٔ سرخ شیخ سعدی دیمش **بیت**

بکرد نقطهٔ سرخت عذار سبز چنان   که نیم دایرهٔ بر کشند زنکاری

باب هفتم در بیاننده در دل

که عرب لسان و عجم زبان دیرلر **فصل اول** اطلاقات عرب بیاننده در

انبوب کوثر شاعر دیمش **مطلع**

یا آن زبان زبانهٔ دریای شکرست   یا فضل را کلید یا انبوب کوثرست

مرجان احمر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش **بیت**

شمشیر برق و خنجر الماس آبدار   یا رسته شاخ نازک مرجان احمر است

طوطی وله ایضا فی قصیدة **بیت**

یا بی زبان زبانهٔ شمعست شعله زن   یا خود زبان او که چو طوطی سخن ورست

منقار طوطی وله ایضا **بیت**

هست زبان شاخ دکر از بوستان افزونتر   منقار طوطی شد مکر حلقی بکفت وکوی او

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

شاه مرجان وله ایضا **بیت**

بوستان افزونتر درج لعل پر کهر   شاخ مرجان درفشانی یافتم دانی که چیست

عارفی

چیچکلو یردر بوستان افروز بکا بوزرکی یا امیر عاشقان در مستعمله بر بیرق وار کم اوچ لونی وار دریشی صاردوال ته
سلطان بوری قصه در بر

برک کل عارفی دیمش **مطلع**

در حالت تکلم از نازکی زبانش   چون برک کل نماید از غنچهٔ دهانش

طوطی آل نظیری دیمش **مطلع**

آن لب رنکین و شیرین کفت کویا آن زبان   طوطی آلست کویا شاخ شکر در دهان

بلبل عصار دیمش **بیت**

خوش لحان بلبلی بوستان سرایی   بهر بابی رسیده زو نوایی

تیغ شاعر دیمش **مطلع**

تیغ را چون بقصد جان کردند   راست در صورت زبان کردند

باب هشتم در بیاننده در الک

که عرب ذقن و عجم زنخ دیرلر **فصل اول** اطلاقات **عرب** بیاننده در

تفاح سروری فقیر دیمش **بیت**

لبکله غبغبک اسم نولا چون   اولور انسانه نافع خمر و تفاح

شعرا بعض اوصافده زنخ ایله غبغبی فرقا ایتمزلر اکا بناء غبغب ایچون مستقل باب قلمدی و بعض اطلاقات ده فرق اولنمادی
مستعمله

ترنج نظامی خسرو نامه ده دیمش **بیت**

ترنج غبغبم را کر کنی یاد   زنخ بر خود زند نارنج بغداد

جا لسنده باشن استغنا ایدردیکدر
مستعمله

یاسمین عبد الواسع دیمش **بیت**

دو چشمش نرکس و دو لب عقیقین   زنخ از یاسمین و رخ ز کلنار

مشتری معزی دیمش **قطعه**

دل بردلم نه ای صنم آفتاب رو   رخ بر رخم نه ای بپیر مشتری ذقن
تا موم نرم بینی و در زیر سنک سخت   تا شنبلید بینی و در زیر نسترن

رخ عاشق چکرم که صاریدر و رخ معشوق قرمزی که آق اولور
مستعمله

زهره وله ایضا بیت

معلق است توکویی بزیر زهره هلال   بزیر ساده زنخدان آن صنم غبغب

زیبق عبد العزیز دیمش بیت

بهر اکسیر بان عالم عشق   غبغبت کشته زیبق رجراج

فصل ثانی   عبارات عجم   بیاننده در

به شاعر دیمش بیت

خط تو غبارست و زنخدان تو به   به باشد اکر کرد ز رنج پاک کنی

سیب شیخ سعدی دیمش مطلع

هست ان یا زنخ یا سیب سیمین   لبست آن یا شکر یا جان شیرین

و خواجو دیمش مطلع

سیب زنخدان ترا به زبه   یافت دلم متعه الله به

و سروری فقیر دیمش مطلع

امدر مرک چو آغزومه شفتالوی لبک   و بریاری او غشاغه الکه سیب غبغبک

انکور کمال خجندی دیمش بیت

ببوسه سیب ذقن کفتمش زکلشن کیست   کمال کفت تو انکور خور مپرس زباغ

شکر انکور وله ایضا بیت

از شکر انکور سمر قندیان   سیب زنخدان تو شیرین ترست

سیمین وله ایضا بیت

خاک بر فرق کسانی که زد و سیم بخاک   باز بردند و نخوردند بسیمین ذقنان

نقرهٔ خام وله ایضا بیت

بیار سیب ذقن کرچه نقرهٔ خامست   که باغبان بکدا هم زخام می بخشد

میوه جامی دیمش بیت

کشت به از دانهٔ خال آن ذقن   کرچه بود میوهٔ بی دانه به

دستنبو شاعر دیمش مطلع

سیب زنخش که هست چون دستنبو   خواهم که همیشه بر سر دستم بو   بود لغطندن مخفف در مسئله

آب حیات کاتبی دیمش بیت

مراست خضر ردان خط نکو یمش ظلمت   مراست آب حیات آن ذقن نکویم   چاه

کوی سیمین سلطان محمود دیمش قطعه

زنخت کر کرفتم از سر لطف   خون من ریختی و عذرم هست
زانکه هنکام رک زدن رسمست   کوی سیمین کرفتن اندر دست

کوی حسن دیمش بیت

ای حسن باز آی از زلف زنخدان بتان   بیر کشتی خوب باید کوی و جوکان

آب معلق کمال بن غیاث دیمش بیت

از غبغب زیبا یش کان آب معلق شد   کویی که هلال خط جفت مه تابانست

و نظامی خسرو نامه ده دیمش بیت

بطوق غبغبش کویی که آبی   معلق کرده است از آفتابی

و نظامی رومی دیمش مطلع

یرید زجام مروق دیر سیم بن لبوکه   یر شو آب معلق دیر سیم غبغبوکه

منقول علیه حکایت ایدر لرکه سلطان محمود بن سبکتکین ... [illegible] ... ذقنین اوغشر ... [illegible] ... قطعه دیمش مسئله باختن

روح و جان شاعر دیمش رباعی

سیب زنخش که هست روح ثانی ‌‌ بر دست گرفتم از سر نادانی
دلدار بتهدید بمن گفت که هی ‌‌ جان بر کف دست می نهی می دانی

چاه شیخ سعدی دیمش بیت

یوسف شنیدهٔ که بچاهی اسیر ماند ‌‌ این یوسفیست بر زنخ آورده چاه را

و آذری دیمش بیت

زلف و رخ جانست و در چاه زنخدان افکند ‌‌ هیچ سلطانی چنین بندی و زندانی ندانست

و سروری فقیر دیمش بیت

بو رمیش خط زنخدانی چهینی ناگهان دوشدم ‌‌ که بو بخت خار و خس ایلتنده کورمدم چاهی بن

ذقن چقوره ابدار اولدیغیچون و بنچه لر غفلت ایدب دوشوب هلاک اولدیغیچون

چاه دیرلر چاه بابل قائل دیمش بیت

چشم هاروت ار بدیدی همچو ماروت ای پسر ‌‌ سرنگون دادی دران چاه زنخدان بوسه را

و ذقن کوکل المقده ساحر اولوب بلکه نیجه شاعر ساحر و صعسده ماهر کا گرفتار اولدوغی ایچون چاه بابل دیرلر

باب نوازدهم ‌‌ بوین ‌‌ بیاننده در

اکا عرب عنق و جید و هادی و رقبه و عجم گردن دیرلر

فصل اول ‌‌ اطلاقات عرب ‌‌ بیاننده در

شمع کافوری اسدی دیمش بیت

اختران راقرص خورشیدست زرین چهرهٔ ام ‌‌ دوستان را شمع کافوریست سیمین گردن است

کمال

ساق عرش کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

خوانَدم بساق عرش ازان رو که در صفت ‌‌ کرسی و لوح صنع خداوند اکبرست

عاج شاعر دیمش بیت

ما سورهٔ گردنت سفیدست چون عاج ‌‌ مگذار که تار زلف بروی پیچد

فصل ثانی ‌‌ عبارات عجم ‌‌ بیاننده در

سرکش و سرفراز کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

سرگشته گشت عقل ز اوصاف گردنش ‌‌ کو سرکشی بلند و سرفراز و سروَرست

گردن کش وله ایضا بیت

آهوان را در کمند آورده است ‌‌ گردن گردن کش شیر افکنش

بلورین نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

بلورین گردنش در طوق سازی ‌‌ با آن مسکین رسن مرکه دبازی

سرور شاعر دیمش بیت

گر زیا چون قد او بالا برآیی تا بدوش ‌‌ ملک خوبی را نیابی سروری چون گردنش

درخت کافور قائل دیمش بیت

آن زلف چو مار تشنه در آب و تموز ‌‌ پیچیده بران درخت کافورش بین

شوشهٔ سیم شاعر دیمش بیت

با ترک من انکه دست در گردن کرد ‌‌ در گردنش آمد هوس شوشهٔ سیم

باب بیست ‌‌ کوکس ‌‌ بیاننده در

که اکا عرب صدر و عجم سینه و بر دیرلر سعد الدین اصیلی آملی دیمش

هاروت اسم ملکدر ماروت بونده لفظ مرکبدر یوزم کبی سنکی یوزکی دیمک و نور

سینه را زان صدر می گویند کو صاحب دلست

وصدر بلخی دیمش بیت

بگذشت زمن دوش دبری برمن زد المنة لله که بری خوردم از ان بر

فصل اول در بیان نبذه اطلاقات عرب

یاسمین کمال ابن عبد العزیز دیمش

باغ ارم جمال تستا رنه چرا همی دمد هم زرخ تو ارغوان هم زبر تو یاسمین

نسرین یاسمین خواجو دیمش بیت

همنشین ماه رویان خطا و خلخم همدم نسرین بران قندهار و کشمرم

سوسن حسن دیمش بیت

رخت راجز مه روشن نگویم برت راجز گل وسوسن نگویم

سنجاب معزی دیمش مطلع

عاشق آنم که عنابش همی بارد شکر فتنه آنم که سنجابش همی پوشد حجر

در یتیم خسرو خسرونامه ده دیمش بیت

برش گر لطف چو در یتیم است درونش آهن و بیرونش سیمست

ایت لطف جامی دیمش بیت

برت هست آیتی از لطف ورخ نیز که از بر خوانم این آیت که از رو

فصل ثانی در بیان نبذه عبارات عجم

آب کمال خجندی دیمش بیت

آبست آب آن بر در آب سنگ باشد در بر ترا ولی هم سنگین ولی چه سنگین

سیم خواجو دیمش بیت

تعالی الله چنان زیبا نگاری برش چون سیم ودل چون سنگ خارا

وسروری نقیر دیمش بیت

زر داده لو بر زر صفت چون صورتم ای سیمبر میل اید رسک صورتا معنیده وجهی وار در

وشاعر دیمش بیت

تا ببینند بر سیم وتن نقره خام می روند از پی آن شوخ کشان در حمام

معمادر حمام چقر برک نسرین عذارنامید وصفنده دیمش بیت

بوی از نازکی چون برک نسرین سرینی از صفا چون کوه سیمین

یاسمن کمال اصفهانی دیمش بیت

در آب روشن اگر دیده تو سنگ سیاه بیا ببین دل او در بر چو یاسمنش سیمنش

سمن سروری فقیر دیمش مطلع

ای کو گل بود در دگک درمانی دلبر در سنگ سینه گک زخمینه مرهم اول عنبر در سنگ

پرنیان خواجو دیمش بیت

بنرمی سینه او پرنیانست بزیر پرنیان پولاد دارد

وبلکلم کوکس مناسبتی ایله مه وقرن وکوبک تشبیهاتن ذکر که مه تشبیهاتنده دیمشلر ایدهلم

نارنج خسرو خسرونامه ده دیمش بیت

دو نارنج برش در حله حور بدل نزدیک لیک از دستگه دور

ترنج خاقانی دیمش بیت

بحر برتن دیبای رخت بترنج بر وسیب ذقنت

طریق استخراجی اولدرکه ماده اسم کسان در حمام لفظی در لفظ کسان حمام کیرجک عریان اولمغه لوک لباسی که کاف ونون در کیدوجک قلور وحمام کیرن ما یعنی ضو دوکر چون حمام لفظندن ما کیده حم قلور لفظ سا چون بونک ایچنده اولا حسام اولور مستقیم

دستکاهدن مخفف در قدرت معناسنه در

حباب جامی زلیخا وصفنده دیمش بیت

دو پستان هریکی چون قبهٔ نور   حبابی خاسته از عین کافور

کوی عاج شیخ سعدی دیمشی بیت

پستان یار در خم گیسوی تابدار   چون کوی عاج در خم چوکان آبنوس

سجنجل امرء القیس دیمش شعر

مُهَفْهَفَةٌ غَیرُ بَیضاءَ غَیرُ مُفاضَةٍ   تَرائِبُها مَصقولَةٌ کَالسَّجَنجَلِ

رشاشه و ققع کمال بن غیاث بیت

دو رشاشه دو ققع بشیرین دو نار بربری   نارچه بود بوستانی یافتم دانی که چیست

فقاع وله ایضا فی قصیده بیت

پستان اوست یا بمثل کوزهٔ فقاع   یا کوی زر که در خم چوکان زریوست

نار فردوسی دیمش بیت

زخانش چو گلنار و لب ناردان   ز سیمین برش رسته دو ناردان

شیشه کمال بن غیاث دیمشی بیت

بر سینهٔ سیمنش رشاشهٔ بلورین   دو شیشه پر شیر ست یا نار دو پستانست

وقرنی خرمن نسرینه و سوسنه و خمیر سپیده و نرم و رسیده یه تشبیه ایدرلر

نیتکم عصار دیمش بیت

میان گلستان حسن آن تن   شکم یک خرمن از نسرین و سوسن

خمیر مایهٔ آوازمی و شیر   بدست لطف ایزد کرده تخمیر

چنان نازک خمیری کس ندیده   سپید و نرم نازین و رسیده

وقرنی

وقرنی سمن و پیه و گوبکی حوض مدوره تشبیه ایدرلر نیتکم عصار دیمش بیت

تنی بود از سمن بس نغز و دلبر   بدان تن سیمگون حوض مدور

جهان را چرخ جوبی در کشیده   ولی هرگز بناف آن نارسیده

وگوبکی غنچهٔ گله ده تشبیه ایدرلر نیتکم کمال بن غیاث دیمش بیت

ناف او را وصف کردن نیک نیست   غنچهٔ گل بد بود آز ردنش

باب بیست و یکم بیلک بیاننده در

که اکا عرب و عجم ساعد دیرلر و بو بابده بازو دخی بیان اولنور

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

عاج کاتبی دیمش بیت

بردی از پیل تنان پنجه بجا یک دستی   آفرین باد بر آن ساعد و بازوی چو عاج

سوسن کمال بن غیاث دیمش بیت

پشت و پهلو دوش و بازوی چو گل   ساعد سرپنجهٔ چون سوسنش

حمایل نظامی خسرونامه ده دیمش بیت

حمایل دستها در گردن یار   درخت نارون پیچیده بر نار

وله ایضا بیت

حمایل دادش از بازوی سیمین   نوازش کردش از لبهای شیرین

ید بیضا عصار دیمش بیت

بدفع فتنهای چشم ساحر   ید بیضا و ساعد کرده ظاهر

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

كان بلور شاعر دیمش قصد محبوب وصفنده بيت

چون نیش دست آن نکارین بسوت از کان بلور شاخ مرجان بر جست

سیم فتاحی دیمش بيت

سوختن سیم زعاشق روا است ساعد خود را تو چرا سوختی

سیمین ساطی دیمش بيت

من فدای جان او بر سر بیارید شان طبیب تا ببست او ببینم ساعد سیمین او

وشیخ سعدی دیمش بيت

پنجه با ساعد سیمین چو نینداز به با توانای معربد نکنی بازی به

حصار بلورین نظامی شیرین وصفنده دیمش بيت

بر و باز و چو بلورین حصاری سر کیسو چو مشکین نو بهاری

سیمین تخته وله ایضا بيت

بآن ساعد که از بس رونق و آب دو سیمین تخته شد بر تخت سیماب

کنج سیم جامی دیمش بيت

ببخش بر من مسکین هو از دو ساعد خوش دو کنج سیم نهان اندر آستین داری

تختهٔ عاج شاعر دیمش بيت

زان بنش که داد بوسه بر ساعد او از تختهٔ عاج شاخ مرجان بر جست

نکارین جلال الدین عضد دیمش بيت

تو تیغ می زن و بکذار تا من مسکین نظاره می کنم آن ساعد نکارین را

ارغوان و کل شیخ سعدی دیمش بيت

تمام

تمام فهم نکردم که ارغوان وکلست در آستینش با دست وساعد کلفام

بو تشبیه شول ساعد حقنده در که بیاض صحیح اولمیوب قرمزی رنکده اولا

دستهٔ سمن کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بيت

در آستین بلور تر ست آن براستی با دستهٔ سمن که زکلها نکوترست

شاخ بهار وله ایضا بيت

شاخ بهار نیست بدان لطف و نازکی بر کردنم دست چه مهر پرورست

برک کل وله ایضا بيت

برک کل یا نسترن وردطری با یاسمن یا یاسمین یا بیرهن یا خود بر و بازوست آن

شاخ سمن وله ایضا بيت

شاخ جیست کوئی از سمن یا خود بهار و نسترن یا خود کمان جان من یا ساعد بازوی او

کمر ابن یمین دیمش بيت

در دل هوسم هست که از ساعد خوبت سازم کمری کرچه ترا نیست میانی

جان طوسی دیمش بيت

کفتم که هست جان من آن ساعد چو سیم خندید و کفت جان آری بدست ماست

وجه تشبیه عاشق نزده دله حیات ویردکی دریا جان کبی لطیف اولدغی در

پیلسته عنصری دیمش بيت

چو بر روی ساعد نهد سر بخواب سمن را پیلسته سازد ستون

باب بیست و دوم برماق بیان ایده نده در

که اکا عرب اصبع وجمع ایدوب اصابع و برماق اوجنه انمله وبنان وعجم انکشت دیرلر

وسر انکشت دیرلر **فصل اول** اطلاقات عرب بیاننده در

قلم نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

بفرمانی که خواهد خلق را کشت ... بدستش ده قلم یعنی ده انکشت

هلال طوسی دیمش **بیت**

بنمود ساعدت ید بیضا را ستین ... انکشت چون هلال تو شق کرده ماه را

وجه شبه عدم استقامت در زیرا برماق اکثر زمانده عدم استقامت اوزره در

عناب شاعر دیمش **مطلع**

هر لحظه سر انکشت تو خونی ریزد ... عناب کی دیدست که خون انکیزد

فندق وله ایضا **بیت**

روزی ز رسته اش شکری خواستم بچشم ... فندق فراز نرکس نامهربان نهاد

فندق برماق اوجنه دنلدوکی اشبه در **مربع**

کفتم که عبیر وم رخش چین بکرفت ... عناب لبش دو بار پروین بکرفت

ده فندق او دو برک نسرین بکرفت ... سقف بمنش ستون سیمین بکرفت

بو مربع شو وجهله یازلمق صنعت واو تمثیل فضیلت در

فصل ثانی عبارات عجم **بیاننده در**

دم قاقم نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

سپید و نرم چون قاقم بر و پشت ... کشیده چون دم قاقم ده انکشت

ماسورهٔ سیم شاعر دیمش **بیت**

ز پیلسته دیبای چین بر شکست ... بماسورهٔ سیم بکرفت شست

شکوفه کاتبی دیمش **بیت**

ذقن را چو در پنج انکشت کیری ... نماید چو سیبی نهان در شکوفه

پنجهٔ مرجان رکن الدین رضایی دیمش **بیت**

نکاه رنک حنایی بر دار دست بنداری ... سر انکشت بلورین تو از پنجهٔ مرجان

و سرور فقیر **بیت** اللدن

چشم پر خون غده عکس دست دلداری کورب ... بکزر دار پنجهٔ مرجانه جانان

نکارخانه کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش **بیت**

نقش و نکار دست نکارین اوست آن ... یا خود نکارخانهٔ مانی و آزر

و برماق اوجلری و طرناق وصفنده دیمش **بیت**

یا خود شکوفه که شکفته است در شجر ... یا نقش آن بها که بر اوراق دفتر است

نسرین نظامی شیرین زاری قلدیغی حالده وصفنده دیمش **بیت**

چو نسرین برکشاده ناخن چند ... بنسرین برک برک لاله می کند

لاله وله ایضا **بیت**

بلاله تخته کل را خراشید ... بلولو کوشهٔ مه را تراشید

باب بیست وسوم بوی بیاننده در

که عرب قد و قامت ونجم بالا دیرلر قامت دنلدکی قد قامت الصلوة اعتبار ایله در

الله اکبر کمال خجندی دیمش بیت

بهر مسجد که آوردی تو قامت ز حیرت گفت امام الله اکبر

و بالا دنلدوکی سرو سهیدن یوجه اولمق ملاحظه سی ایله در نتکم دیمش بیت

قد و بالای ترا دو و دل ما مرساد دور اگرچه همه میل ببالا باشد

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

الف کجی دیمش بیت

با آنکه قدم چو لام کردی مانند الف میان جانی

و نجاتی دیمش بیت

یرکورایا قدی الف جانلر ایچنده حیف اولا که عمرک کچه دکانلر ایچنده

و جامی دیمش بیت

قدم لامست و بالایت الف زان دوست میدارم بلا را که اندرو لام و الف پیوسته می بینم

و عبد الواسع دیمش رباعی

قد تو چو الفست و قد من همچون لام من و تو لام الفیم ای صنم سیم اندام

کر مرا دور کنی دور نکردم زبرست زان کجا دور نکردد ز الف هرگز لام

سهم طوسی دیمش مطلع

بردم از سهم قد و ابروی آن سرو روان تیر گر گرمی کریزد گوشه می گیرد کمان

رمح حمیدی دیمش شعر

والقد

والقد فی الاثواب رمح ناعم والطرف فی الاجفان سیف باتر

قلم آذری دیمش بیت

در قیامت و ابروی بت ما نظری کن تأویل چه حاجت که کنی نون و قلم را

و جامی دیمش بیت

ابرو و قد خوشت صورت نون و القلم نقش خط دلکشت معنی ما یسطرون

علم کاتبی دیمش مطلع

هر که در سایهٔ آن سرو سهی قد باشد جاش زیر علم سبز محمد باشد

رایت ناصر دیمش بیت

رایتش هست قد او روی راستی گر بلند آسمانش سوی خود بر می کشد

بلا فتح الله دیمش بیت

بلاست آنکه تو نامش نهادهٔ بالا حدیث راست همین است زیر و بالا نیست

قیامت شیخ سعدی دیمش بیت

آن قامت تو نی بحقیقت قیامتست زیرا که رستخیز من اندر قیام اوست

ساحر و له ایضا بیت

قامتی داری که سحری می کند که اندران عاجز بماند سامری

عمر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

یا قد و قامتست چه گویم قیامتست یا عمر ماست عمر چه از عمر خوشترست

و برهان دیمش مطلع

گویند مرا که هست بالاش دراز او عمر عزیز ماست گو باش دراز

روح کچ دیمش بیت

خواهم که فشانم همگی روح روان را بر سرو بلندت که همه روح روانست

طوبی و سدره وخط استوا کمال ابن غیاث قصیده سنده دیمش

طوبی و سدره یا الف راست راستی یا خط استوا که بود ماه انورست

صنوبر کمال خجندی دیمش بیت

چه سود بر سر خاکم درخت سرو که یار بآرزوی قد چون صنوبرم نکشید

ععر خسرو دیمش بیت

ععر سرو معاسنه در

شکرستانست کوی باغ از شکرلبان یا شکرزاریست کویی گلشن از ععر قدان

نخل نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

کشیده قامتی چون نخل سیمین دو زنگی بر سر نخلش رطب چین

و بساطی دیمش بیت

وطن نخل قدش آمد دل ریش بساطی را بسان بلبلی کو راست بر سردار خانه

سرو شاعر دیمش بیت

قامت در چمن حسن چو سروست جوان سوز آن پیر دران سرو جوانست مرساد

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

تیر خسرو دیمش بیت

هر ساعتی که می‌گذرد قامتش بدل گویی که در درونهٔ من تیر می‌رود

سپیدار سوزنی دیمش بیت

در خجلت بالای تو در هر چمن و باغ افکنده سر سرو سپیدار شکسته

کمال

شمشاد و نارون کمال ابن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

شمشاد در چمن جا بکی جهان یا نارون روان شده یا سرو کشمرست

شاخ شمشاد جامی دیمش بیت

شاخ شمشاد که پیچیده است نیلوفر بدان سرو آزادی که دارد رخ زر

کلبرگ طری
نیلوفر نخل قدقتان کبین
محبوب وصفنده در
مسئله

شنگ شاعر دیمش بیت

قد تو چنانکه بولب دریا شنگ طوبی برد از قامت سرو تو رشک

نی شکر آذری دیمش بیت

بباغ نی شکر از قامت تو می‌زد لاف بکینه بند ز بندش همه جدا کردند

بید نظام خروک فرقتی بیاننده دیمش بیت

خمیده بیدش از سودای خرشید بلی رسمیست چوگان کردن از بید

شاخ زر و خدنگ و نهال و عود و ععر کمال ابن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

شاخ زرست تیر خدنگ و نهال نخل یا سر کشیده نی شکر و عود و ععر ست

و بساطی دیمش بیت

باشد که نهال قد آن گل ببر آید ای سرو و صنوبر بد عادست برآید

عمر دراز خسرو هشت بهشتنده دلارام وصفنده دیمش بیت

قامتی در خوشی چو عمر دراز هوس انگیز تو زعشق مجاز

بلا سروری فقیر دیمش بیت

بلا ایدی بلاجو نیست ایکن بالاسی اول طفلک الف وش چکیدی قامت آخر اولدی اول بلا بالا

آرزوی دراز شاعر دیمش بیت

هوای قد بلند تو میکند دل من   تو دست کوته من بین و آرزوی دراز

جان و روان و آب حیوان خسرو دیمش مطلع

یارب آن بالا مگر از آب حیوان ریختند   یا بهم جان کمان بکداختند آن ریختند

درخت ناز وله ایضا بیت

بیا د آن قد و قامت سرشک لعل دو چشم   بهر زمین که ببارد درخت ناز بر آید

دلربا عتیقی دیمش بیت

چه از زد روضهٔ رضوان که آنجا   نباشد سرو قد دلربا بت

لطف خدا کمال خجندی دیمش بیت

در شمایل قد تو لطف خداست   هست لطف خدا بتو همراه

بهشت خسرو اسکندرنامه ده دیمش بیت

بهشت این قامت چون نگار   پر از سیب و نارنج و بادام و نار

و شعرا قد محبوبی شول یکیا و بی سر سروه تشبیه ایتدکلری ایچون طعن ایدوب دیمشلر قطعه

عجبست از طبیعت شعرا   یا ندارند آب در دیده

قد خوبان سروی خوانند   سرو چوبیست نا تراشیده

و بونک عذری ایچون همام دیمش بیت

سرو را روزی ببالای تو نسبت کرده ام   شرمساری می برم عمریست از بالای تو

و قامت محبوب ترجیحنده عماد دیمش بیت

ترا بسرو نخوانم چرا که سرو سراپای   همه تنست تو از پای تا بسر همه جان

انکیچون مستقیم طبع اولان حسن قد محبوبه استقامتی ایچون دین مسلمانان دیمش

فی الواقع

فی الواقع حسن دیمش بیت

ای قد خوب تو چون دین مسلمانان راست   طرهٔ کافر تو همچو خط ترسا کج

و رعایت جانبین ایچون دیمشلر بیت

سروی ز دلاف آزادی ولی قدری نداشت   کار سرو از بندگی قامت بالا گرفت

باب بیست و چهارم بیل بیاننده در

که عرب خاصره و عجم میان دیرلر و عرب اهیف انجه بیله دیرلر

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

سر غیب جامی دیمش بیت

دهانت سر غیب آمد میان نیز   خرد را کی توان تفهیم کردن

نکته خواجو دیمش مطلع

دهانت آرزوی تنگدستان   میانت نکتهٔ باریک بینان

خیال کمال خجندی دیمش بیت

زین سان کمر چون میانت شد جسم من خیالی   اکنون امید وصلی مارا بان خیالست

عدم کمال اصفهانی دیمش بیت

جانم بامید انکه از غم برهد   همچون کمرت گرد عدم می گردد

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

راز کمال خجندی دیمش بیت

میانت گوییا رازیست غیبی   که از سر ضمیر آمد نهان تر

اندیشه ظهیر فاریابی دیمش بیت

اندیشهٔ که کم شود از لطف در ضمیر گردون بر آن باکمرت در میان نهاد

بی نشان کمال اصفهانی دیمش بیت

کسی نشان میانت نداد جز کمرت زهی کمر که نشانی ز بی نشان آورد

دقیقهٔ باریک خواجو دیمش بیت

بدان دقیقهٔ باریک عقل خیره شود دلم حدیث میانت چو در میان آرد

موی جامی دیمش بیت

از موی میان تو جدا بس که کشم رنج نتوان تن رنجور من از موی جدا کرد

و کاتبی دیمش بیت

میانت کاتبی در دل نهان داشت که مو بر ناید از هر جا که شد ریش

و نظامی دیمش بیت

خیالی بیلکک کو کلمده بیلر چو بتمز اوده یاغمش بوده خود معو

و خواجو دیمش بیت

بیرون ز میان که مانند موییست کس بر تن سیمینت نبیند اثر از موی

و شیخ سعدی بو میانده باریک بیتی لک ایدب دیمش بیت

میانش را و مویش را اگر صد ره بپیمایی میانش کمتر از مویی و مویش تا میان باشد

برگ کاه خسرو دیمش بیت

برگ کاهست میانت رچه در باریکی دیدهٔ کوته من کاه ربا خواستهٔ

تار ابریشم کاتبی دیمش بیت

نقش خطت با میان در دیدهٔ زار ترم هست چون مشکین مرکب با بریشم بر دوات

کمال

رشته کمال خجندی دیمش بیت

موی میان او بکمر هست در خیال چون رشته که بابندش ابد ر میان کره

باب بیست و پنجم اینجک بیاننده در

که عرب و عجم ساق دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

عناب شرف دیمش بیت

ساق تو مرا زیاد آورد زدست هرگز ندهم ستون عنابی را

بقم سیف الدین دیمش بیت

هر کرا بر ران و ساقت یک نظر افتاد گفت عاج را بیوند افتاد دست با شاخ بقم

بو تشنه لر قرمزی رنک اولان ساق وصفنده ظاهر در اما بیاض رنک اولان

ساق وصفنده مذکور اولان تشبیهات بونلر در بلور فرخی دیمشی بیت

بلورین ساق ساقی ترک سرمست ستاده بر سر پا باده در دست

لوز و موز و مویز کمال بن غیاث قصیده سنده دیمشی بیت

ساقیست یا دو دستهٔ دندان ماهست یا لوز پوست کنده و موز مقشر

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

سیم شمس گنجه دیمش بیت

ز مغناطیس سیم ساقان آمد تو زرکش او خود بکشد ایشانرا

سیمین امامی دیمش بیت

ساقی زر هم بر د ساق سیمین وآن کیست که او بسیم از زر نرود

سمن رنگ شاعر دیمش بیت

مجموبک بیلنی ایپلکه بکزدر دوکی نی دوکه بکزدر او بیلنه انک بیلنی قوتشاقده شول ایپلکه بکزدر که اورتسنده دوکی اولا

مسئله

آن ساق سمن رنگ تو ای سرو سهی   چون ساق درخت آب را آمده است

ساق عرش عصار ناهید وصفنده دیمش بیت

ز لطف و آب و صفوت ساق آن حور   درخشان همچو ساق عرش از نور

گل جامی دیمش بیت

گلست آن کف پا گل پیش او خاری   بخاک پات که آزار گل بخار مکن

ماهی آب حیات و لنگر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

پایش که هست ماهی آب حیات حسن   با بادبان زورق خوبی دو لنگر است

و اجزاء محبوبک پای جمله دن پایین اولدیغیچون پایان تشبیهات اعضایه

آنوکله اتمشلر سرور فقیر دخی اپایقره قلوب دیمش بیت

بو سرو ریانک ایب الک او یه مدی   قالدی ایاقره دریغا او غریب افتاده

باب بیست و ششم مجموع اعضا بیانینده در

که عرب بدن و عجم تن دیرلر   اطلاقات عرب

حریر شیخ سعدی دیمش بیت

اندام تو خود حریر چینیست   دیگر چه کنی قبای اطلس

روح وله ایضا بیت

بدنت در میان پیرهنت   همه روحست رفته در بدنی

دُر خسرو مجنون نامه ده دیمش بیت

نازک بدنی چو در مکنون   مجنون کن صد هزار مجنون

قاقم نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

تن

تن صافیش می غلطید در آب   چو غلط قاقمی در موی سنجاب

فصل ثانی عبارات عجم بیانینده در

گل شیخ سعدی بوستانده دیمش بیت

عجب نیست از خاک اگر گل شکفت   که چندین گل اندام در خاک خفت

لاله رنگ خسرو اسکندر کجا دیه چینه قوجدوغنده دیمش بیت

ز بس که آورید شی در آغوش تنگ   بنفشه دمید از گل لاله رنگ

شیر و گلاب و می و برگ گل کمال بن غیاث دیمشدر بیت

اندام لطیفت اوست یا شیر و گلاب و می   یا برگ گل سوری در کسوت گل بیست

آب کمال خجندی دیمش بیت

هر جامه که باشد بهر از آب شود تر   آن آب تر و جامه نشد تر بتن کیست

و جامی دیمش بیت

رسم دورانست نیلوفر بزیر آب لیک   عکس این کرد آن تن نازک ز حسن صنعت گری

نیلوفر رنکلی قفتان کیین
محبوب حقنده در

سیمین خواجو دیمش بیت

گفتمش نام تو ای سیمین تن آخر چیست گفت   چون مرا باز ببینی نام من روشن کنی

معمّادر علی جعفر طریق استخراجی اولدرکه
مرادن مراد خریسی درکه لی در وزردن
مراد عین در عینک بر معناسی العون اولوب
اعتبار رابعه چون بوآنوکله اولی علی اولور
مسلّمه

گوهرین خسرو مرض لیلی وصفنده دیمش بیت

گشتش تن گوهرین سفالین   ز بستر رنج ساخت بالین

جان جامی دیمش مطلع

بوی جان یافتم ز پیرهنت   گویی از جان سرشته شد بدنت

و سرور فقیر دیمش بیت

لطیف و نازکست آن تن چو جانست او جسم من خطا باشد دلا روش گرا ورانی برن کویم

آبگینه کمال بن غیاث دیمش بت

تنش از نازکی چون آبگینه است ولی دارد دلی مانند مرمر

شوشهٔ سیم نظامی خسرو دلدن دیمش بت

بآن نازک میان شوشهٔ اندام ولکن شوشهٔ از نقرهٔ خام

باب بیست و هفتم ذات محبوب **بیان ایدر در**

یعنی اجزاسنی بعضا وکلا ملاحظه دن قطع نظر ذات محبوبه اطلاق اولنور

فصل اول اطلاقات عرب **بیان ایدر در**

کعبه کمال بن غیاث دیمش **دیمش**

ضض ضایع چه کنی سعی من ای کعبهٔ کام طط طواف در تو مقصود و ملجاست مرا

و سروری فقیر دیمش بت

قبله سن ای صنم یوزک آردکه کل کبی چون هر و جمله نماز درست اولدن کعبه ده

قبله حسن دیمش بت

روی سوی قبله باشد هر کسی را در دعا قبلهٔ من تو دعایم مستجاب از روی تو

محراب وله ایضا بت

دران خلوت که محرابم تو باشی باستغفار نتوان بود مشغول

صبح وله ایضا بت

تو چون طالع شدی جان تازه تر شد چو صبح آید نشاط از سر گرفتست

ابت و نور وله ایضا

ترا

ترا در روز و شب نور خورشید و مه کویندی شاید که در روز آیت نوری در شب شمع آفاقی

آیت شیخ سعدی دیمش بت

سعدی شیرین سخن این همه شور از کجا شاهد ما آیتیست این همه تفسیر او

سهیل ناصر دیمش بت

تو سهیلی نا کجا تابی و کی طالع شوی نور تو بر هر که می افتد نشان دولتست

شمع طراز مجیبی دیمش مطلع

مثل پروانه ز تاب رخت ای شمع طراز سوختم بهر خدا چاره بیچاره بساز

روح جامی دیمش بت

رفقی و کلفتی بهجران ده رضا انت روحی کیف ترضی ان تروح

حور هوایی دیمش بت

عیدگاهی چو بهشتست و به هر جا حوری خرم آن عاشق دلخسته که با او یکیست

حور عین سروری فقیر دیمش بت

چقدر دلدار سروری خیال نقش دلداری بلورسن دو رخ چونکم معام حور عین اولمز

طایر قدسی حافظ دیمش مطلع

اگر آن طایر قدسی ز درم باز آید عمر بگذشته بپیرانه سرم باز آید

عقاب خواجو دیمش بت

تو کجا صید من سوخته خرمن باشی که شنیدست عقابی که شکار مگسی است

عنقا عبد الواسع دیمش مطلع

تو طوطی زیبایی و من بلبل زار من فاخته نالشی و تو عنقا دیدار

غزال کاتبی دیمش **بیت**

خوشست کفته رنکین کاتبی ولیکن فغان ز طبع غزالی که فارغ از غزلست

ثمر وله ایضا **مطلع**

ای از کل جمال تو خرم بهار عمر در باغ جان تو بی ثمر شاخسار عمر

ریحان حسن دیمش **بیت**

جانان تویی وجان وجهانی طفیل تست ریحان تویی وعالم خاکی سفال تو

مرهم جامی دیمش **مطلع**

ای بدلم کرفته جا دمبدم از نظر مرو مرهم سینه چون تویی مردم دیده هم تو شو

عاج فردوسی شاهنامه ده دیمش **بیت**

سه دختر بر او نشسته چو عاج نهاده بسر بر ز پیروزه تاج

عقیق نظامی لیلی ماتمنده والده سی وصفنده دیمش **بیت**

آن نوحه که خون شدی بو دسنک می کرد بدان عقیق کلرنک

حق جل وعلا حوریلر وصفنده **کأنهن الیاقوت والمرجان** بیوردغی بو قبیلدندر

حواصل نظامی شیرینک صوده یوندغی وصفنده دیمش **بیت**

حواصل بابین کران سیمین بر ودوش سواد آب را کرده سیه پوش

صاچلر صواوزرینه دوشدوکن وصف ایدر مسک

قاقم وله ایضا نصیحت شیرین دیمش **بیت**

مکن با این همه نرمی درشتی که از قاقم نیاید خار پشتی

غالیه وله ایضا وصف المجنون **بیت**

کرد دشب وروز بیت کویان آن غالیه راز باد جویان

کمال جخندی

یوسف کمال خجندی دیمش **بیت**

نیل مصرست دو چشم من وتو یوسف مصر بهر نظاره خدا را بنشین بر لب نیل

و سرور فقیر دیمش **بیت**

کو یکه کیر رشم ای یوسف مصر جمال کرچه جشمدن جقور لر شها دریای نیل

تعوید نظامی لیلی مدحنده دیمش **بیت**

تعوید میان همنشینان در خورد کمان زنار نینان

بلا کمال خجندی دیمش **بیت**

جرا ای جرا از دعاکو کریزان بلایی بلا از دعا می کریزی

صنم وله ایضا **مطلع**

چه خوش بود صنمی چون تو در بر آوردن بخلوتی که بود حجره در بر آوردن

و سرور فقیر دیمش **بیت**

ای صنم زنار زلفک خلقی بی دین ایلدی هر که حاجی وسیم آخر جقو رنینده حاج

اکرچه محبوبی صنم تشبیه اتمشلردر اما معزی برجیح ایدوب دیمش **قطعه**

آن نکارست او که چون ایزد مرا و را خلق کرد بتکران بیزار کشته از بت و از بتکری

او نکار ایزد دست وبت نکار آزر ست کی بود هر کز برابر بودی با آزری

وبلکه ذات محبوبه اعضاسی حسنجه بر ر نسنه اطلاق اولنه جائزدر مثلا

لب اعتبار ایله قند دیه لر کلی جزئک صفتی ایله توصیف قیلندن اولور

یا خود مجموع ذاتنده لذت بولندغی اعتبار ایله قند اطلاق اولنه روادر

محبوب اوصاف مختلفه ایله توصیفا وتنقده بو دیدکلر اکی وجهدن غافل اولنمیه

و نیتکم خواجو دیمش بیت

قند و نبات و شکر و بادام و لعل و دُر سیب و به و یاسمن و گل و باغ و بهار ما

و کمال بن غیاث دیمش بیت

تو ای سنبل و سرو و نسرین و سوسن گل و عنبر و مسک و عود و عبیری

و محبوبی امور محسوسه و معقوله دن بر نیجه تشبیه اتمشلر در اما

جمله دن اغرب عمره و زمانه تشبیه اتدکلری در که خواجو دیمش بیت

اگر نه عمر منی رسم بی وفایی چیست و گر زمانه نه شرط مهربانی کو

و له ایضا بیت

تو مرا عمر عزیزی و یقین می دانم که چو رفتی نتوانی که دگر باز آیی

و هوایی دیمش بیت

عمر عزیز در سر این غصه شد که یار چون سرو سرکش آمد و چون عمر بی وفاست

و ناصر دیمش بیت

عزم رفتن کرد دلبر گفتمش تعجیل چیست گفت من عمر توم خود رسم عمر است اشتاب

و کمال بن غیاث دیمش بیت

عمر منی و فا نکند عمر با کسی آری چه چاره هست چنین اقتضای عمر

و یحیی دیمش بیت

دیدم که یحیی جان ویرب استر گذارکی دیدی که گلمشی او لمسی استر گذار عمر

و حافظ دیمش بیت

دی در گذار بود و نظر سوی ما نکرد بیچاره دل که هیچ ندید از گذار عمر

جامی

و جامی دیمش بیت

شد عمرم آخر در جست و جویت ای عمر رفته آخر کجایی

و کنجی دیمش بیت

ای عمر عزیز من عمری و ز عمر افزون ای جان جهان من جانی و ز جان خوشتر

و کمال خجندی دیمش بیت

میان گریه‌های تلخ در دل نگذرایمشی که نتوان بگذرانیدن به تلخی عمر شیرین را

و سروری فقیر دیمش بیت

بن منتظر در رکن او جانم گلور گجر عمرمدر او لکه دو رمیوب ای دل گذرده در

و حسن دیمش بیت

بپایند از پس عمری بیاید همه چون عمر در رفتن شتابند

و شاعر دیمش بیت

گچدی دلبر هو دیدم دمه دو یرلر با دیدی گچدی عمرم حیف کم عالمده بولمدی وفا بله

جهان لطف و جمال شیخ سعدی دیمش بیت

آن نه شخصیست جهانیست پر از لطف و جمال عمر ضایع مکن ای دل که جهان می گذرد

جان و جهان خواجو دیمش بیت

در ره جان و جهان جان و جهان باخته اند تو اگر اهل دلی در دل چه بود جان در باز

و کنجی دیمش مطلع

بی تو ای جان و جهانم شادمانی چون کنم بی تو ای عمر عزیزم زندگانی چون کنم

فصل ثانی بیانده در عبارات عجم

چراغ و افتاب نظامی فرهاد دلندن شیرینک وفاتی خبرن اشیدوکی دیمش بیت

چراغ عالم افروز از جهان شد نه شیرین افتاب از من نهان شد

مهتاب و خورشید و شمشاد و بید وله ایضا فیه بیت

جهان خالی شد از مهتاب و خورشید چمن خالی شد از شمشاد و از بید

آب حیات وله ایضا فیه بیت

بگرید بر دل من مرغ و ماهی که رفت آب حیاتم در سیاهی

کبک وله ایضا فیه بیت

پریده از چمن کبک بهاری چرا چون ابر نخروشم بزاری

کلبرک وله ایضا فیه بیت

ز کلبن ریخته کلبرگ خندان چرا بر من نگردد باغ زندان

بهشت حسن دیمش بیت

همچنین گویند که آتش ره ندارد در بهشت ای بهشت عاشقان این روی آتشناک چیست

پری صفت وله ایضا بیت

گر از بتان چو صفاتی پری صفت یک آدمی شکیب کند من کنم شکیب

پری پیکر کمال خجندی دیمش بیت

بشب خیال آن پری پیکر شب هجران دو چشم درفشان من فرو آرند پروین را

و سروری فقیر دیمش بیت

پر و بال آچوب تجرسک ای سروری بندون بولکی بعلامنع ایچون اول پری پیکر بتر

چشمه خورشید خسرو دیمش بیت

وقتی

وقتی آن چشمه خورشید ازین سوی نتافت گرچه در کوی غمش سایه دیوار شدم

ماه سروری فقیر دیمش بیت

برتون یره صالوب کون سور آیاغوکه یوز صانمه بو خیالی ای ماه همین خاک ایلر

وجه شبه کون کبی روشن در اما ماه نو دیه لر تا ره مجبوب مراد اولور

مه نو نیتکم حافظ دیمش بیت

حریف عشق تو بودم چو ماه نو بودی کنون که ماه تمامی نظر دریغ مدار

نهار فردوسی شاه شنکل قزن وصفنده دیمش بیت

شه دختر آمد چو خرم نهار بارایش و بوی و رنگ بهار

گل حسن دیمش بیت

بی تو حسن بهیچ وطن دل نمی دهد بی گل جهان خراب بود عندلیب را

و سروری فقیر دیمش بیت

تاب رخسارکدن ای گل بت ایرشدی غنچه یه کم چیقردی ژاله لردن لبلری تبخاله لر

نرگس حسن دیمش بیت

ای نرگس نغز رسته این نوع روا داری من خفته بهر خاری تو خفته ببوستانها

شاخ یاسمن ناصر دیمش بیت

من چو سرو استاده ام در روز و شب بر یکقدم او چو شاخ یاسمن هردم بسویی مائلست

سوسن بوی خواجو دیمش مطلع

یار ما دوست روی و دشمن خوست سرو ما گلعذار سوسن بوست

باغ خسرو اسکندرنامه ده برگ کلرخ و لاله غذار وصفنده دیمشی بیت

چو باغ شکفته بفصل بهار   پر از لاله و سوسن و سیب و نار

وحسن دیمش بیت

تو باغ عاشقانی ای کاج تا قیامت   قمریت بودمی من طوقی بکردن تو

صنوبر بوی خواجو دمش بیت

دست آن شمشاد ساغر گیر گیر   سوی آن سرو صنوبر بوی بوی

چمن نظامی مجنون لیلیدن دیمش بیت

لیلی چمن خزان ندیده   مجنون چمنش خزان رسیده

نارشیرین خسرو خسرو نامه ده دیمش بیت

ز طفلی تا جوانی نارشیرین   بشیرینی نیابت دار شیرین

نارنج وله ایضا فی اسکندرنامه بیت

همه نارستان و نارنج بوی   ببرده ز نارنج و نار آب روی

شاهباز حسن دیمش بیت

کر صید شود کبوتر دل   در دست تو شاهباز باری

شهباز جامی دیمش بیت

این دل که رخنه رخنه شد از غم چه جای اوست   شهباز سدره سا که شود کی ویرانه

سایهٔ هما شهباز شیخ سعدی دیمش بیت

ای آفتاب روشن و ای سایهٔ هما   ما را نکاهی از تو تمامست اکر کنی

دام آهو جامی دیمش بیت

دام شو ای آهوی وحشی که نزدیک آمده است   کز غمت دیوانه کردم روی در صحرا نهم

کنج حسن دیمش مطلع

ای میان مفلسان کنجی نکهبان تو کیست   آن ما یی تو همه از ما بکو آن تو کیست

جان کمال خجندی دیمش مطلع

مشنو که مرا به ز تو یار دکری هست   مسموع نباشد که ز جان دوستتر ای هست

پارهٔ جان و کوشهٔ جکر اشرف دیمش بیت

پارهٔ جان و کوشهٔ جکری   از تو کس چون کند شکیبایی

و سروری فقیر دیمش بیت

کوکلمی صد پاره قلدر ایده ایده پاره لر   اول جکر کوشهم عجب بر پاره سن الکز می هیچ

روح پرور حسن دیمش مطلع

الوداع ای دل که دلبر می رود   روح بخش و روح پرور می رود

طبیب سروری فقیر دیمش بیت

ای سروری فرقتدن اولورایدم بردم   اول طبیبم دیسه بیچارهٔ بیمار مدر

داغ دل خسرو مطلع الانوارده محبوبلر حقنده دیمشی بیت

کرچه همه چشم و چراغ دلند   سوخته دانند که چه داغ دلند

مردمک دیده حسن دیمشی بیت

بی لعل لبت پر شد چشمم ز در مکنون   ای مردمک دیده آخر نظری بر ما

کهر وله ایضا بیت

دریای آسمان ننهد چون تو یک کهر   هر شب اکرچه موج زند صد هزار در

شب کاتبی دیمشی بیت

پایه اینست که بر پای بتی رخ مالی   پای این پایه بنه سر بسر منصب و مال

و سروری فقیر دیمش بیت

ای یوزی مصحف جمالک کوره کافرلر شنک   سجده ایلرلر ایدی اکا اوقیوب باونا

شکر کمال خجندی دیمش بیت

این میوهٔ شیرین مگر از باغ بهشت   وین حور بهشتا ز شکر ناب بشست

شکرپاره شیخ سعدی دیمش بیت

هر شکرپاره که در می‌رسد از عالم غیب   بر دل ریش عزیزی نمکی می‌آید

چشمهٔ نوش نظامی شیرین وصفنده دیمشدر بیت

بچشم آهوان آن چشمهٔ نوش   دهد شیرافکنان را خواب خرگوش

انگبین حسن دیمش بیت

ز خاموشیت عیشم بنده تلخست   دهن بگشا که جمله انگبینی

ملک و کان نمک کمال خجندی دیمش بیت

گفتم ملکی یا بشری گفت که هر دو   کان نمکی یا شکری گفت که هر دو

قطرهٔ باران وله ایضا بیت

تو لطیفی خواه در دل خواه در چشم آورو   قطرهٔ باران بود در نیست و در بالا لطیف

آتش نظامی هفت پیکرده سقلاب شاه قزی وصفنده دیمشدر بیت

بانوی سرخ روی سقلابی   آن برنگ آتش و برخ آبی

آینه اشرف دیمش بیت

تو آینهٔ صافی و زنگار رقیبان   آیینهٔ هر حال ز زنگار نگه دار

کریم

مایهٔ ناز کریم گنجه سفر عزم ایدن محبوب وصفنده دیمش رباعی

در نامدن وداعت ای مایهٔ ناز   دانی که چه عذر بود ای شمع طراز

زان ترسیدم که اشک من سیل شود   گیرد ره تو در آید زرهت دارد باز

درخت ناز کمال خجندی دیمش بیت

سر در مکش از نالهٔ ما ای درخت ناز   هر جا که هست شاخ گلی عندلیب هست

درخت شیرین نظامی شیرین زبانندن دیمش بیت

من آن شیرین درخت ابدارم   که هم حلوا و هم جلاب دارم

شاخ گل کمال خجندی دیمش بیت

شاخ گلی بگریه مگر آمدت بسر   بی آب شاخ تازه گلی در بر آمده

شاخ نازک وله ایضا بیت

ببازی گل زدم ناگه بر او گفت   چرا بر شاخ نازک می‌زنی سنگ

دل و دیده شاعر مرحوم اولان محبوبه دیمش رباعی

گردون ز پی تب تو یارب دارد   بر چهرهٔ خود هزار کوکب دارد

ای جان و جهان و ای دل و دیدهٔ من   نازک تن تو چه طاقت تب دارد

شکرستان حسن دیمش بیت

خسرو پرویز اگر شیرین و شکر هر دو داشت   تو بدان لبهای شیرین شکرستان منی

باب بیست و هشتم سوز بیاننده در

که عرب کلام و عجم سخن دیرلر چون وصف محبوب و بیان معانی کلام اللهٔ اولور

مناسبدر که کلامک اوصافن دخی بیان ایده وز تا که اهل کلام و نظم و شعره

انلر ایله وصف ایده‌لر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده‌در

لولو سروری فقیر دیمش بیت

بو سروری شعرنی لولویه تشبیه ایتدلر نظم ایدرکن دردینک اوصافنی اشعارده

الماس نظامی مخزن اسرارده دیمش بیت

تیغ ز الماس سخن ساختم هر که پس آمد سرش انداختم

وجه شبه تأثیردر بلکه هر ملکه کند کبی نظمه قصد ایلسه میسر اولمیوب کلال اول ملکه قدر

سحر هوائی دیمش بیت

صد آفرین که درین شعر جای آن دارد ترا هوائی سحر آفرین می‌گویم

وله ایضا قطعه

سوز خسرو باید و الفاظ حافظ در سخن تا کیبهای حسن وانکه خیالات کمالی

در سخنهای هوائی یک بیک موجود دان شعر او شنو اگر نشنوده‌ئی سحر حلال

سوزن سحره دیدکلری جلب قلوب ایتدیکیچون و هر کسه آنک نظیرینی کتورمکدن

عاجز اولدیغیچون در رسول الله علیه السلام بیورر ان من البیان لسحرا

و بیان مقصودک اظهارنه دیرلر لفظ افصح و ابلغ ایله تعصیل دیمشلر

بو حدیث شریفدن مقصود ذم بیاندر که تصنع فی الکلام در و تحسین لفظ

و استمالت قلوب ایچون تکلف ایدرلر اما حق و تحقیق بو در که بو حدیث شریفدن مراد

مدح بیاندر که شعر حقنده صریح وارد اولمشدر ان من الشعر لحکمة

و محققون سحر حلال اطلاقن ایدرلر مذموم و قبیح اولانی حلال اولمز رسول الله

علیه الصلوة والسلام حضورنه جانب شرفدن اکی کسنه کلوب فصاحت و بلاغت ایله

تکلم

تکلم ایدوب اصحاب تعجب ایلیوب رسول الله علیه الصلوة والسلام بو حدیث

شریفی اول وقت بیورمشدر مقام قرینه‌در که مراد مدح در ذم دکلدر

شعبده نظامی مخزن اسرار وصفنده دیمش بیت

شعبده تازه برانگیختم هیکلی از قالب نو ریختم

شهد وله ایضا فیه بیت

چون سخنت شهد شود ارزان مکن شهد سخن را مگس افشان مکن

بدر و شمس شهد وله ایضا فی وصف اسکندرنامه بیت

بخوبی شد این همچو بدر منیر چو شمس فلک روشن و بی‌نظیر

ترنج کاتبی دیمش بیت

گر این ترنج سخن کاتبی بمصر برند که دستها که برند از ترنج بویی ما

ضیمران سوزنی دیمش بیت

شود ز نعت سر زلف ضیمران صفتش بهوستان دلم رسته ضیمران سخن

عیسی خسرو خسرونامه وصفنده دیمشدر بیت

بزرگان خازن کانهاش گویند حکیمان عیسی جانهاش گویند

روح نظامی هفت پیکرده دیمش بیت

سخنی کو چو روح بی‌عیب است خازن گنج خانه غیب است

صنم خسرو مطلع انوار مدحنده دیمش بیت

ای صنم نو که شد اندر خرام هست سراپای بخوبی تمام

عروس نظامی اسکندرنامه مدحنده دیمش بیت

بهاری بصد نیکویی خاسته عروسی بصد زیور آراسته

و عصار مهر و مشتری وصفنده دیمش بیت

عروس نظم را آیین و کابین بود بی هیچ شک ز احسان و تحسین

و جامی تحفة الابرارده دیمش بیت

ای پر از آوازهٔ کوس سخن شاهد جانهاست عروس سخن

طرفه عروسی که ز زیور تهی آید ازو دلبری و دلدهی

چون گهر نظم حمایل کند غارت صد قافلهٔ دل کند

چون کند از قافیه خلخال پای پای خردمند بلغزد ز جای

چون رد و مصراع کشد ابروان رخنه شود قبلهٔ پیر و جوان

مغزی رنگین چو کشد غازه اش باغ شود دل ز گل تازه اش

بکر خواجو دیمش بیت

زادهٔ خاطر خواجو که بمعنی بکرست حیف باشد که برندش ز جهان دست بدست

وابو یزید دیمش بیت

نوعروس بکر فکرم گر براندازد نقاب زورق زرین بیند از نو مهر و مه بر آب

کیمیا و عمر و آب حیات خسرو اسکندرنامه ده دیمش بیت

زهی سکهٔ کیمیای سخن که یک جو درو نیست جای سخن

اگر عمر جاوید خوانی هم اوست وگر چشمهٔ زندگانی هم اوست

سنجنجل کاتبی دیمش بیت

محکم تر از سنجنجل ابیات روشنم هرگز نساخت زاهن و روی دگر آینه

آیینهٔ چینی

حضرت

اقلیم حضرت مولانا دیمش بیت

بیت من بیت نیست اقلیمست هزل من هزل نیست تعلیمست

فصل ثانی عبارات عجم بیانندر در

دریا و دُر نظامی اسکندرک سلطنتی و کلمات حکمیه و نبوتی وصفنده دیمش بیت

بآن هر سه دریا بآن هر سه دُر کنم دامن عالم از گنج پر

گهر انوری دیمش بیت

ز نظم و نثر بنام تو اندر آویزم بگوش و گردن ایام عقدهای گهر

و جامی دیمش بیت

در بلورین صدف چرخ کهن نیست والا گهری به ز سخن

گوهر کمال خجندی دیمش بیت

بیش کم فهمان چه حاصل وصف بردانی کمال دانه گوهر چه ریزی مرغ ارزن خواره را

و سروری فقیر دیمش بیت

جوهر نظمی سروری ایلمه بی فهمه عرض گوهرا دلمز چونکه هر نادان الینه ویرجک

زر معزی دیمش بیت

دارم سخنان تازه چو زر کهن آخر بکف آرمت بزر یا بسخن

سیم نظامی مخزن اسرارده دیمش بیت

سیم سخن زن که درم خاک اوست زر چه شود آهوی فتراک اوست

جام گیتی نما وله ایضا بیت

نظر کن درین جام گیتی نمای ببین آنچه خواهی ز گیتی خدای

آب شاعر دیمش بیت

در نظم پاک من نظر افکنی که گهی / سازد ز سطح آب مه انوار آینه

گلاب خاقانی دیمش بیت

در درد سر شش ماهه بناچیز شود / از هر که بسر کند گلاب سخنی

باد رنگین شاعر دیمش بیت

باد رنگین است شعر و خاک رنگین است زر / باد رنگین می فروش و خاک رنگین می ستان

لوزینه خسرو خردک شیرینه مکتوبی وصفنده دیمش بیت

بزیر هر خطی رمزی نبشته / بهر لوزینه الماسی سرشته

کوثر آگین وله ایضا بیت

نگیا زین رحیق کوثر آگین / شرابی ریخته در جام بلورین

نافه شیخ سعدی دیمش بیت

شنیده که مقالات سعدی از شیراز / همی برند بعالم چو نافهٔ ختنی

وجه شبه رایحهٔ طیبه در محسوس و معقول شیر خاقانی دیمش بیت

طعم سخنم همچو عسل خواهد بود / طبعم چو شکر فکند در شیر سخن

صنم خانه نظامی سکندرنامه وصفنده دیمش بیت

پراکنده از هر دری دانهٔ / برآراستم چون صنم خانهٔ

و وله ایضا فی مدح خسرونامه بیت

نهادم نکته گاه افسانه را / بهشتی کردم آتش خانه را

چو شد نقاش آن بتخانه دستم / جز آرایش برو نقشی نبستم

وله

جان وله ایضا بیت

سخن جانست و جان داروی جانست / مگر چون جان عزیز از بهر آنست

زندگانی وله ایضا بیت

سخن دانی که دارد ذوق جانی / همش جان خواند و هم زندگانی

میوه کاتبی دیمش بیت

کاتبی چون شعر نو در پخته کی لذت دهد / وقت خامی میوه‌های بوستان نبود لذیذ

گلگشت بوستان نظامی اسکندرنامه وصفنده دیمش بیت

چو پایم بدین باغ رضوان رسید / درش را بمن داد رضوان کلید

ز هر میوه و گل که چیدم در آن / بخیلی نکردم چو تنها خوران

ربودم ز گلگشت این بوستان / بسی سیب و نار از پی دوستان

باغ و سمن و سرو وله ایضا بیت

چو فرمود شه باغی آراستن / سمن کاشتن سرو پیراستن

گل صد برگ خواجو دیمش مطلع

اگرچه بلبل طبعم هزاردستانست / حدیث من گل صد برگ گلشن جانست

کمخا سوزنی دیمش بیت

در مدحت صدر تو منم شوشتری باف / دیگر شعرا آستری باف چو نساج

باغ کاتبی دیمش بیت

این باغ نظم را که برازخور مغولیست / وقف جناب آن شه جنت مآب کن

کنیز خدمتکار خسرو خسرونامه پادشاه زمانه عرضنده دیمش بیت

تراهر چند بهر عشرت و نوش — عروس ملک بس باشد در آغوش
ولی بکر مراکز روی زیبا — دلی در سینه نگذارد شکیبا
تماشا کن گر آرزد بچیزی — سریر شاه را باشد کنیزی
گرش بخت کرد خاص درگاه
وگرنه خاک روبد در گذرگاه

تتمه باب مذکور

چونکه کتاب بحر المعارفده بو دکلو معارف جلیله یه واقف اولدک و بو قدر نفایس معانی مشاهده قلدک بس کندوک ملاحظه و مجاهده قلوب نیجه خیالات غریبه و معانی عجیبه اختراعنه قادر اولورسن و خیالده معتبر دقت و لطافتدر مقدارده وفرت و کثرت دکلدر

نیتکم خسرو مجنون نامه ده دیمش بیت

خواهی که به از بهشت گشاید — خرسند مشو بهر چه زاید
ز اندیشه دقیقه نغز خیزد — وز پختن آرد مغز خیزد
از اندک خوب شو فسانه — نی از حشوات بی کرانه
یک دانه نار پخته در کام — بهتر ز هزار ابی خام
یک شاخ که میوه دهد تر — بهتر ز هزار باغ بی بر

و جامی تحفة الابرارده دیمش بیت

گوهر این کان همه یکرنگ نیست — لولوی عمان همه یک سنگ نیست
ای که درین کان جگر خورده — گوهر نکین بکف آورده

گوهر

گوهر و لعل از دل کان می طلب — هر چه بیابی به از آن می طلب

و بلبل گل که نظم و نثرده مناسبت ملاحظه سی ایراهیم و رکن اعظمدر مثلا قچن گل ذکر ایده لر گرکدرکم بلبل ذکر ایده لر و چون لولو ذکر ایده لر گرکدرکه لعل و یاقوت ذکر ایده لر و چون حسن ذکر ایده لر گرکدرکم عشق ذکر ایده لر و بالجمله کامل التناسب رعایتنی امر لازم بیلورلر

و نیتکم نامی بخاری دیمش رباعی

چون خیال کشتی ای تن خبری ده زمیانش — چون غبار گشتی ای شش بر آستانش
چو در آتش ای جان ز لبش حکایتی کن — چو عدم شدی ای دل صفتی کن از دهانش

بو رباعیده تناسب خیال و میان الکدغی و غبار الکلوب آستانه ده بلنمدوغی و آتش الکلوب آتش رنگ لب الکدغی و عدم الکلوب دهان الکدغیدر و لبی لعله تشبیه ایدجک گرکدرکم دهانی درج گوهره تشبیه ایدلر

و نیتکم ظهیر فاریابی دیمش رباعی

بگشای لب بپرسش من گر چه گفته اند — که آن قفل لعل ثابت آن درج گوهر است

و بو یرده که یوزی چمنه تشبیه ایدرلر لبی کوثره تشبیه اتمک گرک

و نیتکم قائل دیمش بیت

آمد قیامتی بسرم تا بدیدم آنکه — روی تو چون بهشت و لبت حوض کوثر است

و لازمدر که بو یرده که لبی شکره تشبیه ایده لر خطی نباته تشبیه ایده لر

و نیتکم دیمشلر بیت

آب حیات آن دم از حیات بر آمد — گونه گر آن سبزه نبات بر آمد

وهر يرده كه يوزى انجمه تشبيه ايده لر كركدر كه خطى نيله تشبيه ايده لر

بيتكم ديمشلر بيت

بر بنفشش هر كه ديد نيل كشيده . از دو جهان بيخ او غوات بر آمد

وهر يرده كه زلفى چوكانه تشبيه ايده لر كركدر كه زنخدانى طوبه تشبيه ايده لر

بيتكم عماد ديمش بيت

دل در قفاى زلف و زنخدان او فتاد . چون كوذكى كه در پى چوكان و كوى رود

وهر يرده كه زلفى كيجه يه تشبيه ايده لر يوزى آيه تشبيه ايده لر

بيتكم شرف الدين ديمش بيت

شبى همچو زلفت بماهى كه يافت . مهى همچو رويت بسالى كه ديد

واكر بر مصراعده چشمه نركس ديسه لر كركدر كه بر مصراعده زلفه سنبل ديه لر

اما چشمى صريح ذكر اولنوب زلف سنبل ديو كنايت ايله ذكر اولنمق يا زلف صريح ذكر اولنوب

چشم نركس ديو كنايت ايله ذكر اولنمق روا دكلدر بس اكيسى بله يا صريح ذكر اولنمق كرك

بيتكم مولانا سعد الدين بهادر ديمش بيت

چشمت بخواب خواب همه ساحران ببست . زلفت بتاب تو به صاحب دلان شكست

يا اكيسى بله نركس و سنبل ديو كنايت ايله ذكر اولنمق كرك

بيتكم شمس الدين طبيب ديمش بيت

سنبل شست بباد دم مى دهد . نركس مستت بخواب ام مى كند

وبرنسنه ذكر ايدوب بعده ضدين ذكر اتمك صنعت تضاد در كلام

فصحاده چوق واقع اولمشدر كعبه و بتخانه و غصه و شادى كبى

سكم

بيتكم مولانا ركن الدين ديمش بيت

هر طرف از مهر روى دلفروزت كعبه . هر شكن از چين زلف كافرت بتخانه

سرور فقير ديمش بيت

غصه كه شادى بلور خط آيليز سم دلبرا . بو جهان ايچره سرورى دلمسون آدم بنم

بو قياس اوزره هر يرده كه يوزى صبحه تشبيه ايده لر كركدر كه زلفى شامه

تشبيه ايده لر و نيجون كه يوزه صبح اطلاق ايده لر كركدر كه زلفه شام

اطلاق ايده لر

وهر يرده كه صبح سنك رخسارك عكسندن بر پرتو در ديسه لر كركدر كه شام

سنك زلفك تلندن بر شمه در ديه لر تا بو اوچ وصفده امتياز ظاهر اوله

بيتكم قائل ديمش بيت

پرتوى از تاب رخسار تو صبح . شمه از عكس كيسوى تو شام

وهر يرده كه يوزى لاله يه تشبيه ايده لر كوكدر كه كوزى بادامه تشبيه ايده لر

وچون زلفى سنبله نسبت ايده لر لبى شكره تشبيه اتمك كركدر بيتكم تقسيم ايدب

مولانا ركن الدين ديمش بيت

نشانه رخ و زلف تو لاله و سنبل . نمونه لب و چشم تو شكر و بادام

وهر يرده كه يوزى خورشيده تشبيه ايده لر كركدر كه زلفى سايه يه تشبيه ايده لر

بيتكم ديمشلر بيت

پرتو روى چو خورشيد تو در سايه زلف . راست چون كوكبه صبح و طلوع سحرست

واكر يوزى آفتابه تشبيه ايده لر كركه ركه دليل روشن ايله اثبات ايده لر

بيتكم شيخ سعدى ديمش بيت

بآفتاب بماند مکر ملک معنی که از تأمل او خیره می شود ابصار
و فردوسی تناسب غایتنده قاشی کمانه و کیسوی کمنده تشبیه ایلمش
دو ابرو کمان و دو کیسو کمند ببالا نکهدار سرو بلند
و اکر بر وصف غریب ایله قدی سروه و یوزی آیه تشبیه ایدرلر جائزدر
و بوکا اغراب دیرلر نیتکم شیخ سعدی دیمش بیت
من ماه ندیده ام کلهدار من سرو ندیده ام قبابوش
و محمد بیکری دیمش بیت
راستی خر روی و قد تو که دید ماه تابان بر سر سرو سهی
و کرکدر که کلمات غیر فصیحه دن احتراز ایده لر حکایت امیر معظم احمد پاشا
اول زمانده که بونی دیمش بیت
قامتن صوردم رقیبه ایتدی دلبر دی احمد ابلیسه قیامتدن سؤال ایتمک نیدن
کندولره سؤال اتدکلر لفظ احمد خطاب قلنمیوب ابلیس ایله صفقلنمق
احتمالی وار در لفظ ابلیس مقدم اولسه اول احتمال اولمز ایدی
جواب بیورمشلر او بیلیه وزن ایچون ابلیس لفظنک یاسی حذف اولنوب
فصاحت بولنمز ایدی هم ابلیسی احمد اوزرنه تقدیم اولنمق مناسب
دکلدر مسلمان اولان خود احمد ابلیس ایله صفقلمز پس هر یرده
فصاحت اعتبار اتمک کرکدر تا که مقبول انام اوله نیتکم دیمشلر در
الکلام الفصیح ما یدخل الاذن بلا اذن نظم
شرطست بتان را که چو در ناز آیند از روی کرشمه شیوه ها بنمایند

که

که غمزه زنند و کاه زلف آرایند اینها همه حیلت تا دلی بربایند
و چون باعث نظم عشق در کرکدر که سوز ده سوز و عشق غالب اوله
نیتکم دیمشلر در نظم
این همه کفتیم ولی زین شمار چاشنی عشق بود اصل کار
عشق که رقص فلک از نور اوست خوان سخن را نمک از شور اوست
و روایت اولنور که عشق جبانی بهادر ایدر و چوبانی شاعر و بخیلی سخی
قلور
و ضعیفی قوی و اول عشق حق تعالی جل و علا حضرتندن ظهور ایدوب کنز
جمالی باکمالن مشاهده ایدوب کنت کنزا مخفیا فاحببت ان اعرف
حسبنجه عالمی خلق ایدوب یحبهم ویحبونه مقتضاسنجه آدمی محب ایدی
نیتکم حضرت مولانا دیمش بیت
یحبهم ویحبونه چه کفتارست درون پرده مکر خویشتن خریدارست
و خبرده وارد اولمشدر تعشقوا ولو بهرة بیت
فرض است عشق هرچه بجز عشق نافله است تا چند ترک فرض کنی بهر نافله
و شیخی خسرو و شیرین نده دیمشدر نظم
حقیق ایده فرسک عشق بازی کتور بازی اله عشق مجازی
که ایکن داخی بی درد اولمیاسن قمو کرم اولسن سرد اولمیاسن
و عاشقلره لایق اولدر که هر حسن و جماله که نظر ایدرلر انی مرأت آلهی
بیلوب
جمال حقی مشاهده ایده لر نیتکم حسین خوارزمی دیمش بیت
اکر در روی مهرویی بچشم دل نظر کردم نکردم جز بدان وجهی که هست آیینه رویت

وشهوانی نظارتی عادموم وعقلا غیر مقبول در نیتکم صائن الدین دیمش

من غلام آن جوانمردم که چشم خویش را بر جمال خوب رویان نه حیات افکند

وخبرده وارد اولمشدر من عشق وعف وکتم فمات مات شهیدا

ولە ایضا بیت

هر که او عاشق نشد پس جاهلست گر همه علم جهانش حاصلست

وسروری فقیر بیت

پر هوایم ای سروری شویلکم اولسم غبار باد عشق اولمزیم هرگز غبار رهدن جدا

وعاشق صادق اکا دیرلر که لذت حظ نفسانی اولمیوب عشق وشوق وذوقی روحانی اولوب ملک کبی پاک اوله حدیث قدسیده وارد اولمشدر

ایها الشاب التارک شهوته لاجلی انت عندی بمنزلة ملائکتی

وشاعر دیمش بیت

کنار وبوسه بر عاشق حرامست اگر مردی قناعت کن بدیدار

وصائن الدین دیمش بیت

عشق باران دیگرند وعیش سازان دیگرند آنچه با فرهاد می‌بینیم در پرویز نیست

وشاعر دیمش بیت

کوه کن جان کند تا از نقش شیرین یافت گنج عشق باد اور اگر بید اگر گنج از دست رنج

وخبرده وارد اولمشدر طوبی لمن ترک شهوة حاضرة لموعود غائب لم یره

ولە ایضا بیت

ای غریقان قلزم شهوات اکثروا ذکر هادم اللذات

حمد

وحضرت مولانا دیمش مثنوی

دشمن ارچه دوستانه گویدت دام دان گرچه ز دانه گویدت

گر ترا قندی دهد آن زهر دان گر بتن لطفی کند آن قهر دان

وحسین خوارزمی دیمش بیت

من انچه شرط بلاغست با تو می‌گویم تو خواه از سخنم پند گیر خواه ملال

لاجرم نقشنی صورت ایدوب هو الذی یصورکم فی الارحام مثنی بهره‌ور قلمنغی گرک

نیتکم جامی دیمش بیت

ای درین کارگه هوش ربای روز وشب چشم نه وگوش گشای

ولە ایضا پند

نقش بی خامهٔ نقاش که دید نغمه بی زخمهٔ مطرب که شنید

اثر صنع ندیدن سهلست زان بصانع نرسیدن جهلست

وصائن الدین دیمش بیت

ما نظر بر روی او از راه معنی کرده‌ایم هر که ما را بستهٔ صورت شناسد جاهلست

وسروری فقیر دیمش بیت

ای معلم کل سروری کتاب عشقی گور بو بلغ استرسک اگر من عنده علم الکتاب

ومحبوبرده وجه اولدر که وجه جمیلی انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا حسبنجه جانب جناب قدسه توجیه ایده‌لر

نیتکم جامی دیمش نظم

روی در آن کن که ترا روی داد صد در امید بر رویت گشاد

چشم برآن نه که روز بخت روشنی چشم جهان بین تست

دست در ان زن که از ان شد بپای قامت قدرت بفلک فرق سای

حکایت

فضیل بن عیاض خلیفهٔ بغداد هارون رشیدک جمال جمیلین کورب دیمش

یا حسن الوجه ارحم هذا الوجه واعتقه من النار

وشاعر دیمش بیت

بوقت صبح شود همچو روز معلومت که با که باخته عشق در شب دیجور

ومحبوب بو خوب وجهله اولمق کرکدر که عاشقک کمال عشقنه نقصان کلمیه.

وبلکه ازدیاد ده اولا شیخ سعدی دیمش بیت

دیدار می نمایی و پرهیز می کنی بازار خویش و آتش ما تیز می کنی

وشیخ الشعرا شیخی دیمش بیت

محبت زائل اولور چون غرض در حکیم ایدر شهوانی مرض در

آنو کیبجون اطبا دیمشلر الجماع یسکن هیجان العشق وان کان من غیر المعشوق

وابن کمال دیمش بیت

کل کبی مائل اولوب صفحهٔ خاره ویرمه دامنک سرو بکی سرکش اول تک پاکدامان اول یوری

وصائب الدین دیمش بیت

اکر کسی طمع خام می کند تو بکو مکن مکن که پشیمان شوی و بد باشد

وسروری فقیر دیمش ختم کلام

ای سروری عشقدن غیری خطادر بلمش اول بو در علم بنم والله اعلم بالصواب.

وبلکل کم

وبلکل کم بعض استادلر متشابه ومشتبه اولان الفاظی نظمده درج

اتمکی وبعض حروفدن خالی اولانی بر بیت اتمکی یا جمیع حروفی بر بیتده جمع

اتمکی یا مقطع وبی نقطه ودرت حرفدن غیر بولنمیانی یا نقطه دن

خالی اولان حروف مختلفهٔ مرصع یا غیر مرصع یا تلفظنده زبان حرکت

قلمیوب یا طوداق حرکت قلمیان حروفی یا تکریر حرف ولفظ ایله بولنانی

نظم اتمکی جملهٔ صنایع مشکله دن بیلوب بر لفظ ایله هم جواب هم عتاب

قصد اولنانی جملهٔ لطائفدن اعتبار ایدب وهر کلمه سنک حرف اولی

بر حرف اولان ابیاتی واملاسی مشکل وتلفظی عسیر اولان

حروف والفاظدن ترکیب اولنان ابیاتی غرایب ونوادردن عد

ایدب نیجه الفاظ عجیبه وابیات غریبه نظم اتمشلر وبونلرک جمله

محسنات کلامدن ومتممات نظمدن قلمشلر ایدی اولسه بو کتابک لطافتی

انلردن بعضنی ایراد اتمک وجه کورلوب بو بابک ذیلنده ذکر اولنوب

بیان قلنمغه مناسب کورلدی که هر جنس معرفتی جامع اولایسن مفرد وقطعه

ورباعی ومربع وغزلدن معلومکز اولانلری ایراد ایدوب شرحه محتاج اولانلری

بیان قلدق واهل معرفت اولانلره هدیه وارمغان قلدق

مثال متشابه ومشتبه بیت

سرو سر سر سر سر کو کو سر سر کر سرو سر سرکش

وبونک بیانی نقطه وحرکت ایله در

تیر وتبر ببر ببر پیر شیر کر کو پیر شیر کر تبر وتیر تیز کن

مثال دیگر بیت

دیدم شهایوزکونکه دُرْ دُرْمید رنور دبو در در در در ده در ده درد وا

بونك بیانی حرکت ایله در

دیدم شهایوزکونکه دُرّ دُرْمیدْ رنُورّ دیُدُرّ دُرّ دُرّ درده درده در دوا

مثال دیگر بیت

دندان یارکو زلیدن در صفت صراف شهر نطعن و درن درر دورر

بونك بیانی دخی حرکت ایله در

دندان یارکو زلیدن دُرْ صفت صرّاف شهر نطّعن و دُرّن دُرّر دُوُرر

مثال دیگر بیت

دران درکه که که که وکه که آمدکه مشوایمن اکرهستی زلطف وقهر اوآگه

بونك بیانی نثر یازیق ایله اولور

دران درکاه که کاه کاه کوه وکاه کاه کوه آمد کاه مشوایمن اکرهستی زلطف وقهرا و آگه

مثال دیگر بیت

ماروت رابکلشن که کرده ایم نسبت اکرکرده ایم نسبت ماروی ما وماروت

بونك بیانی اولدرکه ماروت وماروت لفظ مرکبدر تقدیر کلام ماروت ماروییت در یعنی نرسنك یوزکی کلشنه نسبت ایتدك ایسه ما بزم یوزیمزی ماسنك یوزکه

مثال دیگر بیت

چراغم توبودی چراغم نبود چراغم تو باشی چراغم بود

بونك بیانی اولدرکه اولکی واکنجی چراغم لفظ مفرددر بنم چراغم دیمك

اولور

اولور واوچنجی چراغم لفظ مرکبدر نیچون بکاغم دیمك اولور

مثال محذوف الالف بیت

دست وطبع تست جرخ همت وبحر هنر نظم ونثر تست عقد لولو وکنج کهر

مثال دیگر غزل

زلفك دوندی خیریة مشکیله عنبری قدك بر قدی تجلته سرو وصنوبری

غنچه درر لبك یوزك کلشن بهشت خطك بنفشه در وکوزك نرکس طری

کرزنده قلسه مرده حجکر نعجب دکل لعل لبك که سوقدی یره عین کوثری

زلفك مجعد دوندی بند قیلوب بنده سنبلی حلقه بکوش قلدی دشك عقد کوهری

خوش بخلو دکلمی سروری شوکه کم بر ده دوتر ملك کبی برخوب دلبری

مثال جامع الحروف بیت

مُثبتِ فیضِ هوشِ ظلّ خدا قطع شکرِ صلاح جنْدِ غزا

مثال دیگر بیت

اثر وصف غم عشق خطت نرهد خط کسی جز بضلال

مثال مرکب ازچار حرف بی نقطه ومقطع بیت

دُرِ دارِ دُد اودارا دُرْ دُورِ داد ودادّ ورد آور

مثال حرف بی نقطه ومرصع رباعی

او مالك ملك ماه عالم اول سالك سلك راه آدم

عادل دل وکامل مکمل

آدم دم واکرم ومکرم

مثال حروف بی نقطه وغیر مصرع غزل

تکوکله کاوله حصار کرم اساسله محکم تکوکله کاوله ممهد مصالح عالم

سرور اهل مکارم دررهلاک عدو که ملکه اول سرور سالار دروسرور درهم

سوار دلدل حکم وسوار ساعد ملک سر ملوک دلارام ملک واصل حکم

اودر مکارم دار مما لکه معمار اولور اودر ده دواد رلو درلو مرهم

سروری دار سروره ملک ور راو ملک

که سالک کرم اولدر سروامام امم

مثال حروف که زبان حرکت اتمیه بیت

امام امام وهمام هما محبت محابیب وحبت وفا

مثال حروف که لب حرکت اتمیه بیت

عین عطا کرده شهیر دیار تیغ کش عسکر لشکر شکار

مثال الفاظ مکرره بیت

اگر گر گر نظر ظر کند ند ند جهم هم هم بمن من من بمه مه مه رهم هم هم ز غم غم غم

مثال جواب وعتاب قطعه

چو پرسیدم ازان مهروی صرفی زامر تبعد ونهی تصدع

بصد ناز وعتاب آن نازنین یار جوابم داد ابعد لاتصدع

بونک بیانی بودرکه لفظ ابعد تبعد نک امری در ولفظ لاتصدع یصدع نک

نهی درکه اصلده لاتتصدع ایدی اویله سؤال جواب

اولور وبونلرک معناسی یوری باشی آغرتمه دیمکدر اویله عتاب اولنور

دیگر

مثال دیکر قطعه

دون بکا بر یار نحوی دیدکم ای ماه تفی کل معانی دفترن حرف ایت بیان مستقیم

لفظة الله دیدی کم مفعول اولور مرسوزده هیچ بن دیدم کم بو بدر استغفر الله العظیم

بونک بیانی بودرکه لفظ استغفر الله مفعول اولمق اولور مرستغفر الله العظیم دیدوکی عتاب در

مثال دیکر قطعه

صوفی علم لغت می کرد بحث کز جدل اورا نبود از علم بهر

در لغت گفتا چه باشد موت وسم زهر گفتمش تا چند گویی مرگ وزهر

بونک بیانی اولدرکه لفظ موت وسم نه معنایه در اکا جواب دیوب هم اکا بد دعا وعتاب

مثال نظم که هر کلمه سنک اولی میم اوله بیت

اول

مثال دیکر بیت

اول

مثال دیکر قطعه

م م م م و ا ا ا ا هم سه سه سه ل ل ل
کم او قورسه اشبو خطی آفرین

بونک بیانی شویله یازمق ایله اولور

چار میم وچار الف هم چار ید | ایکی لامک اورته سنده اوچ نقط
کم اوقورسه اشبو خطی آفرین | بر اوچ طاروبی یر لرانکی بط

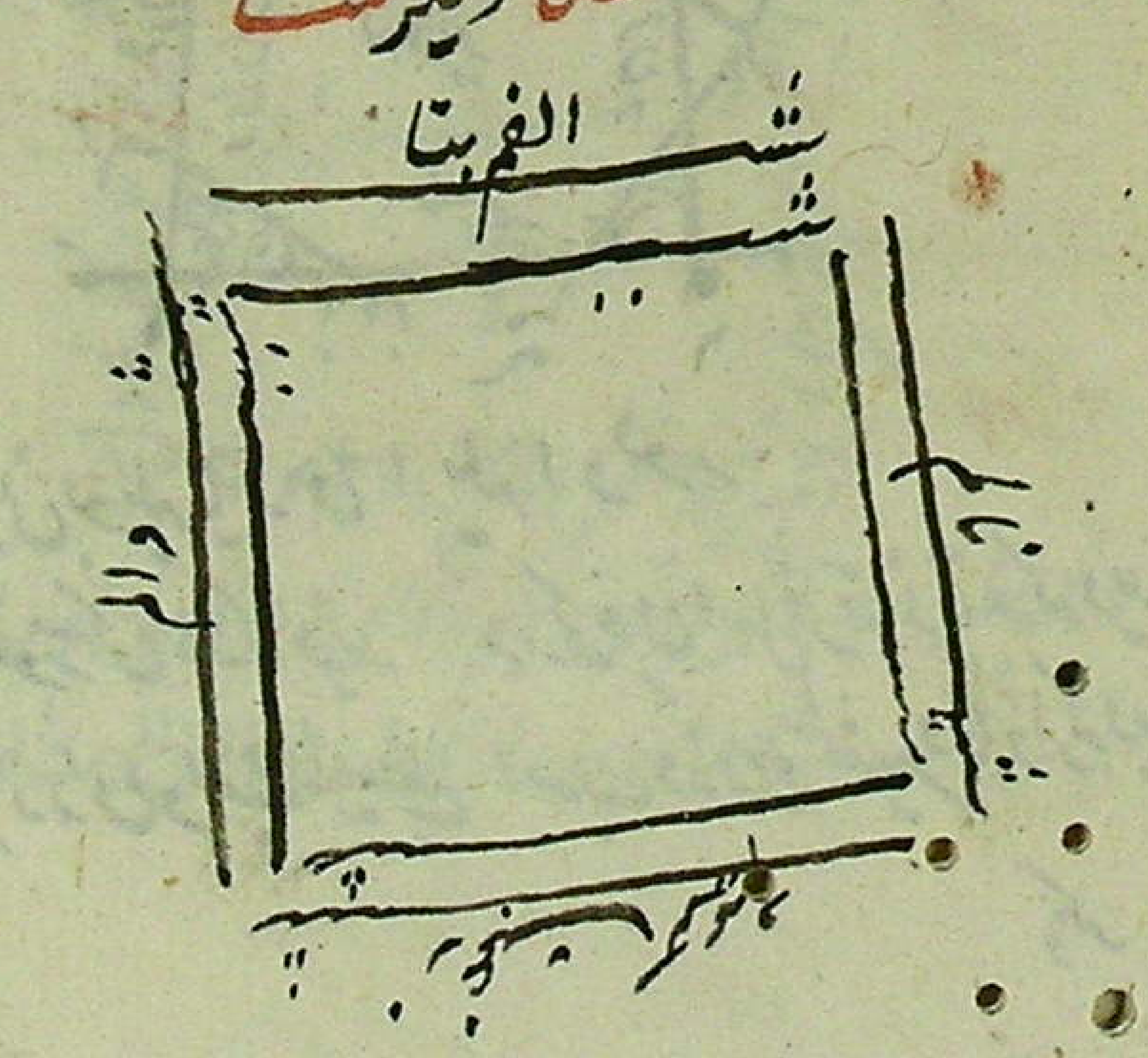
مثال دیکر رباعی

١٠ اکره دیدم ساکه صقن دوتمه ٩ یار ٨ ده وفا یوق ١٧ الکه قوز نهار
٦ ده ایله ٥ باش وار ایدی کم قوعم و ٣ و ٢ دخی ١ ده قل اقرار

بونک بیانی اولدر که رقملرک ترکی اسملری اقیمو ککرک مثلا اون کره دیدم ساکه
صقن دوتمه طقوز یار و علی هذا القیاس مثال دیکر رباعی

السن ٢ بن ٣ می و ٤ بخته کوکر چاهی ٦٥ طاوق ٨٧ قاز کهر جاهی
٩ طبقه فضرک ایچنده سنو کیله ١٠ کونه دکن ایلیلیم صحبت مه جاهی

مثال دیکر بیت

مثال دیکر رباعی

مثال دیکر بیت

بونک بیانی بویله یازمق ایله در

مکر اندی کوزک مکر بوجانه | مکری کرم ایت مکرراتمه

مثال نظم که او قیمسی مشکل اولا

کفتم صنما بوسه بده کفتا زه | کفتم که ترا زر ید هم کفت به

بونک بیانی بودر که قافیه مصراع اولده اوغلانحفلر یوق دیکک
یرده دیشلی وتدرب رضا ویرد کلری حکایت در ومصراع ثانیده
رضا ویر دکلری یرده طوداغی اوزدب اشته دیواندر دکلری حکایتدر

دیکر

بونك بياني بو يله يازمق ايله اولور

ششب ششب الفم ببا ششب ششب دالم   ششب ششب زغمت كريم وششب ششب بالم

مثال ديكر رباعي

بونك بياني شو يله يازمق ايله اولور

كوكلمي جانا صحبت صيران ايدر   بغزه مستانه چشمك قان ايدر

اوره لي آل رخك جانو نه اود   شوق لعلك بو دلي سكران ايدر

مثال ديكر رباعي

در ديده

كه ويد

بونك بياني بو يله يازمق ايله اولور

در ديدهٔ مو مسكن مار كه ديد   در كردن اهل خرقه زنار كه ديد

اي سيمبر از زن وابه وفا مطلبي   اسب وزن وشمشير وفادار كه ديد

ديكر

مثال ديكر مربع

ربجاندر طوداغك اي بسر

محمد

شمس

بونك بياني بودركه محمددن ميم وشمس دن شين الوب مشربجاندر
مصراع اولنه باشليوب ومحمددن حا وشمس دن ميم آلوب خمرتكلدر
مصراع ثانيه باشليوب ومحمددن ميم وشمس دن سين الوب مستاولور
ديوب مصراع ثالثه باشليوب ومحمددن دال قالوب آنى الوب ياايلر ترتيب
قلوب دي اكاكم ديوب مصراع رابعي اوقيوب مربعي تمام ايتمك كرك

ديوب
ديوب

مثال ديكر رباعي

ري بجلي ز دآن سيمين تن

مراد

كامي

بونك بياني بودركه مراددن ميم وكامي دن كاف آلوب مكري عجلي زنلوب مصراع
اولنه باشليوب ومراددن را وكاميدن الف آلوب رام نشد ديوب مصراع ثانيه

باشليوب ومراددن الف وكاميدن ميم الوب اميد مرادنلوب مصراع ثالثه
باشليوب ومراددن دال وكاميدن يا آلوب يدى دنلوب مصراع رابع تمام اتمكدر

مثال ديكر مربع

اندر استخوانم نيست جانا كن

بونك بياني بودركه اورته ده اولان ميمدن باشليوب غين ورا ايله تركيب قلنوب
مصراع اولك آخرى كاف درا وكر وميم ايله تركيب اولنوب كرم لفظى ايله تمام
اولوب مصراع ثانيه كير وميمدن مقلوب ابتدا قلنوب مرك آيد دنلوب كاف
ونون وميم ايله تمام اولوب كر وقلب ايله بيت ثانيه شروع اولنوب بو اسلوب اوزره تمام قلنور

مثال ديكر قطعه

مسكونى اكر قلسه منور رخ

بونك بياني بودركه اورته ده اولان رادن باشليوب با وعين ايله تركيب قلنور
مصراع

مصراع اولك آخرى يا والف ايله كر ورا ايله تركيب اولنوب يار لفظى ايله تمام اولور
مصراع ثانيه كر ورادن مقلوب ابتدا قلنوب راى ابرويه دنلوب ميم وقاف
ورا ايله تمام اولوب كر وقلب ايله بيت ثانيه شروع اولنوب بو اسلوب اوزره تمام قلنور

مثال ديكر غزل

ناجنده كلمى ذات يكسان	اولكا وليه سسن تنن
نامرده نندم كلور غم عشق	دردينى دوا اصانور
نازمه مهروى دلبر	قلدى دلى بى كناه
نارين روانه كوستر نور	اول وصلى جنان وهجرى
نادرمى نظر كاى جمالى
كلديمى جهانه قحط

بونك اوفيمينك طريقى بودركه هر مصراع ثانينك آخرى مصراعى اولكنك خطله اشارت
اولنانك قلبى در مثلا مطلعك مصراعى ثانيسى بودر اولكا وليه سسن تننده سن جان
وبيت ثانينك مصراع ثانيسى بودر درد دينى دوا اصانورنه درمان وبيت ثالثك مصراع
ثانيسى بودر قلدى دلى بى كناه هجران وبيت رابعك مصراع ثانيسى بودر اول
وصلى جنان وهجرى نيران ومخلصك مصراع ثانيسى بودر كلديمى جهانه قحط مرادن

مثال ديكر غزل

ربود چشم ورخ وزلف آن بت رعنا	اقرار وب طاقت وج بروا
ى من بسم جنيرش برد	اجمال و جهره و سيما
شى درجهان افكند	ابلا ولا فتنه و غوغا

ی اوست در عالم • ا مدام و ب بی حد و ج هرجا

ز عشق او شده ام • ا غریب و ٢ عاشق و ٣ رسوا

ی او شدم که شدم • ا چو بشر و لا وامق و ٣ عذرا

ز من بیاموزد • ا فغان و ب ناله و ج سودا

ی اوست که اوست • ا لطیف و ٢ نازک و ٣ زیبا

بهم برآمیزد • ا میان و لا عارض و ٣ بالا

ی اوست در عالم • ا عیان و ب مشرح و ج بیدا

بیت شمس تبریزی

ا جهان و ٢ آخرت ٣ عقبا

بونک اوقیمسنک طریقی بودرکه ابجد حسابی ایله ورقم ایله وسیاقت ایله اشارت اولنانلرک فارسیسی اوقنوب مرکب ایله یازلانلر بیت ثانیه ضم اولنور مثلا مطلعک مصراع ثانیسی بویله اوقنور یکی قرار و دوم طاقت و سوم پروا وبیت ثانینک مصراع اولکی بویله اوقنور قرار و طاقت و پروای من بچنین برد وعلی هذا القیاس

مثال دیکر غزل

تا طلعتکی کوره لیدن ای یوزی قمرا • کبی چشممدن آقر شام و سحر ما

ویردیدی دل العکله دردوه دیدی مرک • اولمه ایکی بنوم کبی اولدرنکه یارا

جهانده یوزکی ای دلبر جان کش • اثمه که اولورسکه تاج سردارا

کوکل بولدی سنک کبی برشوخ • خوبلدی وردودی سرو قیشی یا

یوزلولوک مدحی ایچون شعرکی کیم • نون والف وما ایله نون قلبی قلل اشا

بونک

بونک اوقیمسنک طریقی بودرکه هر مصراعک اخر لفظنی قلب ایدب مصراع آتیه ضم اتمک کرک مطلعک مصراع اولنک اخر لفظی که قمرا در انی قلب ایدب ارمغ کبی چشممدن آقر شام و سحر یادیوب مصراع ثانی اوقیمق کرک وعلی هذا القیاس

مثال دیکر غزل

ایا عیناً عین الله عجب چشمان مستتنش • بزیر هر خم زلفت هزاران حلقه شصستنش

تراچون ماه نوابرو تراانکشت هرکیسو • زبان بکشا سخن برکو دولب چون شهد هستنش

ترا انقلست هر دندان دولب چون بسته خندان • بقدرت ای صنم سبحان عجب کل دسته بستنش

نداری مثل در عالم بخوبی و بزیبایی • سر خوبان عالم را بزن پایی که دستنش

اکر خواهی که برخیزی هزاران فتنه انکیزی • مکر خون دلم ریزی بخونم تشنه هستنش

نکارم نخل قدش را بدین خوبی که برستنش • هزاران فتنه در عالم از آن چشمان مستنش

ایا مولی همان مستی که برمستان مکر لستی

ترا مستی نه امروزست ازان روز الستنش

قافیه مصراع اولده اصلده مست است ایدی شین که ضمیر غائب در داخل اولوب متصل یازلوب مستنش اولمشدر باقی قافیه لر دخی بو قیاس اوزره در

خاتمه علم فوایدی بیاننده ودفع مطاعنده در

اولا شعرک جوازن بیان ایده لم که شعر دیمک واوقیمق دلیل نقلی وعقلی ایله ثابت در بو کا دلیل نقلی کتاب وسنت در اما کتاب ایله ثابت اولدوغی بودر که حق تعالی بیورر والشعراء یتبعهم الغاون الا الذین آمنوا

وعملوا الصالحات پس استثنا دلالت ایدرکه مؤمن صالح شعر دیمک
جائز اولا اوقیمسی و بلمسی جائز اولمق بالطریق الاولی وسنت ایله ثابت
اولدغی بودرکه رسول الله عم بیورمش ان من الشعر لحکمة حکمت جو مطلوبدر

بیت حاصل سر ودیعت سخن است — رهبر راه شریعت سخن است

بر دخی بودرکه رسول الله علیه الصلوة والسلام بیورمش اصدق کلمة قالها الشاعر
کلمة لبید الا کل شیء ما خلا الله باطل تمام بیت بودر
وکل نعیم لا محالة زائل

پس جائز اولمیانی رسول الله عم تلفظ اتمز و مدح و تحسین ایلمز

بیت گر نبودی سخن تازه رقم — نشدی لوح و قلم لوح و قلم

بر دخی بودرکه رسول الله عم بیورمش الشعر کلام فحسنه حسن وقبیحه قبیح

بیت وزن اگر موجب نقصان بودی — لفظ موزون نه ز قرآن بودی
گر شکستی شود از شعر درست — آن نه از وزن ز بی وزنی ست

بر دخی بودرکه عمرو بن الشرید باباسندن روایت ایدرکه برگون بکا رسول
الله عم دیدی سنوکله امیة بن ابی الصلت شعرندن نسنه وارمیدر بن دیدم نعم
دیدی که سویله بر بیت اوقیدم دیدی دخی سویله بر بیت دخی اوقیدم دیدی
دخی سویله حتی یوز بیت اوقیدم اگر شعر منهی اولسه رسول الله
علیه الصلوة والسلام اوقیمز دیکلمز ایدی نظم

در دریا اگرچه با قدر است — در گفتار مرد دانا به
آنکه غافل بود ز در سخن — گاو از آن کس همیشه حاشا به

بحقیقت

بحقیقت بدان که در سخن — نزد دانا ز در دریا به

بر دخی بودرکه رسول الله علیه الصلوة والسلام حسانه مشرکلرک هجون
امر ایدوب اهج المشرکین فان جبرائیل معک دیر ایدی مشارق شرحلرنده
یازمشلردرکه جبرائیل عم حسانه یمیشی بیتده معاونت اتمشدر
رسول الله عم مدحنده و بر روایتده ان روح القدس لا یزال یؤیدک
ما نافحت عن الله ورسوله و بر روایتده اجب عنی اللهم ایده بروح القدس
دیر ایدی اگر شعر سویلمک واوقیمق منهی اولسه رسول الله عم امر اتمز ایدی

بیت سخن سنج سخن دان بزرگوار بود — ز آسمان سخن آمد سخن نه خوار بود

بر دخی بودرکه کعب بن مالک رسول الله علیه الصلوة والسلام دیمش یا رسول الله
حق تعالی شعر حقنده انزال ایلدوکن انزال ایلدی یعنی والشعراء یتبعهم الغاوون
دیو شاعرلری ذم ایلدی اویلیه بزه کفاری هجو اتمک جائز اولورمی
رسول الله علیه الصلوة والسلام بیوردی ان المؤمن یجاهد بسیفه
ولسانه والذی نفسی بیده لکانما ترمونهم به نضح النبل
یعنی کفاری هجو غوایتدن دکلدر بلکه جهاد فی سبیل الله درکه انلری هجو
کانه لسان ایله انلره اوق صاچقدر پس بوندن معلوم اولدی که شعر
عبادت اولور ایمش منهی اولان خود عبادت اولمز

کمال از نیست بهجت لایق دوست — غزلهای تر و رندانه هست

وشعرک جوازنه دلیل عقلی اولدرکه اول شعر آدم عم هابیل نام
اوغلنک وفاتنده عبرانی لغت ایله دیمشی که عربیسی بودر شعر

تغیرت البلاد ومن علیها   فوجه الارض مغبر قبیح
تغیر کل ذی لون وطعم   وقل بشاشة الوجه الملیح

اکر شعر سویلمک و اوقیمق منهی اولسه حق تعالی جل وعلا نهی ایدر ایدی
وشوک فواید نک بعضنی رسول الله علیه الصلوة والسلام بیوروب مشدر
وبر فائده دخی بو در که شعر ایله چوق حکمته اطلاع حاصل اولور و حکمته
اطلاع خیر کثیر در نتکم حق بیورر ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا
وخبرده وارد اولمشدر ان لله کنوزا تحت العرش مفاتیحها السنة الشعراء
وبر روایتده بویله در که لو کان نزول الوحی بعد الانبیاء لنزل علی الشعراء

بو حدیث شریف [illegible] [illegible]

علموا صبیانکم الشعر فانه یطلق اللسان ویورث الشجاعة ع

قطعه

در شعر سه کس پیمبرانند   هر چند که لا نبی بعدی
اوصاف و قصیده و غزل را   فردوسی و انوری و سعدی

وبر فائده دخی بو در که شعری بلمک ایله قرآن مجیدک اعجازی ظاهر اولور نتکم
سحرهٔ فرعون سحر بلمک ایله موسی علیه السلامک معجزه سن بیلوب ایمانه
کلدیلر انوکیچون رسول الله ع م بیورمشدر اطلبوا العلم ولو کان سحرا
وحکماء بزرکوار شعری خرق عاده دن عد ایدوب دیشلردر

از کرامات بلند اولیا   اولا شعرست و آخر کیمیا

حکایه شویله روایت اولنور که خواجه حافظ علیه الرحمه وفات
اتدکی کون بعض عزیزلر نمازنه حاضر اولمغه عزیمت ایدوب بر غلیظ

کمسنه

کمسنه کتمکدن امتناع ایدوب اکرچه حافظ عمرنده شراب اچمشدر اما شعارنده
شرابی چوق اکوب شرب شرابه رغبتی وار ایدی بن آنک نمازنه حاضر اولمزم
دیوب حاضر اولان عزیزلر حضورنده دیوان حافظ حاضر اولوب اول کمسنه   کل
دیوانندن تفأل قل دیدیلر اول دخی دیوانی اچیجق بو بیت کلمشدر بیت

قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ   که کرچه غرق کناهست می رود به بهشت

وبر فائده دخی بو در که شعر نفسنی مفرح در بیت

زیرکان را درین سرای کهن   هیچ غم خوارهٔ مدان چو سخن

وشعر تهییج روح ایدوب عشق و شوق ویروب معشوق حقیقی جانبنه
میل اتدرر که بو صفت حمیده در نتکم خبرده وارد اولمشدر من لم یهتز
عند ذکر الحبیب فهو لیس بکریم وشعر دیمک و اوقیمق ترقیق قلب ایدوب
لطف طبعه باعث اولور جملهٔ کمالات انسانیه دن در بس لابد کامل الطالب
اولوب انسان کامل اولمغه سعی اتمک کرکدر بیت

کس بی کمال هیچ نیرزد بغیر زمن   کسب کمال کن که عزیز جهان شوی

وبر صاحب کمال دیمشدر بیت

نزد من نیست آدمی هر کس   مکر آنکس که صاحب هنرست

لاجرم غافل اولان تضییع عمر و تعطیل استعداد اتمک کرکدر خبرده
وارد اولمشدر ان الله لا یحب الصحیح الفارغ
بیت صنما ای خواجه سرور را اوله بیکار ولوند چونکه هر پرده کتاب عشق آهنک   افکاریدر
وشیخ مصلح الدین بن عبد الله السعدی الشیرازی دیمشدر بیت

همه عمر تلخی کشیدست سعدی	که نامش بر آمد بشیرین زبانی

و ناظم لآلی فصاحت شیخ نظامی مخزن اسرارده دیمش **نظم**

قافیه سنجان که سخن بر کشند	گنج دو عالم بسخن در کشند
بلبل عرشند سخن پروران	بازچه مانند بدین دیگران
پردهٔ رازی که سخن پرورست	سایهٔ از پردهٔ پیغمبرست
پیش و پس بست صف کبریا	پس شعرا آمد و پیش انبیا

و مقصود اصلی و مطلوب کلی علم در نیتکم حضرت مولانا دیمشی **بیت**

خاتم مهر سلیمانست علم	جمله عالم صورت و جانست علم

و علم حصولی معنی وصولی ایله اولور پس شول سوزکه آنده معنی اولمیه

عبث صیت وصدادر اکا عمر خرج ایتمک هبادر **بیت**

آن کس که ز شهر آشنا نیست	داند که متاع ما کجا نیست

و معنی دخی المعنی ما یستفاد من اللفظ حسبنجه لفظدن مستفاد اولور **بیت**

گر نبودی سخن چه گفتی کس	دُر معنی چگونه سفتی کس

و شول لفظکه انده فصاحت اولمیه اصوات حیوانات منزله سنده در

و نظم لفظک لباس فاخره متابه سنده در **نظم**

چو تو از نظم معانی دوری	زین قبل هر چه کنی معذوری
هر گز از دل نجکاندی خونی	بهر موزونی ناموزونی

اگر طاعن سؤال ایدرسه حق تعالی ما یُنافیه ایله قرآن عظیمی و رسول الله علیه الصلوة والسلام تنزیه ایدب **وما هو بقول شاعر وما علمناه**

الشعر

الشعر وما ینبغی له دیو بیورمشدر پس بو کلام مجید دلالت ایدر که شعر عیب و نقصان اوله **بز جواب** ویررز که بونلرن مقصود قرآن عظیمی شعر و کلام بشر تهمتندن و رسول کریمی کذّاب و شاعر اولمق تهمتندن تنزیه و تقدیس در مراد اول دکلدر که شعر عیب و نقصان و شاعر مذموم و دهان اوله بلکه بو کلام شعرک علو درجه سنه و شاعرک عزّ و رفعتنه دلیلدر

قطعه

پایهٔ شعر بین که چون ز نبی	نفی نعت پیمبری کردند
بهر تصحیح نسبت قرآن	تهمت او بشاعری کردند

اگر طاعن سؤال ایدرسه رسول الله علیه الصلوة والسلام بیورمشدر **لان یمتلی جوف احدکم قیحا حتی یریه خیر من ان یمتلی شعراً** بو حدیث شریف دلالت ایدر شعر مذموم اوله **بز جواب** ویررز که مصابیح و بخاری بیان ایتمشدر که مراد بوندن اولدر که شعر ایله شول طوله که قرآندن و ذکر اللهدن غافل و فارغ اوله و آنک قرونده شعردن غیری شی اولمیه و الّا مجرد شعر عیب و مذموم دکلدر بلکه بز صبیانه تعلیم له مأمورز نیتکم بو قرودده و اصحاب کبار دن نیجه کمسنلر بویررلر و دیرلر ایدی کلام فصیح کمال صحیحدر **بیت**

سخن از عرش برین آمده است	بهر پاکان بزمین آمده است

لاجرم عیب جاهل در سروری فقیر شعر ردیف غزلده دیمشی **بیت**

عیب اودرکم معرفتدن اوله عاری آدمی چون هنر در دانش اهلینه دکلدر و بو فقیرک اگرچه شعری عدد نجه مشعره شعوری واردر اما علم شرع احاطه سی

شرح حل بنده

کچدی

عار شعر

اولقدر درکه شعور شعرا آنک عشر عاشری دکلدر و بو معنا مشعور علوم
دینیه و معارف یقینیه تألیفاتنک کثرتی و آثارک وفرتی فی الواقع
علم نافع و عمل آخرتدن غیری چوق اشتغال مطلقا مذموم در بیت
کار آن باشد که باشد کار تو کار خدا کار دنیا کردن ای دل عمر ضایع کردنست

نیتکم خط خصوصنده دیمشلر بیت

کوشش بهر خط ازهر نمط لیک نه چندان که شوی جمله خط

دیکر

شغلی چوقدر کرچه ای خواجه شعر و بنده لک لکن اول عشقاک کتابن صوکیبی از بر ایدر
و مجازی صورتندن اولان اشعاردن معانی حقیقیه فهم ایدرلر بیت
در معانی که شیر مردانند بخط و خال التفاتی نیست

حکایت شیخ کمال خجندی اول وقت که بو مطلع دیمشدر

چشمم اگر انیست و ابرو این ناز و شیوه این الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین
مولانا محمد شیرین دیمشدر شیخ کمال حضرتلری بزرکوار در بو عجب شعر دیمشدر که معنی مجازدن غیری
محملی یوق شیخ جواب ویرمشدر چشم عین در بو معناسی ذات در که
مراد ذات قدیمدر و ابرو حاجب در که صفات حجاب ذات در مولانا تواضع
ایدب قبول قلمشدر پس کمال معنی کمال اهلنه معلومدر که اشعره کلام کمال و اهل کمالدر
و کلام قلبنه مالک و طریق حسنه سالک اولوب تحسین و استحسان انلرک در بیت
شد سروری از کمال خسرو چون کاتبی گفته او هر که حافظ گشت گفت او را حسن
و پدر عزیزک نصیحتی و استادلرک همتی سائر علومه زیاده ایدی بیت

تمنی

تمنی که من از فضل در جهان دیدم همه جفای پدر بود و سیلهٔ استاد
بیت نیست در لوح دلم جز الف قامت دوست چکنم حرف دکر یاد نداد استادم بند
محنت این کار بخود در مده رنج مکش در طلب علم به
تاج سر جمله هنرهاست علم قفل کشای همه درهاست علم

واکر طاعن سؤال ایدرسه که امام شافعی دیمش

و لولا الشعر بالعلماء یزری لکنت الیوم اشعر من لبید

پس شعر عیب اولسه امام علیه الرحمه بویله دیمز ایدی بزجواب ویررز که
بو کلامک معناسی شعر عیب در دیو بن شعر دیمزن دیک دکلدر و الا بو کلام خود
کندوسی شعر در بلکه بوندن مراد شعره توغل ایمزن و شعرله افتخار ایتمزن دیمکدر

نیتکم نجاتی دیمش بیت

بن هنر دیمزم شعره ولی بو نجاتی شعر دیمکدر هنر
بیت شعر اکرچه هنر دیگرست نسبتش از عیب بشعر اندرست

و انصاف و تحقیق بودر که ان من البیان لسحرا حدیث شریفنده و ان من الشعر
لحکمة خبر منیفنده کلمهٔ من تبعیضیه در بعضنک مدحنی افاده ایدر
جمیع بیان و شعرک مدحنی افاده ایلمز و حق بودر که سحر مذموم و حکمت محمود در
اویله بیان و شعرک بعضی محمود و بعضی مذموم در پس شول بیان و شعر که
هجو اهل اسلام و طلب جماع حرام ایچون اوله و باطلی حق و حقی باطل کوسترمک
ایچون اوله قبیح و مذموم در و شول بیان و شعر که حکمت و مواعظ و مدح
رسول الله و ثناء الله ایچون اوله احسن و محمود در آنوکیچون رسول الله عم

روی انه عرض لواحد من الصحابة رضی فبجروا فیعجز وا
عن اسکاته فکانت بنت امرئ القیس بنت کندی مجموده
حافرة فقالت تحموه الکافور فلما تحموه
سکن باذن الله تعالی فقال لها النبی عم
ما اعرفک بذلک قالت عرفت ذلک
بیتین لی یا رسول الله فقرأت بهذین
البیتین و هما افکرت لیلة هجرها
فی وصلها فجرت مدامع مقلتی
کالعندم فجعلت امسح ناظری
بخدها و من عادة الکافور امساک الدم
فعند ذلک قال علیه السلام ان
من الشعر لحکمة

بیورمش حلكت المتنطعون یعنی شعره تعمق ایدوب طالوب زیاده توغل
ایدنلر هلاك اولدیلر و شیخ نظامی دخی دیمش بیت
در شعر مپیچ و در فن او / چون اكذب اوست احسن او
و بو فقیر شعری فضیلت عد ایتمیوب اما عنفوان شبابده عشق و شوق
باعث اولوب بعض غزل دیلمش بولنوب ضایع اولمسون دیو دیوان ترتیب اولنشدر

بیت

گر عشق نبودی و غم عشق نبودی / چندین سخن نغز که گفتی که شنودی
بلكه بلد كلمز اشعاری دخی فراموش ایدك
من هرچه خوانده ام همه از یاد من برفت / الا حدیث دوست که تکرار میکنم
و بو شعره متعلق تالیف دخی فضل بلمز و دعوای وجود قلمز بیت
کم شو از پی هستی پرستشم / بلکه شو از کم شدگی نیز کم دیگر
گر متاع وصلته نك وار سرودی در انیك / اشبو بازار جهان ایچینده انك وار یوق
خصوصا پیرلك صدد بن صدور ایتدی بیت
در جوانی سخن جوان باشد / سخن پیر ناتوان باشد
و منصف مصنف اولانلر دیمشلردر بیت
بحر هر چند که کان گهرست / صدف او ز گهر بیشترست
و اهل کمالدن بو فقیر حقنده واقع اولان تحسین و استحسان محض انعام احساندر
بیت این فضل چو بشنید ز من دست بهم زد / صد رحمت الله بر آن دست و بر آن بر
و بو فقیردن اول استادلر عروض و حدایق السحر و انیس العشاق و اطلاقات

تحکم دخی جمع و نوع معانسنه دردر

رساله لرین

رساله لرین یازمشلر اسم و رسملری صحایف عالمده قازمشلر دعای خیر ایله
مذکور اولوب کندولر وفات ایدوب ناملری قالوب حیات ابدیه توسل ایتمشلر
حقیر دخی بو مجموعه یی جمع ایتدم و هر بیته نور معانی شمع ایتدم تا که خیر ایله یاد
اولانلردن اولم و دعای خیر آلوب رحمت رحمن بولم بیت
یا رب همه را بمراد خویش رسان / باشد که یکی در آن میان من باشم
و بو فقیره مطلب اعلی و مقصد اقصی ولدرکه اول صاحب سعادتدر و اهل ولایت
که بو کتابی قلب زر اندوده انك نام شریفی سكه سی ایله رغبت و رواج ویردم
دعای خیر ایدم بیت
غرض از نظم مرا مدح و ثنا بود ترا / و نه مقصود من اظهار سخن دانی نیست

شعر

ما ان مدحت محمدا بمقالتی / لکن مدحت مقالتی بمحمد
اما کمالات بشریه سی بی حد و اخلاق ملکیه سی لا یعد اولدوغی ایچون
مدحندن عاجز اولدم و ثناسنده قاصر قالدم نیتکیم حضرت مولانا دیمشدر

بیت

مدح این آدم که نا منشی می برم / قاصرم گر تا قیامت بشمرم

قطعه

بعز دولت او شد قریر چشم جهان / همیشه دولت او در جهان مقرر باد
مراد بنده که جز منصب معینت نیست / بیمن دولت شاهنشهی میسر باد

بیت

بدعا ختم کنم طرز سخن زانکه نماند   ور ثنای تو ازین بیش مجال گفتار

غزل

یا آلهی ایله سلطان مصطفایی مستدام   دولتنده قل سرور و سور ده خلقی تمام

نعمت دنیا و دینی ایلکل روزی آکا   دولتنا ولی و اخری برله قلغل بردوام

عیش و صحبتلر اکا اولسون حلال اندر حلال   نیش و محنتلر ولی هر دم حرام اولسون حرام

مسکنی دنیا سرابنده سرای بیت دایما   دار عقباده اکا دار السلامی قل مقام

بو سرای ایچره سرور خدمته قایم کوب   اول سرای ایچنده داخی اولسون آنکله همام

حق رفیق ذاته سعد سرور ایلسون   اکی عالمده شفیعی اولا هم خیر الانام

بو دعایه هر که آمین دیر سه صدق قلب ایله

جاننه اولسون سلامتله محصل والسلام

تم تالیف الکتاب فی الیوم الحادی عشر من صفر المظفر لسنه ست و خمسین و تسعمائه

تم الکتاب بعون الله الملك الوهاب
علی ید افقر عباد الله
مصطفی بن خیر الدین
فی اواخر ذی الحجة الشریفة
لسنه تسع و ستین و الف

